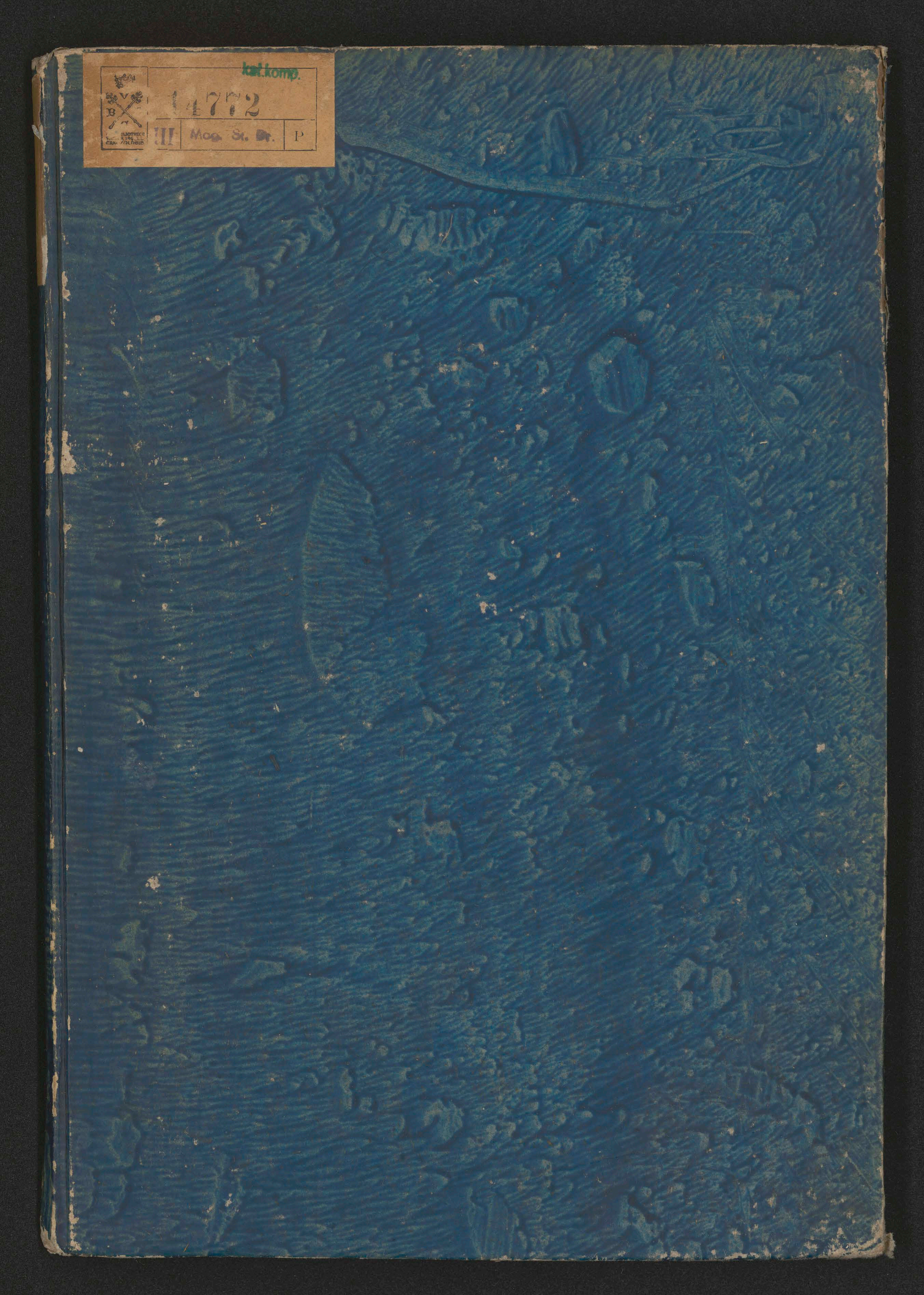

V
B J
C
14772

Hadziewicz ks. Piotr
autor

PRAWDA OBIASNIONA,

POZORY PRZYCMIONE, ORDINACYIA OBRONIONA,

TO IEST:

ODPOWIEDZ NA KSIĄSZKĘ:

„UWAGI W SPRAWIE ORDINACYI OSTROGSKIEY.

ORAZ

WOLNOSC OSWOBODZONA Z NIEWOLI SWAWOLNEY.

UBESPIECZONE PRAWA, I SEYMY, WYBAWIONA OYCZYZNA

KOSZTEM AUTORA DRUKOWANA.

W WROCŁAWIU
W DRUKARNI AKADEMICKIEY SOC. JESU
ZA POZWOLENIEM ZWIERZCHNOSCI MDCCLVI.

Summa apud DEUM nobilitas est, clarum esse virtutibus. *S. Hier. Ep.* 14.

Me raris juvat auribus placere: *Martialis.*

OYCZYZNO
KOCHANA.

Tobie życie i wszytko co mam powinien iestem, dla tego życie i wszytko na obronę twoię, źdrowie przytym na usługi wierne Tobie oddaię. Dowodzi ta praca czasem i źdrowiem moim oszacowana; którą nadwerężone prawa Ordinacyi Ostrogskiey przez Ziazd Kolbuszowski, mądrym zaś panowaniem I. K. Mci. zaszczycone, przezorną radą Senatu wsparte, pilnym staraniem Ministrów Status (większą częścią) zalécone, czułością Wodzów oboyga Narodów utrzymane, Woyskiem Koronnym ubespieczone; iak słusznie przyźwoicie i potrzebnie, dowodzę przeź odpowiedź na ksiąszkę przeciwną pod napisem („uwagi w sprawie Ordinacyi Ostrogskiey) *wydaną.*

Wcze-

Wczesniey życzyłem ſobie pracę moię ſwiatu podać dla przeſtrogi; ale przeciwnosci przypadkowe dotąd opóźniły. Te ułatwiwſzy iedne ciérpliwoscią, drugie ſtaraniem, inne własnym koſztem, teraź opóznioną nie co, ale żawſze potrzebną oddaię pracę. Którey ſkutek tym pewnieyſzy, ieżeli wſzyscy Tobie miłość, Królowi wierność, prawu poſłuſzeńſtwo, przychylnoscią przyźwoitą dotrzymaią. Tego równie ſpodziéwać ſię i życzyć należy: aby miłość twoia we wſzytkich pomnożona, i zarliwoscią zapalona obiasniéła ſławę twoię ſtaropolſką cnotą, w rządach mądrą, w ſądach ſprawiedliwą, w urzędach pilną, w boju dzielną, w źwycięſtwach waleczną, w przeciwnosciach mężną, w ſzczęsciu pokorną, Nay. Panu wierną, Tobie przychylną.

Przyimiéy proſzę wykonane dzieło za dowód przychylnosci Synowſkiey, ta przynaymniey niechay mię zaléci dobrą wolą, ieżeli potrzebnieyſzego zalécenia ſprawić nię wyſtarczy: bo chciéć kazdy łatwo potrafi, wykonać nie każdy może.

DO CZYTA-

DO CZYTAIĄCEGO.

Książka (pod napisem „Uwagi w sprawie Ordinacyi Ostrogskiey;) wydana w 1754. roku lubo „rożróżnione żdania do iednomyslnosci prowadzić, żdaie się; przecież barziey w labirinth zamięszania wprowadza. Sądziłem zatym za rzecz potrzebną przeciwko tey że księszce odpisać; żeby zamilczenie nie dowodziło zeżwolenia, lub wzgardy dość rozumnie napisaney książki. Chwalił bym sprawiedliwie dowcip ukrytego (rozumiem przeż pokorę) Autora, gdy by sposobił staranie swoie, raczey dla utrzymania prawdy, niżeli dla wkorzenienia błędów; które żeby wiary nie pozyskały przestrzegam tą pracą moią, dosyć przykrą: względem trudnosci rzeczy opisaney, przykrzeyszą: względem uszczérbku czasu, i żdrowia, nayprzykrzeyszą: względem odkrycia prawdy pozorami przycmioney. Bo prawda BOGU przyiemna, i własna; ludziom przykra, i wielu nie żnaioma. Prawda podżciwa, i szlachetna matka, żłą i wyrodną rodzi córkę nie nawiść. Tey ia naypewnieyszy iestem niżeli sprawiedliwey nagrody, i wdziecznosci; ile gdy pospolicie nie bierze zasłużony tylko szczęsliwy. Zysk móy nie omylny, zasługa przed BOGIEM: szafunkiem czasu i przymiotów pożwolonych, i powierzonych; więcey nad to zyskam? lub stracę? czás uwiadomi, i przestrzeże: abo prawda ukrzywdzona? abo pochlébstwo szczęsliwe. Przecież pochlébnym szczęscia winszuie, ale nie zażdroszczę; prawdę kocham, i tą zalécić się usiluię. Tak przykrą zatym pracę osłodziła mi Oyczyżny miłość, i własny obowiązek, oraż prawdy nie porównany szacunek; którą przyiętą i wykonaną poddaie mądrym i uczonym do poprawy, nie uczonym abo w własnym mniemaniu rozumnym pierwey do czytania pilnego, przeyrzenia rostropnego, potym do rożsądku, i przygany, niechętnym zás stawiam za cél zawziętosci. Na którey ugłaskanie, przyłączam potrzebną przestrogę: wspaniałe serce prawdę kocha, pochlébstwem gardzi, przy-

wią-

przywiązanie oddala, ſprawiedliwość utzymuie. Prawda z przywiązaniem walczy, prawa, i ſprawiedliwosci broni. Prawda zdrowych zachowuie, i żbawia, ſłabych uraża, ale nie zaraża; I piołun gorzki w ſmaku, ale ſłodki w ſkutku.

Razem ż pracą moią złączyłem kſiąſzkę przeciwną przeż punkta porządkiem karty naſtępuiącey rozebraną; która iako na trzy części podzielona, tak równy wymiar czyni pracy moiey. Część każda co w ſobie zawiéra i dowodzi? opiſuię z początku każdey części. Czytay uważnie, co dobrego oſądziſz utrzymuy ſtatecznie, co złego popraw potrzebnie. Bądź zdrów i łaſkaw.

Znaydą ſię nie wątpie omyłki druku, te pilny i rozſądny poprawi łatwo.

SOM-

SOMMAIRE DU LIVRE.

JE donne icy un court abrégé du livre que je presente au public; on y trouvera les propositions les plus essentielles. J'en ay usé ainsi en faveur de ceux que le zéle pour le bien de la Patrie porteroit á vouloir s'éclarcir d'une verité, que l'on tâche d'obscurcir par de vains prétéxtes, & qui cependant n'auroient pas le loisir, où ne voudroient pas se donner la peinne de lire l'ouvrage entier; ou plùtôt en faveur de ceux qui ne sont pas en etat d'entendre la langue polonoise.

L'Administration des biens orphelins, c'est à dire laisés sans posésseurs légitimes, ne donne aucune atteinte au droit commun terrestre de l'ordination, c'est à dire au droit commun touchant les biens nobles: elle l'assûre au contraire, & le rend plus incontestable. Le Roy en l'établissant l'a fait conformément au droit commun, & a necessairement eü en vüe l'ordination faite en faveur de ces biens que nous appellons orphelins. Mille raisons solides prouvent cette verité, & plusieurs exemples la confirment, & la rendent incontestable. Paragraphe. CLXXIII. CLXXIV. Page. 58. CLXXV. 59. CLXXVIII. CLXXIX. 60. CLXXX. CLXXXI. CLXXXII. 62.

La Difference qui se trouve entre les biens nobles, que nous appellons terrestres, dont les uns sont du droit commun, les autres, dont il est question dans l'ordination d'Ostrog, sont du droit particulier d'une maison, fait voir evidemment la necessité de l'administration telle que le Roy l'a sagement établie, sans prejudicier aux loix publiques. CLXXIV. CLXXV. page 58.

L'Approbation de l'ordination d'Ostrog n'est ny convenable, ny necessaire, soit qu'on la regarde par rapport à l'authorité du droit commun, & à la soumission düe aux etats, laquelle est toujours la même à l'egard de chaque diette; soit qu'on ait egard à la liberté de la noblesse, à la sagesse du fondateur, à la confiance qu'il a meritée de la part de la Patrie. LXXXIII. LXXXIV. page. 24. XC. XCI. XCII. 26. 27. XCVI. XCVII. XCVIII. 28. CI 29. CXLVI. 49. CCXXI.

L'Approbation necessairement requise, lors qu'il s'agit de traités, ou de commissions qui concernent l'état entier, prouve qu'il n'est point necessaire, ny même convenable que cette ordination, où il ne s'agit que du droit particulier d'une maison, soit approuvée. On en a encore une preuve dans l'approbation des loix de Prusse. LXXX. page 22. XCIII. 27.

L'Approbation des autres ordinations prouve la même verité, & elle se trouve aussi insinuèe dans le statut de 1543. LXXXII. page 23.

Dans les loix publiques on trouve une espece de ces ordinations communes; elles ont les unes & les autres le même commencement, c'est a dire que ces partages particuliers, & les ordinations communes ont étés etablis en même tems par le droit public, sçavoir l'an 1368. XIII. page 4. XYXVI. 9.

L'ordi-

L'Ordination n'eſt point ſujette aux explications des loix etrangeres touchant les majorats, & les ſucceſſions de droit commun: parceque celui qu'elle regarde eſt heritier par droit d'adoption lequel eſt commun à toutes les nations, & particulierement aux Polonois. LXVIII. pag. 18. XXII. XXIII. page 6. XXXIV. 9. LIV. 14. CXXXV. CXXXVII. 40. CXCV. CXCVI. CXCVII. 66. I. II. 2 CXXX. 39. CLX. 53. CXCII. CXCIII. 65. CXCVIII. 67. CCXXVI. 75. LXIII. 17. X. 3.

Quoique cette ordination ſoit contraire au droit etranger touchant les majorats, elle n'en a pas moins de force; puisque qu'elle n'eſt point contraire au droit commun, beaucoup moins encore au droit divin, où á la parole de Dieu. L'exemple des autres ordinations prouve cette verité inconteſtable CXXXII. CXXXIII. CXXXIV. CXXXV. CXXXVI. 39. CXXXVIII. CXXXIX. CXL. 41.

Le ſeul droit d'aineſſe n'eſt point un titre ſuffiſant pour meriter ces ſortes d'ordinations: mais ce qui en rend digne, ce ſont les vertus, & les bonnes qualités du cœur & de l'eſprit, & ſpécialement l'obeiſſance & la ſoumiſſion au droit commun, & au droit particulier de ſa maiſon. Ces ordinations ſont tres avantageuſes aux autres freres I. II. V. 2. XLIV. 11. XLVI. 12. VI. VII. IX. 3. XVI. 4. XVIII. 5. XXIX. 8.

Quelle eſt la difference entre l'ordination du droit polonois, & les loix du majorat ſelon le droit etranger I. II. 2. XIV. 4. XLI. 11. XLVI. 12. LXXIII. 20. CXLVI. 49. CXCIV. 65. LI. 13. LVIII. 15.

Vous en trouverez d'autres preuves ſous le titre, *l'Ordination n'eſt point ſujette aux explications &c.*

L'ordination eſt confirmèe par le receſs même, ou le renvoy que l'on en a fait à une autre diette; en quoy conſiſte ſon jugement, & pourquoy ce même receſs a-t-il eté retardé jusqu'à preſent. CXX. 36. CXLIV. 48. CCXXII. 74.

Ces paroles, *ſuccedentium quocunque gradu*, qui ſe trouvent dans le droit de l'ordination d'Oſtrog, marquent le degré de conſanguinité legale ſelon la loy de l'adoption LVIII. 15.

Quoique la loy ait permis au prince fundateur ou premier chef de ſa maiſon, d'adopter â l'excluſion des heritiers en ligne feminine, quelque heritier mâle pour entrer en poſſeſſion des terres ſujettes à l'ordination: cette loy n'eſt point cependant opposée au droit naturel; puis qu'elle laiſſe aux autres heritiers des biens plus conſiderables, que ceux dont ils ſont exclus par cette ordination. LXII. LXIV. LXV. LXVI. LXVII. LXIX. 17. 19.

Le Prince Sanguſzko n'eſt ny heritier ſelon l'ordination d'Oſtrog, ni l'ordinat legitime: ce n'eſt qu'un uſurpateur heureux CLXIV. CLXV. 34.

Quoique le prince qui a fait l'ordination pour ſa maiſon, ait reglé, que l'on choiſiroit l'Ordinat à la pluralité des voix: il ne bleſſe par là en aucune façon la liberté publique. Ce n'eſt que l'abus que l'on fait de la liberté, qui l'aneantit, opprime les citoyens, & impoſe à la patrie un joug intolerable CXLI. CXLII. 42.

Quel eſt le moyen que preſcrivent les loix pour delivrer la patrie de l'eſclavage où l'a reduit l'abus de la liberté, & de faire en ſorte que la diette ait une heureuſe iſſuë CXLII. 43.

Dowo-

Dowody zebrane porządkiem obiecadła dla łatwieyszego wyszukania rzeczy zawiéraiących się w tey xiążce, i odkrycia ukrytey prawdy.

Piérwsza liczba Arabska (a) lub powszechna znaczy kartę, druga Rzymska znaczy Paragrafy.

Administracija nad osiérociałą Ordinaciją nie uraża bynaymnie prawa ziemskiego dóbr Ostrogskich, (ile w szczegulnosci Ordinacyi prawem ubespieczonych, i tym samym różniących się od innych dóbr ziemskich prawa powszechnego;) i owszem wydana przyzwoicie względem prawa Ordinacyi, potrzebnie względem utrzymania osiérociałey teyze Ordinacyi dowody obiasniaią, przykłady swiadczą. 58. CLXXIII. CLXXIV. 59. CLXXV. 60. CLXXVIII. CLXXIX. 61. CLXXX. CLXXXI. 62. CLXXXII.

Alexander Zasławski Ordinat przyzwoity, Alexander Lubomirski przywłaszczaiący bez potomni przecież nie znosili Ordinacyi: bo posłuszni prawu. 73 CCXVIII.

Approbata Ordinacyi (względem powagi prawa, i wiary stanów Oyczyżny każdego seymu równey i iedney, oraz względem wolnosci szlacheckiey, i doskonałosci rozumnego Fundatora, i wiary zasłużoney tegoż) ani przyzwoita, ani potrzebna, pozwolenie koniecznie potrzebne 24. LXXXIII. LXXXIV. 26. XC. XCI. 27. XCII. 28. XCVI. XCVII. XCVIII. 29. CI. 49. CXLVI. 74. CCXXI.

Approbata traktatów i kommissij tyczących się całey Oyczyzny własnie potrzebna dowodzi: że approbata Ordinacyi, (to iest: prawa domu własnego Fundatora,) cale nie potrzebna; równie zeznaie approbata korrektury Pruskiey. 22. LXXX. 27. XCIII.

Approbata innych Ordinacyi dowodzi: że dla Ostrogskiey Ordinacyi approbata ani przyzwoita, ani potrzebna; równie statut 1543. zeznaie. 23. LXXXII. 26. LXXXIX. XCI. 27. XCV.

Approbata Ordinacyi niemaiących dostatecznego pozwolenia przyzwoita seymom przez prawo wyrazne, i dla uczynioney Ordinacyi własnym domysłem koniecznie potrzebna; ale approbata Ordinacyi pozwolenie dostateczne maiących, sprzeciwieniem się nie posłusznych Ordinatów nie zachowanych, lub naruszonych sądom seymowym abo innym przyzwoita, i dla utrzymania Ordinacyi własnie potrzebna. 32. §. CIX. CX. CXI. CXII. 35. CXV.

Approbata Ordinacyi Ostrogskiey iuż nie potrzebna, starać się o tęż nie należy 48. CXLIV.

Æqualitas activitatis głosu: obacz X. Fundator przydaie.

Arbitria pro legibus 51. CLIV.

Białey płci wydziedziczenie: obacz X. Fundatorowi.

Błędy przywiązania przekonane prawdą. 21. LXXV.

Córki w Ordinacyi nigdy nie dziedziczą, oprócz Myszkowskiey 2. III. 12. XLVII. 65. CXCII.

Cum facultate immutandi &c. sciąga się równie do essencijalney kondicij, do akcidentalnych okolicznosci 20. LXXII.

Defekta znosić karą, prawa utrzymać należy 71. CCXI.

Dekretów seymowych tyczących się Ordinacyi Ostrogskiey moc, i powaga nie wzruszona wiara nie podeyrzana dowodzi kondikt ziazdowi Kołbuszowskiemu; też Dekreta iuri vetandi nie ubliżaią 30. CIV. 31. CVII. CVIII. 34. CXIV. 35. CXVII.

Dobra do działu, obacz X. Fundatorowi.

Dóbr szlacheckich wolnosci danina żołniérzy nie uraża, Ordinacyią ubespiecza, która w królewszczyzne zamieniona bydź nie może; bo dóbr ziemskich całość prawem obwarowana. 49. CXLVI. CXLVII. 59 CLXXVI.

Dobra Ordinacyi Ostrogskiey różnią się od dóbr innych ziemskich powszechnego prawa dziewięcią okolicznoscaimi w prawie i Ordinacyi opisanemi; a zatym nie są liquidi juris communis terrestris: i dla tego w osiérociałym stanie Administracyi podlegaią, przyzwoicie, i potrzebnie względem nadanego prawa stanom Oyczyzny pozwolonym obiéraniem Ordinata większą liczbą głosów 58. CLXXIV. CLXXV. 57. CLXXII. CLXXIII. 40. CXXXV. 62. CLXXXIV. CLXXXV. 72. CCXV. 76. CCXXVII

Dobrami cudzemi rosporządzać prawo przywłaszczone nie daie zupełney wolnosci: bo dziedzictwo przywłaszczone i za arendę nie warto 73. CCXVII. 54. CLXIII.

Dożywocie, dziedzictwo, kommissija nie pewna, Ordinacyia naypewnieysza 38. CXXVIII. 52. CLIX 64. CLXXXVIII.

Dziedzica lub Ordinata przyzwoitego w fortecy własney prawo ubespiecza, Ręka broni 67. CCI.

Dzierżawców bespieczeństwo naypewnieysze, całość prawa Ordinacy 52. CLVII.

b Exe-

(a) Danet. fol. 126. pod słowem; Mille. xiąż. in 4. tit. Grand dictionaire druk. w. Amsterdami. 1710.

Exekucij statutu Kolbuszowskiego: Szlachta Polska nie podlega 62. CLXXXIII.
Exheredatio : obacz X. Fundatorowi.

Forteca Dubieńska równie z Ordinacyią prawu Rptey podlega; a zatym tęz Fortecę przyzwoicie i potrzebnie Hetman Wielki Koronny woyskiem ubespieczył; w której garnizon Rptey pod czás woyny (bez pozwolenia mniemanego dziedzica) był wprowadzony: bo fortece Ordinackie są Rptey, bez ubliżenia prawu przyzwoitego dziedzica lub Ordinata. 67. CXCIX. CC. CCI. CCII. 69. CCV. CCVI.

Jan Sobieski na ów czás Marszałek, i Hetman W. Kor. nie był opiekunem rządzącym osobą Zasławskiego Ordinata maloletniego, i Ordinacyią; tegoż Jana Sobieskiego potym Króla, kommissija pokoiowa żadney wagi nie ma. 34. CXIV. 35. CXVIII.
Instigatora Koron. manifest dobry, Ordinacyia lepsza, zła kommissija 60. CLXXVII.
Ius vetandi przy prawie kazdemu szlachcicowi wolne, ale przeciwko prawu libertas vetandi przywłaszczona podeyrzanym uporem, iawny bunt przeciwko Rptey, wszytkich niewola sromotna, Oyczyzny zguba 43. CXLII.

Kolbuszowski ziazd Ordinacyią widzi, w majorata wierzy, rada iego pózna; żdanie tegoż ziazdu nie może być prawem wyciągaiącym approbaty Ordinacyi, które mieysce leymowania przyzwoite odmienia. Dzieła tegoż ziazdu cnota lub występek? sądzić, i karać nalezy 13. LIII. 18. LXVI. 28. XCIX. 48. CXLV. 63. CLXXXVI. 74. CCXX. CCXXI.

Liczba większa głosów postanowiona przeż X. Fundatora w obraniu Ordinata wynalazkiem praw Oyczystych, ani prawu, ani wolnosci uwłóczy, i owszem dla poskromienia złego zażywania wolnosci, dla ubespieczenia prawdziwey wolnosci i wybawienia Oyczyzny potrzebnieysza 42. CXLI. CXLII.
I. W. Lubomirskich i X. Imci Sanguszka drzierzawcy sami ani dziedzicami, ani Ordinatami przyznać nie mogli 56. CLXVII.
Ludzi obowiązek prawo zachować 57. CLXX.

Majorat: obacz: Ordinacyia wykładom.
Majorat w Polszcze mieysca nie ma, maskę iego na Ordinacyią włożoną zdziéra odkryta prawda. 5. XIX. 11. XLI.
Masculi successores nie są oddaleni od Ordinacyi 16. LXI.
Młodszym Ordinacyie iak pozyteczne? obacz Ordinacyią nie los starzeństwa &c.
Myszkowskich Ordinacyi prawo zawiéra w sobie obowiązek dać ludzi 150. do boju, taż Ordinacyia drugim prawem nie iest potwiérdzona 6. XXIII. 27. XCII.
Myszkowska Ordinacyia nie zgadza się z drugiemi Ordinacyiami, obacz Rpta nie podała &c.

Następców przybrać : obacz succedentium.
Następcami descendentes: obacz X. Fundator.
Natura Ordinackiego prawa z powszechney sukcessij prawa poznana być nie może 2. I. II.

Obwinionych przestępstwo oskarza, Ordinacyią broni, którą tracić dla cudzey winy nie należy 37. CXXIII. CXXIV. CXXIV. 38. CXXVII.
Ordinacyi powszechnych wizerunek opisany w prawie, tych i działów równy początek 4. XIII. 9. XXXVI.
Ordinacyia wykładom, i wywodom obcego majoratu, oraz spadkom powszechnym nie podlega; a zatym następcom należy się stopniem przysposobienia przybranym 6. XXII. XXIII. 9. XXXIV. 14. LIV. 40. CXXXV. CXXXVII. 66. CXCV. CXCVI. CXCVII. 2. I. II. 39. CXXX. 53. CLX. 65. CXCII. CXCIII. 67. CXCVIII. 75. CCXXVI. 17. LXIII. 3. X. 14. LIV. 11. XLIV.
Ordinacyią nie los starszeństwa, ale cnota (mianowicie posłuszeństwo prawu, i przymiotów wybór) zasługuie i zatrzymuie, też Ordinacyie młodszym wiele swiadczą, imienia własnego skarbem są, równosci prawu, ani rodzeństwa, ani domów innych nie ubliżaią. 2. I. II. V. 12. XLVI. 3. VI. VII. IX. 4. XVI. 5. XVIII. 8. XXIX.
Ordinacyi Ostrogskiey prawem i przykładem zaszczyconey nic nie szkodzi lubo w czym prawu obcego majorata przeciwna; ale prawu Koronnemu, dopieroż wyrokowi Boskiemu bynaymniey nie iest przeciwna 39. CXXXII. CXXXIII. CXXXIV. CXXXV. CXXXVI. 41. CXXXVIII. CXXXIX. CXL.
Ordinacyia X. X. Radziwiłłów nie iest zwyczaiem cudzoziemskim 9. XXXVII. 12. XLVII.
Ordinacyia różni się od majoratu, obacz różność między Ordinacyią &c.
Ordinacyia to iest: rozporządzenie według prawa, którey nie rozdzielność, i trwałość ubespieczona

wie-

wiecznym prawem, i Dekretami Seymowemi, oraz innemi dowodami; to wszytko pod wątpliwość żadną, tym bardziey ziazdu Kolbuszowskiego nie podpada. 40. CXXXIII. 14. LVII. 21. LXXIV. 65. CXCII. 6. XXV. 12. XLVII. XLVIII. 19. LXX. LXXI. 28. XCVII. 30. CIII. 62. CLXXXIII. 65. CXCII. 36. CXXI. 70. CCIX.

Ordinacyi czynienia sposób nie równie opisany w prawie, teyże dosyc iest na samym pozwoleniu własnie potrzebnym, approbata nie potrzebna. 12. XLVII. 22. LXXIX. 24. LXXXIII. LXXXIV. 26. LXXXIX. XC.

Ordinacyia recessem seymowym ochroniona 36. CXX.

Ordinatów ustawy á raczey Fundatorów przypadkom przeyrzanym przezornym rozsądkiem zabiegaią, ani Ordinat dziedzić, tego rządy opisane 5. XX. XVIII. 2. IV.

Ordinacyia osobliwy pożytek ex publico względem ubespieczoney fortuny Ordinacyią pozwoloną: dla tego przyzwoicie żołniérzy dawać powinna, ta záś danina żołniérzy bynaymniey wolnosci dóbr Szlacheckich nie uraża, Ordinacyią ubespiecza 5. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXVI. XXVII. 29. C. CII. 48. CXLV. CXLVI. CXLVII. CLVIII. 51 CLI. 52. CLVI. CLVIII.

Ordinata obiéranie wolnosci nie uraza: obacz pod Liczba większa głosów.

Ordinacyia stanom Oyczyzny należy bez naruszenia prawa ziemskiego: obacz dobra Ordinacyi.

Possessije rozdawać prawem Ordinacyi punkt ósmy pozwala. 38. CXXVI.

Potomstwu męskiey płci dla czego Ordinacyia należy; oraz te słowa „tak potomstwa iego masculini „sexûs synów, nie synowców znaczy. 8. XXXII. 16. LIX.

Pozwolenie dostateczne poprzedzaiące, approbaty następuiącey nie potrzebuie: bo, ta zawiéra się w pozwoleniu 24. LXXXIII. 26. LXXXIX. XC.

Prawo nie opisało rownego sposobu do czynienia Ordinacyi. 12. XLVII.

Prawo, Dekreta Seymowe, i Ordinacyia iedno iest, te są wieczne: dla powagi stanów Oyczyzny. 31. CVI. 57. CLXIX.

Prawo przodkowi służące oraz potomnosci iego służy; równie zatym obowiązki przodka potomność pełnić powinna. 51. CXLIX. CL.

Prawa nowego dopiéroz domowey transakcyi lub rosprawy nie trzeba. 52. CLVIII.

Prawo przywłaszczone nie daie żupełney wolnosci rosporządzać Ordinacyią 73. CCXVII.

Przysposopienia prawo powszechne, á mianowicie Polskie. 18. LXVIII.

Recessem ochroniona Ordinacyia, tego uławienie na czym zawisło? i dla czego opóznione. 36. CXX. 48. CXLIV. 74. CCXXII.

Róznosc zachodząca między dobrami ziemskiemi prawa powszechnych spadków, á między dobrami ziemskiemi Ordinacyi prawem ubespieczonych, dowodzi: że Administracija przyźwoicie i potrzebnie wydana. 58. CLXXIV. CLXXV.

Rózność między Ordinacyią prawa Polskiego, i majoratem obcego prawa, K. 2. I. II. 4. XIV. 11. XLI. 12. XLVI. 20. LXXIII. 49. CXLVI. 65. CXCIV. 13. LI. 15. LVIII. więcey dowodów masz pod §. Ordinacija wykładom, i wywodom obcego majoratu nie podlega.

Rpta nie podała równego sposobu prawem opisanym do czynienia Ordinacyi 12. XLVII.

Rptey naywyższa władza nad Ordinatami, tychze przychylność ku Oyczyznie. 7. XXVIII.

Rpta forum w Kolbuszowy nie ma, i zdania swego łączyć z ziazdem Kolbuszowskim nie może. 34. CXIII. 73. CCXIX.

Seymów, i sądów seymowych równa powaga, i władza, iedna natura, i forma 32. CIX. CX. CXI.

„Succedentium quocunque gradu stopien przysposobienia znaczy cognatione legali 15. LVIII.

X. Fundatorowi prawo pozwoliło wydziedziczenia białey płci stopniem przysposobienia następców, przecież tym prawa natury nie ukrzywdził. 17. LXII. LXIV. LXV. LXVII. LXIX.

X. Fundator masculos nie oddalił, i pozwolenie wiernym posłuszeństwem zachował. 13. LII. 15. LVIII. 16. LX.

X. Fundator nie przydał stanu czwartego do trzech stanów Oyczyzny, lubo duchownych wezwał na seymiki do obrania Ordinata Ostrogskiego 42. CXL.

X. Fundator przydaie raczey activitatem głosu nadaną Ordinacyią, i wynalazkiem prawa Koron. ostrzegł większą liczbę głosów. 42. CXLI. CXLII.

X. Fundator nie mógł czynić majoratu. 21. LXXVII.

X. Imci Sanguszkowi czytać należało punkta Ordinacyi na ziezdzie Kolbuszowskim; który lubo zmazał zaszczyt Ordinata w Kolbuszowy, ale Ordinacyi nie zmaże, tenże i donatariusze nie pewni Sukcessorowie Ordinacyi 37. CXXV. 53. CLXI. 72. CCXIV.

X. Paweł Sanguſzko nie był dożywotny Pan Ordinacyi, i X. Januſz Sanguſzko ſyn ani dziedzic teyże ſprawiedliwy, ani Ordinat przyzwoity, ale ſzczęſliwy Pan w przywłaſzczeniu 54. CLXIV. CLXV.

X. Im Sanguſzko dla uſiłowanego znieſienia Ordinacyi w grzechu przekonany Ordinacyią, i prawem 69. CCVIII. CCIX.

X. Katarzina z Sobieſkich Radziwiłłowa nie trzymała Ordinacyi pod dożywociem 52. CLIX.

Zapiſom urzędowym pozwolenie i approbata nie potrzebna; Ordinacyiom zas pozwolenie potrzebne, approbata nie potrzebna 24. LXXXIV.

Zamoyſki Fundator ſamemu Królowi Ordinata poſtanowić pozwolił 43. CXLII. 57. CLXXII.

Zołniérzy 600. w Kolbuſzowy znieſionych Radomſkie forum nie ożywi 51. CLII.

Zołniérzy 600. Rpta nie upominała ſię względem ſpuſtoſzoney przez woynę Ordinacyi 65. CXCI.

Zołniérzy 600. nie ieſt aukcionowanie priwatne 71. CCXII.

CZĘSC

CZĘSC PIERWSZA.

Dowodzi, że Ordinacyie Polſkie wynalazkiem praw Oyczyſtych uczynione wywodom i wykładom obcego prawa majoratów, ani ſpadkom powſzechnym nie podlegaią; które nie tak los ſtarſzeńſtwa, iako barziey cnota poſłuſzeńſtwa prawu, i przymiotów wybór zaſługuie i zatrzymuie. A względem ubeſpieczony prawem wiecznym trwałey fortuny, daninę żołniérzy ſprawiedliwie Oyczyźnie dawać powinny, ktora bynaymniey ani wolnosci dóbr Ziemſkich nie uciemięża, tym barziey Ordinacyie ubeſpiecza. Te záś Ordinacyie równosci prawa rodzonych, ani domów innych nie ubliżaią, ánawet potrzebnieyſze dla Oyczyzny, niżeli działy.

Ponieważ záś Autor kſiążki przećiwney (utaiwſzy własne imie) przydał Ordinacyi nazwanie majorata obcego, ani przyzwoite, ani potrzebne dla teyże; á zatym wracam mu pożyczone imie, potrzebnie znacząc zarzuty przećiwne napiſem majorata; moie záś odpowiedzi czytay pod napiſem Ordinacyi, oraz §. i liczba przyłączona: dla łatwieyszego wyſzukania dowodów zebranych porządkiem obiecadła.

Zeby tedy z labirinthu pozorów łatwiey wyprowadzić zabłąkaną prawdę, krokiem poſtępuię za Autorem śladami iego dochodząc ukrytey prawdy iawnym błędem. Zaczynam naprzód od karty pierwſzey.

Majorat. Karta 1. wierſz. 1. „Część piérwſza. O prawie Ordinackim w powſzechnosci. „Co to ieſt: prawo Ordinacyi w powſzechnosci, co za natura, fundament iſtotny, i kon„dicije iego? Odpowiedz. Natura Ordinackiego prawa w powſzechnosci, naydoſkonaley „poznana być może przy źródle ſwoim, z ktorego wypływa, to ieſt: z powſzechne„go naturalney ſukceſſyi prawa, ktore powſzechne ſukceſſyi prawo, funduie ſię w ſukceſſo„rach nie tylko na bliſkosci, ale i równosci krwi z Anteceſſorów wźiętey: ta abowiem równie „w iednego iak drugiego wpływaiąca krew Przodków, równe z ſobą do ſukceſſyi potomkom „przynośi prawo. Prawo záś Ordinacyi nie dopuſzcza za rownoscią krwi rownosci ſukceſſyi, „ale przez wźgląd i reſpekt ſtarſzeńſtwa, całą ſukceſſyią zatrzymuie przy ſtarſzych, wyznaczaiąc „oraz po zeſzłey iedney liniy drugą, po drugiey trzecią, i tak daley, ktora po ktorey według „bli

„bliſkosci krwi naſtępować powinna; á zatym prawo Ordinacyi iak od kilku wieków zaży„wane w Europie: Jeſt prawo natury roſporządzone abo ordinowane w wyznaczonych „pokoleniach do Sukceſſyi z fáworem dla ſtarſzych osób ſtanowione.

Ordinacyia §. I. Tak ciekawemu pytaniu „Co to ieſt prawo Ordinackie? nie ieſt przyzwoitą odpowiedz. „Jeſt prawo - - roſporządzone abo ordinowane &c. Bo że chléb ieſt chlébem, rzecz iawna; co przećię ieſt chléb? iasnieyſzego opiſania potrzeba. Równie też &c. A zatym na pytanie piérwſze „co ieſt prawo Ordinacyi? Odpowiedam potrzebnie: ieſt ſkutek pozwolenia ſeymowego wykonany przez Fundatora, roſporządzeniem dóbr, i naſtępców mimo powſzechne prawo. I dla tego oſobliwe prawo Ordinacyi z powſzechnych ſpadków prawa poznane być nie może, iſtota, własność, przymioty, i przypadki dowodzą: bo Ordinacyi oſobliwe prawo ſzczegulnie iednemu naſtępcy ſłuży; á zatym działom, i poſagom, tym barziey długom i utracie nie podlega. Powſzechnych záś ſpadków prawo funduie ſię w potomkach bliſkoscią i równoscią krwi z Przodków wziętey; przeto dobra Przodków działom, i poſagom, długom, i utracie podlegaią. Więc natura Ordinackiego prawa z powſzechnych ſpadków prawa poznana być nie może.

natura Ordinackiego prawa, inna, od powſzechnego prawa.

Ani nawet Ordinacyi prawó favore ſtarſzych osób ſtanowione, konſtitucyia dowodzi „kto „i iako miał by mu ſukcedować (*a*) bez dołożonego ſtarſzeńſtwa. Więc obranie naſtępcy do Ordinacyi od zdania fundatora zawiſło. I tak Jan Zamoyſki, po uczynioney piérwſzey Ordinacyi w 1589. roku dla Tomaſza ſyna, znowu czyni drugą Turobinſką w 1601. (*b*) dla ſpodziewanego ſyna. Oprócz tego Ordinacyią nie los ſtarſzeńſtwa, ale cnota poſłuſzeńſtwa prawu zatrzymuie, i daie, niżey dowodzę.

Maj. K. 2. w. 5. „Ze záś u nas prawney decyzyi o tym nie maſz, i tylko na formę zagrani„cznych Majoratów formowane ſtopnie ſukceſſyi, dla tego prawo każdego Ordinata w Pol„ſzcze funduie ſię na opiſaniu porządku w Familyi, kto i iak ma po kim naſtępować; ktore „opiſanie czyni Ordinatów dziedzicami wyznaczoney fortuny.

Rożność między Ordinacyią, i Majoratem.

Ord. §. II. Prawo każdego Ordinata w Polſzcze funduie ſię raczey na pozwoleniu ſeymowym: bo bez tego nie mógła by być czyniona Ordinacyia. Funduie ſię w prawdzie na opiſaniu porządku familiy, przecięż nie na formę zagranicznych Majoratów: bo te ſamych ſtarſzych dziedzicami czynią. Ordinat záś doczesny „Dominus uſufructuarius (*c*) to ieſt: gdy Ordinat nie rządzi ſię według opiſu fundatora, gdy długi zaciąga &c. prawo i dobra traci; które zupełnym prawem „is qui eum arguerit; ſententiamque contra eum obtinuerit (*d*) odbiera. Majorat záś zawſe dziedzic, i lubo który źle rządzi ſię, przecięż prawa, i dóbr nie traci; ale opiekuni od zwierzchnosci przyźwoitey przydani zawiaduią dobrami. Majorat znowu dobrze ſię rządzący może roſprzeſtrzenić Majorat nabyciem dóbr. Ordinat záś naylepiey ſię rządzący nie może roſprzeſtrzenić i przyczynić nabyciem dóbr Ordinacyi: oprócz fundatora. Więć i prawa źdanie mamy o Ordinacyach, i opiſanie porządku familyi naſtępuiącey nie ieſt zupełnie na formę zagranicznych Majoratow, i Ordinaći nie ſą dziedzice.

Major. K. 2 w. 10. „Zkąd w prawie natury ſynowie i Córki dziedziczą; w prawie Ordi„nacyi poki tylko w wyznaczonych linijach męſzczyźn ſtawać będzie, Córki oddalone.

Córki nie dziedziczą.

Ordin. §. III. Ani w prawie natury Córki z Synami dziedziczą dowodzi konſtitucyia 1588. fol. 461. tit. „Na dobrach poſażnych „nie mogą ſię w prawo dziedziczne wieczne præſcriptione - - „obracac, ale zawdy ſą na ſkupie. Dopieroż w Ordinacyi nigdy nie dziedziczą: „oprócz Myſzkowſkiey wzorem powſzechnego prawa ſpadków pozwoloney i uczynioney. „Kto i iako będzie miał w ich dobrach ſukcedować. (*e*)

Majorat. K. 2. w. 13. „Syn záś ſtarſzy tylko dziedziczy, á młodſi bracia iego ieżeli in„ſzey fortuny oprocz ordinowaney nie zaſtaną od ſamey ſtarſzego diſkrecyi dependować, „abo tey do proporcyi potrzeb nie źnalaźſzy, ſzukać fortuny po ſwiecie muſzą.

Ordinat nie ieſt dziedzic.

Ordin. §. IV. Ordinat więcey ma nad innych braći (ieżeli do działu odłączoney fortuny nie maią) być to może; przecież Ordinat obowiązany ſwiadczyć braci miłoscią, i boiaźnią utracenia prawa Ordinacyi dowodzę niżey, á zatym nie dziedziczy.

Majorat. K. 2. w. 17. „Zgoła w krótkich ſłowach definiuiąc prawo majoratûs wźględem „młodſzych, ieſt ubogacenie opiſaney linyi ſtarſzych, z krzywdy młodſzych braci.

Ordinacyia. ſkarb imienia.

Ordin. §. V. A záś prawo Ordinacyi: ieſt ſkarb powſzechny, i pewny imienia fundatora; w zawiadowaniu iednego do czaſu, pod ſtrażą wſzytkich zawſze zoſtaiący: dowodzi §. 2. 4.

Maj. K. 2. w. 20. „Obj. Wſzakże we wſzytkich Ordinacyiach dla młodſzych zoſtawione pen„ſije, i dobra ktore pod Ordinacyią nie podpadaią: iako to w Ordinacyi Oſtrogſkiey tak znaczne „klucze Tarnowſki, Opatowſki i inne. Odpowiedź: Ta reflexija nie znoſi krzywdy, którą młodſzym braći czynią Ordinacyie, ale tylko wielkość iey umnieyſzyć uſiłuie. Ordi-

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. (b) w Additamencie 4. „Si verò interim filius alius ſibi adnatus „fuerit, tum hæc eadem bona omnia eidem cedant. (c) 1589. fol. 2. Ordinatio: Zamoyſk. Art ſtatuit „deinde, ſancit &c. (d) Na Kar. 17. Ordin. Zamoy. Art. Convictus. (e) 1601. fol. 748. tit. Ordinacija.

Ordinacyia §. VI. Lubo nie wſzyſcy bracia razem trzymaią Ordinacią wyiętą od działów; gdy iednak abo im ſamym, abo ich potomkom wiecznie trwałą fortunę Ordinacyi prawo ubeſpiecza, tym barziey gdy im do działu większe nad Ordinacią odłączą dobra. Więc Ordinacyie młodſzych braci nie krzywdzą, iowſzem łaſkę ſwiadczą niżey dowodzę.

młodſzym wiele ſwiadczy Ordinac.

Majorat. K. 3. w. 1. „Bo w Ordinacyi Zamoyſkiey nie więcey iak po tyſiącu zło. w Myzko„wſkiey trzy tyſiące na edukacią młodſzych zoſtawiono.

Ordinacyia §. VII. Mała teraz ſumma zdaie ſię bydz w liczbie, ale zawſze wielka w ſzacunku: prawo dowodzi (*a*) „Czerwo. zło. który by był ważny, i nie podeyrzany - - - po 58. groſzy: ale nie miedzianych, które dopiero za Jana kazimierza naſtały (*b*) A zatym tyſiąc zło. wieku tamtego, wynoſi teraz. „Czerw. zło. 510½. gro. 18. Więc na rok ieden, iednemu doſyć dla potrzeby. Azatym Ordinacyie nie krzywdzą tych ze.

ſumma w liczbie mała, w ſzacunku wielka.

Majorat. Kart. 3. w. 3. Jak zas lat dorosną, i nie pomrą, fortuna im w tych ſłowach „zoſtawiona „Quibus ſi vita ſuperſtes futura eſt, aliunde ut pro dignitate vivant Deus provide„bit. fol. 1. Ordinatio. Sigism. Myſzkowſki.

Ordinacyia §. VIII. To naypewnieyſza fortuna, niż wſzytkie Ordinacyie, które gdy by działom i ſpadkom powſzechnym podlegały; zapewne i fortuna Przodków zdrobniała by, i wielkie imie ſzczupłą fortuną zmnieyſzone miesciło by ſię w kątach tylko domowych cieniem nie doſtatku pokryte.

Maj. K. 3. w. 6. „Dobra zas w tych wſzyſtkich Ordinaciach do działu zoſtawione nie mogą „być ſtałym dla wſzytkich z ſtępuiących młodſzych braci ſupplementem z dwóch przyczyn. „1. że zaraz naypierwſzy abo drugi Ordinat może ſtracić nie ordinowane dobra, i nie zoſtawic „ich Succeſſorom ſwoim do działu.

Ordinac. §. IX. Ale dóbr (Ordinacyi prawem ubeſpieczonych) ſtracić nie może, Więc Ordinaciya ieſt ſtały ſupplement dla wſzytkich imienia fundatora dowodzi §. 4. i Ordinaciye dotąd trwaiące.

ſupplement ſtały imienia, Ordinacyia

Maj. K. 3. w. 13. „Drugiey. Ze wſzyscy fundatorowie Ordinacyi nie aſſekurowani za długą „trwałość proſto idącey od ſiebie Męſzczyzn linii, w przypadku iak iey nie ſtanie; przybrali „bliżſzych, i dalſzych kolligatów ſwoich oſoby za Sukceſſorów do Ordinacyi, iak prędko te„dy uſtanie proſta linia Meſzczyzn, i ſkończy ſię na białogłowie, to ta prawem natury bierze „dobra zoſtawione przez fundatora do działu, a ſama tylko ordinowana fortuna doſtaie ſię „naznaczonemu prawem Ordinackim Sukceſſorowi; co ſię iuż ſtało w Zamoyſkiey i Myſzko„wſkiey ordinacyi.

Ordinacyia §. X. Więc toż ſamo ſtać ſię powinno w Ordinacyi Oſtrogſkiey; żeby tę tylko wziął przyſpoſobiony naſtępca „vir ſtrenuus (*c*) A zas dobra Tarnowſkie i inne (większe niż Ordinacyia) odłączone do działu doſtały ſię ſamemu XIm. Sanguſzkowi prawem powſzechnych ſpadków.

Ordinacyia naſtępcom należy ſię.

Maj, K 3. w. 22. „Tego zas explikować nie trzeba, iak ten nie równy los fortuny częſtokroć do„mową koscią między rodzeńſtwem bywa, a czaſem i publiczną krzywdą, kiedy choćby nay„wybornieyſze młodſzych braci przymioty przez iedyne równosci prawa natury zgwałcenie, „przycisnione potrzebą, wydobyć ſię ad publicam utilitatem nie mogą.

Ordinacyia §. XI Ani czaſem, ani nigdy; dowodzą ſkutki trwaiących Ordinacyi, a mianowicie Oſtrogſkiey; ktora (odłączywſzy większe dobra do działu) tych doſtatkiem do pomogła X. Imci Marſzałkowi wydobyć ſię ad publicam utilitatem w urzędzie Miniſtra ſtatus. Zazdrosci zas kto zabroni? Prawo Boſkie nie dopuſzcza „ani ſługi - - ani wołu &c. drugie: miłuy bliźniego iak ſiebie. Kosciół S. przeſtrzega: że zazdrość grzechem ieſt, ſtatut koron. broni, titt. diviſio (*d*) lubo równym loſem bracia dzielą ſię fortuną, iednak wzruſzaią działy. Dopieroż Ordinacyia zabronic nie może. Ale zazdrość ludzi obwinia, niewinną Ordinacią prawo broni od kary Kolbuſzowſkiey.

Zazdrość ludzi obwinią, ordin. prawo broni

Maj. K. 4. w. 5. „Objec. Ta remonſtracia konwinkuie każdego, że prawo Ordinackie równym „Rptey Synom młodſzym braci oczywiſtą przynoſi krzywdę ale ta zdaie ſię być partikular„nieyſza nad publiczny, który przynoſi pożytek; to ieſt: tak piękne Ordinackie fortece, i wo„iennych ludzi. Jako z Ordinacyi Zamoyſkiey 200 ludzi, z Myszkowſkiey 150. z Dubień„ſkiey 600. choć by tedy z tey ſtrony Ordinackie prawo, że łamie równość prawa natury, „było naganne? chwalebne iednak i pożyteczne Oyczyźnie z drugiey ſtrony, że Woyſko i for„tece daie. Odpowiedź: Ta obiekcia pociąga explikacią dawnosci natury i kondycyi Ordina-

„ckie-

(a) 1598 fol. 688. titt. o mennicy. (b) 1659. fol. 10. titt. Mennica w. X Lit. „pozwalamy wybic million ieden ſzelągami (c) „Pro meliori conditione, commodo, & bono Rpcæ Ordinis Equeſtris - - - ſtrenuum virum z Ordin. Oſtrog. fol. 7. (d) 1368. fol. 145. titt. diviſio. art. „ſæpe contigit: quod (ex aliquorum vita activa, & bona procuratione) negligentes, & in ratione diſſoluti - - domos - - & hæreditates ad utilitatem deductas, jure pro ſe ipſis obtinere nituntur.

„ckiego prawa w powſzechnosci zkąd poznać będzie można: że ci ludzie pochodzą z iedyney „własney fundatorow woli i praktikowanego pod tam ten czas zwyczaiu, gdzie Rptą nie maią- „cą ani determinowanego Komputu Woyſka, ani uregulowaney na niego płacy á w uſtawi- „cznych będącą woynach ſupplementowali Panowie własnemi ludzmi, na wiele którego for- „tuna i ku Oyczyźnie przychylność diſpenſować mogła.

Ordinacyia §. XII. Ponieważ Rpta była w uſtawicznych woynach? więc mieć muſiała uſta- wiczne woyſko w zaciągu i liczbie czaſem i potrzebą umiarkowaney ſwiadczy prawo 1496. fol. 474. titt. ſtipendiati milites, art. „ſtipendiati---quacunque neceſſitate in Regno noſtro pro tem- „pore exiſtentes &c. 1527. fol. 41. titt. bellum, art. Præfectus ducentos milites ducens, habebit ſer- „vitium ſuper decem equos---& ad ſingulum equum ſtipendium decem florenos per 14. ſcotos „quem libet florenum computando. Więc i woyſko w zaciągu było, i poſtanowiona płaca. „Dowodzi konſtitucia 1569. fol. 183. No. 9.„ oddawać tę czwartą część ma każdy Poſſeſſor „bonorum Noſtrorum Regalium. No. 23.„ A naprżod po odbieraniu tych prowentow P. Pod- „ſkarbi z Deputaty pienięzy odliczyć ma na połroka całe zołnierzom -- za wiadomoscią Het- „manſką: druga 1609. fol. 932. tit. Artikuły woienne Hetmanſkie. Te conſtitucie wyżſze od Or- dinacyi Oſtrogſkiey w 1618. roku uczynioney zeznaią: że Rpta miała zawſze własne Woyſko zaciągowe na obronę ſwoię i odpor Nieprzyiaciołom czyniła; nie ſpuſzczaiąć ſię na zawo- dne ſupplementowanie Panow, dopiéroż na zagraniczne poſiłki. Jawniey ieſzcze dowodzą Pacta ſubjectionis Pruſkie(a) Wołoſkie(b) Inflandzkie(c) Kurlandzkie (d) Bo gdy by Królowie Pol- ſcy i Rpta Woyſk własnych nie miała, nie poddawały by ſię wſpomnione Narody obrony Rptey wzywaiąć. A do tego poſpolitym ruſzeniem broniła ſię i rożſzerzyła Polſka ſtatutem 1520. fol. 25. titt. Literæ reſtium poſtanowionym. Lubo zas ſtatutem 1368. fol. 29. titt. „In „bellum militum expeditio. art. „tenetur igitur quilibet miles ſecundum quantitatem & poſſeſ- „ſionem bonorum ſuorum & redituum ad Rpcam certis armatis hominibus ſervire, & prodeſſe oſtrzeżone poſiłki od Panów; przecież dla rożwięźłosci nie powsciągnioney tychże, daley o te nie dbała Rpta żeźnaie konſtitucia Lit. 1661. fol. 16. tit. Woluntaryiſkie chorągwie. Więcey do- wodów potrzebnych znaydzie w prawie titt. Woyſka, titt. Scripta ad archiwum dane titt. Uni- yerſały Poborowe każdego ſeymu dla zapłaty Woyſku.

Rpta Woyſko zawſze miała.

Majorat. Kart. 5. w. 1. „Że zas powſzechne prawo Ordinacyi nie ieſt w Polſzcze poſtano- „wione, ale raczey w naypiérwſzey Ordinacyi Ołyckiey przykładzie z zagranicy przynieſione „do Polſki, dla tego o naturze i kondiciach iego z praw cudzych informowac ſię trzeba.

Ordinacyia §. XIII. Raczey Statut Koron. przeczytać 1368. fol. 150. titt. doſ. art. Virgo á pa- tre &c. „Fratribûs verò uterinîs non exiſtentibûs, idem volumus de patruelibus eſſe intelligen- „dum, & patruelibûs non exiſtentibûs, tunc quilibet de eiisdem armis, & ſignis conſangvini- „tate ſaltem proximior in bonis hereditariis ſeu patrimonialibus ſuccedere poterit, ſororibûs do- tatis &c. Więc praw obcych zaciągać nie trzebać. Że i naypierwſza Ołycka Ordinacya nic by naymniey do tychże zagranicznych praw nie ſtoſuie ſię: niżey dowodzę.

Poſpolitey wizerunek Ordinacyi.

Majorat. K. 5. w. 6. „To prawo co ſię zowie u nas Ordinacią, od wieków wſzędy ſię zwało, i „zowie abo majoratus, ſtarſzeńſtwo, abo primogenitura piérworodzeńſtwo. Lubo zas z okazyi „przypadkowych w familiach o ſukceſſią zatarczek między majoratem, i primogeniturą wyna- „lezione diſtinckie, ale w tey materyi majorat, primogenitura, i Ordinacia wſzytko iedno zna- „czą.

Ordinac. §. XIV. Ponieważ między majoratem, i primogeniturą wynalezione diſtinkcie, ia- koż rzeczy różne równać do Ordinacyi? która że nie ieſt iedno co majorat, obiasnia §. 2.

Nie ieſt majorat. Ordin.

Majorat. Kart. 5. w. 13. „Zkąd ma początek to prawo? Nie którzy ledwie nie równy z roz- „rodzonym ſwiatem początek mu daią.

Ordinac. §. XV. Ordinacyi zas Polſkich zkąd początek? upewni §. 13. bo zagraniczna nie pewna, i niepotrzebna wiadomość.

Maj. K. 5. w. 14. „O naturze zas iego żadney nie maſz kweſtyi, iż tylko iak wyżey ſię rze- „kło, z równosci prawa natury uymuie młodſzym, á przydaie dla ſtarſzych braci przez wzgląd „ich ſtarſzeńſtwa. Przykłady względu na toż ſtarſzeńſtwo mamy po piérwſzym prawie na- „tury w drugim prawie Moyżeſzowym, gdzie na ten czas Pan Bóg odbiéraiąć uſtałe in lege „gratiæ ofiary piérworodnych ſynów, diſtingwował pierworodzeńſtwo, nakazawſzy, aby ſtar- „ſzemu dwie częsci fortuny, młodſzemu trzecią oddawano.

Ordinac. §. XVI. Ordinacyie tymże podobienſtwem. Więc młodſzych nie krzywdzą wy- rok Boſki dowodzi. Tym barziey X. Oſtrogſki fundator nie ukrzywdził: bo więcey niż trzy częsci maiętnosci do działu dla młodſzych odłączył, ledwo zas czwartą część Ordinacyi pra- wem

Młodſzych niekrzywdzi. Ordinacyia.

(a) 1404. 374. ſtatut. titt. Pruſſia. (b) 1485. fol. 248. titt. juramentum Palatini Moldaviæ. (c) 1561. volum. 61. fol. 530. Juramentum Ordinum Livoniæ. (d) 1569. fol. 531. volum. leg. 6. titt. Incorporatio Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ.

wem ubeſpieczył dla imienia ſwego niżey dowodzę, Ordinacyie młodſzym iak potrzebne, i pożyteczne? Opiſuie §. 9. 4. 7. 8.

Majorat. K. 5. w. 23. „Mamy i w dawnych hiſtoriach iż między wnukiem Eneaſza, á Stry-„iem iego była o ſukceſſią kweſtia.

Ordinac. §. XVII. Dawne záś naſze hiſtorie, i prawa przeſtrzegaią potrzebnie; że Staniſław Koniecpolſki Zamoyſką, i Teofila z Zaſławſkich Lubomirſka Oſtrogſką Ordinacyie chceli żnoſić prawem powſzechnych ſpadków, ale nie udało ſię. Rownie też &c. Przeſtroga potrzebna.

Maj. K. 6. w. 1. „Jako záś cel i intencia prawa tego, iedyny był reſpekt na ſtarſze oſoby, tak ie-„dna tylko ta była kondicya aby ſtarſzy miał ſię lepiey od młodzych, nie odbieraiąc mu wol-„ney woli diſponowania tym. co mu prawem majoratu przypadło.

Ordinac. §. XVIII. Ordinacyie záś Polſkie lubo wolnych rządów pozwalaią Ordinatowi, ale pod oſtrzeżonym warunkiem „quod nunquam licebit - - - ea bona nec in toto, nec in par-„te - - - alienare, donare, oppignorare - - ſub nullitate omnium attentatorum. Alioquin „ſecus facere præſumens ab omni beneficio - - - Ordinationis præſentis vigore, & jure cadet, „& cadere debet; & mediatus in locum contravenientis, & ſecus facientis ſuccedere, & bono-„rum poſſeſſionem - - - obtinere debet, de quibus prior eidem ſuccedaneo cedere, ac illa ſibi „deoccupare tenebitur (*a*) Równie dowodzi §. 4. 2. Jaki záś cel, i konieć ordinacyi Polſkich? „Obiasnia §. 5. 7. Rządy opiſane Ordinata.

Maj K. 6. w. 5. „Kiedy potym to prawo zazyte wprzód na otrzymanie ſukceſſyi Króleſtw, „które w zagranicznych Pańſtwach prawem majoratu chodzą; potym przyſzło nie tylko do „udzielnych Xiążąt, lecz i partikularnych familii dla utrzymania okazałosci imienia, i domu „na ſtarſzeńſtwie zaſadzoney.

Ordinac. §. XIX. W Polſzcze záś majoratow prawo ani Królow na Tronach oſadza (*b*) ani w Pańſkich, lub ſzlacheckich domach żnayduie ſię, ani też ordinacyie ſą majoraty obce dowodzi §. 14. Więc i w Polſkich głowach obcy majorat niech ſię nie miesci. Majorat w Polsze nie ma mieysca.

Majorat. Kart. 6 w. 11. „Opiſały nacie; á naybarziey Bulla aurea to prawo w wielorakich „regułach, determinuiąc w nich wſzytkie bliżſze, dalſze, i naydalſze pokrewieńſtwa ſtopnie, „i wſzytkim które ſię trafic mogą po żmarłych oſobach przypadki decizią prawną zabiegaiąc.

Ordinac. §. XX. Opiſała i Polſka naſza ſtatutem wſpomnionym pod §. 13. wizerunek poſpoltych ordinaciy. Korrektura záś Pruſka opiſuie ſtopnie pokrewieńſtwa bliżſze, i dalſze (względem ſpadków powſzechnego prawa.) W ſzczegulnosci żnowu uſtawy ordinacyi przez fundatorów ſą opiſane, wſzytkim które ſię trafic mogą przypadkom zabiegaiąc przezornym rozſądkiem. Ordinatow uſtawy przypadkom przezornym zabiegaią rozſądkiem.

Maj. K 7. w. 2. „Zadney nie wkładaiąc daniny in publicum, (iako taż Bulla ſwiadczy) oprócz „utrzymania fortuny dla drugiego Sukceſſora ponieważ iakie kolwiek daniny, i tributa nie „tylko by ſię z ſtanem Królewſkim miescic nie mogły, lecz i dla partikularnieyſzych osób, „którym jus primogenituræ nadane, arcy nie ſprawiedliwe bybyły: bo oprócz powſzechnego „wſzytkim ciężaru oſobliwſza od kogo danina in publicum czyli do ſkarbu królewſkiego, „powinna być względem oſobliwſzego pożytku ex publico, abo z łaſki królewſkiey.

Ordin. §. XXI. „Ale tylko z iey łaſki dla wyrażonych osob pozwolona, to ieſt: Ordinacyia Autor przyżnaie (*c*) Więc arcy ſprawiedliwie z Ordinacyi należy ſię oſobliwſza danina publico (oprócz powſzechnego wſzytkim ciężaru) á to względem osobliwſzego pożytku ex publico, to ieſt: ubespieczoney fortuny Ordinacyią. Jakoż w prawie ordinacyi Myſzkowſkiey czytamy „Sukcedować, i onera zaraż z temi dobrami przyimować, żnowu powtarza „onera „wſzytkie tąż Ordinacyią opiſane adimplere, & exequi, To że żnaczy zołnierzy 150. niżſzy punkt tegoż prawa dowodzi (*d*) „oneribus communibus publicis nihilominus ſubjacendo, i paragraf naſtępuiący obiasnia. Więc arcy ſprawiedliwie z Ordinacyi &c. Ze zas z ſtanem nawet Królewſkim mieſzczą ſię daniny in publicum dowodzi konſtitucia 1678. fol. 7. tit. o Ekonomii „w dobrach Ekonomicznych więcey ſobie nikt nie uſurpował - - - exakciach hibern „- - - nad to co konſtitucyie pozwoliły. Druga 1717. roku fol. 64. tit. Redintegracia dobr &c. „art. Inſuper - - - przychodzące z dobr tychże hiberny - - - aſſignatariis wypłacać. Swiadczą Woyſka koſztem Królow utrzymuiące ſię dla obrony Panſtw. Ze Ordinaci ſą obowiązazani do utrzymania fortuny dla naſtępców, dowodzi §. 18. 5. 2. Ordinacyie, oſobliwy pożytek ex publico, á zatym danina 600. Zołnierzy należy ſię.

Maj. K. 7. w. 11. „W prawie záś majoratûs więkſzość fortuny ſtarſzego iedynie ieſt z krzy-„wdy młodſzych braci, miaſto których że by Król abo publicum ſatisfakcią brało, ſprawiedli-„wość nie każe. Jakoż w tak wielu Europeyſkich majoratach, o ktorych tak wielu piſało, aby „ex vi juris primogenituræ iakie dawać tributa, abo czynic na murowanie fortec expenſy, „nikt ſię nie doczyta.

B Or-

(*a*) 1618. Ordinacia Oſtrog. fol. 11. Art. bona Ordinationi ſubjecta. (*b*) 1530. fol. 159. tit. Electio Regiſ. Art. „Cavet autem idem Rex. (*c*) Kart. 8. w. 10. (*d*) 1601. fol. 748. tit. Ordinacia.

Ordinac. §. XXII. Quod extra nos nihil ad nos: prawo broni 1576. fol. 255. No. 11.

Fortece, i ludzie z Ordinacyi należą. „Także obiecuiemy iż wykładow nie przypusciemy, ani wywodow żadnych z prawa obcego &c. Więc z Europeyskich Majoratow daią Tributa, lub fortece muruią? abo nie? o to się nie pytamy, z przyczyn wyrazonych pod §. 183. z Ordinacyi Polskich że dać żołniérzy należy masz pod §. 23. oraz fortece murować, i opatrzyć prawa (a) i Ordinacyie opisuią „tenebitur castra seu munitiones--- pro usu Rpcæ---reædificare &c. fol. 9. Ord. Ostrog.

Majorat. K. 7. w. 19. „Wszakże taż natura powszechnego Majoratów prawa, co we wszytkich innych Panstwach, zachowana iest i w królestwie Polskim, swiadczą o tym wszytkie „trzy Rptey Konsensa Zamoyskiemu, Myszkowskim, i Ostrogskiemu dane, w których oprócz „wolnosci wyżnaczenia Sukcessorow wyżnaczenia dóbr dla tychże Sukcessorow, i ostrzeżo-„ney tych samych dóbr całosci żadney niemasz Kondicyi włożoney na Fundatorow, żeby „abo fortece fundowali, abo ludzi dawali.

Ordinacyia §. XXIII. Przéczą temu §. 22. 14. 13. Opisuiące inszą naturę Ordinacyi, inszą

Do prawa obcego major. nie stosuią się Ordinacyie. zás Maioratów obcych. Jakoż czytamy w przeciwney księżce na Kar. 7. w wier. 15. „Europeyskich majoratach o ktorych tak wielu pisało (f) „Melchior Goldasti editio Francfurti 1615. &c. nasze zás Polskie Ordinacyie daleko wyższym czasie uczynione, nawet Ostrogska Ordinacyia w 1609. roku pozwolona; idzie zatym: że do obcego nie żnaiomego Majoratu, ani się stosuią ani zupełnie podobne. Przéczy żnowu poważny, i oczywisty swiadek, to iest: prawo Myszkowskich „sukcedować i onera ż temi dobrami przyimowac (b) Zołniérzy 150. Oyczyżnie ofiarowanych, iest zapewne onus; ponieważ innym długom Ordinacyie nie podlegaią; Nad to insze długi dosyć ubespieczone statutem 1543. fol. 210. tit. Inscriptio: Fundatorowie też Ordinacyi wolne dobra od długów (dla przykładu potomnosci) zostawuią. Obiasnia barziey tož Myszkowskich prawo niższym punktem „onera Ordinacyią opisane adimplere, & exe-„qui; pospolicie zás zaciągnione długi trzeba solvere, emundare, deportare, nie adimplere. Więc ta kondicyia onera przyimować; żnaczy dawanie ludzi z dóbr Ordinacyi. Lubo zás w inszych Konstitucyiach pozwalaiących czynic Ordinacyie, nie masz wyraźney kondycyi na Fundatorów: żeby abo fortece murowali, abo żołniérzy dawali; gdy iednak w pospolitosci pisze prawo na wszytkich: aby zołniérzy trzymać według możnosci (c) i w mieyscach przyżwoitych fortece lub zamki opatrzyć i zmocnić (d) lub słabe żnosić. Tym barziey

Ordinaci dawać żołnierzy powinni Ordinaci względem osobliwszego pożytku ex publico to iest: ubespieczoney prawem Ordinacyi fortuny, pełnic ten obowiązek powinni. Chociaż tedy w prawie pozwalaiącym nie masz wyraźney kondycyi, iest przecie taiemna wyższemi prawami w pospolitosci iawnie wythnięnta, zdaniem zás Fundatora w szczegulnosci obiasniona. Wszak czytamy w Konstitucyi „kto, i iako miał by mu sukcedować (e) to słowo„ kto: daie Fundatorowi moc i wolność wyżnaczenia, i przysposobienia nastęрców do Ordinacyi. To słowo „iako: zawiéra w sobie ogólnie wszytkie obowiązki prześ Fundatora opisane. Więc kondicyia iest włożona, przykładem poprzedzaiącey Myszkowskiey Ordinacyi obiasniona. Równie dowodzi §. 21.

Maj. K. 8. w. 4. „Bo tym sposobem było by prawo Ordinackie potrzebą dla królestwa, „ale nie łaską dla osób, którym to prawo pozwolone; á przecież Rpta pisząc w konsensach „swoich, dla zasług Zamoyskiego, dla zasług domu Myszkowskich, dla zasług Ostrogskiego, „iak dobrze żnała, tak iasnie wyraziła, że żadna Ordinacia nie iest z potrzeby dla niey, ale tyl-„ko z iey łaski dla wyrazonych Osób pozwolona.

Ordinacyia §. XXIV. Lubo na to odpowieda §. 21. Przyłączam ieszcze: tę łaskę Rptey ubespieczaiącą prawem Ordinacyi fortunę w nagrodę zasłużonym, wdzięczność tychże w potrzebę dla Królestwa zamienia; więc przykład potomności.

Majorat. K. 8. w. 12. „Poparciem są tego wszytkie też same w szczegulnosci postano-„wione w Polszcze Ordinacyie. I tak czytać można w Ordinacyi Zamoyskiey na pierwszey „karcie: subiicit Ordinationi huic bona sua Paterna castri, & oppidi Zamoscie. W ostrog-„skiey na drugiey karcie: Castrum & oppidum Dubno, co iest dowodem, że te fortece nie „są fundowane z obowiązku prawa majoratu. Raź: że w przódy iuż były wyfundowane; „drugi raź: że Ordinacyia Ołycka, i Myszkowska nie maią forteć, á przecie są Ordinacyie. Choć „by tedy Rpta zabroniła była prawa majoratu Zamoyskiemu i Ostrogskiemu, á pozwoliła tyl-„ko X. Radziwiłom i Myszkowskim, przecie by zawsze też same fortece w Dobrach Zamoy-„skich i Ostrogskich były, iak i teraź są; á nie było by forteć w Ordinacyi Ołyckiey, i „Myszkowskiey iak i teraź nie masz.

Prawo ubespiecza dobra Ordinacyi. Ordinac. §. XXV. Być to może; ale ani by w ręku zstępuiących, lub nastęрców przysposobionych Fundatora, ani w porze i stanie przyżwoitym były: bo te prawo Ordinacyi ubespiecza wraź z dobrami, ustawy zás Ordinacyi w stanie dobrym zatrzymuią, dowodzi §. 23. 22. 18. 2. Majorat.

(a) 1590. fol. 572. tit. Opatrowania zamków. (b) 1601. fol. 748 tit. Ordinacyia. (c) 1368 statut masz wypisaoy pod §. 12. Art Lubo zás Statutem. (d) 1590. fol. 572. tit. Opatrowanie zamkow. (e) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

Majorat. K. 9. w. 1. „Podobnież mówic i o ludziach ofiarowanych Rptey, ponieważ ani „w Ołyckiey, ani w Zamoyſkiey Ordinacyi żadney wżmianki o ludziach dla Rptey nie maſz, á „przecież obydwie ſą Ordinacyie. I dopiero Marcin Zamoyſki na ten czáś Podſtoli Lwo„wſki i Staroſta Płoſkierowſki wlat 85. po fundowaniu Ordinacyi Zamoyſkiey: bo w roku „1674. Na Konfederacyi generalney po ſmierzi Króla Michała ofiarował te 200. ludzi ſta„nom Rptey co ſamo i na Eleckyi Króla Jana potwiérdził; á zatym fortece i ludzie nie po„chodzą z natury prawa majoratus, ale z iedyney dobrey woli Fundatorów, którą i teraż gdy „by kto chciał (iak Myſzkowſki i Oſtrogſki zrobili) z ſwoiey fortuny oświadczyć Oyczy„żnie nie pretenduiąć prawa majoratûs, chętnie by przyięta była.

Fortece, i ludzie z natury prawa Ordin.

Ordinacyia §. XXVI. Chętnie by przyięta, była, przecież ta przyſługa z życiem oſwiadczaiącego ſię ſkończyła by ſię: Po ſmieri záś podziałem, lub upadkiem fortuny, upadła by i z czaſem minela: bo żołnierzy żołd żywi, ten wypłaca pewna fortuna, to ieſt: Ordinacyia, „wſzytkie inne ſą podległe upadkowi fortuny! Author pisze. na kar. 10. w. 11. kſią. Uwagi w ſprawie Ordin. in 4to. Więć fortece, i ludźie ſą z natury prawa Ordinacyi; dowodzą §. 23. 22. Czyli záś pochodzą z natury prawa Majoratu? abo nie? ani temu przéczę, ani pożwalam z przyczyn wyrażonych pod §. 22. Ze záś z natury prawa Ordinacyi Zamoyſkiey pochodzą: w ſzczegulnosci dowody przyłączam: Fortecy obrona każe, Ordinacyi uſtawa wżmiankuie „modum ſumptûs Ordinarii tum in familia fovenda, & reliqua re domeſtica, tum „aliis, etiam ſpecialiter á ſe præſcriptum vel præſcribendum non excedant (a) prawo dowodzi vigore którey przerzeczony Urod. Staroſta Płoſkiérowſki - - - ludzi 200. ad ſervitium bellicum in bonis Ordinatis fundowanych (b) pewnie przeź fundatora: bo naſtępca nie może „nullum jus habeant præfati omnes ex his bonis quidquam alienandi, donandi, pignore „ullisve inſcriptionibus. (c) Day my to; że w Ołyckiey Ordinacyi nie maſz wżmianki o trzymaniu żołnierza? nie idzie zatym: że w Oſtrogſkiey być nie powinno: bo każda Ordinacyia od żdania i woli własnego Fundatora pochodzi. Ale X. Oſtrogſki Fundator kazał fortece opatrzyć, żmocnic, i murowác, maſz pod §. 22. Względem záś zołnierzy czytamy w Ordinacyi tegoż „tenebuntur - - - 300. Equites - - totidemque Pedites idoneos ſumptibûs pro„priis (d) Więć fortece &c. Jako záś oswiadczenie Marcina Zamoyſkiego w żględem trzymania 200. żołnierzy przyżwoite, i chwalebne; tak przeciwnie uſiłowanie X. Imci Sanguszka znieść Ordinacyią, á zatym i 600. Zołnierzy, ani przyżwoite, ani przyſtoyne.

Majorat. K. 9. w. 16. „Lubo w prawdzie gdy by ſię trzymać originalnego prawa, przeż „które 600. ludzi przeciwko ſamym tylko nieprzyiaciołom krzyża S. attakuiącym na ten „czáś Polſkę z wielkiey potrzeby Oſtrogſki naźnaczył, nie było by ſprawiedliwey racyi, że„by ich od zawartego z Portą Ottomanſką wiecznego pokoiu pretendować można.

Ordinacyia §. XXVII. Gdy by dołożony był warunek w Ordinacyi: aby nie dawać 600. Zołnierzy po zawartym wiecznym pokoiu z Turkiem, byłaby ſprawiedliwa przyczyna, żeby nie dawać. Ale; &c. Więc &c. Lubo záś Polſka ubeſpieczona wiecznym pokoiem od Turek przeź traktaty Karłowickie: á cóż trwałego na ſwiecie? Wſzak Ordinacyia Oſtrogſka ubeſpieczona prawem „która to Ordinacyia wiecznemi czaſy ma trwać (e) á przecież ią Ziazd Kolbuſzowſki żnoſi! Równie też o traktatach Karłowickich rozumieć: ile gdy Turcy obowiązani Alkoranem do uſtawiczney z Chrzescianſtwem woyny. Jako záś Turcy Alkoranu ſłuchaią ani ſluſznie, ani potrzebnie; tak tym ſłuſzniey i potrzebniey X. Imc. Sanguſzko ſłuchać prawa powinien. A zatym ſprawiedliwa ieſt przyczyna: aby z Ordinacyi dać 600. Zołnierzy; Ordinacyia, cztéry konſtitucyie, i dwa Dekreta ſeymowe dowodzą.

Zołnierzy 600 z Ordinacyi ſprawiedliwie należą.

Majorat. K. 10. w. 2. „Gdy by ſobie tego Originalnego prawa przeź wźgląd na naturę „dóbr ſzlacheckich, barzo delikatnie nie poprawiła Rpta przeź Konſtitucyią 1635 fol. 6to tit. o „Obronie Ukrainy napiſaną, gdzie w piérwſzych trzech Konſtituciach wſpomnionych Pogan „opusciwſzy, z innym woyſkiem ſwoim Oſtrogſkiego ludziom zaſłaniać Ukrainę kazała.

Ordinacyia § XXVIII. Ponieważ Rpta mimo uſtawę Ordinacyi kazała żołnierzom tey że Ordinacyi Ukrainę zaſłaniać, X. záś Władiſław Zaſławſki na ow czáś Ordinat pożwolił na to, i wiernie ſłuchał. Więć iak Rptey naywyżſza władza nad Ordinatami, i żołniérzami tychże dowodzi ſię; tak Ordinatow prawdziwych wierna przychylność ku Oyczyźnie pokazuie ſię. Których nasladować godzi ſię Xciu Imci Sanguſzkowi, tym barziey: gdy żołd żołnierzom Ordinacyia płaci, bynaymniey do Xi Imci nie należąca. Ze záś danina 600. Zołnierzy naturze dóbr ſzlacheckich nie ubliza dowodzi §. 12. Art. Lubo záś Statutem 1368. &c. A za tym Rpta Ordinacyi nie uciemiężą, dopieroż X. Imci Sangulzka, ani Ordinacyią, ani tą daniną, obciążać nie chce. Ordinacyi záś ten ciężar nie ieſt przykry, i owſzem

Rptey naywyżſza władza nad Ordinatami, i tychże przychylność ku Oyczyźnie.

 lekki,

(a) z Ordinacyi Zamoyſkiey 1589. K. 15. N. 5to. (b) 1674. fol. 12. tit. Ordin Zamoyſka. (c) 1601. Additamentum 4. Art. „atque hoc ea lege &c. (d) z Orodin. Oſtrog. na K. 10. N. 5to. (e) 1609. fol. 895. tit. Ordin.

lekki, i słodki: Ustawy Ordinacyi, i przychylność prawdziwych Ordinatow dowodzi Przyłączam; Wszak volenti non fit injuria, tak chciał X. Fundator i tak postanowił: aby 600. żołnierzy żołdem Ordinacyi fortecę utrzymowali,i kray bronili; podobało się to Rptey: prawa dowodza podobać się powinno potomkom lub następcom iego: Ordinacyia Kaze. A gdy by zadłużoną zostawił fortunę abo komu zapisał, i darował? z nosic by tego X. Imc Sangufzko nie mógł. Równie też &c. Ze 600. żołnierzy postanowił iak chwalebnie, i przyzwoicie? sam Autor dowodzi „z wielkiey potrzeby Ostrogski naznaczył (*a*) ta zatym pochlebna pieszczota z naturą dóbr szlacheckich, okrucieństwo iest dla Oyczyzny.

Majorat. K. 10. w. 9. „Przydać ieszcze i to można: że to prawo majoratûs nie tylko uy„muie równosci prawu natury, ale też czyni iakąs in æqualitate między domami distinkcią, „że wszytkie inne są podległe upadkowi fortuny sami tylko Ordinaci wyięci od powsze„chnego przypadków prawa.

Ani młodszym ani domow innym ró. wnosci prawa nie u. bliżaią. Ordinacyie.

Ordinac. §. XXIX. Dla tego w Polszcze majoratów nie masz: dowodzi §. 23. Ordinacyie zaś ani równosci prawa natury uszczérbiaią świadczy §. 16. dopiéroż æqualitati domow nie ubliżaią. Dowodzi Ordinacyia Ostrogska „juri publico pareat (*b*) Lubo zaś Ordinat tracić dóbr nie może; przecież od powszechnego przypadków prawa nie iest wyięty, bo tym każdy żyiący podlega. J owszem ten warunek ostrzeżony, niewolą iest raczey dla Ordinata: przyżnaie autor „drugie zostawił do wolney Sukcessorów dispozycyi (*c*) dowodzi §. 18 2. A zatym inne domy Ordinacyi prawem nie obowiązane, ciesząc się wolnym zażywaniem fortuny, różnią się od Ordinatów prawem scisle obowiązanych „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra vel in toto vel in parte - - nie mogły być - - alienowane (*d*) Więć Ordinat nie maiący wolnych rządów powierzonych, winszuie wolnosci innym Ordinacyi prawem nie obowiązanym.

Majorat. K. 10.w. 14. „Objekcia: Za coż w cudzych Krajach ci, ktorzy maią prawo ma„joratûs, á przecież tributa Monarchom daią? Odpow. Bo są piérwey feudatarii, á potym „super jus feudi dane im prawo majoratûs, i ex jure feudi daią tributa, á ex jure majoratûs bio„rą po sobie sukcessie.

Ordinacyia §. XXX. Z lennosci daią daniny Cesarzowi lub Monarsze, względem tey że pozwoloney. Równie z Ordinacyi pozwoloney należy się danina stanom Oyczyzny dowodzi §. 23.

Majorat. K. 10. w. 19. „Wszakże to wszytko iedno. Odpow. Nie tylko nie iedno, ale te „prawa barzo od siebie różne. I naprzod różne z natury: ponieważ feudum w powszechno„sci. Jest prawo komu dane pod pewną kondicyią i pod obowiązkiem zachowania prawa „wiernosci dla daiącego, i obowięzuie vasallum do subieckyi temu od kogo ma prawo feu„di á zatym dla stanu Mocharchów, qua Monarchów iest przeciwne, którzy tylko takie pra„wa daią, ale nie sami przyimuią. Zas jus majoratus Monarchów na tronach sadza.

Ordinac. §. XXXI. Piękna ciekawość, ale ta potrzebnieysza. Prawo zaś Ordinackie, Ordinatow pewnych postanowia; którego że X. Imc Sangufzko nie ma: á zatym ani Ordinat Ostrogski, dopiéroż ani dziedzić: bo dziedzictwo przeź Ziazd Kolbuszowski przyznane, i za aręde, nie warto.

Majorat. K. 11. w. 5. „Rozne z swoich essencialnych i przypadkowych podziałów, kto„rych 37. Autorowie rachuią, ale z tych dla distinkcyi feudi á majoratu dosyć trzy diwizyie „będą. Pierwsza: że feudum dzieli się in datum, & oblatum, to iest: kiedy który Monar„cha da własne dobra komu jure feudi, abo też kiedy zawoiowany, lub unikaiąć gwałtu do„browolnie per pacta abo literas subjectionis podda się mocnieyszemu, i jus feudi odbierze „wykonawszy super fidelitatem przysięgę; co do majoratu z żadney strony nie podobne. „Drugi raż dzieli się feudum na męskie i białogłowskie, i kiedy feudum otrzyma białogło„wa, Sukcessya iego regularnie na białogłowy spada, co majoratowi przeciwne.

Dla czego po. tomstwu męskiey Płci służy Ordinacyia?

Ordinacyia §. XXXII. Ale dla Ordinacyi Ostrogskiey przyiacielskie: bo ponieważ lenność białeygłowie nadana spada pospolicie na białogłowy. Idzie zatym: że Ordinacyia X. Ostrogskiemu pozwolona dla samego potomstwa męskiey płci, na białogłowy, lub ich z stępuiących spadać nie powinna.

Majorat. K. 11. w. 16. „Trzeci raż dzieli się feudum in proprium, & hæreditarium, z „których drugie, to iest: feudum dziedziczne nie ma sukcessyi, i wolno ie przedać co iest „majoratowi przeciwne.

Ordinac. §. XXXIII. Tym barziey Ordinacyi i prawu Polskiemu iak przeciwne? dowodzi §. 29. Art. 2. §. 18. znowu prawu Polskiemu przeciwne: bo lennosci pozwoloney przedać

(a) fol. 9. ver. 19. lib. Uwagi w sprawie Ord. Ostrogs. in 4to. (b) z Ordin. Ostrog. fol. 12. art. Ordinatus. (c) fol. 26. v. 2. tey że księgi. (d) 1609. fol. 895. tit Ordinacyia.

dać nie godzi się bez pozwolenia seymowego (a) Przydaie to trzecie feudum proprium, & hæreditarium ieżeli nie ma sukcessyi? á zatym chyba iest proprium, to iest dożywotnie, ale nie dziedziczne: bo dziedzictwo spadkom podlega. Ale quod extra nos, nihil ad nos.

Maj. K. 11. w. 19. „Jest ieszcze i innych mnostwo rożnic, bo rożne feuda podpadaią „działom (salvô tylko od wszytkich iakie iest ferendo onere) żon posagom, summom kredi- „torow i rożnym kondiciiom, co wszytko majoratowi non competit, i czytać to można w „Gierhardzie Titiusżu w księdze 11. o naturze i początku feudi od karty 1381. aż do 1504.

Ordin. §. XXXIV. Dopieroż Ordinacyi ani Titius Gierhardus, ani Melchior Goldasti (b) non competit dowodzi §. 22. 183. Czytać raczey należy w prawie Polskim 1609. fol. 895 tit. Ordinacyia X. Janusza Ostrogskiego, tudzież ustawy tey że Ordinacyi. A tak postrzeże się ciekawy Autor: że ani Polska, ani Ordinacyia Ostrogska nie podlega obcego prawa wywodom i wykładom, ani też Ziazdowi Kolbuszowskiemu. Ordinac. obcego prawa wywodom i wykładom niepodlega.

Majorat. K. 12. w. 1. „Questia druga. To prawo Majoratus zkąd? i iak dawno do Pol- „ski przyszło?

Ordin. §. XXXV. Z kolbuszowy, od złożonego ziazdu przeź X. Imci Sanguszka, u Melchiora Goldasti zaciągnione przeciwko Ordinacyi Ostrogskiey.

Majorat. K. 12. w. 4. „Odpow. To nie tayno, że od początku, iak stanowione w narodzie „naszym czytamy prawa aż do naypierwszey Otyckiey i Zamoyskiey Ordinacyi przeź lat 242 „wcale o prawie Ordinackim nie było wzmianki, lecz samym powszechnym prawem na- „tury kontentowali się Przodkowie nasi w spadkach fortun swoich.

Ordin. §. XXXVI. W iednym że roku czytamy statut 1368. pospolite dla wszytkich Ordinacyie znaczący pod §. 13. wyrażony, w tym że samym roku 1368. fol. 145. tit. divisio bonorum. A zatym ta rzecz iawnieysza, i pewnieysza. Jakoż potrzebnieysze nie równie Ordinacyie dla Oyczyżny i imienia własnego niżeli działy; ktoremi fortuna szczupleie, imie nikczemnieie i upada, przymioty wyborne korcem przycmione, lub w ziemi zakopane giną. Dowodzą tę prawdę wielkie przedtym imiona w Polszcze podziałem fortuny upadłe, z których teraź ani Oyczyżna wsparcia, ani dom własny zaszczytu nie ma. Swiadczy Historia Polska opisuiąca podział Polskich przed tym Prowincyi między Synów Leszka drugiego, z wielką dla Polski szkodą, znaczną dla obcych narodów korzyścią; á zatym iawna rzecz: że potrzebnieysze dla Oyczyżny Ordinacyie, w iednego ręku (stałą dla imienia swego okazałosci i wsparcia) zatrzymuiące fortunę. Inni zaś na czas od Ordinacyi oddaleni, pilniey sposobią się do nauk (ktorych ubostwo matką, i mistrzynią) á potym własnym nabyciem wyrabiaią sobie i znayduią honor i fortunę. Czego podział fortuny (gotowym szczęsciem młodym pochlébiaiący) częstokroć nie dopuszcza, i przeszkadza. Ordinacyi, i działów różny początek.

Majorat. K. 12. w. 6. „Dopiéro iak dom XX. Radziwiłłow wysokością krwi i zasług otrzy- „mał Principatum imperii, tamecznym źwyczaiem otrzymał prawo majoratûs od Stefana „Krola przeź Prziwiley utwiérdzaiący spisaną XX. Radziwiłłow dispozycyą; który sam Prziwi- „ley że w Polszcze nie wystarczał do ważnosci tegoż prawa, dopiéro za Zygmunta trzecie- „go na początku panowania iego, źnioższy się z równym wysokiey sławie swoiey człowie- „kiem Janem Zamoyskim, uczynili staranie, że iednegoż seymu approbacyia Prziwileju XX. „Radziwiłłom i pozwolenie na fundowanie majoratu Zamoyskiemu stanело. Co że iest w „rzeczy samey jus naturæ coordinatum, dano mu tituł, ordinacyia.

Ordin. §. XXXVII. Czytamy w prawie 1589. fol. 528. tit. Confirmacija postanowienia między Radziwiłłami, tegoż roku fol. 526. tit. Ordinacyia I. W. Jana Zamoyskiego, ale nie majorat, który czym się rożni od Ordinacyi? dowodzi §. 34. 23. Że zaś postanowienie XX. Radziwiłłow, ani potwiérdzaiący Prziwiley Stefana Króla, nie iest źwyczaiem Cudzoziemskim, dowodzi §. 13. Barziey ieszcze obiasnia prawo stwiérdzaiące postanowienie domowe XX. Radziwiłłow „iż tylko męskiego rodzaiu potomkowie Synowie rodzeni, á w niedostatku tych, tedy tegoż „domu krewni po mieczu mimo własne dziewki dziedzictwo posięgać maią: beź dołożenia starszeństwa lub piérworodzeństwa. A zatym ani Radziwiłłowska pierwsza, ani następuiące Ordinacyie w Polszcze, nie są czynione obcego prawa lub źwyczaiu przykładem, ale według dawnych praw Polskich, i zdania własnych Fundatorów: cum facultate imutandi. &c. Ordinacija. X. Radziwiłłow nie iest źwyczaiem cudzoziemskim prawo dowodzi.

Majorat. K. 12. w. 21. „Jako zaś u nas łaska Rptey dla iednego, iest prawem dla drugie- „go, źwłaszcza: że tych dwóch pierwszych Ordinacij Fundatorowie ubespieczaiąc nie beź po- „mocy drugich otrzymane na seymie prawa swoie, pomagali też drugim do pozyskania po- „dobnegoż prawa, aby wieloscią źpowszechniała ta nowość.

Ordin. §. XXXVIII. Ordinackie prawo żadna nie iest nowość dowodzi §. 13. Ale znosić Ordinacyią: to iest szkodliwa nowość od ziazdu Kolbuszowskiego początek biorąca; bodayby ostatnia!

C Majorat.

(a) 1667. fol. 26. tit. wsi Łopienniki. (b) Autor majoratus opisuiący wspomniony w przeciw. księgż, na K. 7. w. 14. pod. f.

Maj. K. 13. w. 4. „Co w iasnych dowodach obaczyć można: bo approbacija Ordinacyi „Ołyckiey, i pozwolenie Zamoyskiey stanely razem 1589. Pierwsza fol. 528. druga fol. 527. „Po tych dwóch za tegoż Zigmunta trzeciego zaráz wlat 12. bo w roku 1601. fol. 748. po- „zwolona Ordinacija Myszkowska, po niey w lat osm, to iest 1609. fol. 895. za tegoż Zygmun- „ta pozwolona Ordinacija Ostrogska. Ze záś iest każdemu naturalna domu i imienia swoie- „go miłość, starało się i więcey możnych ludzi o podobneż prawo, ale iak się stan szlache- „cki przeyrzał w Ordinackim prawie, że Ordinatowi przedawać dóbr, ani zastawiać nie wol- „no, á kupować wolno, tak zmiarkowawszy nie dobrą na siebie, i sukcessorów swoich kon- „sequencią, że przez wykupowanie dóbr i obracanie w Ordinacyią stali by się Panowie u- „dzielnemi Xiążęty, á Szlachta chyba ich czynszownikami, co przedtym w czasie lat 20. na „cztery w zwyż wyrażone pozwolili Ordinacije, to potym od ostatniey Ostrogskiey aż do tych „czas przez lat blisko półtorasta, i na iednę Ordinaciją nie było zgody.

Ordinacyie. czynić stan szlachecki łatwiey pozwoli; ale znosic nie dopusci.

Ordin. §. XXXIX. Chyba otym Gierhardus Titius, abo Melchior Goldasti pisze; ale w prawie naszym nie czytamy: bo ieżeli „starało się i więcey możnych ludzi o podobneż prawo: ieżeli „to potym od ostatniey Ostrogskiey, aż do tych czás - - - i na iednę Ordinacią nie było zgody? Więc to staranie nie zgodą opóźnione, dla ułatwienia trudnosci poszło by w recess? A przecież w prawie o tym nie czytamy, á zatym nie wierzemy według przestrogi samego Autora: „wszyscy temu wierzą na tym iedynie fundamencie, iż widzą, i czytaią (a) 2. Równie i temu nie wierzemy „iak się stan szlachecki przeyrzał w Ordinackim prawie: „że Ordinatowi przedawać dóbr, ani zastawic nie wolno: bo stan szlachecki na to pozwolił, prawo dowodzi „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra vel in toto, vel in parte - - - nie mo- „gły być - - alienowane; á zatym przy pozwoleniu przeyrzał się w Ordinackim prawie. 3. I temu także wierzyć, i obawiać się nie należy, że by Ordinaci mieli być udzielni Panowie; bo prawo przestrzéga: „Ita tamen ut in aliis omnibus Conditionibus - - juribus, & oneri- „bus terrestribus subiaceat (b) i czás dowodzi: że Ordinaci obowiązani utrzymać w całosci, i dobrey porze Ordinacyie, ale one rozprzestrzeniać nabyciem dóbr, ani prawo im (oprócz Fundatorom) pozwala; ani ciż sami (przez wierne posłuszeństwo prawu) myslą o tym. Łatwiey tedy stan szlachecki pozwoli czynic Ordinacije: ile tak potrzebne, i pożyteczne, iak Ostrogska; ale znosic uczynione (Seymom nawet,) dopieroż zakazanym ziazdom, nie dopusci: z przyczyn wyrażonych pod §. 48.

Maj. K. 14. w. 5. „Lubo záś do powszechnosci prawa majoratu należy i tak kwestia. Jeżeli „prawo majoratu może być wieczne, czyli też przy zchodzącym ostatnim Ordinacie kończyć „się powinno? oraz dobra Ordinowane iak obrócone być powinny? ale że w niższą kon- „trowersią wchodzic te okolicznosci będą, dla tego tamże się od powiedzi na te kwestie „znaydą.

Ordin. §. XL. Uspokoi; ciekawość §. 34. i konstitucia * 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia „która to Ordinacyia wiecznemi czasy ma trwać.

CZĘSC DRUGA.

Dowodzi że Ordinacyia Ostrogska wiernym posłuszeństwem według pozwolonego prawa uczyniona, stopniem przysposobienia następców żadnego nowego nie wprowadza prawa; iako w początkach pierwszych była, i teraz iest, tak być zawsze powinna Ordinacyią nie rozdzielną względem powagi i wiary prawa Oyczystego; którey sprzeciwienie się następców nie znosi, ale obwinionych oskarza, i przekonanych czyni. Jako záś na Ordinacyie pozwolenie koniecznie potrzebne, tak approbata tey że drugim prawem, ani przy zwoita, ani potrzebna. Którey kiedy Seymom nawet znosic nie pozwala prawo; tym barziey ziazdom zakazanym nie godzi się. Obiasnia oraz że seymów, i sądow seymowych równa powaga, i wiara iedna i taż sama władza. Dowodzi przytym: że większa liczba głosów w obraniu Ordinata zalecona, bynaymniey wolnosci nie ubliza, i owszem do ubespieczenia prawdziwey wolnosci (złym zażywaniem tey że uciemiężoney) naypotrzebniey- sza. Sposób przytym doyscia Seymów i Seymików (prawem dawnym opisany) przyłączony, dla uszczęsliwienia Oyczyzny.

Major. Kart. 15. w. 1. „Część druga o prawie majoratu, czyli Ordinacyi Ostrogskiey „wszczegulnosci.

Ordin.

(a) Na Kar. 37. w. 11. Księsz. Uwagi w sprawie Ordin. Ostrog. (b) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyi.

Ordin. §. XLI. Aboż majorat obcy, i Ordinacyia Oſtrogſka iedno? Więć człowiek, i kamien iedno. A iako &c tak równie &c. dowodzi §. 37. Prawa majoratu obcego nie ſcigaią ſię cale do Ordinacyi Oſtrogſkiey, ani w ſzczegulnosci względem pozwolenia „tak „potomſtwa iego masculini ſexûs, iako eo deficiente quocunque gradu ſuccedentium, z dalſzych osób (*) ani w powſzechnosci w żględem opiſania przeź Fundatorów obiasnia §. 1. 7. 37. 2. Dla czego przecie tak upartym mniemaniem mianuie Autor Ordinacyią obcym majoratem? domyslam ſię łatwo. Ordinacî i majorat nie ieſt iedno.

Rozumiał pewnie tenże Autor: że Król Imc. P. N. Miłł. mądrze, i ſzczęsliwie nam panuiący) własnemi wyſokiemi przymiotami ożdobiony, Krwią Nay. Jagiellonów Królów naſzych zalécony, walecznym i łaſkawym panowaniem Wielkiego Oyca ſwego zaſzczycony (w Saxonii urodziwszy ſię, i wychowawſzy) nie ma wiadomosci zupełney o iſtocie i własnosci Ordinacij Polſkim prawem uczynionych; á tak tym przybranym podobienſtwem majorata obcego chciał żdanie Panſkie uprzedzic, i mysl roſtropną zatrudnic: aby poniżenia Majeſtatu ſwego przywłaſzczoną powagą w złożeniu ziaździ Kolbuſzowſkiego, ubliżenia żwierzchnosci ſtanów Oyczyżny uchwałą Kolbuſzowſką, wżgardy prawa, krzywdy Oyczyżny Naſzey, ſzkody Rptey przeź uſzczérbek dobra poſpolitego nie uźnał. Ale zawiódł ſię na tym chwała B O G U; kiedy Król Imc. wrodzoną, i nie porównaną mądroscią ſwoią żdarſzy włożoną maſkę majorata obcego na Ordinacyą Oſtrogſką; widzi onę obnażoną z ożdoby ſwoiey przeź Ziazd Kolbuſzowſki, tym barziey przeciwną kſiąszką zſromoconą: przeto chwalebnie broni też Ordinacyą i utrzymuie. Maſka majoratu z Ordinacij żdarta;

Maj. K. 15. w. 4. „Zeby między wielością różnych obiekcyi, dowodów, i racyi, ku łatwieyſzemu poięciu uczynic porządek, zdaie ſię być rzecz przyżwoita, aby w tey Oſtrogſkiey Ordinacyi trzy ſtany iey konſiderować. Piérwszy: ieżeli w czaſie pożwolenia, i „poſtanowienia ſwego względem prawa była Ordinacyią. Drugi: ieżeli od czaſu poſtanowienia iey do ſmierci oſtatniego wyżnaczonego ſukceſſora względem prawa, i ſukceſſyi była „Ordinacyią?

Ord. §. XLII. Czas i prawo poważni, i wiary godni ſwiadkowie zeżnaią: że była, i ieſt Ordinacyą powſzechnym ſpadkom nie podlegaiącą; á zatym wątpliwość poźna, i próżna.

Maj. K. 15. w. 14. „Trzeci ſtan iey od ſmierci Alexandra Zaſławſkiego oſtatniego z wyżnaczonych Sukceſſorów w iakim zoſtawała.

Ordianc. §. XLIII. Jak łódź S. Piotra, pogrążona być może; zatopiona być nie może.

Maj. K. 15. w. 16. „Stan Ordinacyi piérwſzy. Jeżeli majoratus czyli Ordinacyia Oſtrogſka była przy poſtanowieniu ſwoim Ordinacyią względem prawa iak być była powinna. „Queſtia piérwſza. Które ſą eſſencialne kondicije do zachowania potrzebne, aby który „wſzczegulnosci Fundator mógł ważnie poſtanowić dla domu ſwoiego prawo majoratus. „Odpow. ſą dwie. Pierwſza; powinien mieć pozwolenie od ſtanów Rptey. Druga: powinien według tegoż pożwolenia ſtanowić prawo majoratu. Co do piérwſzey kondicyi racija ieſt: że iako we wſzytkich Panſtwach, tak i w Polſzcze naſzey rządzącey ſię powſzechnemi prawami, cokolwiek by kto mimo decizią prawa, abo przyiętey za prawo od wſzytkich zwyczay chciał ſtanowić ża prawo, czynić tego własnym domyſłem nie powinien, „i nie może; á zatym rzecz przeź ſię iasna: że beż pożwolenia Rptey żaden majoratus w „Polſzcze (ile prawu, i żwyczaiom Polſkim przeciwny) fundowany być nie mógł iakoż i „nie był.

Ordinac. §. XLIV. To więcey niż prawda: żaden majorat w Polſzcze fundowany być nie mógł, iakoż i nie był. Więc zagraniczny Melchior Goldaſti (majoratus obce opiſuiący) Ordinacyi Oſtrogſkiey Polſkim prawem uczynioney, niech uſtąpi mocą prawa pod §. 22. wyrażonego.

Maj. K. 16. w. 17. „Co záś do drugiey kondicyi: że powinien toż pożwolenie zachować „we wſzytkim, probować tego nie potrzeba: bo ieżeli pożwolenie na akcią koniecznie po„trzebne dla ważnosci akcyi, toc akcija nie według pożwolenia żrobiona, nić wartą i ważną „żadną miarą być nie może.

Ordin. §. XLV. Ale Ziazd kolbuszowſki beż pożwolenia, i owszem przeciwko prawu (a) złożony żnoſi Ordinacyą „ktora - - - wiecznemi czaſy trwać ma (b) Więc nić wart, i uchwały iego (to ieſt dział, i donacie) ważne być nie mogą. Ordinacija záś według pożwolenia uczyniona wiele warta? Osm Konſtitucyi, i dwa Dekreta ſeymowe dowodzą; a zatym że wszech miar ważna. Ziazd Kolbuſz nic wart. Ordinacyia wielę warta?

 Ma-

(a) 1717. fol. 76. tit. Seymiki: Art. „Wſzelkie priwatne ſeymikowania beż uniwerſałów naſzych - - zakazuiemy ſub nullitate, & pœnis. 1659. fol. 6. tit. Seymiki Art. „Seymiki záś priwatne i ziazdy - - żnoſiemy. K. Lit. (b) 1609. fol. 895. tit. Ordin.

Majorat. K. 16. w. 22. „Że záś to pozwolenie nie mogło być ſamo przez ſię, na przy-
„kład iak pozwolenie na przedaz gruntu Denhoffowi, ale w tym ſamym pozwoleniu muſiała „być przynaymniey co do eſſencialnieyſzych punktów opiſana reguła, według którey miał „być ten fundowany majorat, przyczyna ieſt ta; że nie mamy prawem opiſaney majoratów „formy, iak mamy formę donacyi, wendycyi, i inne; zaczym Rpta ten opiſany ſposób po-„dała za nie odbitą każdemu ź Fundatorów do napiſania prawa majoratu regułę.

Ordin. od majoratu różni ſię imieniem, i kſztałtem.

Ordin. §. XLVI. Prawda: ale i to równa prawda, że nie mamy w Polſzcze majoratów, tylko Ordinacye kſztałtem, i imieniem różniące ſię od majoratów obcych. Kſztałtem: względem praw opiſanych, Imieniem: względem nażwiſka różniącego ſię. W ſamey rzeczy: gdy by majorat i Ordinacija miało być iedno, i równe prawo? iedno by i równe nażwanie było. I tak zagraniczne ſą króleſtwa, i Xięſtwa, i u nas w Polſzcze też zaſzcyty żnayduią ſię równe i iedno prawo zwierzchnosci i powagi maiące. Ale majoratów nie mamy: dla tego ani formy, ani imienia tych że nie mamy. Ordinacije mamy kſztałtem i imieniem od majoratów rózne: dowodzi §. 41. 2. Forma lub ſposób Ordinacyi iaki? „Iż mu wolno będzie uczynić Ordinacyią - - cum facultate immutandi, emendandt &c. w konſtitucyi 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia opiſany.

Majorat. Kart. 17. w. 9. „Oprócz tey krótko opiſaney w pozwoleniach majoratów formy, „miały ieſzcze obſzérnieyſzą formę w eſſencialnieyſzych rzeczach poźnieyſze majoraty od „piérwſzych; i tak majorat naypiérwſzy domû XX. Radziwiłłów piſany na formę majoratów „cudzoziemſkich był formą drugiemu majoratowi domu Zamoyſkich, te obadwa były for-„mą trzeciemu domu Myſzkowſkich, á wſzytkie te trzy powinny były być formą czwartemu, „i oſtatniemu domu X. Oſtrogſkich; bo gdzie prawa nie ma, przykłady ſą prawem.

Ordinacija. Oſtrogſka prawem, i przykładem zaſzczycona.

Ordin. §. XLVII. Ale mamy prawa o Ordinacyiach w ſzczegulnosci. Więc przykłady nie ſą prawem, chyba zabawą. W tych záś prawach, iako żadney wzmianki nie maſz o majoratach zagranicznych, tak wſpominać ich, czyli zaciągać przeciwko Ordinacyi broni §. 41. Ze zas nie miały obſzérnieyſzey formy w eſſencialnieyſzych rzeczach późnieyſze Ordinacyie od piérwſzych: dowodzą prawa 1589. foi. 526. tit. Ordinacyia I. W. Zamoyſkiego 1589. fol. 528. tit Confirmatio poſtanowienia XX. Radziwiłłów. 1601. fol. 748. tit. Ordin. I. W. Myſzkowſkich. W tych trzech konſtitucijach nie czytamy: żeby prawo kazało ſię w eſſencialnieyſzych rzeczach ſtoſować do piérwſzey Ordinacyi XX. Radziwiłłów, abo tym że do majoratów obcych. Ale czytamy wyraźnie w każdey Ordinacyi prawie „Iż mu wolno - - - uczynić Ordinacyią &c. Czytamy w ſzczegulnosci w prawie Myſzkowſkich „kto, i iako będzie miał w ich dobra ſukcedować, i onera &c. beż dołożenia „tak z potomſtwa iego męſkiey płci &c. iako poſpolicie w inſzych Ordinacyi prawie czytamy. Ponieważ tedy Rpta nie podała Fundatorom ſpoſobu równego do napiſania Ordinacyi, ale ten zupełnie woli Fundatora zoſtawiła „Iż mu wolno - - - cum facultate &c. Więc tym barziey Ordinacyia XX. Radziwiłłów, nie może być prawidłem naſtąpionym Ordinacijom; bo każda pochodzi od żdania i woli własnego Fundatora. Ze nawet Ordinacyia XX. Radziwiłłów nie ieſt według formy obcych majoratów dowod. §. 37. Ztąd wynika: ponieważ Ordinacija domu Myſzkowſklch po zeysciu męſkiey płci piſze daley „ad fæminas eas, quæ nobis rectô gradu ſunt proximæ, & proximiores (*a*) czego ani XX. Radziwiłłów, ani Zamoyſkiego prawa, i Ordinacije nie dopuſzczaią. Więc piérwſze wſpomnione Ordinacije, nie były formą Ordinacyi Myſzkowſkiey w eſſencialnieyſzych rzeczach; równie też nie mogą być formą Ordinacyi Oſtrogſkiey. Ze przecież taż Ordinacyia ſtoſuie ſię w eſſencialnieyſzych rzeczach do Ordinacyi XX. Radziwiłłów, i Zamoyſkiego punkt naſtępuiący dowodzi. A zatym Ordinacija Oſtrogſka prawem, i przykładem zaſzczycona.

Prawo niepiſało równego ſpoſobu do czynienia Ordinac. w ſzczegulnosci Ordinacyia Myſzkowſkich i X. Oſtrogſkiego dowodzi.

Majorat. Karta 17. w. 18. „Tak własnie iak mamy prawne pozwolenie z opiſaną regu-„łą diſponować fortuną przez Teſtamenta i działy, á nie mamy formy w prawie Teſtamen-„tów, i działow tylko w piérwſzych Teſtamentach, i działach. Dla tego kiedy kto prze-„ciwko regule pozwolenia i dobrey formie przez Teſtament diſponuie dziedzictwem, abo „dzielic młodſzemu, á wybiérać ſtarſzemu każe, ten Teſtament, abo dział, iako nie ważny, „każdy ſąd przyżwoity żkaſſuie.

Ordinacią żnoſic prawo i forma ſądów i Ordin. niedopuſzcza, iowſzem broni.

Ordin. §. XLVIII. Jeżeli temu wierzyć że Teſtamenta i działy przeciwko formie piérwſzych naſtąpione ſąd przyżwoity kaſſuie; ieżeli i temu wierzyć, że Ordinacyia Oſtrogſka przeciwko formie piérwſzych Ordinacyi ſtaneła. Więc i temu równie wierzyć należy: że też Ordinacyią chyba ſąd przyżwoity (i to ieſzcze za popiéraniem powodów należytych) mogł by kaſſować. Gdy iednak: ani ziazd Kolbuſzowſki ſąd przyżwoity, ani X. Imc. Sanguſzko powód należyty, dopieroż donatariuſze, ani Ordinacyia Oſtrogſka ieſt przeciwko regule,

(a) Ordin. Myſzkowſka 1603.

gule, i formie piérwszych Ordinacyi. Więć temu barziey wierzyć należy: że ani prawo, ani forma sądów, ani forma Ordinacyi znosic teyże ziazdowi Kolbuszowskiemu nie dopuszcza. 2. Prawo nie dopuszcza „która to Ordinacija wiecznemi czasy ma trwać - - lege nunquam „abrogandâ (a) więć znosic Ordinacyią seymom nawet nie przystoi, dopiero ziazdowi Kolbuszowskiemu cale nie godzi się. Forma sądów nie dopuszcza: bo tym prawo czas, mieysce naznacza, i osoby sądowe obiéra. W Kolbuszowie ani sądów naznacza, ani sądziś pozwala, i owszem teyże obwinioney paritati juris & pœnæ podlegaiącey w sądach opisanych stawać, i odpowiedać każe. 3. Forma zachowana Ordinacyi nie dopuszcza, i owszem broni: bo iak Ołycka, i Zamoyska piérwsze, tak równie Ostrogska oddala na zawsze białogłowy, stosuiąć się do prawa „tak z potomstwa iego masculini sexus. Więć z nosic Ordinacyi nie masz przyczyny, tym barziey ziazdowi Kolbuszowskiemu nie należy. Dopieroż X. Imc. Sanguszkowi nie godzi się: bo krew zstępuiąca, i fortuna pochodząca X. Fundatora nie pozwala, i prawo broni.

Maj. K. 18. w. 3. „Te tedy dwie okoliczności potrzebę pozwolenia Rptey na fundówanie „majoratu, i zachowanie tego pozwolenia ubespieczywszy za essencijalne do ważnosci stano„wienia prawa majoratu kondicije, następuie teraz.

Ordin. §. XLIX. Poprzedza obrona ubespieczaiąca Ordinacyią Ostrogską, dla zachowanego wiernym posłuszeństwem pozwolenia, na przekonanie Ziazdu Kolbuszowskiego sprzeciwiaiącego się prawu nie przyzwoitym znoszeniem Ordinacyi.

Majorat. Kart. 18. w. 8. „Questia druga. Jeżeli Ordinacyia Ostrogska przy postano„wieniu swoim zachowała te kondicije, á zatym ieżeli była Ordinacyią? Na tę kwestią łatwa „będzie odpowiedź, wszedszy w inwestigaciją, ieżeli te obydwie zachowane kondicije? co „do piérwszey; nie masz o czym mówić; bo miał pozwolenie X. Janusz Ostrogski, aby „fundował majorat.

Ordinac. §. L. Ani nawet o drugiey nie masz co mówić: bo pozwolenie otrzymane wiernym posłuszeństwem zachował; czáś swiadek wiary godny, i powaga X. Imci Janusza Sanguszka piszącego się zawsze Ordinatem dowodzi. Ale o tym iest co mówic, i własnie potrzebnie. Jeżeli X. Ostrogski nie mógł fundować Ordinacyi beż poprzedzaiącego pozwolenia; równie zatym X. Imc Sanguszko nie mógł znosic teyże dla nastąpionego zakazu prawa „która to Ordinacija wiecznemi czasy ma trwać. * W Konstit. 1609. fol. 895. tit. Ordinacija.

X. Imci Sanguszko nie mógł znosić Ordinacij.

Majorat. K. 18. w. 18. „Co záś do drugiey kondycyi, ieżeli to pozwolenie zachował? I „ieżeli własnie majoratum fundował, abo nie? Widzieć to można.

Ordinacyia §. LI. I owszem widziéć należy: że Ordinacyią nie majorat fundował, i dla tego pozwolenie zachował „Iż mu wolno będzie uczynic Ordinacyą * Więc majoratu nie mógł fundować; który lubo się brata i łączyc usiłuie z Ordinacyią, ale Ordinacyia iak daleka od niego i iak nie podobna? Widziéć to można pod §. 48. 46.

Ordinacija nie majorat.

Maj. K. 18. w. 20. „Ze i pozwolenia nie zachował, bo masculos successores exkludował, „i nie majorat fundował: bo Kawalerów Maltańskich do krwi swoiey nie należących sukce„ssorami uczynił.

Ordinacyia §. LII. Broni Ordinacyia nie winnego Fundatora „bonorum - - Ordinatæ „dispositioni subjectorum possessorem - - masculum (b) Więc masculos nie oddalił. Lubo zás po zeysciu męskiey płci Kawalera Maltańskiego wezwał, przecież tym samym pozwolenie zachował niżey dowodzę.

X. Fundator masculos nie oddalił.

Majorat. 19. w. 1. „Objekcia: Jak to być może, á żeby Ordinacyia Ostrogska, którą, „wyraźne prawo konstitucia 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia pro lege perpetua nunquam in po„sterum abroganda miéć chiała, o którey taż konstitucija napisała, iż wiecznemi czasy ma „trwać non obstante ullâ præscriptione, ta Ordinacyia, którey dobra vel in toto, vel in parte „aby nie były alienowane, toż samo prawo ostrzegło. Jakże to być może, żeby nie była Ordinacyią.

Ordinacyia §. LIII. Ziazd Kolbuszowski wynalazł sposób: quot capita, tot sensus: stanom Oyczyżny zdaie się słusznie, i przyzwoicie; że iest Ordinacyia Ostrogska wiecznym prawem ubespieczona; iakoż wierzemy temu mocno. Ziazd tylko Kolbuszowski Ordinacyią widzi, w majorata wierzy. Ale spodziewamy się: że dla miłosci Oyczyżny od swego mniemania odstąpi, ile gdy Ordinacyia od tegoż ziazdu odstępuie, i nie ma woli powrócić, lubo przywłaszczona była iak własne dziedzictwo.

Ziazd Kolbu. Ordin widzi w majorata wierzy.

Majorat. K. 19. w. 9. „Zwłaszcza kiedy ieszcze X. Janusz Ostrogski zachował ze wszy„tkim pozwolenie, bo naznaczył bliższych i dalszych sukcessorów masculos, to iest XX. Za-

sławskich

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordin. (b) Ordin. Ostrog. na K. 3. Art. Ordinatus debet. &c.

„ſławſkich z Córki ſwoiey Eufrozyny, i XX. Radziwiłłów z ſioſtry ſwoiey Katarzyny pocho„dzących. Inſzych też masculos nie miał, ponieważ mu ſynowie w dziecinſtwie wymarli, „że záś dalſzych ieſzcze, i dalſzych ſukceſſorów nie położył, abo że poſtanowił ſukceſſo„rów Kawalerów Maltańſkich nie ſzgrzeſzył przeciwko pozwoleniu, bo w tymże pozwole„niu ſą ſłowa konſtitucyi: prout ordinaverit á zatym mógł beſpiecznie kogo chciéc exkludo„wać, kogo chicéc naznaczyć, kiedy tak abſolutną miał władzą prout ordinaverit: Odpo„wiedź Gdyby Rpta tak napiſała była pozwolenie, iak ieſt ta objeckia przeź wybrane z ró„żnych mieyśc ſłowa, przeciwko ždaniu Rptey applikowane ułożona, miałby ten zarzut do„ſyć ważnosci w ſobie, i iuż chocby ten Oſtrogſki majorat, był naturze majoratów, i wſzy„tkim przykładom przeciwny, nic by temu X. Oſtrogſki nie winien, maiący tak abſolutne, „iak ieſt w tey objeckyi pozwolenie.

Ordinac. nie ſzkodzi, lubo w czym obcym majoratom przeciwna.

Ordinacyia §. LIV. Ani Ordinacija Oſtrogſka ważnosci ſwoiey nie wątpliwey, ani Rpta ſprawiedliwey żarliwosci ſwoiey na ſłowach wybranych zaſadza. Ale na ždaniu i powadze prawa Oyczyſtego wielokrotnie Ordinaciją ubeſpieczaiącego. Niechay Melchior Goldaſti natury majoratów zagranicznych broni; prawa záś Polſkie Ordinacyią Oſtrogſką obronią· która gdy ſię z prawem Polſkim zgadza, nic bynaymniey teyże nie zaſzkodzi, chocby obcym majoratom była przeciwna, z przyczyn wyrażonych pod §. 51. 34.

Majorat. K. 20. w. 6. „Zeby záś łatwiey i oczywiſciey poznać, że tu nie ieſt grzech „w pozwoleniu na majorat, ale w ſamym majoracie, że i przeciwko pozwoleniu, i mimo „naturę majoratów uczyniony, czytać trzeba wciąż całe co do litery pozwolenie, i każdy „punkt obſerwować do czego ſłuzy.

Ordinacyia §. LV. Służy do uczynienia Ordinacyi. Ponieważ tedy ani pozwolenia na majorat nie maſz, równie zatym i majoratu, i grzéchu nie maſz. Kiedy záś „nie ieſt grzéch w pozwoleniu na Ordinacią; więc uczyniona Ordinacyia ieſt beź grzéchu, i owſzem zaſługą i cnotą.

Majorat. K. 20. w. 11. „Jeſt tedy pozwolenie in tenore konſtitucyi takie: Dla ſtaroży„tnych, i zacnych załług I. W. Januſza X. Oſtrogſkiego Kaſzt. Krak. za radą Panów Rad, i „pozwoleniem Poſłów Ziemſkich tak Koron. iako i W. X. Litt. i Ziem do tego należących „pozwalamy ſeymu ninieyſzego lege perpetuâ nunquam in poſterum abrogandâ, iako iuż od „kilku ſeymów pozwolono ieſt. Wtym punckie widzieć można: że te ſłowa lege perpetuâ „nunquam in poſterum abrogandâ, ſą o pozwoleniu Rptey, że iey pozwolenie lex perpetua, „ale nie Ordinacija, która w lat dziewięć dopiéro po pozwoleniu uſtanowiona.

Ordinacija §. LVI. Cóż ztąd wnoscic? czyli prawo pozwalaiące czynić Ordinacyją w lat dziewięć zwietrzało? czyli uczyniona Ordinacyija przeź lat 146. wywietrzała? Ale ani prawo zwietrzało przeź lat dziewięć konſtitucija dowodzi „lege nunquam abrogandâ, ani Ordinacyia, przeź lat 146. wywietrzała; prawo zeżnaie: „która to Ordinacyia wiecznemi czaſy „ma trwać non obſtante ullâ præſcriptione &c. Więc Ordinacyia ſtarſza i mocnieyſza od tey racyi.

Major. K. 20. w. 23. „Wſzakże * gdy by był X. Januſz Oſtrogſki po otrzymanym konſen„ſie przed uſtanowieniem majoratu umarł, pewnie by te ſłowa lege perpetuâ &c. nie poſta„nowiły prawa majoratu, iako nie o nim napiſane.

Ordinacyia wieczna.

Ordinac. §. LVII. To więcey niż prawda: że czyli by był umarł X. Oſtrogſki Fundator; czyli by żył, te ſłowa lege perpetuâ &c. nie poſtanowiły by majoratu „iako nie o nim „napiſane. Ani by nawet poſtanowiły Ordinacyi, lubo o niey piſane; gdyz te ſłowa lege perpetuâ dzielnosci wſzechmocney nie maią. Dla tego prawo temi ſłowy lege perpetuâ, czynić pozwoliło Ordinacyią X. Oſtrogſkiemu możnemu, á nie ſłowom ani wſzechmocnym, ani prawu podlegaiącym. To záś więcy niż błąd. wnoſić ſkrycie, uſiłować iawnie: że „gdy by był X. Oſtrogſki umarł po konſenſie otrzymanym przed uſtanowieniem Ordinacyi „pewnie by te ſłowa lege perpetuâ nie poſtanowiły Ordinacyi; * idzie zatym: że ani te ſłowa lex perpetua, ieſt lex perpetua, ani Ordinacyia za temi ſłowy uczyniona ieſt trwała, i wieczna. Bo choć by umarł X. Oſtrogſki po otrzymanym pozwoleniu nie uczyniwſzy Ordinacyi; przecie te ſłowa lege perpetuâ (względem powagi ſtanów Oyczyżny) były by wieczne, lubo w ſkutku zaniedbanym dla zmarłego Fundatora martwe. Gdy iednak X. Fundator nie zaniedbał uczynić pozwoloney Ordinacyi; Więc te ſłowa lege perpetua, i dla powagi ſtanów Oyczyżny wieczne, i w ſkutku wykonanym przeź poſłuſznego Fundatora: to ieſt uczynioną Ordinacyią wieczne. A zatym ukryta konſequencija, iawną niech wyżna prawdę: że te ſłowa lege perpetuâ pozwalaiące czynić Ordinaciją, wieczną czynią poſtanowioną za temi ſłowy Ordinaciją.

Majorat.

Majorat. K. 21. w. 3. „Dalſzy tenor konſtitucyi: Iż mu wolno będzie uczynić Ordina„cią in futurum w dobrach ſwoich, które teraz ma i imieć może, kto i iako miał by mu ſu„kcedować tak z potomſtwa iego masculini ſexûs iako eo deficiente quocunque gradu ſucce„dentium z dalſzych osób. Ten punkt póty o naznaczeniu ſucceſſorów napiſany ieſt eſſen„cijalną regułą prawa majoratu, bo w nim wyraziła Rpta naturę prawa majoratu, że fortuna „Oſtrogſka od ſucceſſorów Oſtrogſkiego przez prawo majoratu odpadać nie powinna, kie„dy ią na ſamo tylko potomſtwo Oſtrogſkiego masculini ſexûs, á iak tych nie ſtanie, na dalſze „zſtępuiące oſoby diſponować pozwoliła.

Ordinacyia §. LVIII. Aboż ſuccedentium zſtępuiących, lub krewnych znaczy? Więc deſcendentium naſtępuiących lubo nie krewnych. A iako rzetelniey Knapiuſz, Zalaſzowſki, i prawo Koronne dowodzi; tak omylne tłumaczenie Autora przekona, Ordinacyi nie zaſzkodzi. W Knapiuſzu czytamy: deſcendo zſtępuie, ſuccedo naſtępuie. Równie Zalaſzowſki piſze libr. 3. parte Ima de ſucceſſionibus: articulo „Deſcendentes vocantur, qui á nobis vitam „traxerunt, atque ita quodam modo per gradus á Nobis deſcendunt: ut pater, filius, nepos. &c. Toż ſamo Autor rozumi „prawo natury zſtępuie z krwią Anteceſſorów do ich bliżſzych, i „naypóźnieyſzych potomków (a) Obiasnia tym barziey prawo Ordinacyi Zamoyſkiey ſłużące „quocunque gradu deſcendentium z dalſzych oſob domu iego, i z herbu Jelitów tych, z „których by Przodkami, przedtym Przodkowie iego dział mieli. (b) Więc descendentium zſtępuiących to ieſt: krewnych ſamych znaczy; á zatym ſuccedentium naſtępuiących, lubo nie krewnych. Jakoż czytamy w Przywilejach Królów naſzych „ſpondemus pro Nobis, & „ſereniſſimis ſucceſſoribus Noſtris &c. którzy u nas nie ſtopniem krwi zſtępuią; ale ſtopniem przyſpoſobienia wolnemi głoſami obrani i wezwani naſtępuią do korony. 2. I dla tego wiernym poſłuſzeńſtwem zachowuiąc prawo X. Fundator ad literam (c) zſtępuiących białey płci oddalił od Ordinacyi (odłączywſzy iednak dla prawa natury większą nad Ordinacyiją do działu fortunę) ſamemu záś potomſtwu męſkiey płci pozwoloną uczynił Ordinacyiją. A záś „eo deficiente, quocúnque gradu ſuccedentium z dalſzych Osób. to ieſt naſtępcę z ſtanu ſzlacheckiego przez wolne obranie ſtopniem przy ſpoſobienia (tym ſamym pozwolonym) wezwał. Rzeczeſz pewnie: lubo ſuccedentium naſtępuiących choć nie krewnych znaczy, gdy iednak czytamy w prawie „quocúnque gradu ſuccedentium; gradus zas między krewnemi tylko rachuie ſię. Więc „quocúnque gradu ſuccedentium zſtępuiących krewnych znaczy. Nagania minorem P. Claudius la Croix Theolog. S. J. dowodząc „cognatio„nem triplicem: legalem ſpiritualem, carnalem, Tomo 2do libr. 6to. par. 3. fol. 506. Num. „587. quæ. 80. Quid addendum ſit circa cognationem legalem? ℞. §. I. Adoptio tum dicitur „perfecta, ſive arrogatio: ſi homo liber adoptatus authoritate Principis tranſeat in poteſta„tem adoptantis tanquam hæres neceſſarius &c. §. 3. Cognatio legalis dividitur? in Paterni„tatem, fraternitatem, & affinitatem. Paternitas reperitur inter adoptantem, & adoptatum ac „hujus deſcendentes & hæc eſt cognatio perpetua.

„Quocunque „gradu ſuccedentium ſtopien przyſpoſobienia znaczy cognatione legali.

2. Pozwolenie wiernym poſłuſzeńſtwem zachował.

§. IV. Linea legalis paternitatis.

„Titius adoptans, eſt „cognatus cum		„adoptati in		
	adoptato in -		1mo.	gradu
	liberis - - -		2do.	
	nepotibus -		3tio.	
	pronepotibus		4to.	

§. VI. Linea legalis fraternitatis eſt hæc.

„Cajus adoptatus „eſt cognatus cum		adoptantis in		
	liberis - -		1mo.	gradu
	nepotibus -		2do.	
	pronepotibus		3tio.	
	abnepotibus		4to.	

Więc gradus lub ſtopnie nie tylko między krewnemi cognatione carnali rachuią ſię; ale też między przyſpoſobionemi cognatione legali. Idżie zatym: że „quocunque gradu ſuccedentium ſtopien przyſpoſobienia znaczy: to ieſt naſtępuiących lubo nie krewnych. 3. Ponieważ tedy natura prawa majoratu ieſt ta: że fortuna od ſucceſſorów przez prawo majoratu odpadać nie powinna, ale po zeyſciu potomſtwa męſkiey, płci, na zſtępuiących białey płci ſpada. Prawo záś Ordinacyi Oſtrogſkiey po zeyſciu potomſtwa męſkiey płci (c) „quocunque gradu „ſuccedentium z dalſzych osób, czyli gradu cognationis legalis, czyli gradu cognationis carnalis Fundatorowi wzywać pozwala naſtępców. Więc to ſamo dowodzi: że Ordinacyia Oſtrogſka inſzey ieſt cale natury od majoratów obcych.

3. Ordinacyi inſza natura od majoratów obcych.

D 2 Ma-

(a) Na K. 56. w. 22. Kſiąſz. in 4. tit. Uwagi w ſprawie Ordin. Oſtrog. (b) 1589 fol. 526. tit. Ordinacyia.
(c) pozwolenie: ad -- literam zachowane być powinno. na K. 28. w. 5. Kſiąs. in 4to, tit. Uwagi w ſprawie Ordinacyi Oſtrogſkiey.

Majorat. K. 21. w. 15. „Jakoż co do punktu prawa majoratu, lubo w naypiérwszey Ordinacyi swoiey do Akt Ziemskich Lubelskich podaney pomięszał był X. Ostrogski porządek „majoratu, gdyż opusciwszy Konstantina Ostrogskiego Woiewodzica Wołyńskiego rodzonego synowca swego starszego, położył sukcessorem młodszego brata iego Janusza Ostrogskiego, ale zaraż poprawił tę omyłkę kiedy przez powtórną dispozycią w roku 1614. w dzien „oktawy BOZEGO Ciała w Lubell. Tribunale zeznaną piérwey Konstantina, á potym Janusza „synowców swoich sukcessorami naznaczył. Tę samę dla potomstwa swego masculini sexûs „regułę zachował, i w drugich dwóch póżnieyszych Ordinacijach, kiedy tychże synowców, „nad których nie miał więcey, nomen & arma prezentuiących successores masculos za sukcessorów do Ordinacyi położył.

„Z potomstwa „iego masculini sexus: synów, nie synowców żnaczy.

Ordinacyia §. LIX. „Tak z potomstwa iego masculini sexûs: synów własnie Fundatora żnaczy, niższy punkt prawa obiasnia „hæredes etiam de lumbis ejus (a). Ale synowcowie nie są hæredes de lumbis ejus: to iest Fundatora. Więć X. Fundator nie był obowiązany prawem czynic synowców następcami do Ordinacyi. Równie tę prawdę dowodzi Ordinacyi Zamoyskiey prawo „quocunque gradu descendentium z dalszych osób domu iego, i z herbu Jelitów tych, z których by przodkami, przed tym Przodkowie iego dział mieli (b) To iawnie synowców żnaczy: bo działy między rodzeństwem statut postanowia (c) Toż samo zeznaie prawo Ordinacyi XX. Radziwiłłów „iż tylko męskiego rodzaiu potomkowie synowie ro„dzeni, á w niedostatku tych, tedy tegoż domu krewni po mieczu &c. (d) Ale w prawie Ordinacyi Ostrogskiey ostrzeżonego warunku takiego nie czytamy. Więć &c.

Majorat. K. 22. w. 6. „Tandem te wszytkie cztéry Ordinacyie piątą i ostatnią w roku „1618. pisaną pokassowawszy w niey całe pozwolenie zkassował.

Pozwolenia ani chciał, ani mógł kassować.

Ordinacyia §. LX. Na Kar. 20. wiers. 21. W przeciwney księżce czytamy *„pozwo„lenie lex perpetua; tu zaś czytamy „pozwolenie zkassował: abo piérwey prawda iasna? abo teraz błąd iawny? Ze piérwey Autor prawdę wyżnał, powaga prawa dowodzi. Więć teraż błąd iawny, sam się Autor przekonał: bo co raż prawdą, fałszem być nigdy nie może. Jakoż X. Fundator pozwolenia stanów Oyczyżny ani chciał, ani mógł kassować. Nie chciał: uczyniona Ordinacya wiernego posłuszeństwa skutek dowodzi §. 58.; nie mógł powaga prawa broni, i Autor wyżnaie „pozwolenie lex perpetua.* Lubo tedy X Fundator odmieniał, i poprawiał pięć razy uczynioną Ordinaciją, przecież tym samym pozwolenie zachował i wykonał „cum facultate immutandi, emendandi &c. Równie Jan Zamoyski sześć razy uczynioną Ordinaciją odmienił w 1604. w sobotę po S. Bartłomieiu Apostole w Lublinie w księgach Tribunału.

Majorat. K. 22. w. 8. „Bo mimo miłość domu, i imienia swoiego, dla którego pozwole„nie na majorat wyprosił exkludował Ostrogskich masculos, á tylko osoby w pokrewnosci „z Ostrogskiemi capita fæmellarum prezentuiące, to iest XX. Zasławskich z Córki, á XX. Ra„dziwiłłów z siostry swoiey idących sukcessorami naznaczył. Miasto zaś dalszych ieszcze „sukcessorów swoich Zakon Kawalerów Maltańskich sukcessorem uczynił. Który cały w tey „dispozycyi X. Ostrogskiego proceder oczywistą iest probą że tego pozwolenia, które piér„wszym fundamentem ważnosci majoratu iego być mogło, nie słuchał, i nie zachował.

Ordinacyia §. LXI. Tym samym że synowców oddalił pozwolenie zachował dowodzi §. 59. Lubo zaś Zasławskich wnuków swoich rodzonych naznaczył; przecież pozwolenie zachował dowodzę. Poniewaź pozwolona Ordinacija dla „potomstwa iego męskiey płci „hæredum de lumbis ejus: syn zaś Fundatora Włodzimierz umarł (e) iednak hæredes de lumbis ejus własnie: bo z Eufrozyny Córki swoiey rodzoney zstępuiących (mimo też Córkę na ów czas żyiącą) (f) naznaczył. Więć &c. Równie czytamy w intromissyi X Imc. Sanguszka „u successorów tegoż Xiążecia de lumbis directé pochodzących. (g) Więć &c. Po tych zeysciu bez męskiey płci wezwał XX. Radziwiłłów, ale stopniem przysposobienia pozwolonym, dowodzi §. 58. art 2. Tymże stopniem przysposobienia, to iest: „quocun„que gradu succedentium z dalszych osób „cognatione legali wezwał „strenuum virum (h) szlachcica Polaka Kawalera Maltańskiego żołnierza (i) nie zakonnika. Więć pozwolenie zachował: dowodzi §. 58. art. 1. 2. Miłość imienia zachował: bo te stopniem przysposobienia nie śmiertelne uczynił „stemma & titulum Familiæ constituentis, seu ordinationis Ostro-

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinac. (b) 1589. fol. 526. tit. Ordinac. (c) 1368. fol. 145. tit. divisio bonorum inter fratres. (d) 1589. fol. 528. tit. Confirmatio, (e) „Dux Janussiią Uladimirius - - - infans ac hæres - - tandem é medio - - sublatus: z Ordin. Ostrog. fol. 2 art unicum (f) „In casu post decessum sterilem - - Alexandri Ducis ab Ostrog in Zaslaw Pal. Bra. - - ejusdem Euphrosinæ convolationis ad secundas nuptias &c. z tey że fol. 5. art. Proles 2di thori. (g) Na Kar. 69. w. 11. księ. in 4. tit Uwagi. (h(Z tey że fol. 7. art. pro meliori conditione &c. (i) Militum Maltensium auratæ militiæ virum. ź tey że fol. 7. art. fæmineus sexus.

„Oſtrogianæ recipere teneatur, ac eodem uti, prout præſentibus modò adoptatur. (*a*) 2. Dopieroż miłość domu zachował: bo nie porównanie większe dóbra do działu odłączył i naznaczył. „Reliqua verò bona videlicet caſtrum, & civitas Tarnów &c. &c. &c. „Item bo„na omnia mobilia - - - in auro, argento, paratâ pecunia &c. &c. &c. Jak zaś znaczne dóbra? archivum Ordinacyi odkryie pochodzącą fortunę z domu X. Fundatora, obficie przez X. Imci Sanguſzka donaciami roſporządzoną. Miłość Oyczyżny, i Rptey zachował: z dwóch przyczyn; raz: że ſzlachcica brata ſtopniem przyſpoſobienia naſtępcą Ordinacyi uczynił. Drugi raz: chciał X. Fundator Maltę weżwaną poprzedzaiącym dobrodzieyſtwem, do naſtępuiącey wdzięcznosci pociągnąć: żeby obowiązana Malta ratowała Oyczyżnę w czaſie potrzeby, rozrywaniem morſką woyną ſił Turków na ów czas wboiuiących uſtawicznie z nami, Więc miłość miłoscią nagradzaiąc utrzymać Ordinacyią należy. A zatym ten cały poſtępek X. Fundatora w uczynioney Ordinacyi, dowodzi wierne zachowanie prawa pozwalaiącego, które piérwſzym fundamentem Ordinacyi iego.

dobra do działu więkſze nad Ordinacyią dla zſtępuiących białey płci potomków od dalonych od Ordinacyi.

Majorat. K. 22. w. 20. „Że zaś przez poſtanowienie Kawalerów Maltańſkich fundował „nowe dwie prawa, konnexyi z prawem majoratu, czyli Ordinacyi nie maiące, iasnie to „poznać można z prawa majoratu w pierwſzey częsci wyexplikowanego, które prawo zawſze „ſię we krwi ſukceſſorów miesci, i tylko daie præferencią ſtarſzemu nad młodſzego, i dla tego „że wyżnaczoney nie ſtaie linij, nie exkluduie wſzytkich od dziedzictwa fortuny, iak chce „mieć prawo pozwolenia wyżey citowane, i iakie ſą przykłady w majoratach XX. Radziwił„łów, Zamoyſkich, i Myſzkowſkich, którzy iako w nagrodę własnych, i przodków ſwo„ich zaſług odebrali od Rptey uprzywileiowane na majoraty prawo, tak ſkutki przywileju te„go od naybliżſzych aż naypóźnieyſzym ſukceſſorom ſwoim zoſtawili.

Ordinacyia §. LXII. Day my to: że prawo inſzych Ordinacyi miesci ſie zawſze we krwi ſukceſſorach: bo cyzli prawo pozwalaiące tak oſtrzegło, czyli wola Fundatorów tak mieć chciała, dowodzą §. 59. 47. Ale w prawie Ordinacyi Oſtrogſkiey oſtrzeżenia podobnego nie czytamy: też ſame paragraphy zeznaią. Nad to gdy dla zſtępuiących białey płci potomków większe nad Ordinacyią dóbra do działu odłączone czytamy pod §. 61. mimo przykład inſzych Ordinacyi, ſwiadczy §. 7. 8. Więc i X. Fundatorowi przyſpoſobić naſtępcę do Ordinacyi godzi ſię maſz pod §. 58. i ſtanom Oyczyżny obrać Ordinata własnie przyſtoi dowodzi §. 172. A zatym ani X. Fundator uczynił żadnego nowego prawa, weżwawſzy ſtopniem przyſpoſobienia naſtępcę do Ordinacyi, ani Ordinacyia podlega obcego majorata prawu, i przykładom broni §. 34. ani Ordinacyie los ſtarſzeńſtwa daie, i zatrzymuie zeznaie §. 1. 2. ani prawa natury krzywdzi Ordinacyia Oſtrogſka.

X. Fundator ſtopniem przyſpobienia żadnego nowego prawa nie uczynił i prawa natury nie ukrzywdził.

Majorat. K. 23. w. 12. „Naznaczenie zaś Kawalerów Maltańſkich do ſukceſſyi fortuny, „ieſt wydziedziczenie tych wſzytkich ſukceſſorów, którzy ſię po ſkończoney Zaſławſkich li„nij pozoſtali, i razem ieſt adopcią Kawalerów Maltańſkich za ſukceſſorów, gdyż Polſkim „prawem kto chce nie należącego do krwi, a zatym i ſukceſſyi po ſobie zrobić fortuny ſwo„iey dziedzicem, uczynic tego inaczey nie może: tylko przez zeznaną na Oſobę iego dona„cią.

Ordinacija §. LXIII. Jeżeli przez donacią prawem opiſaną zrobic może fortuny ſwoiey dziedzicem lubo nie należącego do krwi; równie zatym Ordinacijią prawem pozwoloną uczynić może do teyże naſtępcą ſtopniem przyſpoſobienia lubo nie należącego do krwi: bo równa powaga prawa i donacije w powſzechnosci dla wſzytkich opiſuiącego, i Ordinacyie w ſzczegulnosci nie którym pozwalaiącego, równy ſprawuie ſkutek do nabycia, lub doſtąpienia dóbr przyżwoitego. Day my to: że donacija za pieniądze daie prawo do fortuny nabytey; ale Ordiuacijią naſtępca weżwany odbiera za cnotę drożſzą niż pieniądze. Więc gdy donacia &c. równie Ordinacyia &c. A do tego: Marcin Grabianka roſporządził Teſtamentem fortunę, który konſtitucija 1676. fol. 33. tit. o Teſtamentach utwierdziła. Więc nie tylko przez donacije w poſpolitosci; ale nawet przez Ordinacyie, i Teſtamenta w ſzczegulnosci naſtępcą być może, lub dziedzic fortuny nie należący do krwi za pozwoleniem, lub potwierdzeniem prawa. 2. Ze przecież tym przyſpoſobieniem prawo natury zſtępuiących białey płci nie ukrzywdzone: dowodzą §. 62. 61. Art. 2. 16.

Ordinacyia, równie iak donacija czynić może naſtępcą do fortuny nienależącego do krwi.

Majorat. K. 23. w. 20. „Tey zaś exhereditacyi i adopcyi ani Oſtrogſki mógł czynić, ani „Rpta nie tylko że mu nie pozwoliła: ale ani mogła by przez wſzelką ſprawiedliwość, i „przezorność ſwoię pozwolic.

Ordinacyia §. LXIV. Ieżeli Rpta pozwala czynić wielu tak wiele Fundacyi: iako to 1647. fol. 12. tit. Fundatio Urod. Lipnickiego na podatki za ubogich: 1673. fol. 21. tit. Approbacija fundacyi na młódź ſzlachecką w Rawie, 1676. fol. 45. tit. ſzkoła Rycerſka, którą Urodzony

 Krzyſztof

(*a*) Z Ordinacyi Oſtrog. fol. 8. Art. ut qui vis.

Krzyſztof Miroſzowſki de proprio. 1685. fol. 17. tit. Fundatio ſeminarij W. Uieyſkiego, tak że Bobolianam na młodź ſzlachecką. 1699. fol. 54. tit. Fundacyia Stefana Bidzinſkiego na wykupno Szlachty z niewoli. Tegoż roku fol. 55. tit. Approbacija Fundacyi takieyże; i na fortifikaciją Lwowa, i Przemyſla Teſtamentem W. Matczynſkiego uczyniona; oraż innych doſyć fundacyi) Te záś fundacije wydziedziczaią zſtępuiących ſtopniem przyſpoſobienia naſtępców; równie zatym mogła pozwolic X. Fundatorowi, iakoż pozwoliła „kto i iako „miał by mu ſukcedować, tak z potomſtwa iego masculini ſexûs, iako eo deficiente, quo„cunque gradu ſuccedentium z dalſzych oſob (a) obiasnia barziey §. 59. 58. Że przecież prawo natury białey płci nie ukrzywdzone dowodzi §. 63. art. 2.

wydziedziczenia białey płci Rpta pozwoliła na zawſze Fundatorowi.

Majorat. K. 23. w. 24. „Że záś X. Oſtrogſki nie mógł exhereditare ſukceſſorów: bo „w Koronie nie maſz prawa, ani formy wydziedziczenia, tak iak ieſt forma dziedzictwa. Lu„bo záś przeź konwikcią, i ſąd może być odſądzony ſukceſſor, i ſtatut Litewſki przypuſzcza „wydziedziczenie.

Ordinacyia §. LXV. Ale Statutowi Litewſkiemu Woiewództwa Wołynſkie, Kyowſkie, Bracławſkie podlegaią; (b) w tych záś Woiewodztwach Ordinacyia Oſtrogſka leży. Więc X. Fundator mógł wydziedziczyć od Ordinacyi zſtępuiących białey płci potomków tym barziey: gdy ſamym prawem Ordinacyi wydziedziczeni „tak z potomſtwa iego masculini „ſexûs &c. 2. Że przecież prawo natury tychże nie ukrzywdzone: wyżſzy paragraf, á nade wſzytko donacije na tak liczne dóbra z domu X Fundatora pochodzące, przeź X. Imci Sanguſzka obficie zeźnane dowodzą.

zſtępuiący białey płci oddaleniem od Ordinacyi nie ſą ukrzywdzeni.

Majorat. K. 24. w. 4. „Ale opiſuie za iakie exceſſa, i iakim ſpoſobem.

Ordinacyia §. LXVI. Jakim ſpoſobem? dowodzi §. 65. 59. 16. za iakie exceſſa? Tych zadawać; ile w lat półtoraſta żmarłym iuż i oſądzonym od BOGA ludziom, ani ſię godzi, dopieroż dowodzić ani podobna, ani potrzebna: Bo trzebaby: abo powodów tak cudotwornych iak: S. Staniſław, abo ſwiadków tak wſkrzeſzonych, iak Piotrawin. Przecież gdy X. Fundator daie przyczynę odmienionych pierwſzych uſtaw ſwoich: „Eos verò qui non leves „cauſas, offenſionis nobis præbuere poſtpoſuimus: Powtarza żnowu „graviſſimis rationibûs, „& causîs animum ſuum permoventibûs, atque de ſuper juſtâ, & maturâ deliberatione præhabitâ, A zatym wierzyć temu każe Konſtitucia (c) i ſamo zamilczenie X. Oſtrogſkich Synowców. Więc rada Kolbuſzowſka i pożna, i próżna, opieka nad ſynowcami X. Fundatora nie wczesna, tym barziey Plenipotencija martwa, á do tego ſpadek prawa żaden. A zatym iak winę Synowcow wnieść łatwo, tak miłość imienia własnego w X. Fundatorze dowodzi, ſię ktore ſtopniem przyſpoſobienie nieſmiertelne uczynił dla uſtawicznych w Oyczyżnie zaſlug.

Rada Kolbuſzowſka póżna, i próżna.

Majorat. K. 24. w. 5. „Ta záś Oſtrogſkiego exhereditacija ani in forma juris, ani in ra„tione juſtitiæ: bo tych wydziedziczył, którzy ſię w czaſie dopiéro narodzić mieli, i zarobić „na tę exhereditaciją przed ſwoim narodzeniem nie mogli.

Ordinacyia §. LXVII. Ani żyiących i zaſſuguiących ſię dobrze, dopieroż ani tych którzy ſię narodzić mieli nie wydziedziczył, lubo od Ordinacyi oddalił dowodzi §. 65. art. 2. 61. art. 2. Więc to mniemane wydziedziczenie, w ſamey rzeczy rozumne roſporządzenie fortuny przeź X. Fundatora in forma juris dowodzi §. 46. art. 2. 48. art. 3. & ratione juſtitiæ zeżnaią uſtawy Ordinacyi pod §. 61. art. 2.

wydziedziczenie mniemane w ſamey rzeczy roſporządzenie fortuny in forma juris.

Majorat. K. 24. w. 9. „Nie mógł adopcyi uczynić Kawalerów Maltańſkich: bo jus ado„ptionis zagraniczne, którego beż potomnym poźwalaią, i które żnowu inſzą ma ſwoię for„mę ani mógł by go zażyć Oſtrogſki beż wyraźnego poźwolenia Rptey.

Ordinacyia §. LXVIII. Równie też majoratu obcego nie mógł fundować, beż wyraźnego poźwolenia Rptey: dowdzi §. 34. Fundował Ordinacyią za poźwoleniem wyraźnym Rptey „Iż mu wolno będzie uczynić Ordinacyią. Która czym ſię rózni od majoratu? obiasnia §. 41. Tymże prawem wyraźnie poźwoliły ſtany Oyczyżny ſtopien przyſpoſobienia dowodzi §. 58.

Ze záś prawo przyſpoſobienia nie tylko zagraniczne, i owſzem powſzechne, mianowicie też Polſkie dowodzę. Jeſt powſzechne od BOGA poſtanowione, każdy mówiący pacierz łatwo przyżna „Oycze naſz którys ieſt w niebie &c. Więc wſzyscy ludzie prawem przyſpoſobienia ſynowie Boscy. S. Józef mniemany Oyciec P. JEZUSA BOGA, i człowieka; więc P. JEZUS przyſpoſobiony ſyn S. Józefa. Cognatione legali artikuł wiary, genealogią opiſuije Evangelia. P. JEZUS Zbawiciel nas roſporządził na krzyżu, Matce ſwoiey S. Jana „ecce filius tuus, S. Janowi záś „ecce Mater tua: ſtopniem przyſpoſobienia. Więc prawo przyſpoſobienia powſzechne wyrokiem Boſkim poſtanowione, i wynalezione. Mianowi-

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. (b) 1569. fol. 159. tit. Przywrócenie ziemi Wołynſkiey: Num. 7. Oſobliwie. Równe prawo Wdztwa Kyowſkiego. (c) 1576. fol. 300. tit. o dzieciach.

nowicie záś Polſkie: dowodzą Królów obiérania wolnemi głoſami, lennosci przyznane na Xięſtwach hołduiących, Królewſzczyzny nadane, Ordinacije, Fundacije, Konfiſkacije, Statut. „Steriles libere bonis diſponant (*a*) i konſtitucija 1658 fol. 20 tit. Zachęcenie: nie którym przedtym potrzebna, w ſtarych tylko exemplarzach znayduiąca ſię. Prawo przyſpoſobienia ieſt prawo Polſkie.

2. A nade wſzytko: dowodzą donacije przeź X. Imci Sanguſzka zeźnane. Na których wſparcie czytalismy w liscie pewnego Miniſtra „I po ułożoney plancie naſtąpiły donacije „iednym ex propinquitate ſanguinis, drugim ex propinquitate cordis Propinquitas cordis własnie prawo przyſpoſobienia znaczy. Ieżeli tedy X. Imc Sanguſzko roſporządził fortunę pochodzącą ź domu X. Fundatora za uchwałą Kolbuſzowſką nawet ex propinquitate cordis; tym barziey X. Fundator przyźwoicie roſporządził fortuną (po większey częsci przeź ſibie nabytą;) ile za wyraźnym pozwoleniem prawa: obiasnia §. 58. 62. 64.

Majorat. K. 24. w. 15. „Ze záś Rpta przeź wſzelką ſprawiedliwość ſwoię nie mógła by „pozwolić Oſtrogſkiemu na exhereditacją niewinnych Sukceſſorów iego; idzie zatym: że „nie mógła by pozwolić na adopcją Kawalerów Maltańſkich na mieysce Sukceſſorów.

Ordinacyia §. LXIX. Tym barziey Ziazd Kolbuſzowſki nie mógł pozwolić X. Imci Sanguſzkowi na wydziedziczenie niewinney Rptey ź Ordinacyi Oſtrogſkiey; á tym ſamym na adopcją lub przyſpoſobienie ex propinquitate cordis weźwanych przeź donacije zeźnane na mieysce Rptey: to ieſt gwałtowna nie ſprawiedliwość. Ze záś Rpta wydziedziczyła płeć białą od Ordinacyi, maſz pod §. 67. á za tym pozwoliła prawo przyſpoſobienia uczynic X. Fundatorowi, maſz pod §. 58. 59. Więc przyſpoſobienie naſtępcy do Ordinacyi przeź X. Fundatora uczynione całe ſprawiedliwe; donacije záś przeź X. Imci Sanguſzka (iednym „ex propinquitate Sanguinis, drugim ex propinquitate Cordis) zeźnane arcy nieſprawiedliwe prawo dowodzi „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra - - nie mógły być alienowane. (*b*) X. Fundator ſtopniem przyſpoſobienia nie ukrzywdził zſtępuiących białey płci.

2. W Myſzkowſkich prawie czytamy „kto i iako będzie miał w ich dóbra ſukcedować (*c*) nie maſz męſkiey płci, ani ſuccedentes dołożonych, nie maſz odłączoney fortuny do działu (*d*) dla tego płeć biała przypuſzczona do Ordinacyi. Ale w Ordinacyi Oſtrogſkiey prawie i biała płeć i deſcendentes oddaleni, do działu też większa nad Ordinacyją odłączona fortuna. Więc tym ſamym X Fundator pozwolonym i uczynionym przyſpoſobieniem naſtępcy do Ordinacyi nie ukrzywdził prawa natury źſtępuiących płci białey. Prawa Rptey do Ordinacyi niżey dowodzę.

Majorat. K. 24. w. 20. „Z tego tedy principalnego o wyznaczeniu Sukceſſorów punktu „Konſtitucyi Koronney widocznie obaczywſzy, że prawo majoratu przeź Oſtrogſkiego for„mowane nie mógło być prawem, iż nie tylko przeciwko prawu Koronnemu poſtano„wione, ale nad to dwa nowe w ſobie exhæreditationis i adoptionis zamyka prawa, łatwo „wnieść można konſequencją; ieżeli temuż prawu Oſtrogſkiemu o trwałosci iego, á dóbrom „Oſtrogſkim o nie roździelnosci ich ſłużą dalſze naſtępuiące punkta Koronnego prawa.

Ordinaayia §. LXX. I dla tego że majorat obcy nie mógł być prawem, nie ważył ſię X. Fundator ſtanowic obcego prawa. Uczynił tedy Ordinacyią według prawa dowodzi §. 51. ſtopniem przyſpoſobienia że żadnego nowego prawa nie uczynił dowodzi §. 62. Przyſpoſobienia prawo ieſt dawne Polſkie maſz pod §. 68. A ztąd łatwo wnieść można konſequencją prawami Koronnemi, Dekretami Seymowemi, oraź innemi dowodami wytkniętą: że prawu Ordinacyi Oſtrogſkiey o trwałosci, á dobrom tey Ordinacyi o nie roździelnosci ich ſłużą dalſze naſtępuiące punkta prawa Koron. Kolbuſzowſkiemu ziaźdowi chyba arbitria pro legibus. prawem ubeſpieczona Ordinacyia.

Majorat K. 25. w. 4. „Oraź można obaczyć, ieżeli te ſłowa: prout ordinaverit, mo„gą być pociągane pod piérwſzy punkt o poſtanowieniu ſukceſſorów napiſany? Bo kon„ſtitucia wciąż piſze daley tak: Która to Ordinacyia wiecznemi czaſy ma trwać non obſtan„te ullâ præſcriptione, & fatalibûs, & ſi admiſſio poſſeſſionis non ſubſequetur, tym ſpoſo„bem: aby wedle tey Ordinacyi te dóbra vel in toto, vel in parte prout ordinaverit, „nie mógły być per hæredes etiam de lumbis ejus, & ſucceſſores ejus alienowane, ita ta„men, ut in aliis omnibus conditionibus Ordinacyia ta juribus, & oneribus terreſtribus ſub„jaceat. A ta Ordinacyia aby do wſzech wiadomosci przyſzła, ma do Akt Tribunalſkich „w Lublinie, vel ad alia quævis vim perpetuitatis habentia podana być, cum facultate immu„tandi, emendandi, ipſi duntaxat durante vitâ ipſius reſervatâ. Naprźod co do abſolutnosci „pozwolenia, uczą ſame ſłowa, czytaiąc ich, aby wedle tey Ordinacyi te dobra vel in toto, „vel in parte prout ordinaverit, nie mógły być alienowane. Ze to ſłuży nie do wyznacze-

E 2 „nia

(a) 1511. fol. 549. tit. ſteriles. (b) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. (c) 1601. fol. 748. tit. Ordinacyia. (d) „Quibus ſi vita ſuperſtes futura eſt aliunde ut pro dignitate vivant DEUS provide„bit. Z Myſzkow. Ordin. fol. 1.

„nia Sukcessorów, ale presśe do wyznaczenia dóbr pod prawo majoratu, iakoż tak zrobił „Ostrogski: że nie in toto, ale in parte disponował dobra dla Ordinatów, to iest Ostróg „Dubno i inne, i te ostrzegł, żeby nie były alienowane, drugie zaś zostawił do wolney „Sukcessorom dispozycyi, iako to: Tarnów, Opatów, Chmielów i inne.

Ordinacyi nie rozdzielność ubespiecza prawo.

Ordinacyia §. LXXI. Więc sam Fundator musiał mieć większą wolność, á przynaymniey równą; kiedy tey potomkom swoim pozwolił. Te słowa prout ordinaverit nie stosuią się ani do wyznaczenia Sukcessorów; prawo dowodzi „kto, i iako miał by mu sukcedować, „tak z potomstwa iego masculini sexûs, iako eo deficiente, quocunque gradu succedentium z „dalszych osób. Ani do wyznaczenia dóbr pod prawo Ordinacyi, toż samo prawo zeznaie „Iż mu wolno będzie uczynić Ordinaciją in futurum, w dobrach swych nie ruchomych, i „ruchomych gdzie kolwiek leżących, które teraz ma, i miéć może (a) więc wszytkie prawu Ordinacyi podlegać by powinny; gdy by niższy punkt prawa „cum facultate immutandi, „emendandi &c. woli Fundatora nawet wyznaczenie dóbr nie zostawił. A zatym te słowa prout ordinaverit ubespieczaią nie rozdzielność dóbr Ordinacyi: prawo zeznaie „Aby wedle „tey Ordinacyi te dobra vel in toto, vel in parte, prout ordinaverit, nie mógły być --- alienowane. Jakoż tak rosporządził X. Fundator masz pod §. 18.

Maj. K. 26. w. 3. „Tak własnie iak te słowa na końcu: cum facultate immutandi, „emendandi ipsi duntaxat durante vitâ ipsius reservatâ sciągaią się do dóbr, i do akcidental-„nych okolicznosci, ale nie do essencialney kondycyi; aliàs nie miała by potrzeby Rpta „w pierwszym punkcie determinować, którzy maią być sukcessorami, gdy by tę swoią deter-„minaciją zmazać niższym punktem miała przez danie absolutney wolności.

Ordinacyia §. LXXII. Temi słowy „cum facultate immutandi &c. Rpta pozwoliwszy zupełney wolnosci X. Fundatorowi; nie maże wyższego punktu „tak z potomstwa iego „masculini sexûs; ale obiasnia: bo ostrzegszy Ordinacyią dla samego potomstwa masculini sexûs, to iest dla synów Fundatora „hæredum de lumbis ejus (dowodzi §. 59.) daley pisze „eo deficiente quocunque gradu succedentium z dalszych Osób, to iest: abo cogna-„tione legali lubo nie krewnych, abo cognatione carnali z krewnych następcę przybrać pra-wem przysposobienia do Ordinacyi, woli to zupełney Fundatora oddaiąc (dowodzi §. 58.

„cum facultate immutandi &c sciąga się równie do essencialney kondicyi, i przypadkowych okoliczności.

Gdy by zaś te słowa „cum facultate immutandi &c. sciągały się do wyznaczenia samego dóbr pod prawo Ordinacyi: abo iasniey Rpta napisała by; to iest: cum facultate augendi, diminuendi, & incorporandi bona: abo wyżey nie pisałaby „uczynic Ordinacią w do-„brach swoich, nieruchomych i ruchomych, gdzie kolwiek leżących, które teraz ma i miéć „może. Ale ponieważ czytamy „cum facultate immutandi, emendandi &c. więc te słowa sciągaią się równie, abo barziey ieszcze, i do essencialney kondycyi, i do akcidentalney, lub przypadkowey okoliczności. Wszak żdaie się być essencijalna kondicija „kto i iako miał „by mu sukcedować, tak z potomstwa iego masculini sexûs, z tey zaraź wypływa przypadko-wa okoliczność „iako eo deficiente, quocunque gradu succedentium z dalszych osób. Więc &c.

Majorat. K. 26. w. 11. „Takąż samę wolność miał i Jan Zamoyski, i w pięciu addi-„tamentach swoich zażył iey na ułatwienie różnych po napisanym pierwszym prawie przy-„padków, ale nie na skassowanie majoratu swego przez przeciwną pozwoleniu swoiemu „i naturze majoratu o sukcesorach dispozycią.

Ordinacyia nie iest majorat.

Ordinacyia §. LXXIII. Ze takiey nie miał wolnosci Jan Zamoyski, dowodzi §. 59. 52. że przecie tenże zażył wolnosci sobie nadaney wyznaczaiąc następców do Ordinacyi mimo naturę majoratów obcych, dowodzi §. 1. 2. Zażył znowu tey wolnosci na ułatwienie różnych po napisanym pierwszym prawie przypadków, ale tyczących się wyznaczenia następców dowodzi pierwszy additament w roku 1590. spisany na Kar. 3. Art. „Decrepitô iam „Floriano Zamoyski, Mathiam substituit. Więc Ordinacija nie iest majorat.

Majorat. K. 26. w. 17. „Co zaś do trwałosci tego Ostrogskiego prawa: że nie może mu „służyć prawo Koronne: bo to w pierwszym punkcie opisało, iaka byc powinna Ordinacyia, „á dopiero w drugim wyraza; która to Ordinacyia wiecznemi czasy ma trwać; ieżeli tedy „Ordinacyia Ostrogska nie iest spisana według pierwszego punktu, toć nie może być trwała „według drugiego; ani prawo Koronne o nie rozdzielnosci dóbr służyć dobrom Ordinacyi „Ostrogskiey może: bo Rpta iako samych bliższych, i dalszych sukcessorów Ostrogskiego „Ordinatami mieć chciała, tak nie rozdzielność tych dóbr dla tych tylko assekurowała, kto-„rych by Ostrogski z familii swoiey sukcessorami wyznaczył, ale nie dla Religii Malty do „krwi i domu Ostrogskiego nie należącey, z którego gdy by który z wezwanych do Ordi-„nacyi sukcessor, był Kawalerem Maltańskim, był by zapewne dóbr Possessorem, ale za pra-„wem krwi służącym, nie Malcie.

Ordi-

(a) 1609. fol. 895. tit Ordinacyia.

Ordinacyia §. LXXIV. Rpta ſamych bliżſzych i dalſzych z potomſtwa męſkiey płci X. Fundatora Sukceſſorami do Ordinacyi mieć chciała pozwalam, i dowodzę pod §. 59. Po zeyſciu tych ſtopniem przyſpoſobienia naſtępcę przybrać pozwoliła, i tak uczynił X. Fundator dowodzi §. 58. Ale zſtępuiących białey płci potomków ani bliżſzych, ani dalſzych ſukceſſorami Rpta mieć nie chciała, i dla tego ich X. Fundator oddalił od Ordinacyi (odłączywſzy do działu większą fortunę,) dowodzi §. 61. 69. Więc gdy Ordinacyia ſpiſana według pierwſzego punktu á zatym powinna być trwała według drugiego, i prawo nie rozdzielnosci dóbr ſłużsy teyże Ordinacyi.

Ordinacyia mocą prawa wieczna, i trwała.

Majorat. K. 27. w. 10. „Z tych wſzytkich w tey pierwſzey kweſtyi zarzutów i odpowie„dzi wynikaią te cztéry oczywiſte prawdy. Pierwſza: że powſzechne pierworodzeńſtwa, „á po naſzemu mówiąc: Ordinacyi prawo nie ekskluduie w żadnym przypadku generalnie „wſzytkich ſukceſſorów, ale tylko diſtingwuie, i uſzczęſliwia ſtarſzeńſtwo w domach. Która „prawda funduie ſię na prawie Boſkim, i wſzytkich narodów, funduie ſię na prawie Polſkim „w pozwoleniach wyrażonym, funduie ſię na przykładach tak poſtronnych, iako dobrze „opiſanych majoratów, funduie ſię na racyi naturalney: że majorat nie ieſt karą odbieraiącą „krwi, i domowi fortunę ale łaſką aſſekuruiącą całość tey fortuny dla krwi i domu.

Ordinacyia §. LXXV. Ale te wſzytkie w pierwſzey kweſtyi zarzuty i odpowiedzi błędne przywiązanie czyni; więc równy błąd z nich wynika, uważyć proſzę. Po naſzemu mówiąc Ordinacyi prawo komu ſłuży? ktorych przypuſzcza? á których oddala? dowodzi §. 74. Ordinacią nie tak los ſtarſzeńſtwa, ale raczey cnota, mianowicie poſłuſzeńſtwo prawu daie, i zatrzymuie opiſuie §. 73. Która prawda funduie ſię na prawie Boſkim pozwalaiącym każdemu wolnego roſporządzenia dóbrami własnemi, funduie ſię na prawie Polſkim w pozwoleniach wyrażonym, pod §. 62. w zmiankowanym; funduie ſię na przykładach tak domowych przyzwoicie opiſanych Ordinacyi, to ieſt: Radziwiłłowſkiey, i Zamoyſkiey (dowodzi §. 69. 47.) iako też na przykładzie poſtronnych donacyi przez X. Imci Sanguſzka zeznanych ex propinquitate cordis. (obacz pod §. 68. Art. 2.) Funduie ſię na racyi naturalney: która nad prawo więcey rozumieć, i czynieć nie powinna; ile gdy Ordinacyia lubo zſtępuiących białey płci potomków oddala od prawa ſwego, ale odłączoną większą do działu fortuną nagradza, i owſzem więcey ſwiadczy, dowodzi §. 61. Art. 2. Dla naſtępców záś ſtopniem przyſpoſobienia przybranych (względem nieſmiertelnosci imienia) mnieyſzą część fortuny prawem od powſzechnych ſpadków, i przypadku broni i ubeſpiecza.

Przywiązania błędy.

Majorat. K. 27. w. 25. „Druga prawda, iż żaden majorat bez pozwolenia Rptey ſtano„wiony być nie może. Która prawda funduie ſię na racyi; iż * żaden człowiek pod pra„wem poſpolitym ſiedzący nie ma mocy nowego i poſpolitym przeciwnego fundować „prawa.

Ordinacyia §. LXXVI. Ta nie omylna ſwiadczy §. 51. Idzie zatym: że Ordinacyi w majorata obcego odmienić, i tym mniemaniem znoſić ziazdowi Kolbuſzowſkiemu nie godzi ſię: bo * „żaden człowiek pod prawem poſpolitym ſiedzący nie ma mocy ani nowego i po„ſpolitym przeciwnego fundować prawa, ani dawnego znoſic, dowodzi §. 45.

znoſic Ordinacyi nie godzi ſię.

Major. K. 28. w. 5. „Trzecia prawda: że ** pozwolenie na majorat ad literam zacho„wane być powinno, zwłaſzcza w tym Panſtwie, gdzie ani uniwerſalnego o majoratach pra„wa, ani formy majoratów nie maſz i ta prawda funduie ſię na oczywiſtey racyi: że gdzie „do ważnosci rzeczy pozwolenie wyraźne koniecznie potrzebne, tam rzecz przeciwko wy„raźnemu pozwoleniu zrobiona ważną być nie może. Czwarta prawda ſama przez ſię z „ſwoiego opiſania iasna, że *** Ordinacija Oſtrogſka przeciwko naturze prawa majoratu, wła„snemu pozwoleniu, przykładom innych majoratów, po ſkończoney męſzczyzn linij wydzie„dziczyła Sukceſſorów od fortuny, á prawem adoptionis (pozwolenia na to nie maiąć) przy„brała Kawalerów Maltańſkich. Z których iawnych prawd cztérech prawdziwa wynika „konkluzija; że Ordinacyia Oſtrogſka w poſtanowieniu ſwoim nie była Ordinacyią, i żadne„go z prawa i ſprawiedliwosci nie miała waloru.

Ordinac. §. LXXVII. Z błędów poprzedzaiących wnieſienie iak omylne? otwarta prawda dowodzi. Ponieważ *** „Ordinacyia Oſtrogſka ieſt przeciwko naturze prawa majoratu; więc tym ſamym „** pozwolenie ad literam zachowane: dowodzi §. 37 bo Ordinacyi natura inſza ieſt od majoratu obiasnia §. 46. Lubo záś po ſkończoney męſzczyzn linii, oddalił od Ordinacyi zſtępuiących białey płci, á prawem przyſpoſobienia, naſtępców przybrał do teyże X. Fundator; przecież tym ſamym pozwolenie zachował, i prawa natury nie ukrzywdził ani przykładom Ordinacyi Radziwiłowſkiey, i Zamoyſkiey ieſt przeciwny maſz pod §. 75. Idzie zatym: że Ordinacyia Oſtrogſka iako była na początku w poſtanowieniu ſwoim, tak i teraz ieſt, i zawſze będzie Ordinacyią wielką z prawa i ſprawiedliwosci maiąca wagę §. 45. dowodzi.

X. Fundator czynic majoratu nie mógł.

Majorat. K. 28. w. 24. „Lubo záś rzeczy z fundamentu nie dobrey wſzelkie wſparcia

„nie pomagaią: że iednak wyszłe in publicum scripta razem wydrukowane pod tytułem „Akta publiczne, raź utrzymuią: że nie iest approbowana, drugi raź przywodzą konstitucije, „i Dekreta seymowe na dowód, że ta Ordinacyia iest approbowana. Czyli tedy to wszy„tko wspiéra fundamentu nie maiącą Ostrogską Ordinaciją, abo nie? odkryie to następuiący.

STAN DRUGI ORDINACYI.

„Ieżeli Ordinacyia Ostrogska od czasu postanowienia swego, do śmierci ostatniego wy„znaczonego sukcessora względem prawa i Sukcessyi była Ordinacyią?

Ordinacyia §. LXXVIII. Posłuszeństwo prawu w wierze utwiérdza, wątpliwość obiasnia; błąd znosi.

Majorat. K. 29 w. 14. „Ten stan w wymierzonym czasie swoim dwa principalne w „sobie zamyka rozdziały. Pierwszy Approbatę Ordinacyi Ostrogskiey. Drugi: Exekucią „prawa tey że Ordinacyi w Possessorach iey. Rozdział piérwszy o approbacie, zamyka „dwie Kwestye. Piérwsza. Jeżeli na każdy majorat czyli Ordinaciją potrzebna iest ap„probata, abo nie? Druga ieżeli Ordinacyia Ostrogska iest approbowana, abo nie?

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

QUESTIA PIERWSZA.

„Ieżeli każda Ordinacyia á zatym i Ostrogska powinna być approbowana, czyli nie? Recz „każda od pozwolenia, i opisu iego dependuiąca żeby była ważna, potrzebuie koniecznie „approbaty, racija tego iest, że kto ma moć dać pozwolenie z opisem, tenże sam tylko ma „moc uznać, ieżeli to pozwolenie i opis abo kondicije iego są zachowane; co tym ia„wniey się wydaie o Ordinacyiach które są prawem dla familii, bo że sama tylko we trzech „stanach zgromadzona Rpta prawa stanowić może dla iey przezornosci, rzecz przyzwoita, „aby to, co stanowić pozwoliła postanowione widziała. A zas dla ważności postanowionego „prawa rzecz koniecznie potrzebna, aby uznała być to tak ważnym prawem, co kto za iey „pozwoleniem stanowił, iak gdy by sama stanowiła.

Ordinacyia §. LXXIX. Dla ważnosci postanowionego prawa względem rosporządzenia w szczegulnosci domem własnym (mimo prawo powszechne o działach, i spadkach &c.) rzecz koniecznie potrzebna żeby pozwolenie było od stanów Oyczyżny: bo iako stany Oyczyżny o działach, spadkach i posagach &c. powszechne dla wszytkich postanowiły prawa; tak rownie tymże stanom Oyczyżny uchylić praw wspomnionych należy, pozwalaiąc nie ktorym czynic Ordinacije. I dla tego pozwolenie koniecznie potrzebne, approbata zas ani potrzebna, ani przyzwoita, tym barziey gdy stany Oyczyżny uznały Ordinacyią Ostrogską za prawo tak ważne, iak by przeź siebie postanowione, dowodzi §. 45.

Pozwolenie koniecznie potrzebne, approbata ani przyzwoita ani potrzebna.

Majorat. K. 30. w. 19. „I tak oprócz wszytkich Ordinacyi i wielu innych w różnych „materijach przykładów, iawne są tego dowody. Wszytkie abowiem Potencije i nasza Rpta „pełnomocnym kommissarzom daią prawem wszelkie pozwolenie, moć, i pełnowładną „plenipotencią do decidowania takowey Kontrowersyi, abo zawarcia doczesnego lub wie„czystego z postronnemi pokoiu; przecież za tak ważnym pozwolenicm stanowionych trak„tatów następuie ratifikacija przeź wszytkie stany. Racija tego iest: bo każda zwierzchność „daiąca moć i pozwolenie, nie oddaie wszytkiey swoiey władzy, ale iey tylko udziela, tak „własnie, iak słońce promieni, które choć od słońca wychodzą, przecież więcey w nim są, „niż wyszły.

Ordinacyia §. LXXX. Ale stany Oyczyżny pozwoliwszy czynić Ordinacyią wszytkę swoię władzą Fundatorowi do rosporządzenia fortuny własney według żdania iego oddaią, beż ostrzeżonego warunku salvâ approbatione: bo mu tylko rzecz własną domu swego czynić pozwalaią. Postom zas lub Kommissarzom władzy swoiey tylko udzielaią z ostrzeżonym warunkiem salvâ relatione, & approbatione na seymie (*a*) bo im rzecz powszechną całey Oyczyzny tyczącą się sprawić i wykonać powierzaią. Więc iak traktatów, i Kommissyi approbata koniecznie potrzebna: własność rzeczy pokazuie, i prawo dowodzi, tak przeciwnie Ordinacyi ani przyżwoita ani potrzebna, też same dowody zeżnaią. Wszak nie

Approbata traktatów, i Kommissyi dowodzi, że Ordinacyi approbata nie potrzebna.

(a) 1629. fol. 1. tit. Approbacija Pakt, i naznaczenie Kommissarzów do traktatów „Approbacija ie„dnak tych Pakt - - - na seymie ma być.

nie które kommissije sądzic mogły (a) sprawy beż appellacyi, i czynić rzeczy tyczące się całey Oyczyżny beż ostrzeżoney approbaty ; dla tego : że miały zupełną władzą iawnym prawem pożwoloną nie w skriptach skrytych ad archivum podanych, lub taiemnych instrukcijach opisaną. Tym barziey Ordinacyia iawnym i widocznym prawem opisana dla rozśporządzenia szczegulnie domu własnego (nie całey Oyczyżny w powszechnosci) z zupełną mocą pożwolona approbaty nie potrzebuie.

Majorat. K. 31. w. 13. „Objeckija : To tylko według prawa iest potrzebne, co prawo „mieć chce, ale że nie masz nigdzie o tym prawa, aby Ordinacyie były approbowane ; więć „approbaty na Ordinacyie według prawa nie są potrzebne. Odpowiedź : Ten argument „nie tylko approbaty ale i pożwolenia na Ordinacyie żnosi, bo nie masz nigdzie prawa, że„by były dawane pożwolenia na Ordinacyią, á zatym pożwolenie na Ordinacyią według „prawa nie potrzebne.

Ordina. §. LXXXI. To sophisma nie tylko Ordinacyią, ale wszyskie prawa żnosi : bo z początków Królewstwa Polskiego żadnych praw nie było ; więć i teraż nie są potrzebne. A iako to wnosić błąd iest; tak równie &c. Nie masz prawa wyraźnego w Polszcze o sukcessiach, á zatym dochodzić sukcessią Ordinacyi Ostrogskiey nie potrzeba. Jakoż większa prawda iest w tym podobienstwie, niżeli w odpowiedzi przeciwney ksiąszki. Nie masz prawa o pożwoleniu czynić Ordinacyie, ale są prawa o działach, połagach, spadkach &c. którym po częsci Ordinacyie ubliżaią: dla tego pożwolenie koniecznie potrzebne, dowodzi §. 79. Mogła Rpta postanowić zapisy w pospolitosci, lubo o tym dawnieyszego prawa przed statutem Zigmunta (1543. fol. 210. tit. Inscriptiones) nie miała; równie zatym pożwolic mogła na Ordinacyie w szczegulnosci, lubo o tym pożwoleniu dawnego prawa nie miała. Nad to nie masz prawa : żeby żnosić Ordinacyie, i owszem zakazuie prawo „lege „nunquam abrogandâ; która to Ordinacyia wiecznemi czasy ma trwać. Więć żnosić Ordinacyią seymom nawet dopieroż Ziażdowi Kolbuszowskiemu nie godzi się. żnosić Ordinacyi nie godzi się.

Majorat. K. 31. w. 21. „Nie masz prawa na approbatę Ordinacyi, ale są approbaty Or„dinacyi, iako tedy pożwolenia na Ordinacyią Myszkowskiemu, i Zamoyskiemu były pra„wem dla Ostrogskiego, że potrzebne iest pożwolenie, i starał się o nie, tak też approbaty „Ordinacyi Ołyckiey, Zamoyskiey, i Myszkowskiey powinny były być prawem dla Ostrog„skiego, iż potrzebna approbata, o którą starać się był powinien, bo gdzie prawa nie masz, „tam dobre przykłady są prawem.

Ordinacyia §. LXXXII. Lubo pożwolenie na Ordinacyie Zamoyskiemu, i Myszkowskiemu mogło być przykładem dla X. Ostrogskiego, że potrzeba starać się o pożwolenie dla czynienia Ordinacyi ; nie idżie iednak za tym żeby approbaty Ordinacyi Ołyckiey, Zamoyskiey, i Myszkowskiey były prawem dla X. Ostrogskiego, że potrzebna iest approbata Ordinacyi iego: bo iak pożwolenie koniecznie potrzebne, dowodzi §. 79. tak approbata cale nie potrzebna obiasnia §. 80. I owszem sama nawet przeciwna ksiąszka wyżnaie prawdę „bo Ordinacyia Ołycka nie miała solennitatem pożwolenia od wszytkich trzech stanów lecz „tylko od iednego (b) żnowu powtarza „otrzymał prawo majoratus od Stefana Króla „przeż Prziwiley utwierdzaiący spisaną XX. Radziwiłłów dispozycią (c) I dla tego approbata Ordinacyi Ołyckiey własnie potrzebna. Ale Zamoyska, Myszkowska, i Ostrogska Ordinacyie nie własnym domysłem spisane, nie za Prziwileiem samego Króla uczynione, ale złączoną powagą żgromadzonych trzech stanów Oyczyzny na seymie wyraźnym prawem pozwolone, maią solennitatem pożwolenia od wszytkich trzech stanów. Więć potwierdzenia drugim prawem nie potrzebowały. Jakoż Myszkowska Ordinacyia iednym że prawem pożwolona, i razem potwierdzona, ale nie drugim. Zamoyska zaś lubo drugim prawem potwierdzona, gdy iednak w tym prawie czytamy „Moć iednak iemu samemu dokąd „żyw zostawuiąć immutandi, emendandi, & amplius ordinandi, to co by mu się zdało juxta „priorem Constitutionem (d) Prior Constitutio pożwalaiąca równie pisze (e) „cum facultate immutandi, emendandi; więć te obiedwie konstitucije poważne i nie przekonane daią świadectwo: że approbata Ordinacyi ani Zamoyskiey, ani Myszkowskiey, ani Ostrogskiey cale nie potrzebna. Bo gdyby approbata miała być własnie potrzebna ; więć po approbacie otrzymaney odmieniać, i poprawiać nie godziło by się Ordinacyi: względem powagi prawa approbaty. I tak Ołycką własnym domysłem XX. Radziwiłłów spisaną utwierdziwszy potrzebnie stany Oyczyżny, odmieniac, i poprawiać więcey nie pożwoliły : względem powagi prawa (f) potrzebney dla teyże Ordinacyi approbaty. Ale Zamoyską iuż po approbacie otrzymaney odmieniać; poprawiać toż samo prawo approbaty nie potrzebney pożwala. Więć &c. Approbaty innych Ordinacyi dowodzą: że dla Ostrogskiey nie potrzebna approbata.

F 2 Majorat.

(a) 1699. fol. 59. tit. Kommissija do Węgier. „Dekreta na tych Kommissijach ferowane taką mieć maią wagę, iako Tribunalskie (b) Kar. 35. w. 19. (c) Kar. 12. w 11 ksząsz in 4 tit. Uwagi. (d) 590. fol. 579. tit. Approbacija Ordin. (e) 1589. fol. 526. tit. Ordin. (f) 1589. fol. 528. tit. Confirmatio.

Majorat. K. 32. w. 5. „Objekcija. Każde pozwolenie prawne stanowienia dispozycyi za„myka razem w sobie i approbatę poniewaź czego by prawo approbawać nie chciało, na to „by nie pozwoliło, á zatym co iest za pozwoleniem prawa uczynione, to nie potrzebuie ap„probaty; tak własnie iak że donacije są pozwolone prawem dla tego, gdyby kto zeznawszy „komu donaciją, tęż samę approbował, zalzkodził by iey ważnosci á nie pomógł, ponieważ „prawnie zrobioney rzeczy approbacija &c. Odpowiedź nie wspominaiąc przy tey obje„ckyi majoratu Ostrogskiego nie tak iak pozwolono postanowionego, to przecież każde za „pozwoleniem stanowione prawo powinno mieć wyraźną approbatę; bo iako to rzecz prawdzi„wa: iż każda approbata ile od pozwolenia poźnieysza zamyka w sobie pozwolenie, tak to „oczywiscie nie pewna; iż każde pozwolenie zawsze od approbaty piérwsze, zamyka w sobie „approbatę; tak własnie, iak dzien dzisieyszy iutrzeyszego w sobie nie zamyka, ale iako ju„trzeyszy idżie za dzisieyszym, tak za pozwoleniem stanowienia prawa, iść koniecznie po„winna postanowionego approbata, którą pozwolenie consequenter pociąga.

Ordinacyia §. LXXXIII. Ale dzien jutrzeyszy idzie za dzisieyszym dla tego: że wyrok Boski constituit terminos czasu następuiącego; równie też approbata Ordinacyi iść nie powinna dla tego: że nie iest ostrzeżona prawem. Więc wniesienie omylne. Jako záś dzien dzisieyszy zamyka w sobie jutrzeyszy: podobieństwem wymierzonego czasu; tak pozwolenie zamyka w sobie approbatę wżględem równey i iedney zawsze powagi stanów Oyczyżny na każdym seymie, oraż wiary i doskonałosci Fundatora Ordinacyi. Jeżeli tedy approbata późnieysza zawiéra w sobie pozwolenie piérwsze; więc równie pozwolenie piérwsze zawiéra w sobie approbatę następuiącą, czyli iawnym warunkiem salvâ approbatione ostrzeżoną, czyli iawnieyszym wniesieniem z wyraźnego pozwolenia beź ostrzeżoney approbaty wynikaiącą: bo stany Oyczyżny to stanowić pozwalaią, co się im żdaie, i podoba; tego bronią, co się im nie żdaie. A że Ordinacyia w początkach piérwszych podobała się zupełnie, dla tego pozwolona zupełnie. Więc &c.

Pozwolenie zawiéra w sobie razem approbatę.

Majorat. Kar. 33. w. 7. „I że każde przeż partikularną Osobę za pozwoleniem postano„wione prawo być approbowane powinno, wielkim iest tego dowodem za przykład w ob„jekyi cytowane donacyi prawo, iako i wszytkie inne prawem pozwolone transackije, które „nie tylko pozwolenie, ale i approbatę maią. Wszak to rzecz nie omylna, że* nim są posta„nowione formy donacyi, obligacyi, cessyi i innych tranzackyi mieli przodkowie nasi zupełną „moć i pozwolenie w nadanych sobie prawach disponowania prawnie fortuną swoią, i ko„mu chcieć dać do niey prawo: iakoż czynili donacije i różne tranzakcije, o czym czytać w „statucie można.

Ordinacyia §. LXXXIV. Jeżeli to iest nie omylna: * „że nim są postanowione formy „donacyi, obligacyi i innych transackyj, mieli Przodkowie nasi zupełną moć i pozwolenie w „nadanych sobie prawach disponowania prawnie fortuną swoią, i komu chcieć dać do niey „prawo, iakoż czynili donacije, i różne transackije statut dowodzi. Więc to błąd iawny: że każde przeż partikularną osobę za pozwoleniem postanowione prawo nawet donacije i inne transackije, nie tylko pozwolenie, ale i approbatę maią, i mieć powinny. Bo pozwolenie, i approbaty donacyi lub innych zapisów urzędowych, chyba w zagranicznych Państwach potrzebne, i przyżwoite; w których Monarchę Samowładnego Grassowie majoraty maiący i cały Naród wrodzonym poddaństwem za Pana dziedzicznego wyżnaie. Ale w Polszcze naszey stan szlachecki wolnemi głosami Króla do tronu wzywa i koronaciją istotnych rządów pozwala; idzie zatym: że równą ma wolność rosporządzać prawnie fortuną swoią beż pozwolenia, i approbaty, ani potrzebney, ani przyżwoitey dla wolny szlachty w Polszcze. Rzecz pewnie: od Króla ani pozwolenie ani approbata nie potrzebna, ale od prawa potrzebna? A prawo kto stanowi? Stany Oyczyżny żgromadzone na seym. Więc cięższa by to była niewola (w rosporządzeniu własney fortuny prawem opisanym powszechnie lub pozwolonym szczegulnie,) wszytkim i każdemu podlegać, niżeli iednemu Królowi. Lubo tedy pozwolenie dla uczynienia Ordinacyi koniecznie potrzebne dowodzi §. 81. przecież approbata nie potrzebna i nie przyżwoita dowodzi §. 82 80. bo by ta wierze, i powadze stanów Oyczyżny każdego seymu równey i iedney; wolnosci szlacheckiey, i doskonałosci rozumnego człowięka wiele ubliżała.

Pozwolenie i approbata zapisów urzędowych w Polszcze ani przyżwoita, ani potrzebna, równie na Ordinacyie approbata &c.

Majorat. K. 33. w. 19. „Że záś różne takowych praw zeżnawania rózne przynosiły tłu„maczenia, i kłótnie Zigmunt August w roku 1523. postanowił formy Wendycyi, Cessyi, i „wszelkich zapisów, które aby dobrze w księgi zapisowane były dozor sędziom, i Podsę„dkom zalécił. Już tedy takowe prawa miały pozwolenie, miały i formę ** á ieszcze o wa„żnosć praw zeżnawanych kłótnia w sądach nie ustała. Zeby tedy takowe prawa zupełnie „były ważne, w lat dwadziescia potym tenże Zygmunt approbował wieczyscie statutem po„wszechnym te wszytkie partikularne prawa, które tylko według formy i opisu statutu ze-

żnane

„znane będą, i * przeciwko nim, ftronom i ich Prokuratorom mówić zakazał. Zkąd iaw „poznać: że ieżeli wfzytkie około własnych fortun pofpolitym zwyczaiem czynione p „kularne prawa, nie tylko maią pozwolenie i formę ftanowienia fwoiego, ale iefzcze „pozwoleniem i według formy pod dozorem Ziemftwa ftanowione maią approbatę; ia „prawa majoratów w Polfzcze nie powfzechne, zupełney formy prawem opifaney „maiące priwatnie w domu ** bez oka zwierzchnosci choć nie przeciwko pozwoleniu pifa „obeyść fię bez approbaty, i moc prawa miéc mogą.

Ordinacyia §. LXXXV. Jak fię obeyść mogą bez approbaty Ordinacyie? wyżfze paragraphy, mianowicie dowodzi §. 84. fam nawet Autor przyznaie *** „nigdzie zaś prawo „nie pifze, aby ieden nie mógł difponować - - - fortuny, póki fię drugiego nie poradzi (a) Więc iak na donacije lub inne zapify pozwolenie, i approbata nie potrzebna tak równie na Ordinacyie approbata wyraźna ani przyzwoita, ani potrzebna: bo *** nigdzie - - prawo nie pifze, aby &c. Jakoż czytamy w ftatucie 1523. fol. 207. tit. Infcriptio; ætas, difcretio, & valetudo confideranda: w zeznawaiącym. Znowu w lat dwadziescia opifuie drugi ftatut 1543. fol. 210. tit. Infcriptiones „reemptionales, commutatoriæ: &c. fint juxta „formulas ipfarum infcriptionum in ftatuto confcriptas: ita ut fi etiam breviter in Actis fcri- „berentur, debent tamen valere. Ale o pozwoleniu, i approbacie wyraźney, ani wzmianki: bo te dla wolney Rptey, i rozumnego człowieka ani przyzwoite, ani potrzebne: dowodzi §. 84. Równie też na Ordinacyie (doftateczne pozwolenie maiące) approbata ani przyzwoita &c. i dla tego w prawie pozwalaiącym nie oftrzeżona. Jeżeli zaś te ftowa: ftatuta „debent tamen valere: rozumi być Autor approbatą wyraźną urzędowych zapisów? Równie zatym „która to Ordinacyia wiecnemi czafy ma trwać (b) niech rozumi approbatą wyraźną dla Ordinacyi Oftrogfkiey. A poniewaz ftatut (*„przeciwko nim to ieft zapifom) ftronom i ich Prokuratorom mówić zakazał. Równie zatym przeciwko Ordinacyi „le- „ge nunquam abrogandâ ubefpieczoney, ani ziazdu w Kolbufzowy fkładać, ani dzieła przeciwne prawu, i Ordinacyi czynic „A by wedle tey Ordinacyi te dobra vel in toto - - - nie mogły być per hæredes etiam de lumbis ejus - - alienowane **** ani kfiąfzki tak udatney drukować nie należy.

„która to Ordinacyia „wiecznemi „czafy ma „trwać, approbatę wyraźną znaczy ftatut 1543. dowodzi.

2. Lubo zaś tak ubefpieczone prawem urzędowe zapify, á przecie pifze Autor **„á (c) iefzcze o ważność praw zeznawanych kłótnia w fądach nie uftała, choć dofyć kłócących dotyka ftatut „quas vafri homines eorumque procuratores in longum inutiliterque trahere, fimplicitatem verò juris, ac juftitiam impedire folent (d) Więc wybaczyć należy Ziazdowi Kolbufzowfkiemu: że ledwo nie powfzechną przywarą grzéfzy przez ufiłowane znofzenie Ordinacyi; ponieważ „neceffe eft ut fiant fcandala.

Obrona Ziazdu Kolbufzowfkiego.

Ten zaś przydatek * * „bez oka zwierzchnosci: podlegać fłufzney naganie powinien: z dwóch przyczyn: raz dla ufiłowanego w prowadzenia obowiązku niewolniczego poddańftwa do narodu wolnego, drugi raz dla fkwapliwego pofądzenia nie podeyrzaney wiary wolny fzlachty; którzy w Ziemftwach, lub Grodach dla trwałosci prawem przyznaney (e) i fchowania befpiecznego zeznaią wiarą dobrą zapify: żeby pod ftrazą i kluczami Ziemftwa chowane były (f) ale „nie dla oka zwierzchnosci.

Majorat. K. 34. w. 21. „Cóż dopiéro mówić o majoracie Oftrogfkim przeciwko „prawu pozwolenia napifanym.

Ordinacyia §. LXXXVI. Toż famo co o innych Ordinacyiach: znofić ich nawet feymom nie godzi fię „lege nunquam abrogandâ - - - Ordinacyia wiecznemi czafy ma trwać **** dopieroż ziazdom pokątnym przywłafzczoną powagą złożonym. Ze zaś taż Ordinacyia nie ieft przeciwko pozwoleniu napifana, dowodzi §. 62. 60.

Seymom nawet Ordinacyi znofic nie godzi fię.

Majorat, Kart. 33. w. 24. „Nie chodzi zaś tu o approbatę od kogożkolwiek (iak cy- „towano w objeckyi na donacią) ale o approbatę Rptey: bo donacija według prawa zezna- „na, ieft prawem approbowana; i kto by ią znowu approbował, próżno by to robił, „gdyż partikularny człowiek nie może przydać wagi tey tranfakcyi, którą prawo Koron- „ne utwiérdziło.

Ordinacyia §. LXXXVII. Równie też kto by fię ftarał o approbatę Ordinacyi Oftrogfkiey, próżno by to robił; gdyz fzczegulna wątpliwość Ziazdu Kolbufzowfkiego wagi Ordinacyi prawem wielokrotnie zafzczyconey uiąć nie może.

wątpliwość Kolbufzowfka, wagi Ordi. nie uymuie.

Majorat. K. 35. w. 5. „Jako przeciwnym fpofobem: gdy by donacią nie według for-

„my

(a) Kar. 103. w. 12. Kfiąfz. in 4to tit. Uwagi w fprawie. * (b) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. ** (c) obacz u mnie na Kar. 24. pod ** (d) 1543. fol. 210. tit. Infcriptiones Art. ad effugiendas. (e) do „Akt-- vim perpetuitatis habentia: z konftit. 1609. fol 895. tit. **** Ordinacyia. (f) 1423. fol. 10. tit. Actorum libri. articulo. „Libri actorum fub tribus clavibus.

„my ſtatutu uczynioną, á zatym pod approbatę prawa Koron. nie podpadaiącą, ſto razy ap„probował, będzie nić warta i ſkaſſowaniu podległa. Co ſamo applikować do Oſtrog„ſkiey Ordinacyi można.

Ordinacyia §. LXXXVIII. Jowſzem ſtoſować raczey, do Ziazdu Kolbuſzowſkiego należy. Donacija nie według formy ſtatutu zeznana nić warta: pozwalam. Ziazd Kolbuſzowſki przeciwko formie prawa, i rządów Polſkich złożony (a) za pewne nić wart; tak miéc chce prawo pod §. 45. wyrażone. Ale Ordinacyia formy żadney opiſaney nie maiąca, zupełnie od żdania i woli Fundatora pochodząca wiele warta? tenże paragraph dowodzi.

Ziazd Kolbuſzowſky wiele wart?

Majorat. K. 35. w. 11. „Że záś na dalſzy dowód nie potrzebnosci approbaty przyprowa„dzona ieſt w objekcyi approbata Ordinacyi Myſzkowſkiey; z przykładów approbat na Oły„cką, Zamoyſką, Myſzkowſką Ordinacyią to tylko wnoſić można: że kiedy nie więcey, iak „cztéry w Polſzcze Ordinacyi, á trzy maią approbaty; toć powinna miéc i czwarta; o „wſzem żnać to z tych ſamych przykładów, iak ſą do ważnosci Ordinacyi potrzebne ap„probaty: bo Ordinacyia Ołycka nie miała ſolennitatem pozwolenia od wſzytkich trzech ſta„nów lecz tylko od iednego, ale że ma od wſzytkich ſtanów approbatę ma wſzytkie ſolen„nitates, gdyż approbata od wſzytkich, beż żadney kweſtyi præſupponit pozwolenie od „wſzytkich.

Ordinacyia §. LXXXIX. Jowſzem wielka queſtia: bo ponieważ trzy ſtany na ſeymie poſtanowiły prawa o działach, poſagach, ſpadkach &c. którym XX. Radziwiłłowie (ſpiſaną własnym domyſłem Ordinacyią) ſprzeciwili ſię. Więć z approbaty pozyſkaney wnoſić należy wybaczenie od wſzytkich ſkwapliwie ſpiſaney Ordinacyi, poprzedzaiącego iednak pozwolenia wnoſić nie można. Jeżeli przecie z approbaty póżnieyſzey wnoſić można poprzedzaiące pozwolenie od wſzytkich (żdaniem Autora.) Więć tym barziey z pozwolenia od wſzytkich, wnoſić należy approbatę od wſzytkich dowodzi §. 83. żtąd wynika: że iak dla Ordinacyi Ołyckiey (nie maiącey ſolennitatem pozwolenia od wſzytkich) approbata koniecznie potrzebna; tak przeciwnie dla Zamoyſkiey, Myſzkowſkiey Oſtrogſkiey (maiących poprzedzaiące pozwolenie doſtateczne od wſzytkich ſtanów) approbata ani przyżwoita, ani potrzebna: dowodzi §. 82. Dla czego przecie ſcrupulosâ ſolicitudine ſtarał ſie Jan Zamoyſki choć o nie potrzebną approbatę? uwiadomi §. 59. pozwolenia trzech Ordinacyi opiſuiący; z którego wnieść łatwo: że zatrudniać ſię X. Fundatorowi podobnym ſtaraniem o nie potrzebną approbatę nie należało: rożność pozwolenia dowodzi.

Pozwolenie poprzedzaiące doſtateczne, approbaty naſtępuiącey nie potrzebuie.

Majorat. K. 35. w. 24. „Lubo záś to ſzczegulne prawo approbaty Majoratu Myſzko„wſkiego ieſt przed poſtanowieniem tegoż majoratu, iednakże było koniecznie potrzebne te„muż majoratowi, i zaraź od napiſania, i do Akt podania iego ſłużyć mu w ſzczegulnosci za„częło, i ſłuży, z racyi: że w eſſencijalnych punktach nie ieſt contra naturam, & formam „piérwſzych przed ſobą majoratów żrobiony.

Ordinacyia §. XC. Iowſzem contra naturam, & formam piérwſzych Ordinacyi w eſſencialnych punktach maſz pod §. 47. Więć approbata Ordinacyi Myſzkowſkiey nie ſłuży. Jeżeli przecie approbata poprzedzaiąca ſłuży uczynioney dopiéro po approbacie Ordinacyi Myſzkowſkiey, lubo Ordinacijom piérwſzym przeciwney. Więć approbata naſtępuiąca dla uczynioney przed approbatą Ordinacyi Zamoyſkiey nie ſłuży teyże: bo approbata poprzedzać powinna (wżorem Myſzkowſkiey) przed uczynioną Ordinacyią. Jeżeli záś ſłuży, i owſzem przyżwoitſza naſtępuiąca approbata. Więć poprzedzaiąca approbata Myſzkowſka przed uczynieniem Ordinacyi ani przyżwoita, ani potrzebna. Idzie za tym: że na ſamym prawie pozwalaiącym beż przyłączonego przydatku poprzedzaiącey approbaty dosyć ieſt trwaiącey dotąd Ordinacyi Myſzkowſkiey; równie też Ordinacyi Oſtrogſkiey (ile w eſſencijalnych punktach żgadzaiącey ſię z pierwſzemi) dosyć ieſt na ſamym prawie pozwalaiącym.

Ordinacyi Oſtrog. dosyć ieſt na ſamym pozwoleniu.

Majorat. §. 36. w. 5. „Tak własnie, iak citowany wyżey dla wſzytkich ſtanowiony „Zygmuntowſki ſtatut, te wſzytkie pożnieyſze po ſobie approbuie fortun diſpozycije, które „według ſwoiey natury i formy poſtawały, i ſtawać będą.

Ordinacyija §. XCI. Ale w ſtatucie Zygmuntowſkim ulubionego ſłowa approbaty wyraźney nie czytamy: dowodzi §. 85. Więć wſzytkie żłe donacije beż approbaty wyraźney. A iako to wnoſić błąd ieſt; tak równie &c.

Majorat. K. 36 w. 10. „Nad to ta approbata nie tylko do utwiérdzenia Myſzkowſkich „Majoratu, ale i do uſpokoienia teraźnieyſzy kweſtyi barzo potrzebna, która co do ſłowa ieſt „taka: „A my iuż ex nunc, prout ex tunc tę Ordinacyią tak, iako by była wpiſana i do Akt „podana beż dalſzey approbacyi authoritate Conventus præſentis approbuiemy, i ratifikuiemy,

(a) 1550. fol. 4. art. Aby za - - panowania naſzego - - ſeymy walne, i Powiatowe wedle czaſu, i miey- sca ſtatutem opiſanego ſkładać będziemy.

„my. Zkąd widziec można, iak ieſt wyraźne Rptey żdanie, że na Ordinacyie w piſane i do „Akt podane powinny być approbaty, kiedy Myſzkowſka exnunc przy pozwoleniu, prout „extunc po w piſaniu i do Akt podaniu approbowana. I temu żdaniu w ſłowach i uczyn„kach przez Rptą wyrażonemu przed innemi żdaniami piérwſze dać mieysce przyſtoi.

Approbata ani przyzwoita, ani potrzebna.

Ordinacyia §. XCII. I dla tego że przy pozwoleniu zaraz approbowana, nie potrzebna całe approbata: bo gdy by własnie potrzebna była; więc nie pozwoliło by prawo ſpiſaney Ordinacyi do kſiąg wiecznych podawać dla wpiſania; ale raczey pod żdanie ſtanów Oyczyżny dla przeyrzenia, i pozyſkania approbaty. Gdy iednak też ſamę wpiſać w kſięgi wieczne pozwoliło prawo, gdy oſtrzegło bez dalſzey approbacyi, tym barziey, gdy też Ordinacyią odmieniać, i poprawiać do ſmiérci Fuudatorom pozwoliło prawo. Więc approbata ani przyzwoita, ani potrzebna. Więcey dowodów pod §. 82. A kiedy Ordinacyi Myſzkowſkiey doſyć ieſt na iednym prawie, tym barziey Oſtrogſkiey doſyć ieſt na osmiu konſtitucijach, i dwóch Dekretach ſeymowych, oraz innych dowodach pod §. 130. wyrażonych równa powaga prawa, i zaſłużona wiara X. Fundatora dowodzi. I temu żdaniu w ſłowach i uczynkach przez Rptą wyrażonemu przed innym obcego majorata żdaniem pierwſze dać mieysce przyſtoi.

Majorat. K. 36. w. 23. „Wſzak i prawo Ziem Pruſkich nie ztąd ma wagę, że pozwolone, lecz że ieſt i approbowane, bo ſtatut Wołynſki kilka razy pozwolony, á że nie approbowany, wagi prawa nie ma.

Korrektury Pruſkiey, i ſtatutu Wołynſkiego podobieńſtwo obiasnia, że approbata nie potrzebna Ordinacji.

Ordinacyia §. XCIII. To podobieńſtwo iak dalekie własnoscią powſzechnego prawa, od ſzczegulnego prawa dla ſamey Ordinacyi Oſtrogſkiey, tak ieſzcze daley odpędza pozory obiasnioną prawdą. Korrektura Pruſka pozwolona z tym oſtrzeżonym warunkiem „i na przyſzły ſeym ſub cenſuram podać (a) o ſtatucie Wołynſkim czytamy podobnie (b) tych záś oſtrzeżonych warunków w prawie Ordinacyi Oſtrogſkiey ſłużącym nie czytamy. Więć iak dla Korrektury Pruſkiey, i ſtatutu Wołynſkiego (powſzechnego całey Oyczyżny prawa) approbata koniecznie potrzebna dla tego: że oſtrzeżona prawem wyraźnie; tak dla Ordinacyi Oſtrogſkiey (iednego tylko domu prawa) dla tego nie potrzebna: że nie ieſt oſtrzeżona prawem wyraźnie. Więć dowodów pod §. 80.

Majorat. K. 37. w. 3. „Przyczyna záś tego, że Ordinacyia Myſzſkowſka nie tak, iak „inne, ale zaraz po napiſanym pozwoleniu approbowana, niżey potrzebnieyſza będzie.

„Queſtia druga. Jeżeli Ordinacyia Oſtrogſka ieſt prawem approbowana, abo nie? „Ze Ordinacyie Ołycka, Zamoyſka, i Myſzkowſka ſą approbowane, wſzyscy temu wie„rzą na tym iedynie fundamencie: iż widzą, i czytaią wyraźne w prawie approbaty. Ze „záś approbaty na Ordinacyią Oſtrogſką nikt w prawie widziéc, i czytać nie może, równy „ma fundament do wierzeniá że nie ieſt approbowana.

Ordinacyia §. XCIV. Quia vidiſti credidiſti, beati qui non viderunt, & crediderunt, Jako záś nie dowiarſtwo S. Tomaſza ieſt ugruntowaniem wiary S. żdaniem Teologów; tak niedowiarſtwo kilku lub kilkunaſtu mniemaniem obcego majorata rozróżnionych, ieſt ugruntowaniem Ordinacyi Oſtrogſkiey według powſzechnego żdania ſtanów Oyczyżny.

Majorat. K. 37. w. 17. „Objekcija: Ordinaciya &c. Odpowiedz: Lubo rzecz do do„cieczenia trudna, że X. Oſtrogſki ſtaraiąć ſię na kilku ſeymach o Ordinacyą, i maiąc na ka„żdym ſeymie od wſzytkich trzech ſtanów * nemine contradicente pozwolenie, ** za co zaraź „na pierwſzym nie otrzymał konſtitucyi, i zadawał ſobie pracę ſtarania ſię na drugich „ſeymach, kiedy mu nikt nie przéczył na piérwſzym? Jednakże tę ciekawość powadze „pod tamten czáś piſzącego prawa indulgere trzeba.

Ordinacyia §. XCV. To rzecz przyſtoyna, ale znośić Ordinacyią przez wątpliwość, ani przyſtoyna, ani podobna. Jednak wątpliwość upewniam dowodem. ** „Za co zaraź na piérwſzym nie otrzymał konſtitucyi? Przyczyna piérwſza: że * nemine contradicente w prawie pozwalaiącym nie czytamy, zawſze záś zazdrość cnocie ſprzeciwia ſię. Druga: 1602. i 1603. roku ſeymy (c) ſame tylko uchwaliły podatki dla odporu, i popiérania woien trwaiących. 1607. roku uſpokoienie wewnętrzne porożnionych ſtanów Oyczyżny czáś ſeymowy zabrało. (d) Lubo tedy ſtany Oyczyżny pozwoliły X. Januſzowi Oſtrogſkiemu czynić Ordinacyią; gdy iednak czyli czáś zatrudniony woynami, czyli zazdrość przesladuiąca cnotę lub okoliczność przeciwna opóźniła ſtaranie ſię na kilku ſeymach X.

 Ja-

(a) 1590. fol. 579. tit. Prorogacija deklaracyi „przynieść Korrekturę praw, i podać ſub cenſuram ſeymu. (b) 1588. fol. 475. tit. Potwiérdzenie: „gdy na przyſzły ſeym -- poprawę praw ſwych przynioſą --- utwiérdzic będziem powinni (c) 1602. fol. 795. tit. Uniwerſał Poborowy. „Widząć tak wielkie niebeſpieczeńſtwa od Nieprzviaćiół poſtronnych - - w których do nie małego zaciągu przyiść &c. 1603. fol. 810. tit. Uniwerſał: „iż na poparciu dalſzym woyny Inflańckiey &c. (d) 1607. fol. 828. tit. Aſſekuracija na odkrycie praktik.

Janusza Ostrogskiego, przecież przyszło do skutku w roku 1609. Wierzyć temu każe odkryta prawda, i powaga prawa. Podobieństwem obiasniam. Wszak to więcey niż szczéra prawda: że wszytkie stany Oyczyzny życzą sobie woyska przyczynić; przecież tak potrzebne i pożądane staranie, dotąd opóźniaią okolicznosci przeciwne złym zażywaniem wolnosci. Gdy iednak za czasem to staranie opóźnione nie odbita potrzeba do skutku pożądanego przywiedzie; zapewne prawo szczérą prawdę napisze; Jako iuż od kilkunastu seymów przez wszytkie stany pozwolono iest Woyska przyczynić. Czy mozesz następuiąca potomność, lub czás teraźnieyszy o tym prawie wątpić? bynaymniey. Równie też &c. Więć wiara zbawia, posłuszeństwo zasługuie, ciekawość gorszy, błędy potępiaią.

wiara zbawia, posłuszeństwo zasługuie, ciekawość gorszy, błąd potępia.

Majorat. K. 38. w. 9. „Zkąd by iednak te kilkorakie pozwolenia miały przydawać więcey wagi pretendowanemu majoratowi Ostrogskiemu, nie masz fundamentu, bo władza i „powaga Rptey iak iest raź naywiększa i naywyższa tak za dwoma czyli trzema razami „wyższa, i większa być nie może.* Jeden zakaź prawa nie mniey neguie, niż dziesięć na „iednę rzecz zakazów, tak też dziesięć pozwolenia na Ordinacyią Ostrogską nie więcey po„zwalaią, iak iedno.

Approbata nie potrzebna.

Ordinacyia §. XCVI. Ztąd wynika: że ani znosić Ordinacyi Ostrogskiey nie podobna, ani approbata dla teyże potrzebna. Znosić nie podobna seymom nawet: bo zakaź prawa czytamy „lege nunquam abrogandâ: drugi zakaź: „która to Ordinacyia wie„cznemi czasy ma trwać: trzeci: „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra, vel in toto, vel in „parte - - nie mogły być - - alienowane. Więć pretendowaną approbatą zakazać więcey wzruszania Ordinacyi nie potrzeba: bo * „ieden zakaź prawa nie mniey neguie niż dziesięć na iednę rzecz zakazów. Approbata znowu nie potrzebna: bo gdy raź prawo pozwoliło czynić Ordinacyią Ostrogską tak gruntowną; więć drugie lub dziesiąte pozwolenie na pretendowaną approbatę nie więcey pozwoli, iak iedno ubespieczenie Ordinacyi dawno iuż prawami obwarowaney; bo „władza i powaga stanów Oyczyzny każdego seymu rowna i iedna.

Majorat. K. 38. w. 18. „Objeckia. Jeżeli koniecznie o approbatę chodzi? á nie dość „ze iest approbaty przez trzy konstitucie Koron. Annorum 1624. fol. 3tio. tit. suplement „Woyska Kwarcianego. 1627. fol. 4to. Ochrona Ukrainy od Pogan. 1628. fol. 529. tit. „Obrona Ukrainy od Pogan. które wszytkie trzy konstitucie iako ostrzegaią wyprawę lu„dzi ** z Ordinacyi X. Ostrogskiego, tak przez to samo approbuią Ordinacyią iego. Odpo„wiedź. Do tych trzech konstitucyi należy ieszcze i czwarta 1635. fol. 6to. tit. Obrona „i bespieczeństwo Ukrainy, tychże ludzi cituiąca; bo im więcey praw takich będzie, „tym barziey nie będą approbatą: gdyż na approbatę iedney tylko potrzeba konstitucyi; „tych záś dla tego iest kilka, iż nie approbatę Ordinacyi, ale obronę przeciwko insultom „Porty Ottomanskiey (które w tamtych latach powtarzała) pro objecto mieli, co iawnie „pokazuią i tytuły, i tenor tych samych konstitucyi, które kazdy czyli in volumine, czy„li w skriptach pod titułem Akta publiczne czytać drukowane może.

Ordinacyia §. XCVII. Prawda: bo ta była, i iest potrzebnieysza, niżeli pretendowana approbata. A ieżeli ludzi 600. ubespiecza prawo titułem i tenorem „Ordinacyi Ostrogskiey. Więć tym samym ubespiecza Ordinacyią: iako Matkę tych 600. żołniérzy rodzącą i żywiącą.

Majorat. K. 39. w. 12. „Jakoż gdy by Rpta chciała tę approbować Ordinacyią: czy mógł „że by iey kto bronić? Abo czyliżby nie umiała tak wyraźnie napisać iak napisała dla Oły„ckiey, Zamoyskiey, i Myszkowskiey Ordinacyi approbaty? kiedy te Ordinacyie approbo„wać chciała.

Ordinacyia §. XCVIII. I dla tego ze Rpta umie, i wie gdzie pisać approbaty, nie chce pisać gdzie nie potrzeba: dowodzi to Ołycka potrzebuiąca własnie approbaty. Zamoyska, i Myszkowska nie potrzebuiące approbaty pod §. 92. 82.

Majorat. K. 39. w. 18. „Objekcija choć nie masz wyraźnie &c. Odpowiedź. Niech „by tak było, że z przyięcia ludzi wnosic approbatę Ordinacyi można, to ta wniesiona „approbata będzie w reprezentacyi ždania u tego, kto tak wnosi; ale iey w prawie napisaney „nie będzie. Zeby záś co było prawem, nie tylko iest mało *** partikularne ždanie, lecz gdy „by i wszytkie trzy stany tak wnosiły, i tak się im zdało, á nie napisały tego ždania, ieszcze „prawem nie będzie; gdyż potrzeba aby każde ždanie, które być ma prawem, napisane, „podpisane, i publikowane było.

Ordinacyia §. XCIX. Więć nie tylko Ordinacyia Ostrogska, ale wszytkie zapisy urzędowe nie są ważne? bo nie masz w prawie wyraźney ich approbaty napisaney, podpisaney, i publikowaney: dowodzi §. 85. A iako to wnosić błąd iest; tak równie &c. To naypewnieysza prawda: ale *** „partikularne ždanie Ziazdu Kolbuszowskiego pretenduiące appro-

approbaty wyraźney dla Ordinaciy Ostrogſkiey nie ieſt w prawie napiſane, podpiſane, i publikowane. Więc nie może być prawem wyciągaiącym approbaty wyraźney dla Ordinacyi Ostrogſkiey ani przyżwoitey, ani potrzebney. Dla czego przecie innych Ordinacyi ſą approbaty maſz przyczyny pod §. 89. 82. Zdanie Kolbuſzo. nie ieſt prawem wyciągaiącym approbaty.

Majorat. K. 40. w. 9. „Lecz że ż tych wſzytkich konſtitucyi, i przeż takową ſuppozy„ciją formowana być nie może approbata majoratu Oſtrogſkiego; broni tego natura pra„wa majoratu wyexplikowana w piérwſzey części, która jako ieſt ſzczegulnym dla piér„worodzeńſtwa reſpektem, tak żadnych danin, haraczów, i tributów więcey nad poſpolite „wſzytkim nie przyimuie. Jako tedy z natury prawa majoratu nie idzie konſequencija da„wania 600. ludzi, tak z przyięcia 600. ludzi nie idzie konſequencija przyięcia prawa ma„joratu, gdyż te dwie rzeczy rożne ſą od ſiebie naturą i formą.

Ordinacyia §. C. Te dwie rzeczy Ordinacyia Oſtrogſka, i majorat obcy różne ſą od ſiebie naturą, i formą dowodzi §. 41. Te záś dwie rzeczy Ordinacyia Oſtrogſka, i dawanie 600. Zołniérzy iedne ſą naturą i formą, dowodzą uſtawy Ordinacyi pod §. 26. i prawa przyimuiące tych 600. żołniérzy. A zatym z przyięcia żołnierzy 600. idzie nie omylna konſequencija przyięcia całey Ordinacyi. Przecież temu łatwo wierzę: że z natury majoratu obcego nie idzie konſequencia dawania żołnierzy: bo tych trzymać dla zagęſzczonych i powſzechnych majoratów w zagranicznych Panſtwach, dziedziczn m prawem rządzący ſię Monarchowie nie dopuſzczaią (zabiegaiąc buntom poddanych) ale pieniężne daniny biorą na własne Woyſka. Równie te mu wierzyć należy: że z natury Ordinacyi Oſtrogſkiey idzie konſequencija dawania 600. żołniérzy dowodzi §. 23. których trzymać Król doczesny Pan wolnym narodem rządzący nie zabroni: ile gdy Rpta prawami ſwemi przyięła, i przyłączyła do Woyſka ſwego. Więć z przyięcia 600. żołniérzy Ordinacyi Oſtrogſkiey, idzie nie omylna konſequencija przyięcia całey Ordinacyi: gdyż te dwie rzeczy iedne ſą naturą i formą w źględem opiſu Ordinacij. Dla czego daninie 600 Zołniérzy Ordinacija podlega? maſz pod §. 23. 26. Z przyięcia 600 żołniérzy idzie konſequencija przyięcia Ordinacyi.

2. Ale day my to: że z natury Ordinacyi nie idzie conſequencija dawania żołniérzy? Więć tym barziey natura dóbr Ziemſkich podlegać daninie 600. żołnierzy nie powinna; dowodzi przeciwa kſiąſzka „tak wielkie, i liczne wolnosci dóbr ſzlacheckich - - od wſzel„kich nie żwyczaynych tributów prezerwuiące prawa (*a*) powtarza żnowu „z natury dóbr „ſzlacheckich być takie prawo nie może (*b*) A zatym żniożſzy Ordinacyią, równie żnieść należy 600. żołniérzy. A dobrzeſz to? żle koniecznie. Więć dla utrzymania 600. żołniérzy, utrzymać należy Ordinacyią Oſtrogſką; iako matkę rodzącą i żywiącą 600. żołniérzy.

Maj. K. 40. w. 19. „Bo * do uczynienia przyſługi Oyczyźnie według każdego możno„nosci wſzyscy iey ſynowie mamy równe konnaturalne prawo w cale różne od natury pra„wa majoratu, ani na to (tak iak na majorat) poźwolennia i approbaty od Rptey trzeba.

Ordinacyia §. CI. * Do uczynienia przyſługi Oyczyźnie według każdego możnosci wſzy„scy iey ſynowie mamy równe konnaturalne prawo cale różne od majoratu obcego dotąd Polszcze nie żnaiomego, prawda ieſt: bo każdy obywatel nie tylko miłoscią Oyczyżny, i ſzacunkiem wolnosci, ale prawem do ratunku i obrony iey obowiązany ieſt: dowodzi §. 12. Tym barziey Ordinaci: wyżſzy paragraph zeżnaie, Ze przecie do uczynienia przyſługi Oyczyźnie żołnierzami własnemi, mieć potrzeba czyli poźwolenie ſtanów Oyczyżny, czyli ſamego Króla liſt przypowiedni: prawo dowodzi. „A lubo prawem poſpolitym „ieſt obwarowano - - - aby ſię nikt nie ważył privatâ authoritate chorągwi podnoſic &c. (*c*) Więć iak do uczynienia przyſługi Oyczyźnie poźwolenie potrzebne, approbata nie potrzebna; tak równie na Ordinacyią &c. Approbata nie potrzebna dla Ordinacyi.

Majorat K. 40. w. 24. „I tak nie potrzebował Marcin Zamoyſki, kiedy 200. iażdy in „facie zgromadzonych na Elekciją Króla Jana ſtanów ofiarował Oyczyźnie, która wdzięcność „mu tylko za to wyraźiwſzy obligowała, aby dotrzymał, co z prawa naturalney miłosci, „ale nie z prawa majoratu obiécał. Jako tedy mógł Oſtrogſki fundować 600. ludzi nie „funduiąc prawa majoratu, tak mógła Rpta przyimuiąc 600. ludzi, nie przyiąć, a zatym nie „approbować majoratu.

Ordinacyia §. CII. Przeciwnie ieſt: Ani X. Oſtrogſki mógł by fundować 600. żołniérzy nie fundowawſzy Ordinacyi, ani Rpta mógła by przyiąć tychże, nie przyiąwſzy prawem ubeſpieczaiącym Ordinaciją: bo żołd żołniérzy zatrzymuie w ſłużbie, ten z gruntu pewnego pochodzi, naypewnieyſzy záś z Ordinacyi prawem ubeſpieczoney: przyżnaie ſam Autor „wſzy„tkie inne ſą podległe upadkowi fortuny. (*d*) Ze záś Maricin Zamoyſki iak przeż wdzięczność względem przywróconey ſobie Ordinacyi, tak tym barziey z obowiązku uſtaw teyże żołniérzy 200. ofiarował Oyczyźnie dowodzi §. 26. Zołniérzy żołd zatrzymuie.

H Majo-

(a) Na Kar. 1. 62. w. 14 kſią. in 4. tit. Uwagi w ſprawie. (b) Kar. 2. 62. w. 19. kſią. in 4. tit. Uwagi w ſprawie. (c) 1710. fol. 63. tit. o Kriminałach, kupach ſwawolnych art. A lubo &c. (d) K. 10. w. 11. kſiąſz. in 4. tit. Uwagi w ſprawie.

Majorat. K. 41. w. 9. „Obieckij: A też konſtitucie 1667. fol. 31. tit. Pozwolenie rezy-„gnacyi, i 1673. fol. 30. tit. Approbacija reſignacyi &c. Potym dwa Dekreta ſeymowe &c. „Odpowiedź. Te dwie konſtitucije Denhoffowi ſłużące gdy by ſię ſciągały do dóbr w di-„ſpozycyi Oſtrogſkiego za Ordinackie napiſanych, przecież by ieſzcze nie były źwyczayną „approbatą, chyba tylko wnoszona z nich mógła by być approbata, lecz nie w prawie napiſa-„na. Ale że w cale objectum tych konſtitucyi o grunt dla Denhoffa nic ſię do mniemaney „nie ſciąga Ordinacyi, dowodem tego ieſt taż ſama X. Oſtrogſkiego diſpozycija; bo Glinki, „których Denhoff nabył, X. Oſtrogſki wyraźnie położył między dobrami zoſtawionemi do „działu, i wolney przez ſukceſſorów przedaży nie potrzebuiącey ani pozwolenia, ani appro-„baty ſeymowey. I też ſame Glinki (których Denhoff część na był) teraż ſię zowią Ale-„xandriją, czego ieſt dowodem transakcija przez Kommiſſarzów wyznaczonych od Jana trze-„ciego między Katarzyną Radziwiłłową matką, á Teofilą iey córką poſtanowiona w Ak-„tach Metryki Koronney oblatowana.

Ordinacyia §. CIII. Więc nawet ex ſuppoſito erroneo wynika konſequencija realis utwiér-dzenia tym prawem Ordinacyi: bo ieżeli Glinki nie należą do Ordinacyi; więć dla przeda-ży tychże, ani pozwolenia, ani approbaty ſeymu nie trzeba. Ze przecie ieſt pozwolenie (a) &c. rozumieiąć być Glinki, Ordinacyią. A zatym z tego prawa wynika conſequentia objectiva utwiérdzenia Ordinacyi. Ze zaś approbata wyraźna nie potrzebna maſz pod §. 107. 99.

Majorat. K. 42. w. 16. „Ile zaś do ſeymowych Dekretów: Jako iedne tylko wiary „naſzey decyzije potrzebuią ſlepego poſłuſzeńſtwa rozumu, tak wſzelkich ſubſelliów Dekre-„ta zwłaſzcza w publiczną, i do wſzytkich należącą wchodzące kweſtiją (lubo ich ſama tyl-„ko przyzwoita jurisdickija ſkaſſować może) wagę ich iednak ile ſię do kweſtij ſciąga, po-„znawać i ſwoie wyrazić zdanie rzecz każdemu przyzwoita; zwłaſzcza iż Dekreta ſeymo-„we nie więkſzą maią od Dekretów Tribunalſkich powagę: bo iako Tribunał ieſt uſtano-„wiony na mieyſce generalnych ſądów ſeymowych, które wſzytkie ſpraw rodzaie ſądziły, „tak Dekreta iego ſą porównane z ſeymowemi przez konſtitucija 1578. fol. 327. §. A iuż. i „fol. 330. tit Utwiérdzenie Dekretów, i przez niżſze potym konſtitucije. I to też rzecz nie „tayna, iż w każdym ſądzie zmowne Dekreta nie zbronne.

Dekreta ſeymowe wzruſzone być nie mogą.

Ordinacyia §. CIV. Niech tak będzie: że równa Dekretów ſeymowych z Tribunalſkie-mi powaga. Ale Dekreta Tribunalſkie ubeſpiecza konſtitucija (b) że ani ſeymowemi, ani zadwornemi Dekretami nie maią być znoſzone ſub pœnis &c. Więc równie przynaymniey Dekreta ſeymowe wlat 110. znośić nie godzi ſię. Jeżeli Dekreta (zwłaſzcza gwałt prawu czyniące) ani ſtanowione, ani wykonane być maią, wyiąwſzy te ktore in parte ſatisfactio-ne aliqua ſą iuż akceptowane (c) Równie zatym: Dekreta ſeymowe (zupełnie od ſtron przyięte, wiekiem ſtwiérdzone) znoſzone być nie mogą. A iako Dekretów Tribunalſkich 16. konſtitucijami (mianowicie 1726. art. ſprawy vexatoriæ i ſurowoscią kary opiſaney) ube-ſpieczona powaga. Tak tym barziey na wzruſzaiących Dekreta ſeymowe ſurowſze kary wſkazane być powinny.

Majorat. K. 43. w. 12. „Ze zaś w ſądach ſeymowych zageściły ſię były kondiktowe „Dekreta w ſprawach zabóyſtwa (w których wſzelkiey zgody prawo zakazało) oraz Kró-„lewſzczyzny przez takież kondiktowe Dekreta obracano w dóbra dziedziczne, i od publi-„cznych uwalniano ſię podatków, dla tego Rpta w tych tylko trzech okolicznosciach wyra-„źnie zakazała przyimować kondiktowych Dekretów przez punkt konſtitucyi 1641. fol. 8. „w te ſłowa: Referendarze też zgodnych Dekretów de conſenſu partium in cauſis homici-„dij podpiſować i do Kancellaryi odséłać nie maią, tak że też zgodnych Dekretów in cau-„ſis ratione bonorum Rpcæ i w ſprawach, któreby podatki Rptey zachodziły podpiſować „i do Kancellaryi odséłać nie maią. W innych zaś materijach iak przedtym było, tak i teraż „zgodzić ſię na Dekret wolno. Rzecz tedy cała na tym: abo te dwa Dekreta powinny „mieć moc decyzyi ſeymowey, iako inne Dekreta przez deciziją ſtanowione? Abo też iako „przez partikularną Oſobę w domu napiſane, i Referendarzowi oddane uzurpować ſobie tey „wagi nie powinny? I naprzód co do piérwſzego pod imieniem Władiſława IV. wydane-„go Dekretu trzy zachodzą trudnosci, które nie pozwalaią wierzyć, aby ten Dekret mógł być „ex ſeriis controverſiis ferowany. Piérwſza trudność iak pogodzić Ordinacyią z tym De-„kretem? Bo Ordinacyia zakazała obciążać dóbr Oſtrogſkich etiam re judicata ſuper ſtrepi-„tum juris ſub nullitate omnium * attentatorum, i tylko niżſzym punktem oſtrzegła, aby hæres „bonorum ex lex ſibi non videatur, & intuitu hujus conditionis de non alienandis ſeu ione-„randis

(a) 1667. fol. 31. tit Pozwolenie rezignacyi: „grunt pewny Ordinacyi podległy. - - - rozgranicze-nie tudſzieſz pozwolenie przedazy - - - approbuiemy. 1673. fol 30. tit. Approbacia. „Takową „ X. Januſza na Oſtrogu - - dobrowolną diſpozycią - - approbuiemy. (b) 1607. fol. 839. tit. O Dekretach Tribunalſkich. (c) 1726. fol. 44. art. Dekreta.

„randis bonis krzywdy ſąſiadom nie czynił, kazała, aby ſi quam *injuriam novam aut damnum „fecerit, w ten czáś juri publico pareat, & pro omnibus ſatisfaciat: Jak ſą ſłowa tey Ordina„cyi. Ta ſprawa z Władiką Łuckim była barzo dawna, nie injuria nova, która by za ie„dnym razem uſpokoioną być mogła.

Ordinacyia §. CV. I dla tego że barzo dawna, nie mógła być za iednym razem uſpokoiona: bo gdyby *injuria nova ź ſprawy uczynkowey pochodząca: pozwalam: że mógła by być za iednym razem uſpokoiona; ponieważ tak opiſuie Ordinacyia „ſi quam inju„riam novam aut damnum - - - - dederit, fecerit, aut intulerit; juri publico pareat, & „omnibus de ſe conquerentibus - - - reſpondeat, - - - & pro omnibus ſatisfaciat, vel ex „ſuis aliunde - - - habitis bonis, vel iisdem deficientibus extunc ex uſu fructu, & proven„tibus bonorum Ordinationi huic ſubjectorum &c. Ale że barzo dawna, nie mógła być za iednym razem uſpokoiona naſtępuiące paragraphy dowodzą.

Majorat. K. 44. w. 22. „A z niey (nie odsełaiąc ad alia bona non ordinata) włożono „wieczyſtego ciężaru, aby hæres dóbr Ordinacyi modernus & pro tempore exiſtens (verba „Decreti) płacił co rok po zł. 500. Ordinacyia od Dekretu ſtarſza aſſeritur być prawem wa„żnym, i wiecznym, á zatym punkta wſzytkie równey wagi maiącym, która takich ciężarów „ſub nullitate ** Decretorum zabroniła. Dekret ſeymowy także aſſeritur być ważnym, iak „ſię to dwoie pogodzi?

Ordinacyia §. CVI. Ułatwiam trudność: prawo, Ordinacyia, Dekret, „& hi tres unum „ſunt. Prawo piſze „Aby wedle tey Ordinacyi, te dóbra vel in toto, vel in parte - - - nie „mógły być - - - alienowane (a) Ordinacyia równie oſtrzega i przyłącza ieſzcze „etiam „re judicatâ ſuper ſtrepitum juris - - alienare diminuere ***(b) Dekret toż ſamo piſze „przy„chylaiąc ſię do pomienioney Ordinacyi i konſtitucyi Koronnych, i do poſſeſſiyi pozwane„go z Anteceſſorów iego dotąd nie przerwaney, te dóbra wſzytkie w pozwie originalnym, „i proceſſach powodowey ſtrony wyrażonych do Ordinacyi Oſtrogſkiey, i do poſſeſſiyi hæ„redis Ordinati actu, & pro tempore exiſtentis wiecznoscią przyſądzamy &c. (c) Więc &c. Daley czytamy w Dekrecie: „Co ſię záś dotycze pobożney Przodków pozwanego inten„cyi, i ſatisfackyi Władyce Łuckiemu - - - nakazuiemy, aby hæres dóbr Ordinacyi - - - „ſummę pieniężną Złł. 700. na każdy rok - - - oddawał: bo Ordinacyia tak mieć chce „No. 4to. art. Templa „inſtituit, & ordinat, ſucceſſoresque ad id exequendum ſubjicit, iis „omnibus templis - - - proviſionem & Ordinarium proventum ſecundum fundationis - - „tantisper duraturum, quo ad melior conditio, vel fundatio ſive per ipſum, ſive per aliquem „ejus hæredem pro illius arbitrio conſtituta non fuerit ***(d) Więc, Dekret, nie mógł odsełać ad alia bona czynſz poſtanowiony z opiſu Ordinacyi, i dla utrzymania całosci dóbr teyże. A zatym prawo, Dekret, Ordinacyia, & hi tres unum ſunt. Przyłączam ieſzcze. Wſzak Ordinacyia Zamoyſka równie ubeſpieczona: że długom żadnym nie podlega; (e) przecież naſtępuiące prawa (pewnie względem czasów nieſzczęſliwych) pozwoliły Marcinowi Zamoyſkiemu z intrat znoſić długi za wlewkami prawa; (f) iednakże ani Koniecpolſki prawem krwi przywłaſzczaiący ſobie tez Ordinacyią, ani Zamoyscy nie znoſzą dlatego Ordinacyi. Rownie też: lubo Dekret ſeymowy (moc prawa maiący) kazał corocznie po Złł. 700. płacić z Ordinacyi według opiſu teyże; iednak ani Dekretu, ani Ordinacyi znoſic dlatego nie można: ile gdy nie czytamy w Ordinacyi ſub nullitate Decretorum**; ale „ſub nullitate „omnium **** (g) attentatorum: co ſłuży do uchwał Ziazdu Kolbuſzowſkiego.

Prawo, Ordinacyia, Dekret iedno ieſt.

Majorat. K. 45, w. 6. „Druga. Trudność że piſze tenże Dekret, iż Ordinacyia Oſtrog„ſka pozwolona, i approbowana. Jakim ſpoſobem tę approbatę obaczyć, którey w pra„wie nie maſz? Trzecia: także nie mała trudność - - Jak ten Dekret za Władiſława Kró„la naſtąpiony pogodzić z drugim Dekretem za Króla Jana Kazimierza naſtąpionym, żeby „równy obydwa mogły mieć kredyt: bo ten za Władiſława piſany w roku 1645. wyra„ża: że Ordinacyia Oſtrogſka iuż approbowana, á drugi za Jana Kazimierza w roku 1667. „w lat 22. po pierwſzym Dekrecie naſtąpiony, dopiero tęż Ordinacyią approbuie.

Ordinacyia §. CVII. Wſzak konſtitucija 1590. fol. 579. tit. Approbacja: Ordinacyią Zamoyſką approbuie, druga znowu (1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyſka) piſze w lat 84. „którą Ordinacyią in omnibus - - approbuiemy. A przecież tych dwóch konſtitucyi dla zachodzącey okolicznosci naſtąpionych; równa wiara, równa i iedna powaga ſtanów Oyczyzny dowodzi. Tak też: lubo Dekretami dwoma utwierdzona Ordinacyia Oſtrogſka; przecież tych Dekretów ſeymowych równą wiarę, równa i iedna powaga ſtanów Oy-

czyzny

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia ***(b) Na Kar. 11. art. bona. z Ordin. Oſtrog. (c) 1645. 23. Marca. Dek. ſeym. ***(d) z teyże Ordinacyi Oſtrog. (e) 1604. Additamentum ſtum Ordinationis „nul„lum jus habere - - - alienandi pignore, ullisve inſcriptionibus &c. (f) 1674. fol. 11. art. ſprawa Ordinacyi Zamoyſkiey, długi -- z intraty bonorum Ordinatorum za wlewkami á creditoribus maią być wypłacone. ****(g) u mnie na Kar. 30. pod *

Dekretów seymowych nie podeyrzana wiara.

czyźny sądzących przyźnaie. Jeżeli tedy „Ordinationem recensitam - - - in omnibus - - „illibatam conservari (iak w Dekrecie 1667.) źnaczy approbatę wyraźną. Jeżeli „debet tamen valere: iak w statucie źnaczy approbatę wyraźną zapisów źdaniem Autora (a) Jeżeli „Przywiley abo prawo I. W. Radziwiłłów - - (b) konfirmuiemy źnaczy approbatę wyraźną. Równie też „która to Ordinacyia wiecznemi czasy ma trwać, iak w konstitucyi Or„dinacyi Ostrogskiey (c) źnaczy approbatę wyraźną. Więc i Dekret 1645. dobrze napisał „approbowaney, i drugi 1667. przywoicie utwiérdził tęż Ordinacyią: niżey dowodzę.

Majorat. K. 45. w. 18. „Co wszytko żadną miarą nie dowodzi, aby powaga, i poprzy„sieżona wiara sądów seymowych takie mogła formować decyzyie.

Ordinacyia §. CVIII. Przeciwnie iest. 1645. Dekret seymowy źniószy Dekreta Ziemskie Łuckie, i przysięgę wykonaną przeź O. Poczapowskiego Władikę, przysądza dobra folwarku i sioła wielkiego Mizocza do Ordinacyi Ostrogskiey, á dla Władyki i kapituły Łuck. Złł. Półł. 700. co rocźnie wypłacać przeź Ordinatów naźnacza. Więc X. Puzyna Władika nie źgodził się zapewne na ten Dekret. Szołayski Plenipotent X. Ordinata dla utrzymanych dóbr Mizocza przy Ordinacyi, nie iest obwiniony o Kondikt: bo dał dowód pożytecznego, i wiernego przyiaciela. X. Zasławskiemu Ordinatowi nie iest przyźwoita zadawać kondiktu: bo na woli Principała zawisło sądzic się abo godzić. Więc kondiktem tak późno, i próżno zadanym, ani Dekretu seymowego ochydzać, ani strony sądzące się obwiniać należy. Jeżeli te słowa Dekretu „Ordinacyi przeź X. Janusza Ostrogskiego uczynioney, i konsensem omnium Ordinum Regni lege irrevocabili pozwoleney, i approbowaney sprawuią iakieś mniemanie kondiktu: kogo proszę winować? i kto komu zadaie kondykt? lub kto iakie nagania Dekreta? Kogo winować o kondykt? Nie X. Puzynę: bo ten wolałby, żeby źniesiona była Ordinacyia: ponieważ dla utrzymania teyże dobra Mizocz z przyległosciami już zaprzysiężone, i przysądzone utracił. Nie X. Ordinata Principała, lub Szołaskiego Plenipotenta? ponieważ Autor dowodzi: że „sukcessorowie nie utrzymowali całosci praw Ordinacyi Ostrogskiey. (d) więc X. Władisław Zasławski ani czynił kondiktu dla utrzymania Ordinacyi, i nie miał się z kim oto godzić. Dopiéroz nie Instigatora Koron. bo ten z obowiązku urzędu swego utrzymał całość Ordinacyi. Więć zarzut skwapliwy mniemaniem nie słusznym zawstydzony. Kto komu zadaie? lub kto iakie nagania Dekreta? Ziaźd Kolbuszowski; Dekreta stanów Oyczyźny! ziaźd Kolbuszowski przywłaszczoną powagą przeź X. Imci Sanguszka złożony! Stanom Oyczyźny źgromadzonym na seym przyźwoitą, i naywyższą powagą Króla, w czasie, i mieyscu prawem opisanym: Ziazd Kolbuszowski źmówiwszy się w kilku prawa Koronne, i Ordinacyią źnosi! stany Oyczyźny sądzące (wysłuchawszy w prowadzoną sprawę od stron stawaiących, zapatrzywszy się na prawo) Ordinacyią Ostrogską w całosci nie naruszoney utrzymuią, i utwiérdzaią. Abo tedy stanów Oyczyźny sprawiedliwość wychwalać? abo ziaździ Kolbuszowskiego nie sprawiedliwość ganic? rozumowi nie poprzedzonemu zostawiam: Dowody potrzebne pod §. 145. przyłączam.

Majorat. K. 45. w. 21. „Zeby zaś i ten drugi za Jana Kazimiérza pisany approbuiący wy„raźnie Ordinacyią miał mieć moc i wagę swoią: broni mu tego natura sądu, broni na„tura seymów, bronią wszytkie o sądach seymowych konstitucie, broni i sama nie zachowa„na w nim juris terminalitas, która w sądach seymowych dla dobrego przykładu niższym „subselliom zawsze obserwowana bywa. A naprzód broni mu tego natura sądów, i sey„mów: bo iako natura seymów, iest naywyższa władza stanowiąca prawa, tak natura są„dów: iest jurisdickija pilnuiąca tego prawa, i karząca za przestępstwo iego.

Seymów i sądów seymowych równa powaga, i władza á zatym sądy seymowe approbować Ordinacyią mogą.

Ordinacyia § CIX. Jak seymy prawa powszechne, tak sądy seymowe prawa szczegulne stanowią; á zatym seymów, i sądów seymowych iedna iest natura, i władza. Czaś, prawo, równa, i iedna powaga stanów Oyczyźny dowodzi „My zaś z Radami Naszemi, i Deputowanemi z Izby Poselskiey Posłami - - - sprawy seymowe sądzić będziemy, á potym „taż Izba Poselska z konstituciami według prawa do Nas, i Senatu przyszedszy, przeź pięć „dni z Senatem o sprawach, i konstitucijach przyniesionych - - - spólnie radzic, i seym koń„czyć &c. *(e) Ztąd wynika: że iak seymom należy approbować Ordinacie pozwolenie nie dostateczne maiące; dowodzi §. 82. Tak równie do sądów seymowych należy: approbować Ordinacie pozwolenie dostateczne maiące, sprzeciwieniem się Ordinatów nie zachowane. Więc Dekret seymowy 1667. ma moc i wagę.

Majorat. K. 46. w. 7. „Inaczey gdy by sąd seymowy miał moc stanowienia prawa, nie „tylko by się niczym nie różnił od samych seymów, ale ieszcze był by większey dzielnosci „w stanowieniu prawa niż seymy, które głosu iednego wolnego oppozycia zatomować, i ze-

psuć

(a) Kar. 34. w. 6. „wlat dwadziescia potym tenże Zigmunt approbował wieczzscie statutem te wszytkie partikularne prawa. Księ. in 4. tit. uwagi w sprawie. (b) 1589. fol. 528. tit Confirmatio. (c) 1609. fol. 895. tit. Ordinacija. (d) K. 51. w. 15. Kśi. in 4. tit. Uwagi. (e) 1690. fol. 1. tit. Obiasnienie.

„pſuć może: ſądy zaś ſeymowe ile pluralitate votorum konkluduiące zawſze by poſtanowi„ły co chciały, á przecież nie tylko wyżſzey, ale i równey z ſeymami ſądy ſeymowe mieć „nie mogą władzy, ponieważ ſeym miał moc, i ma zawſze opiſać władzą ſądów ſeymo„wych, iakoż i opiſał, á ſądy ſeymowe nie maią władzy opiſywać ſeymu i miéc iey żadną „miarą nie mogą.

Ordinacyia §. CX. Gdy by ſeymy miały moc opiſać władzą ſądów ſeymowych, wnoſić by należało: że Król, ſenator i Poſeł, na ſeymie ſprawy ſądzący doſtoienſtwo, i powagę ſwoię tym ſamym tracą. A iako to wnoſic błąd ieſt; tak równie &c. Przyłączam ieſzcze: ale ſeym 1690. fol. 1. tit. Obiasnienie: opiſał porządek ſeymowania w przyſzłym czaſie, więc ten ſeym ieſt więkſzey powagi i mocy od teraźnieyſzych ſeymów. Wſzak receſſa ſeymów ſkończonych opiſuią: o czym naſtępuiące ſeymy radzić maią; więc ſeymy przeſzłe więkſzey ſą powagi, i mocy. A iako to wnoſic błąd ieſt; tak to pewnieyſza: ponieważ iednym że prawem 1690. wyżey wſpomnionym i porządek ſeymowania, i porządek ſądów ſeymowych opiſany, Więc to ſamo dowodzi; że ſeym i ſądy ſeymowe iedney że władzy względem równey powagi ſtanów Oyczyżny, prawa powſzechne na ſeymie, i prawa ſzczegulne na ſądach ſeymowych ſtanowiących. Nie opiſuią tedy ſeymy władzy ſądów ſeymowych, ale władzą ſądów innych poſtanowionych to ieſt Tribunału, i innych ſądów; dowodzi konſtitucia 1589. fol. 539. art. co ſądzić maią--Wyiąwſzy tylko ſprawy - - ſądowi naſzemu na ſeymie należy &c. I owſzem: ieżeli Król, Senat z wybranemi z Izby Poſelſkiey Poſłami ſądy ſeymowe bez całey Izby Poſelſkiey ſądzą, Izba zaś Poſelſka bez Króla, i ſenatu żadnego prawa poſtanowić zupełnie nie może. Jeżeli ſądy ſeymowe nie tylko (*a*) Senatora, i Poſła obwinionego ſądzić mogą, ale nawet do tych że ſtanów zgromadzonych na ſeym articulus de non præſtanda nalezy (*b*) „A gdzie bysmy - - - w ſprawie tey któ„ra by wnieſiona była, i poſtępku iey ſłuſzney przyczyny nie dali, á było by to dowodnie, i „doſtatecznie pokazano: iż - - - dopiéro ſtany maią: &c. Więc wnoſic można naywyżſzą władzę ſądów ſeymowych; á zatym Dekretów tychże powagę. Lubo zaś ſeym głos ieden zatamować i zepſuć może, á ſądy ſeymowe większą liczbą ſtanowią w ſzczegulnosci prawa to ieſt: Dekreta; przecież ani ſądy ſeymowe ſtanowią co chcą, ale co prawo mieć chce, równie též ani głos wolny mimo prawo (*c*) ſeym tamować i zepſuć może. Inaczey iak głos przeciwko prawu, raczey wyſtępek ſwawolny; tak równie więkſza liczba w ſądach mimo prawo, błąd iawny. Ztąd wynika: że nad ſeym, i ſądy ſeymowe prawo naywyżſzey władzy, i powagi.

Majorat. K. 46. w. 20. „Bronią wſzytkie o poſtanowionych ſądowych ſeymach, „konſtitucije opiſuiące tych że ſądów formę ſposób ſądzenia, i materiją, o którey ſądzic tylko, „a nie więcey mogą, iako ſwiadczą Konſtitucie Ann. 1578. fol. 328 tit. co ſądzić maią, 1607 „fol. 836, tit. o ſądach. I znowu folio 840. o Remiſſach Tribunalſkich na ſeym, 1641. fol. „7. tit. o porządku ſądzenia ſpraw ſeymowych. Która to oſtatnia konſtitucija w punktach ſwo„ich de tenore tak piſze: „Aby ſprawiedliwość ſwiętą wſzyscy zarówno w ſądach naſzych „ſeymowych odnoſili; ten porządek około odprawowania ſądów za zgodą wſzech ſtanów „poſtanawiamy. Naprzód ſprawy wſzytkie ſądowi ſeymowemu należące, to ieſt krimina„ły, remiſſy od ſądów wſzelakich, Piſarz Ziemſki wſpiſywać ma &c. Potym piſze: Inſze „zaś ſprawy ſeymowi należące iako kwarciane, fisci, de bonis nullo jure receptis, remiſſy od „ſądu Naſzego zadwornego, takimże porządkiem wpiſowane &c. Zkąd poznać; że i „natura ſądów, i prawo o tychże ſądach ſtanowić approbaty Ordinacyi, abo decidować o „niey zabraniaią.

Ordinacyia. §. CXI. Ale w tym prawie czytamy „Inſze zaś ſprawy ſeymowi należące - - - Po odprawieniu wot ſenatorſkich - - - ſądzic będziemy, równie druga 1578. (poſtanowiaiąc Tribunał) piſze: Co ſądzic maią „Exceptis cauſis - - - które ſądowi naszemu „na ſeymie należyć maią. Toż ſamo trzecia 1601. Na ſeymie ſądzić będziemy ſprawy. „Znowu tegoż roku tit. o Remiſſach Tribunalſkich, na ſeym No. 30. Novæ emergentiæ iednak na ſeymie decidować mamy. Więc ſeymów i ſądów ſeymowych iedna natura i forma w trzech ſtanach Oyczyżny znayduiąca ſię. Ponieważ tedy cauſæ fisci do ſądów ſeymowych należą, á ſkarb Koronny popiérał ſprawę przeciw Ordinatowi o przywrócenie koſztu łożonego na 600 Zołniérzy (na mieysce nie ſtawionych z Ordinacyi) zaciągnionych, Hetmani zaś względem ſprzeciwienia ſię Ordinacyi przez nie ſtawienie tychże Zołniérzy ſłużbą Rptey obowiązanych; więc ſąd ſeymowy i ſprawę ſkarbową przyżwoicie ſądził, i nie zachowaną ſprzeciwieniem ſię Ordinacyią przyżwoicie approbował, dowodzi §. 109.

Seymów i ſądów ſeymowych iedna natura, i forma.

(a) 1588. fol. 455. tit. de crimine læſæ Matt. (b) 1609. fol. 888. tit. Deklaracija artikułu de non præſtanda. (c) 1673. fol. 1, tit. conſtitutio pacificationis art. My ſtoſuiąc ſię &c. jus vetandi przy prawie.

Majorat. K. 47. w. 15. „Broni na koniec ważnosci Dekretowi temu, i sama nie zachowana w nim, co do decyzyj approbaty formalitas, ponieważ termina, kontrowersije, i cała sprawa była od Instigatora Koron. przeciwko Alexandrowi Zasławskiemu o karę że nie dał 600. ludzi, Miasto którey kary napisana sentencija approbacyi Ordinacyi, o co ani Instigator, ani Zasławski pozywali, ani mógli kogo pozywać.

Approbata in forma w Dekrecie seymowym.

Ordinacyia §. CXII. Nawet nie mieli kogo pozywać o approbatę Ordinacyi, którą X. Fundator (w 1618. roku uczyniwszy) zaraż nie odwłoczenie sam approbował, „suâ præsenti approbatione interveniente (a) á zatym ani pozywali, ani mógli, ani mieli kogo pozywać w 1667: bo X. Fundator (maiący „facultatem immutandi, emendandi ipsi duntaxat durante vitâ „ipsius reservatâ) (b) w 1620. roku umarł: inney záś approbaty nie potrzebuie Ordinacija wyższe paragrafy dowodzą. Więć w 1667. roku nie mieli kogo pozywac: bo nie potrzeba inszey approbaty. Ale X. Zasławski nie stawieniem ludzi sprzeciwił się teyże Ordinacyi, i o to był zapożwany na seym; lubo uwolniony od kary „habitâ ratione conditionis temporum in Ordinatione - - præcustoditæ (c) przecież obowiązany przynaymniey „in fortalitio Dubnensi præsidium sufficiens & idoneum - - - continuo foveant. Dla tego potrzebnie napisał Dekret „Ordinationem - - - in omnibus - - illibatam conservari. Więć approbata in forma.

Majorat. K. 47. w. 22. „Ponieważ approbować Ordinacyią sama powinna była Rpta, „która iako sama sobie sędzią, tak do żadnych sądów nie należy.

Rpta forum w Kolbuszowy nie ma.

Ordinacyia §. CXIII. Więć ziazd Kolbuszowski znosić Dekretów seymowych nie może: bo Rpta sama sobie sędzią; á zatym forum w Kolbuszowy nie ma. Rpta nie sama sobie sędzią, i owszem wszytkie trzy stany: dowodzi §. 110. bo inaczey rozumieiąć. Gdy by Rpta sama sobie sędzią była, do żadnych sądów nie należącą, nie miała by kogo sądzić; ponieważ każdy stan (oprócz Królewskiego) i każdy Obywatel w szczegulnosci, iest to część Rptą składaiąca. Więć &c. Ze záś sama Rpta Ordinacyi approbować ani powinna, ani może; wszytkie prawa dowodzą. Które iako trzy stany Oyczyżny stanowią, ale nie sama Rpta; tak równie też trzy stany approbować Ordinacyie powinny dowodzi §. 109.

Majorat. K. 47. w. 25. „Uymuie ważnosci Dekretowi temu i oczywiscie (salwuiąć sądów seymowych powagę) kondiktowym go być probuie konstitucija na kupienie gruntu „Denhoffowi, na tymże, samym seymie pod czás którego ten Dekret kondiktowy do Akt wpisany nastąpiona, z dwóch okolicznosci? raż że zpoczątku zaraż wyraża; iż Jan Sobieski na ten „czás Marszałek Wielki, i Hetman Wielki Koronny był piérwszym opiekunem iako wuy rodzony Alexandra Zasławskiego, on tedy sam iako opiekun prezentował osobę Zasławskiego, „i nim rządził, consequenter sam powinien był stawić te 600. ludzi, i ieżeli stawieni nie „byli, sam powien był być pożwanym o to, a przecież iako Hetman Wielki Koron. był „delatorem przeciwko Zasławskiemu, ponieważ ten Dekret ad delationem Hetmanów stawał. Czego by sąd żaden przypuscić nie mógł, dopieroż seymowy, aby w iedney osobie był i Aktor, i winny.

Jan Sobieski nie był Opiekunem rządzącym osobą i dobrami Zasławskiego.

Ordinacyia §. CXIV. Pożwy w zaiemne przeż strony sądzące sie sobie wydane sprawuią to. Ale w sprawie Ordinacyi Ostrogskiey Dekretem 1667. osądzoney kto był Aktor, á kto pożwany? Komparicija uwiadomi „citata verò per Mgcum Stanislaum Bieniewski Palatinum Czerniechoviensem uti tutorem suum. Mógł być w prawdzie Jan Sobieski Alexandra Zasławskiego małoletniego opiekunem, iako wuy; ale chyba imieniem nie rzeczą samą: czás woień trwaiących pod panowaniem Jana Kazimierza wierne swiadectwo zeżnaie; dla których ani domu własnego, dopieróż opieki siestrzeńca pilnować nie mógł, ale raczey Oyczyżnę woiuiącą bronić, i Nieprzyiacioł gromić iako waleczny Hetman. Jeżeli przecie wierzyć temu: że był razem i Hetmanem woiuiącym, i opiekunem pilnym; Więć iak przeż obowiązek Hetmana ku Oyczyźnie, tak przeż powinnoćś opiekuna, i miłość ku siestrzeńcowi Ordinatowi, wyprawił by 600. Zołniérzy z Ordinacyi według prawa: ile w czasie woień trwaiących. A przynaymniey obwiniony będąc opiekun, nie popiérał by sprawę o to iako Hetman, lub popiérana przeż skarb, starał by się powagą swoią zatrzymać. Gdy iednak sprawa sądzona była na seymie; więć sam Dékret opisem komparicyi i sentencija wyrażoną dowodzi: że Jan Sobieski nie był opiekunem rządzącym Osobą i dobrami X. Zasławskiego; á zatym nie był obowiązany do stawienia 600. Zołniérzy z Ordinacyi. Więć Jan Sobieski Marszałek Wielki, i Hetman Wielki Koron. o kondikt nie obwiniony. Ani nawet Bieniewski Wda Czerniecho: opiekun rządzący osobą, i dobrami X. Zasławskiego iest obwiniony o kondykt, Dekret seymowy, i prawa dowodzą. Dekret dowodzi „habitâ ratione „conditionis temporum in Ordinatione - - - præcustoditæ Gen. Citatum pro annis præteritis „ab impetione liberum facimus. Więcey §. 112. opisuie; á zatym był pożyteczny Opiekun. „Jakiey w Oyczyźnie zasługi i wiary? Podpis iego na konstitucyi 1667. swiadczy: „Stanisław „Kazi-

(a) Na Kar. 12. wier. ostatni. Ordin. Ostrog. in fol. (b) 1609. fol. 895. tit Ordinacyia. (c) Słowa Dekretu wspomnionego 1676.

„Każimierz Bieniewſki Woiewoda Generał Ziem Czerniechowſkich, Boguſławſki Staroſta Deputat z ſenatu do konſtitucyi, Tych zaſług, i wiary człowiek w lat 88. po Dekrecie, obwiniony o kondykt. Ale broni nie winnego konſtitucija tegoż roku iak Dekret 1667. fol. 11. tit. Dekreta ſeymowe. Więć na tym że ſeymie przeciwny naſtąpionemu prawu Dekret ſtanąć niemógł. A zatym niewinność tak wielkich w Oyczyźnie ludzi, powaga i wiara ſeymowego Dekretu 1667. obiasniona, kondykt Kolbuſzowſki dowodzi.

Dekretów ſeymowych powaga i wiara kondikt Kolbuſzowſki dowodzi.

Majorat. K. 48. w. 16. „Drugi raz: co by to było za inconveniens, aby o ważność kawał„ka placu na Pałac Denhoffowi ſeym decidował, á o ważność całey Ordinacyi ſądy ſey„mowe?

Ordinacyia §. CXV. Abo dla tego: że iako na ſeymie ſtany Oyczyżny oſtrzegły całość dóbr nie rożdzielney Ordinacyi; tak równie ſtanom Oyczyżny na ſeymie pozwolic na przedaż gruntu Ordinackiego należało? Abo dla tego: że o ważnosci Ordinacyi nikt nie wątpił, i owſzem ſtoſuiąć ſię do uſtaw teyże o nie ſtawienie 600. żołniérzy w ſądach ſeymowych popiérana ſprawa? Abo dła tego: że Ziazdu Kolbuſzowſkiego mimo prawo nikt ſkładać nie ważył ſię na żnieſienie Ordinacyi, ani nawet naſtępuiącego ſtarożytność prawu poſłuſzna ſpodziéwać ſię mógła. Przyżwoicie zatym, że kawałek gruntu Ordinacyi podległego nabyć Denhoffowi ſeym pozwolił; przyżwoicie, że o nieſtawienie 600. żołniérzy z Ordinacyi ſądy ſeymowe ſądziły; i ſprzeciwieniem ſie naruſzoną Ordinacyią powaga Dekretu utwiérdziła dowodzi §. 109. Ale o ważność Ordinacyi prawem wiecznym obwarowaney ani ſeymom „lege nunquam abrogandâ, (a) dopiéroż nie żwyczaynym ziaździom Kolbuſzowſkim wątpic? ani przyzwoita, ani ſłuſzna! „która to Ordinacyia wiecnemi czaſy ma trwac: z konſtit. 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

Approbata Ordinacyi Dekretem ſeymowym przyżwoita.

Majorat. K. 48. w. 20. „To tedy wſzytko około tych Dekretów obſerwuiąć, wnośić mo„żna: iż nie tylko nie approbuią Ordinacyi, ale raczey tego probuią: że Rpta nigdy iey ap„probować nie chciała, kiedy ſię o utwiérdzenie dla niey aż takiemi ſtarano ſpoſobami.

Ordinacyia §. CXVI. Sposób utwiérdzenia Ordinacyi przeź Dekreta ſeymowe przyżwoity dowodzi §. 111. Ale żnoſzenie teyże przeź ziazd Kolbuſzowſki nie przyżwoite: maſz pod §. 108 więć z Dekretów ſeymowych wnoſic należy: że ſtany Oyczyżny utrzymaią zawſze Ordinacyią.

ſtany Oyczyżny utrzymaią Ordinacyią.

Majorat. K. 48. w. 25. „Probuią ieſzcze i tego te obydwa Dekreta, iak ſą ſzkodliwe po„wadze Dekretów ſeymowych á co naywiękſza; wolnosci głoſu ſzkodzące. Dekretów „powadze? Bo wprowadzaią opiniją, iako by takie implikancije i imaginowane dowody za „prawdziwe użnawać miały ſeymowe decyzyie ex controverſiis ferowane o czym przykła„du nie maſz. Uwłóczą wolnosci głoſu? Bo zoſtawuią ſlady: że te materije, które circa „libertatem vetandi na ſeymie traktowane być powinny, mogą być ſtanowione na ſądach ſey„mowych pluralitate votorum co iako rzecz nie beſpieczna? explikować nie trzeba; á za„tym potrzebne doſyć ſtaranie, aby iako zabroniła Rpta w ſprawach o kryminały, o króle„wſzczyżny, i podatki publiczne przyimować kondyktowych Dekretów; tak żeby i w ta„kiey materyi większey nie równie, nizeli te wſzytkie trzy, bo wſzytkim prawom de li„bertate vetandi ubliżaiącey przyimować kondiktów zakazała.

Ordinacyia §. CXVII. Ale libertas ſentiendi, & jus vetandi przy prawie pozwolona konſtitucią (b) prawa záś żadnego o approbatach Ordinacyi doſtateczne pozwolenie maiących nie maſz dowodzi §. 89. Więć Dekreta juri vetandi nie ubliżaią. Jowſzem approbata Ordinacyi doſtateczne pozwolenie maiącey, iak żnacznie libertati ſentiendi ubliża: dowodzą §. 84. 82. Ze ſprawy Ordinackie oſądzone przywoicie ſeymowemi Dekretami nie ſą implikancije, lub immaginowane dowody; á zatym powaga tych że Dekretów, i wiara ſtanów Oyczyżny ſądzących, i ſtrón ſtawaiących obelżona nie ſłuſznie: obiasniaią §. 114. 108. Więć naypotrzebnieyſze ſtaranię popiérać ſprawę o karę za złożony ziazd Kolbuſzowſki. Co iak rzecz nie beſpieczna? ſkutki przeſtrzegaią, wyżſze i naſtępuiące paragraphy dowodzą.

Dekreta ſeymowe juri vetandi nie ubliżaią.

Maj. K. 49. w. 18. „Obieckija: któż widział w lat ſto i więcey zadawać kondikta Dekre„tóm, które przeź tyle lát nie podlegały kweſtyi? Odpowiedz Po śmiérci oſtatniego Zaſławſkie„go kiedy była kweſtija między Maltą, i Sukceſſorkami naturalnemi X. Wisniowiecką, i „X. Radziwiłłową, abo wiedziano na ten cźáś, że ſą te Dekreta, abo nie wiedziano? Jeżeli „wiedziano, i zaſzczycała ſię Malta niemi? Toć tym Dekretom zadney nie przyżnano wa„gi, gdyż dobra przyżnał naturalney ſukceſſorce Król z Senatorami, i Urzędnikami a nie Malcie.

Ordinacyia §. CXVIII. Więć przyżnanie nić nie waży, Dekreta záś ſeymowe wiele ważą? dowodzi §. 104. Przyżnanie nić wazy? Bo ieżeli Królowi koronowemu w pewnych tylko okolicznosciach wydać Kommiſſije prawo (c) pozwala, nie koronowanemu záś żadnych nie

Przyżnanie nić nieważy.

I 2

(a) 1609. f. 895. tit Ordinacyia. (b) 1673. fol. 1. tit. Conſtitutio pacificationis: art. My ſtoſuiąć ſię.
(c) 1505. fol. 94. tit. Commiſſiones in quibus caſibus.

Kommiſſia żadney wagi nie ma.

nie do puſzcza (a) á przecież Jan trzeci obrany Król na ów czáś wydał Kommiſſiją na źnieſienie Ordinacyi. Więć &c. Jeżeli pactis conventis oſtrzega Rpta „Jura Majeſtatis, Rpcæ. „ſupremi dominij in integrum reſtituemus - - - którym ieżeliby przeź Prziwileije indebité „beź wiadomosci i konſenſu Rptey otrzymane, w czymkolwiek derogatum było, to wagi „żadney mieć nie może (b) więć Prziwiley czy Diploma kommiſſyi Królewſkiey mimo prawo wydane żadney wagi nie ma; i dla tego Kommiſſije do Ordinacyi Zamoyſkiey ſeymowe; równie zatym do Oſtrogſkiey należało. Tym barziey przyźnanie Senatorów i Urzędników nić nie waży prawo zeźnaie: „ſenatûs conſulta żadne w ſprawach ſeymowi „należących formowane być nie maią, ani konkluzyie ich do exekucyi przywodzone ſub „nullitate. (c) Ale ſprawa Ordinacyi Oſtrogſkiey do ſeymu należy „demum verò in comitijs „generalibus Regni - - - approbatum electum (d) Więć &c. Ztąd wynika: że Ordinacyia, i powaga Dekretów nie naruſzona, i Malta prawa nie traci, i ſtrony godzące ſię zyſku ſprawiedliwego nie maią Malta prawa nie traci: bo o tak taiemney i nie żwyczayney Kommiſſiyi nie wiedziała. Strony godzące ſię zyſku ſprawiedliwego nie maią „ne etiam „in eo caſu ad fæmineum ſexum - - ſucceſſio, & dominium bonorum prælatorum deveniat. Ordinacyia oſtrzega fol. 7. art. Fæmineus.

Maj. K. 50. w. 4. „Jeżeli o nich nie wiedziano? Jakże mógł kto kweſtionować o nich, „nie wiedząć, czy ſą na ſwiecie? Jakoż teraź nowo kwerendowane, i drukowane. Czáś záś i „naydłużſzy takowym defektom nic więcey nie ſwiadczy, iak że zaſtarzałemi defektami czyni.

Ordinacyia §. CXIX. Stoſuie ſię to własnie do Kommiſſyi Jana trzeciego wyżſzy paragraph dowodzi, o Dekretach záś ſeymowych chyba majorat obcy niewiedział; które dla tego teraź ſzukane, i drukowane: bo X. Imc. Sanguſzko archivum Ordinacyi zatrzymuie u ſiebie.

Majorat. K. 50. w. 9. „Na koniéc te wſzytkie konſtitucije i Dekreta ſeymowe oſtrzegaią„ce 600. ludźi dla Rptey, ten tylko mógł by utrzymywać, że ſą approbatą i ważnoscią Ordi„dinacyi, kto by chciał pſuć prawo Rptey do tych ludzi. Cóż abowiem ieſt Receſs ſey„mowy po tych wſzytkich Konſtitucijach i Dekretach naſtąpiony, ieżeli nie podanie w wątpli„wość ważnosci Ordinacyi? I zawieſzenie reſolucyi, dobra, abo źła taż ſama Ordinacyia? „Ieżeli tedy te konſtitucije i Dekreta ſą approbatą Ordinacyi? toc ich ſamych waga razem z „Ordinacyią wątpliwosci podpada.

Recess ſeymowy ieſt ochroną i ubeſpieczeniem Ordinacyi.

Ordinacyia §. CXX. Receſs ſeymowy ieſt ochroną i ubeſpieczeniem Ordinacyi, nadwątleniem záś pokoiowey Kommiſſyi Jana trzeciego; która miaſto approbaty dla ſiebie potrzebney odrzucona receſſem przeź wźgląd Króla w początku panowania ſwego krewnym ſwoim ſprzyiaiącego. Wſzak w tymże roku 1677. fol. 13. tit. Approbacija: Kommiſſiy walnych ſeymowych do Ordinacyi Zamoyſkiey wyprawionych; tym barziey Kommiſſyi pokoiowey Ordinacyi Oſtrogſkiey potrzebnieyſza. Ale miaſto approbaty receſs Ordinacyi. Więć tym receſſem Ordinacyia, Konſtitucije, i Dekreta w wątpliwość nie podane, i owſzem ochronione i ubeſpieczone. Wſzak Ziazd Kolbuſzowſki w uchwałach ſwoich, i razu Ordinacyi nie wſpomina, ale majorat, dobra Oſtrogſkie, diſpozycycia, fortuna Oſtrogſka. Receſs záś ſeymowy trzy krotnie Ordinacyią mianuie, i wyźnaie, (e) równie z konſtituciami, i Dekretami ſeymowemi. Więć &c.

Majorat. K. 50. w. 20. „A zatym nie ma pewnego prawa Rpta do 600. ludzi, conſequen„ter nie ma: co by ważnie obligowało dziedziców do dawania tych ludzi. Abo tedy wy„źnać, i wychwalic miłość ich ku Oyczyźnie należy, że przed rezolucIją receſſu, i decizyią: „dobre abo źłe prawa o tych ludziach napiſane? daią 600. ludzi, abo (co favorabiliûs dla „Oyczyźny) przyźnać, że dawanie ludzi z prawem majoratu konnexij nie ma, á zatym konſti„tucije, i Dekreta tych 600. ludzi ubeſpieczaiące dla tego niepodpadaią pod wątpliwość ſey„mowego receſſu, że nic do ważnosci Ordinacyi nie należą.

Konſtitucyie, i Dekreta pod wątpliwość ziaźdu Kolbuſzowſ. nie podpadaią.

Ordinacyia §. CXXI. To naypewnieyſza: konſtitucije i Dekreta 600. Zołniérzy, i razem Ordinacyią ubeſpieczaiące; dla tego nie podpadaią pod wątpliwość Kolbuſzowſkiego ziaźdu: że receſſem nawet ſeymowym Ordinacyia doſyć ubeſpieczona §. 120. dowodzi. Dawanie Zołniérzy z prawem majoratu obcego ma abo nie konnexiją? Melchior Goldaſti upewni (f) ale że majorat obcy z Ordinaciją Oſtrogſką żadney ſpółecznosci nie ma §. 41. obiasnia. Dawanie 600. Zołnierzy z Ordinacyi Oſtrogſkiey iak przyźwoite, i ſprawiedliwe? dowodzi §. 100. Więć ma Rpta doſyć pewne prawo obowiązuiące Ordinata przyſzłego do trzymania 600.

(a) 1674. fol. 8. tit. Oźnaymienie Króla: art. A inquantum by &c. „Regalia - - i inne wſzytkie do ſeymu „coronationis przy Rptey &c. (b) 1674. fol. 27. art. Jura. (c) 1662. fol. 2. tit. de Reddenda ratione ſenatûs. (d) fol. 7. art. Deinde: z Ordin. Oſtrog in fol. (e) 16677. fol. 9. tit. Receſs Ordinacyi Oſtrog. (f) Autor w ſpomniony w kſiąſzce przeciwney in 4. ſub tit. Uwagi wſprawie na kar. 7. pod (f) „Melchioris Goldaſti.

600. Zołniérzy; i owſzem ſpodziéwać ſię że Ordinat obrany, drugie 600. Zołniérzy pieſzych żołdem Ordinacyi trzymać będzie; wzorem Krolów Naſzych wolnym obraniem do korony weżwanych; i dla tego Pactis conventis wiele nam obiecuiących, więcey ieſzcze ſwiadczących: ſkutkiem panowania mądrego, i łaſkawego. Ale i to równa prawda: że „Rpta nie „ma pewnego prawa do 600. ludzi, co by ważnie obligowało dziedziców do dawania tych „ludzi: bo iak dziedzictwo Ordinacyi uchwałą Kolbuſzowſką przyznane, nawet za Arendę przyzwoitą nie warte; tak równie transakcija tych ludzi dawać obiecuiąca nić warta. Niech to będzie dla dzieci zabawa caćko pokazane w zwierzciedle, ale Rptą tym łudzić nie przyſtoi przeſtrzega §. 100. A zatym nayſprawiedliwiey wyznać, i wychwalic miłość X. Fundatora ku Oyczyźnie, i ſtanów teyże Oyczyzny przezorność utrzymuiących potrzebnie, i przyzwoicie Ordinacyią. Zeby zaś Ziazd Kolbuſzowſki równe zaſłużył wyznanie, i miłość: niech zdanie ſwoie przywiązaniem rożróżnione łączy z zdaniem powſzechnym ſtanów Oyczyzny. Inaczey chyba oboiętne pochlebſtwo pozwoli: bo ieżeli Ziazdu Kolbuſzowſkiego wyznać i wychwalić miłość dla tego: że ſobie przywłaſzcza Ordinacyią mimo prawo; więc równie wyznać i wychwalic miłość należy, Turczina: bo nam wziął Wołoſzczyznę, Moſkwy: bo Nam wzięła Ukrainę, Inflanty, i Kurlandiją zawiaduie, Inne ſąſiedzkie Narody, inne Prowincije przywłaſzczyły. A iako to wnoſic błąd; tak równie &c.

Maj. K. 51. w. 5. „Te tedy co do drugiego ſtanu Ordinacyi Oſtrogſkiey traktowane dwie „kweſtije, dowodzą, to ieſt: piérwſza probuie, iż każda Ordinacyia dla ważnosci ſwoiey po„trzebuie koniecznie approbaty. Probuie druga: iż Ordinacyia Oſtrogſka nie ma approbaty, „á zatym wynika konkluzyia, że Ordinacyia Oſtrogſka w drugim ſtanie ſwoim od czaſu po„ſtanowienia względem prawa nie była Ordinacyią.

Ordinc. §. CXXII. Piérwſza wątpliwość ułatwiona pod §. 89. Druga pod §. 93. azatym wnieſienie ſtrony iak omylne? upewni §. 130.

Maj. K. 51. w. 13. ROZDZIAŁ DRUGI. QUESTIJA PIERWSZA. Ieżeli Ordinowani Suk„ceſſorowie utrzymowali całość prawa Ordinacyi Oſtrogſkiey, á zatym ieżeli przynaymniey „względem Sukceſſorów wydawała ſię być w drugim ſtanie ſwoim Ordinacyią? Łatwe i wi„doczne ſą tego dowody, że ta X. Oſtrogſkiego diſpozycija * w ſtaraniach ſię o iey approbatę „żdawała ſię być przyięta, ** w ſkutkach zaś co do exekucyi iey zaraź od śmiérci Fundatora „zachowana, i akceptowana nie była.

Ordinac. §. CXXIII. Więć przeſtępſtwo *** obwinionych oſkarza, Ordinacyią zaléca, i broni: bo ponieważ X. Fundatora Ordinacyia *„w ſtaraniach ſię o iey approbatę przyięta: przyznaie Autor; wierniey ieſzcze dowodzi §. 132. Więć zachowana być powinna przez zſtępuiących naſtępców. Ze zaś oſkarza Autor tychże: **„w ſkutkach zaś co do exekucyi iey - - - zachowana nie była. Więć przeſtępſtwo &c. *** Obwinionych przeſtępſtwo oſkarza

Majorat. K. 52. 3. „Piérwſzy abowiem dóbr tych Poſſeſſor iak barzo widoczne czy„nic około iey zepſucia diſpozycie, i iak ią annihilować pretendował, ſwiadczy Krzyſztofa X. „Radziwiłła taki w Grodzie Brańſkim przeciwko Alexandrowi Zaſławſkiemu Zięciowi Oſtrog„ſkiego czyniony Manifeſt „Quia ipſe (to ieſt Zaſławſki) multa in contrarium ejusdem Or„dinationis ad ipſam in dubium vocandam, convellendam &c. Zkąk doſyć ieſt ſwiadectwa, „iak tę Ordinacyią piérwſzy zaraź Zaſławſki z fundamentów źruynować pretendował.

Ordinacyia §. CXXIV. To ſwiadectwo przekonanym czyni X. Zaſławſkiego zięcia Fundatora, małoletniego Ordinata opiekuna i Oyca; ale X. Radziwiłła naſtępcę czułego wierne poſłuſzeńſtwo dowodzi, Ordinacyią broni, czaſowi teraźnieyſzemu zaléca, potomność przeſtrzéga: że iako X. Zaſławſkiemu znieść Ordinacyi nie udało ſię; tak równie &c. Wſzak Adam piérwſzy człowiek na ſwiecie nie zachował w raju roſporządzenia ſtwórcy ſwego „de omni „ligno fructum comedes, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas. Zuchwałe przeſtępſtwo obwinionego Adama rugowało z raju „in ſudore vultus veſceris pane - - - mor„te moriemini; ale przykazania Boſkiego, i raju nie znioſło. Równie też &c. Xiążęcia Zasławſkiego zięcia przekonanym czyni, X. Radziwiłła poſłuſzeńſtwo dowodzi.

Majorat. K. 52. w. 18. „Nie zachowali iey i dalſi Sukceſſorowie w tym kilkokrotnie „oſtrzeżonym punkcie: że do tych dóbr wielu Poſſeſſorów przypuſzczali. Jak zaś to mocno „obwarował Fundator, aby ieden był tylko tychże dóbr Poſſeſſor, widzieć z Jego diſpozycyi „można. I tak naypiérwſzy punkt prawa przed wſzytkiemi innemi ieſt taki. 1mo. Porro Or„dinationis hujus poſt præmiſſa primam legem ſtatuit, ſemper unicum tantum hæredem, bono„rum infraſcriptorum Ordinatæ diſpoſitioni ſubjectorum Poſſeſſorem temporibûs perpetuis. „Co ſamo ubeſpiecza w naſtępuiących punktach.

Ordinacyia §. CXXV. Trzeba było te punkta na ziezdzie Kolbuſzowſkim przeczytać przed ſtanami zgromadzonemi, czyli ſtronami zaproſzonemi; á tak był by przeſtrzeżony X. Imc. Sanguſzko: że ani dziedziców przyczyniać, ani dziedzictwa Ordinacyi umnieyſzać, i tracić nie godzi ſię „ſub nullitate attentatorum: z Ordin. Oſtrog. na Kar. 11. ar. bona. w Kſię„i fol. tit. Akta publiczne. X. Sanguſzkowi na zieździe Kolbuſzow. te punkta czytać nalezało dla preſtrogi.

 Ma-

Majorat. K. 53. w. 22. „Po tych wszytkich o nie rożdzielnosci posseſſyi napisanych „punktach, napisawszy prawo dla Sukcessorów, aby oni dopiéro iak który Ordinatem zosta„nie 600. Ludzi propriis sumptibus Rptey dawali, i nazwawszy ich iako żołniérzy Commili„tones w niższym punkcie, samych tylko familiares, & famulos przy tych: które na ten czás „iuż mieli zachował posseſſijach. Te tedy siedm punktów nie daią żadną miarą wolnosci, „aby mógł któryżkolwiek Ordinat rożdawać posseſſije, bo takowe kontrakty iako prawu Or„dinackiemu przeciwne, wagi by żadney nie miały.

Ordinacyia §. CXXVI. Równie też kontrakty Kolbuszowskie, donacije Sendomiérskie prawu Ordinackiemu przeciwne żadney wagi nie maią, wyższy §. 125. obiasnia. Rożdawać posseſſije za pieniądze wzorem X. Imci Sanguszka bronią te siedm punktów; ale zasłużonym „familiaribus, to iest: towarzyszom, famulis (to iest: sługom) pozwala punkt ósmy „Circa tenutas conservet - - - ne dum diminuendo, verùm potiùs augendo (a) Ieżeli záś inaczey czynili następcy? przecież dla grzéchu przestępnych tracić niewinną Ordinacyią! by- ła by to Osiećka sprawa. Czyli záś Commilitonibus żołd płacić, czyli dobra puszczać: ró- wnie to propriis sumptibus Ordinata, i od iego dobrey woli zawisło.

posseſſije rożdawać punkt ósmy pozwala.

Majorat. K. 54. w. 9. „Ze przecież czynili to XX. Zasławscy, i chcąc miéć dla siebie i Suk„cessorów swoich assekurowaną dobrych przyiaciół wdzięczność, udzielali swoiey fortuny, „więcey hoynosci niż ciężaru przydaiąć, nie mogli tego inaczey czynić, tylko iako naturalni po Ostrogskim Sukcessorowie wolność dispozycyi fortuny swoiey maiący, ale nie iako Ordinaci tak scisle w tey mierze opisani.

Ordinacyia §. CXXVII. Ieżeli prawem Ordinacyi? Więc puszczali iak Ordinaci: wyższy paragraf zeznaie. Ieżeli inaczey? Więć ani iak Ordinaci: „Alioquin secus facere præ„sumens ab omni beneficio - - - cadere debet, & mediatus - - - succedere. (b) Ani iak „źstępuiący prawni, slubni, potomkowie: „Quam ab omnibus, & singulis Successoribus suis - - - „salvam in toto - - - teneri: * Ale dla cudzey winy tracić niewinną Ordinacyią nie należy. Wszak Jan Zamoyski Wda Sędom. ostatni Ordinat, obciążył długami Ordinacyią, á przecież dla tego Koniecpolski nie żniół Ordinacyi dowodzi konstitucija 1674. fol. 11. tit. sprawa Ordinacyi Zamoyskiey.

Naturalnemi záś Sukcessorami X. Ostrogskiego nazywać XX. Zasławskich nie przystoi, Teologia dowodzi „Naturales si absint legitimi - - - si autem adsint descendentes legitimi - - naturales nihil accipiunt (c) Równie pisze konstit. 1578. fol. 34. No. 36. Więć XX. Zasławscy slubni i prawni sukcessorowie źstępuiący X. Fundatora, ale nie naturalni.

Majorat. K. 54. w. 17. „Nie zachowywali i w tym punkcie Ordinackiego prawa; kie„dy na tych dobrach ordinowanych zapisywali żonom dożywocia, przeż które (gdyby Ordi„nat prędką śmiercią swoią młodą żonę zostawił) nie tylko by następcy swemu umnieyszył „posseſſyi, ale by go z niey cale exkludował przeź posseſſiją dożywotnią żony. I tak nay„piérwszy Ordinat Władisław Dominik X. Zasławski zapisał Katarzinie Sobieskiey żonie „swoiey dożywocie, za które przeż mediacyią Kommissarzów Królewskich,** favore Córki, tyl„ko *** klucz Stepański, Tuchle, i Stare sioło z przyległosciami z dóbr ordinowanych wzięła. „Gdy by záś Władisław Dominik Ostrogski rządził się w tych dobrach iako Ordinat, pewnie „by maiąc inną dość źnaczną substancyią, nie zapisywał na Ordinacyi dożywocia.

Ordin. §. CXXVIII. Ze X. Władisław Zasławski rządził się iak Ordinat przyzwoity, Dekret seymowy 1645. dowodzi pod §. 108. A zatym dożywocia nie mógł przyżwoicie zapisać, Broni Ordinacyia „nunquam licebit - - - ea bona - - alienare - - - oppignorare - - - sub nullitate (d) Więc dożywocie zapisane na Ordinacyi razem Ordinata, i żonę ruguie z teyże. Dowodzi §. 127. Ieżeli przecie Katarzina z Sobieskich Zasławska miała zapisane dożywocie na Ordinacyi; ieżeli Ordinacyia tym dożywociem źniesiona; Więc cała Ordinacyia wraź z inną dziedziczną substancyią dożywociu podlegać powinna by; gdy iednak tylko***klucz Stepański, Tuchle &c. wydzielone z Ordinacyi dla teyże przeź kommissią Króla, Więć stało się (iak Autor sam przyźnaie) ** favore, ale non jure: bo Ordinacyia juribus terrestribus podlegaiąca, nie przyżwoitey (w tey mierze) Kommissyi Króla i dożywociu nie podlega §. 120. 118. dowodzi.

Ordinacyia dożywociu nie podlega.

Majorat. K. 55. w. 8. „Ze záś drugi i ostatni syn iego Alexander podobney nie uczynił „transackyi, bo młodzianem umarł.

Ordinacyia §. CXXIX. Ieżeli miał dla tego żyć: żeby morzył Ordinacyią; lepiey że umarł: bo życie wielkich ludzi być powinno ździowiem Oyczyźny; ale nie powietrzem zarażonym własną korzyscią, oraź innych przywiązaniem zarazaiącym. Majorat.

(a) Na K. 13. Ord. Ostrog. Starego exemplarza in folio; bo w nowym opuszczone. (b) Z Ordin. Ostrog. in fol. na Kar. 11. art. „bona Ordin. Subjecta * z teyże Ordinacyi. (c) Claudius la Croix 5. J. lib. 3. par. 2. fol. 466. No. 1163. §. 1. Naturales. (d) Na Kar. 11. Ordin. Ostrog. Księ. in fol. art. bona Ordinationi.

Majorat. K. 55. w. 11. „Jakoż ta X. Oſtrogſkiego diſpozycija dość miała czaſu, żeby nie „zachowaną była, ale żeby ſię wydała być majoratem, czaſu i mieyſca na to w ſukceſſorach nie „miała. Abowiem po śmierci Fundatora wziął dóbra Alexander Zaſławſki Zięć Fundatora, „ á* przyſzłego Ordinata opiekun po Alexandrze (ponieważ ſynowie iego Franciſzek, i Karol „w dziecinſtwie pomarli) wziął te dóbra Władiſław Dominik, który nie był major, ale uni- „cus, po Władiſławie także ieden ſię tylko ſyn zoſtał Alexander, który młodo umarł. I tak „ten w tych dwóch wyznaconych oſobach majorat róznić ſię od naturalney ſukceſſyi czaſu, „i ſpoſobu nie miał. A zatym z tey y wyżſzych przyczyn nie wydał ſię być majoratem abo „Ordinacyią w drugim ſtanie ſwoim względem ſukceſſorów.

Ordinacyia §. CXXX. Gdy by Ordinacyia nie różniła ſię od naturalney ſukceſſyi; więc Alexander Zaſławſki Zięć Fundatora wziął by Ordinacyią pod dożywocie. Gdy iednak tenże Zaſławſki trzymał tylko do czaſu Ordinacyią iako * „przyſzłego Ordinata Opiekun (Autor przyżnaie.) Więc Ordinacyia rózni ſię od powſzechnych ſpadków. Różni ſię żno- wu ſpoſobem opiſanym w prawie w ſzczegulnosci, i w uſtawach własnych. Różni ſię cza- ſem: bo w roku 1609. pozwolona, w 1618. uczyniona, w 1624. 1627. 1628. 1635. konſtitu- cijami tyczącemi ſię 600. Zołnierzy zaſzczycona. W 1645. 1667. Dekretami ſeymowemi ubeſpieczona. W 1667. 1673. konſtitucijami względem przedaży „gruntu Ordinacyi podległe- go wſparta. Wtymże roku Ordinat Oſtrogſki obiérany na ſeymikach, tegoż roku Tań- ſkiego Inſtigatora Koronnego, 1674. Ziemi Dobrzynſkiey manifeſta, ubeſpieczaiące prawa Rptey do Ordinacyi Oſtrogſkiey. W 1677. Receſſem ſeymowym ochroniona, i ubeſpieczona Or- dinacyia. W 1720. zaraż po uſpokoieniu we wnętrznym Adminiſtracija, i Kommiſſyia do Ordinacyi Oſtrogſkiey wydana. W 1721. X. Imc. Auguſt Czartoryiſki Woiewoda Ruſki na ów czáś Kawaler Maltanſki mocnym ſtaraniem utrzymował prawa Ordinacyi Oſtrogſkiey. W. 1733. roku X. Imc. Januſz Sanguſzko podpiſał ſię Ordinatem Oſtrogſkim na Eleckcyi Króla Imci ſzczęſliwie Nam panuiącego. W 1744. Między tymże X. Imcią Sanguſzkiem piſzącym ſię Ordinatem, á Imc. X. Wołodkiewiczem Biſkupem Ruſkim Chełmſkim Dekret Tribunalſki odeſłaney ſprawy na ſeym względem dóbr Dermanie Ordinacyi Oſtrogſkiey po- dległych. Do 1753. roku (to ieſt; do czaſu Kolbuſzowſkiego ziazdu) rządził przywłaſzczo- ną Ordinacyią, piſząc ſię zawſze, i wſzędy Ordinatem. W 1754. ſtany Oyczyżny: to ieſt Król Imc wielowładnym doſtoienſtwem, ſenat radą, ſtan Rycerſki urzędowemi ſkargami, Hetmani oboyga Narodów dzielnym ſtaraniem, poſłuſzne Woyſko wierną i pilną uſługą umorzoną w Kolbuſzowy, ożywiaią Ordinacyią. A zatym iako była na początku, ieſt teraż, i zawſze będzie Ordinacyią nie podlegaiącą powſzechnym ſpadkom.

Ordinacyia różni ſię od powſze- chnych ſpa- dków.

Majorat. K. 56. w. 1. „Queſtija druga. Jeżeli Ordinacyia Oſtrogſka mogła, abo mo- „że być approbowana, abo nie? Wielbi to raczey á nie ubliża abſolutney wſzechmocnosci „Boſkiey, że wſzytkim władnący Pan przecież nieſprawiedliwosci ani chciéc, ani uczy- „nić może. Podobnież namiesnicze iego na ziemi Pańſtw i Monarchij władze, tym barziey „do wyżſzego uſzanowania przychodzą, im pilniey i uważniey władzy ſwoiey kroki prą- „wem Boſkim, i własnym mierzą: bo tym ſię iedynie** od Tyrańſkiego różnią panowania, „że tamte zadnym prawem nie miarkowaną wolą za prawo kładzie.

Ordinacyia §. CXXXI. Ale ziazd Kolbuſzowſki żadnym prawem nie miarkowaną wo- lą za prawo kładzie (dowodzi §. 99.) wyciągaiąc approbaty ani potrzebney, ani przyżwoi- tey dla Ordinacyi (maſz dowody pod §. 93.) Więc Ziażd Kolbuſzowſki nie rózni ſię &c. **

Majorat. K. 56. w. 13. „Zkąd uydzie podziwienia na tę kweſtiją odpowiedź: że Rpta „wſzytkie decyzyie ſwoie na ſzali praw Boſkich, Koronnych, i ſprawiedliwosci ważąca, nie „mogła tey approbować Ordinacyi, która ſię ſprzeciwia naprzód prawu Boſkiemu, i natural- „nemu, prawu natury majoratów, potym prawu Koronnemu, i ſprawiedliwosci.

Ordinacyia §. CXXXII. Ale Rpta iuż wielokrotnym prawem i Dekretami ſeymowe- mi przyżnała, i utwierdziła Ordinacyią, (dowodzi §. 130.) to záś wielokrotne przyżnanie więcey niż iednę approbatę żnaczy. Więc te prawa, i Dekreta dowodzą: że Ordinacyia Oſtrogſka bynaymniey prawu Boſkiemu, naturalnemu, Koronnemu, i ſprawiedliwosci nie ſprzeciwia ſię, majoratowi záś obcemu cale nie podlega §. 34. zeżnaie. A zatym pytanie barziey gorſzące, niż ciekawe, i odpowiedz zawzięta nie może uyść podziwienia.

Ordin. prawu Boſkiemu na- suralnemu, i Koronnemu nie ieſt prze- ciwna.

Majorat. K. 56. w. 21. „Ze naprzód ſprzeciwia ſię ta Ordinacyia prawu Boſkiemu, i „prawu natury, bo iako prawo natury żſtępuie z krwią Anteceſſorów do ich bliżſzych, i nay- „poźnieyſzych potomków, tak poki ta krew żnayduie ſię w ſukceſſorach, żnayduie ſię w „nich razem i prawo natury do tych wſzytkich dóbr, które ich Anteceſſorowie zoſtawili, i „***przeź prawną nie alienowali diſpozycią.

Ordi-

Ordinacyia iest rosporządzenie według prawa.

Ordinac. §. CXXXIII. Ale Ordinacyia Ostrogska iest (a) *** „prawna dispozycia rosporządzaiąca fortunę po częsci mnieyszey dla wyznaczonych następców do Ordinacyi, po części trzy razy większey, dla źstępuiących potomków płci białey od Ordinacyi oddalonych. Więć Ordinacyia prawu Boskiemu i natury nie sprzeciwia się. Obiasnia §. 58.

Majorat. K. 57. w. 5. „Tego prawa natury popiéra Autora natury prawo, który (to „iest: BOG) ubespieczył go wyrokiem swoim Num. Cap. 27. v. 8. Homo cum mortuus fue„rit absque filio, ad filiam ejus transibit hæreditas, si filiam non habuerit, habebit successores „fratres suos, quod si & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus Patris ejus, sin au„tem nec Patruos habuerit dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt. Który to wyrok „Boski assekuruie fortunę zawsze dla krwi i domu.

wyrokowi Boskiemu nie iest przeciwna Ordinacyia.

Ordinacyia §. CXXXIV. Tak się też własnie stało z fortuną X. Fundatora do działu odłączoną od Ordinacyi dla źstępuiących białey płci potomków; bo po śmierci Alexandra Zasławskiego Syna Władisława „transivit hæreditas ad filiam, to iest; do X. Teofili z Zasławskich Wisniowieckiey córki Władisława, á dziedzictwo większey nie równie nad Ordinacyią fortuny. Więć Ordinacyia Ostrogska, (to iest: dispozycia prawna fortuny,) nie sprzeciwia się wyrokowi Boskiemu.

Majorat. K. 57. w. 15. „Za tym prawem natury militant wszytkie po całym świecie „tak wielkiemi woynami windykowane sukcessije, militant wszytkich Narodów prawa, mi„litant vicinæ leges i nasze o działach, o wyposażeniu sióstr, o testamentach napisane; „które o testamentach prawo odięło władzę dziedzicom aby hoynie przy smierci dobra„mi dispono wac nie mogli, dla ucalenia prawa natury w sukcessorach.

Ordinacyia prawu powszechnemu nie we wszytkim, dopieroż obcemu w niczym nie podlega.

Ordinacyia §. CXXXV. Przeciwko prawom zagranicznym majorata obcego na zburzenie Ordinacyi Ostrogskiey zaciągnionym i uszykowanym, przywodzą Stany Oyczyzny, Oyczyste domowe prawa pod §. 130. wyrażone. Przywodzą nawet w posiłku konstitucije 1674. 1677. Ordinacyi Zamoyskiey służące pod §. 120. wspomnione; które to prawa bronią, i przestrzégaią: że iako Koniecpolskiemu znieść Ordinacyi Zamoyskiey nie udało się; tak równie X. Imci Sanguszkowi nie uda się. To prawo Ordinacyi odięło władzę Ordinatom, aby hoynie dobrami tey Ordinacyi nie szafować; á to dla ucalenia prawa Ordinacyi, dla następców. Jako zás Ordinacyia nie podlega prawu powszechnemu o działach i wyposażeniu sióstr postanowionemu dowodzi §. 79. Tak tym barziey obcego majorata zagranicznym wywodom, i wykładom nie podlega dowodzi §. 22.

Majorat. K. 57. w. 23. Zatym prawem natury militant wszytkie subsellia, i ich spra„wiedliwe wyroki, militat na koniec sama naturalna w każdym człowieku racija. Gdyby „zás approbować Ordinacyią Ostrógską? Musiało by się uchylić to prawo Boskie, i prawo „natury, bo by tym samym Ordinacyia wyszyła z krwi i domu Ostrogskiego, á poszła by „do Kawalerów Maltanskich.

Ordinacyia prawu Boskiemu, i prawu natury nie ubliża.

Ordinacyia §. CXXXVI. Nie idzie zatym sam Autor sobie przéczy „prawo natury „do tych wszytkich dóbr, które ich Antecessorowie zostawili, i przeź prawną nie alieno„wali dispozycią (b) Równie dowodzi §. 133. Lubo tedy X. Fundator wzywa do Ordinacyi następców stopniem przysposobienia, po zeysciu potomstwa swego męskiey płci; ale że mu prawo pozwala opisuie §. 58. A zatym Ordinacyia ani prawu Boskiemu, ani prawu natury nie ubliża dowodzi §. 133. Równie wszytkie subsellia osądzą, równie naturalis ratio do prawa się stosuiąca wyznać powinna. Approbować zás Ordinacyi więcey iuż, nie potrzeba zeznaią §. 109. 89. Ale raczey źnieść Ziazdu Kolbuszowskiego uchwały, i skarać za to należy. Obiasnia §. 108.

Majorat. K. 58. w. 6. „Jest przeciwko prawu majoratów: bo prawo majoratów ewen„tualnie wszytkich przypuszcza męszczyzn, nie exkluduiąc żadnego tak z żyiących, iako „którzy się narodzic maią, i w przypadku zaraź na piérwszym sukcessorze skończenia iego „linij, ewentualnie Sukcessorami być mogą. Oraź iako w piérwszey częsci obszérnie wy„rażono nie wykorzenia prawa natury z domu, ale go tylko rosporządza na starsze oso„by dla źnakomitosci tegoż domu, i z tey okolicznosci że prawo Ostrogskie iest przeciwne „prawu majoratów, iest przeciwne i prawu Rptey: która presse majorat tylko na bliższych, „i dalszych sukcessorów formować pozwoliła.

Ordinacyia prawu obcego majorata niepodlega.

Ordinacyia §. CXXXVII. Ze statutem Litewskim sądzić się maią Woiewództwa Wołynskie Kyowskie &c. czytamy prawo pod §. 65. wyrażone. Że zwyczaie Woiewództwa Krakowskiego prawem są dla całey Polski, czytamy statut 1505. fol. 111. tit. Consuetudo: Ze zwyczaie Wdźtwa Mazowieckiego równym są prawem pilze Konstit. 1576. fol. 297. tit. Zwyczaie. Ze Korrektura Pruska iest prawem powszechnym naszym w niektórych okolicznosciach: §. 93. namienia. Ale o przyięciu prawa majoratów obcych żadney nie czytamy

(a) *** (b) Na Kar. 57. w. 3. Księ. in 4. tit. Uwagi.

tamy konstitucyi: I owszem ponieważ konstitucija 1576. fol. 255. No. 11. art. „Także obie„cuiemy, iż wykładów nie przypusciemy, ani wywodów żadnych z prawa obcego na daniny „Przodków Naszych - - - aby miały być za lenna poczytane, tylko na których by stało mia„nowicie że są nadane jure feudali. Równie też przypuścić nie należy wykładów ani wywodów żadnych z prawa obcego na Ordinacyią, aby miała być poczytana za majorata, mianowicie, gdy prawo pozwolenia nie pisze: aby czyniona była jure majoratûs: dowodzi §. 37. Lubo tedy Ordinacyia Ostrogska prawu majoratów obcych przeciwna, ale prawu Polskiemu czynić Ordinacyią pozwalaiącemu nie sprzeciwia się: dowodzi §. 59. 51. J chociaż źstępuiących białey płci od Ordinacyi (dla samego potomstwa męskiey płci) pozwoloney oddała, przecież bez ukrzywdzenia prawa natury tychże: dowodzi §. 61.

Majorat. K. 58. w. 19. „Jest z drugiey miary prawo Ostrogskiego przeciwne prawu „Koronnemu, bo nie tylko że przez exkluzyią synowców nie zachowało prawa majoratu, „ale nad to (iak wyżey probowano) dwie nowe wprowadziło prawa, to iest jus exheredi„tationis sukcessorów, i jus adoptionis Kawalerów Maltańskich. Które jus exhereditationis „tam tylko ma mieysce, gdzie się dzieci wyzuią z prawa naturalney ku rodzicom miłosci.

Ordinacyia §. CXXXVIII. Ze prawo majorata obcego nie iest Polskie, á zatym Ordinacyia temu prawu nie podlega, dowodzi § 137. Ze X. Fundator otrzymał prawo Ordinacyi dla potomstwa swego męskiey płci „heredum de lumbis: to iest synów swoich, ale nie dla synowców: obiasnia §. 59. Dla czego synowców oddalil od Ordinacyi opowie §. 66. Ze żadnego nowego prawa X. Fundator nie wprowadził, dowodzę: wydziedziczenia prawo iest dawne Polskie: masz pod §. 65. 64. Równie przysposobieniu prawo iest dawne Polskie, opisuie §. 68. Ze przecie wydziedziczenia żadnego stopniem przysposobienia nie uczynił: masz pod §. 62. Idzie zatym: że Ordinacyia Ostrogska prawu Korronnemu nie iest przeciwna. Ordinacija prawu nie iest przeciwna.

Majorat. K. 59. w. 3. „Jest z trzeciey miary to prawo Ostrogskie przeciwne prawu „Koronnemu: że tak znaczną fortunę ad statum nie tylko spiritualem, ale religiosissimum „na zakon Kawalerów Maltanskich obraca; i w tym punkcie iest samemu sobie przeciwne: „bo raz i iednego Duchownego possessora mieć nie chce, kiedy exkluduie aktualnego Or„dinata gdy by miał Xiędzem zostać; drugi raz przypuszcza Religiią Malty; co więcey iest „niż iedno: bo Ordinat swieckim Xiędzem zostawszy, ile nie obligowany do osobistey na „wovnie przytomnosci, postał by tę część Woyska pod Komendę Hetmanów, tak iak posé„łaią Elektorowie Duchowni (co i Polskim Duchownym Senatorom w potrzebie Rptey „dać swoich ludzi rzecz zawsze wolna) ale ten Xiądz Ordinat nie odmieniłby dóbr tych „natury, podpadały by rozporządzonemu natury prawu, i po iego smierci wziął by ie brat, „abo synowieć iego. W ręku záś Kawalerów Maltańskich iuż te dobra odmieniaią naturę „bo nie były by successiva iak wszytkie Szlacheckie, ale succedanea iako wszytkie ducho„wne, gdyż Kawaler po kawalerze nie per successionem by wstępował, ale per institutio„nem tak, iak w dobra duchowne Xiądz wstępuie po Xiędzu.

Ordinacyia §. CXXXIX. Ani per successionem, ani per institutionem; ale „Electio„nem Rpcæ - - - dat, attribuit (*a*) i nie brał by præzenty, ale „hujus Electi - - - Ordi„natique - - - instrumentum Ordinationis conficiant. (*b*) A zatym ani dóbra natury swoiey odmieniaią: ile gdy konstitucija 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia ostrzega „juribus, & oneribus terrestribus subjaceat,) i od spadków powszechnych broni. Nad to konstitucija (1635. fol. 7. tit. Ordinacyia Rptey dóbr Ziemskich dziedzicznych) zabrania że by dóbra ziemskie od stanu Rycerskiego do stanu Duchownego oddalone nie były. Ordinacyia záś uczyniona w 1618. Więć czás wyższy dowodzi: że X. Fundator przeciwko późnieyszemu prawu nie źgrzészył. Taż konstitucyia 1635. dla tego ubespiecza dóbra ziemskie przy stanie Rycerskim: żeby siły Rptey przeciwko nieprzyiaciołom iey osłabione nie były; ponieważ stan duchowny (zasłoniony wolnoscią Koscioła S) nie czynił ratunku spólnego Oyczyźnie w czasie potrzeby. Gdy iednak teraź stan duchowny, przyiął na siebie subsidium charitativum, (*c*) á zaś z Fundacyi dóbr ziemskich nawet na pospolite ruszenie wyprawić iest obowiązany (*d*) Tym barziey gdy Ordinacyia 600. Zołnierzami dodaie sił Rptey, ieszcze barziey: gdy obrany Ordinat drugie 600. Zołnierzy pieszych (przez wdzięczność ofiarowawszy Oyczyźnie) przyczyni sił Rptey. Więć Ordinacyia Ostrogska prawu Koronnemu nie iest przeciwna. A do tego na woli to stanów Oyczyzny: abo Kawalera Maltańskiego obrać juxta sensum literatum; abo strenuum virum juxta sensum moralem, iak sprawiedliwość, lub szczęscie sprawi. Prawu nie iest przeciwna. Ordinacyia.

L Majo-

(a) Na Kar. 7. art. Fæmineus „hujus verò Domini &c. (b) Kar. 8. art. & á Rege confirmandum. (c) 1670. fol. 14. tit. Hiberna „stan iednak Duchowny &c. (d) 1667. fol. 22. tit. securitas dóbr Duchownych: 1678. fol. 9. tit. Reassumptio konstitucyi: K. Lit.

Majorat. K. 60. w. 1. „Jeſt prawu Koronnemu á ieſzcze kardinalnemu Oſtrogſkie pra-„wo przeciwne z czwartey miary: że do trzech ſtanów intereſſa Oyczyźny traktuiących „przydało ſtan czwarty, to ieſt: ſtatum ſpiritualem, kiedy na wſzytkich po całey Polſzcze i „Litwie Seymikach wſzytkim Duchownym być, i na Elekciją Kawalera Maltanſkiego woto-„wać kazało. Ze záś ſtan Duchowny do publicznych obrad w Arcy-Biſkupach, Biſkupach, „i Miniſtrach, tudzieſz z Sekretarzami, i Referendarzem * nie qua Duchownych, ale qua Sena-„torach, i Miniſtrach wchodzi, ſwiadczy konſtitucija 1648. fol. 18. §. Ponieważ ſami Ich „X. Arci-Biſkupi z Ichmc X. Biſkupami Sekretarzem Wielkim, i Ichmc PP. Referendarzami „tylko ad conſilia publica należą ex ordine ſpirituali. I że ſtan Duchowny á ſtatu Equeſtri „w cale ieſt inſzy, ſwiadczą to kompozycije inter ſtatum ſpiritualem, & ſæcularem zaſzłe. Ex-„plikować záś tego nie trzeba: że ieden ſtan ſam z ſobą godzić by ſię nie mógł.

Ordinacyia §. CXL. I owſzem widziemy zawſze, że w iednym ſtanie będący kłócą ſię ſądzą, i godzą; to záś trzeba obiasnić. Ze ſtan duchowny lubo inny ieſt powołaniem od ſtanu Rycerſkiego, ieden przecie (związkiem ſpółecznosci) względem urodzenia ſzlacheckiego: bo ani Reverenda ſzlachectwa odbiéra, ani kontuſz przydaie. Lubo tedy Exorbitancija 1648. ſamych tylko Arci-Biſkupów &c. ad conſilia publica z ſtanu Duchownego przy puſzcza, gdy iednak ta exorbitancija nie ieſt prawo zupełne, ale tylko przygotowanie do prawa ſwiadectwem Konfederacyi 1632. fol. 1. No. 3. tit. Konfederacija art. Lecz iż nie którym Woie-„wodztwóm - - - nie ždało ſię de facto na tym źieźdźie Exorbitancyi naprawiać, ale tyl-„ko in vim præparationis, una cum ratione remediorum one zebrać, i do Braci na ſeymiki ſwe - - - á potym do namowy wſzytkich ſtanów &c. tym barziey gdy ſeymem Coronationis 1649. za prawo nie przyięte; ale w receſſie zoſtaią „wſzytkie wobec Exorbitancije - - - do przyſzłego - - - - odkładamy ſeymu (a) ſtatutem záś 1409. fol. 161. art. ſimiliś „Defuncto Rege &c. ſtan Duchowny do obrania Króla weźwany; drugim źnowu ſtatutem 1538. fol. 451. tit. Spiritualis. art. Ne Spirituales; „In judiciis autem Noſtris in præſentia Noſtra - - - licebit Spiritualibus perſonis Nobis aſſidere, & conſilia præſtare. Trzecim także 1550. fol. 141. art. dignitates: „nullus debet eſſe in conſilio Noſtro, nisi ex militari genere tam ſpiritualis, quam ſæcularis. Więc X. Fundator nie przydał czwartego ſtanu do trzech ſtanów do rady powſzechney należących: bo ten zawſze związkiem ſpółecznosci względem urodzenia Szlacheckiego źnayduie ſię: iak w ſenacie w Arci-Biſkupach, Biſkupach &c. tak w kole Rycerſkim w Prałatach; ktorzy o to dla zaniedbanego porządku ſeymików niedbaią. Nad to Exorbitancija 1648. póznieyſza, Ordinacyija 1618. pierwſza; Więc czáś ſam broni niewinney Ordinacyi. Taż Exorbitancija nie przypuſzcza Duchownych cleri minoris (b) ad conſilia publica; ale obranie Ordinata ieſt rzecz priwatna ſamey Ordinacyi tycząca ſię. Więc Ordinacyia nie ieſt przeciwna prawu. Jeżeli záś Arci-Biſkupi, Biſkupi &c.* nie qua Duchowni, ale qua Senatorowie wchodzą, á zatym ieżeli Duchowieńſtwa do rady Oyczyźna ani wzywa, ani wierzy. Więc Arci-Biſkupami &c. ſwietcy ludzie być powinni: bo Duchownych do rady Oyczyźna ani wzywa ani wierzy zdaniem ſamego Autora. A iako to wnoſić błąd ieſt; tak równie &c.

X. Fundator nie przydał ſtanu czwartego &c.

Majorat. K. 60. w. 19. „Jeſt z piątey miary przeciwne także kardinalnemu prawu Ko-„ron. bo w tym Oſtrogſkim prawie człowiek priwatny, wſzytkim Prowincijom Woiewó-„dztwom Ziemiom i Powiatom napiſał impoſitivè prawo uymuiące æqualitati activitatis głoſu „(na czym** nayprincipalnieyſzy ſzlacheckiey prerogatiwy fundament, że ieden tyle wazy co „wſzyscy) kiedy poſtanowił, aby tego Kawalera naprzód na wſzytkich ſeymikach, á po-„tym na ſeymie pluralitate votorum obiérano.

Ordinacyia §. CXLI. I taż to ieſt impozycija uymuiąca æqualitati activitatis głoſu! Jak zarzut ſkwapliwy, tak nie ſprawiedliwe poſądzenie dowodzę.**„ Nayprincipalnieyſzy ſzla-„checkiey prerogatiwy fundament (że ieden tyle waży co wſzyscy) zawiſł ſzczegulnie na równym każdego Szlachcica urodzeniu; któremu ani rodowite domowe zaſzczyty, tym barziey przywłaſzczone zagraniczne tituły ubliżać nie mogą, ani większa fortuna zacnieyſzym czyni; ale Szlachcić na zagrodzie równa ſię Woiewodzie: i tego Oyczyſte przeſtrzégaią prawa (c) æqualitas záś activitatis głoſu lub (Polſzczyżną mówiąc) równość ſprawnosci głoſu, iako równa być w każdym nie może; tak tey ani prawo Koron. komu przydać potrafi, ani Ordinacyia uiąć może, i X. Fundator nie chciał. Prawo przydać nie potrafi: bo ta pochodzi z przymiotów od BOGA pozwolonych; á iako te nie równym podziałem BOG ludziom rozdaie, i udziela, tak æqualitas activitatis głoſu, równa w każdym być niemoże. I iak wrzeſzczyć, huczyć każdy łatwo potrafi; tak mówić dobrze, i ſkutecznie nie każdy umié. Ani Ordinacyia uiąć może: z dwóch przyczyn: raz „votis ac ſuffragiis quæ uni-

cuique

(a) 1649. fol. 20. tit. Receſſ. (b) 1648. fol. 18. tit. Konfederacija: art. Ponieważ na Uniwerſał &c.
(c) 1673. fol. 28. tit. Cudzoziemſkich titułów abrogatio.

„cuique Nobili etiam humillimæ ſortis libera eſſe debent. Drugi raź „pro meliori conditio„ne commodo, & bono Rpcæ Ordinis Equeſtris - - - ſtrenuum virum (*a*) obrać Ordinatem pozwolił. Więć przydaie raczey activitatem głoſu Ordinacyia: bo przyſtąp ſzczęscie, á rozum będzie; inaczey oſzarbany ubóſtwem Filozof w kącie ſiedziéc muſi „maluit enim Codrus aliorum ſibi ſubtrahere ſpectacula, quam de ſe aliis præbêre ſpectaculum. (*b*) Więć to ſamo dowodzi: że X. Fundator Ordinacyią przydaie raczey activitatem głoſu. Dla czego záś większą liczbą głosów obiérać Ordinata pozwolił i tym ſamym ſtoſuie ſię do prawa? naſtępuiący paragraph dowodzi.

X. Fundator Ordinacyią przydaie raczey activitatem głoſu.

Majorat. K. 61. w. 3. „Jak záś Rpta równość in activitate głoſu każdego ſzlachcica za„chowuie? Poźnać to można: kiedy w nagłey potrzebie ſwoiey żeby długo ſub Interre„gno nie była, potrzebnieyſzego dla ſiebie Króla niżeli Ordinata Oſtrogſkiego pluralitate vo„torum nie obiéra.

Ordinacyia §. CXLII. Przéczą temu wſzytkie Woiewództwa wolnemi głoſami Królów Polſkich obiéraiące, które podpiſami ſwemi w prawach zapiſanemi przy obraniu każdego Króla (mimo innych Kandidatów równie ſtaraiących ſię) dowodzą iawnie większą liczbę głoſów; ſwiadectwem Konſtitucyi 1576. fol 241. art. „A gdzieby więć kto - - - gdyż ani „miłość Chrzescianſka, ani ſprawiedliwość Boſka tego cierpi, abysmy wſzyscy dla dzieſiątey, „abo ſetney częsci żginąć mieli &c. źnowu na karcie 243. No. 12. art. „Na piſanie Ceſarza Im„ci - - - aby nominacija tamta miała byé od wiela ich wſzczęta, owſzem nad wiadomość „wſzego orſzaku - - - od mała ich wnieſiona, z iawnym ogłoſzeniem wſzech, że na nie „nie pozwalaią. Drugiey 1587. fol. 438. tit. Poparcie: No. 4to. „Piſaliſmy też do Arci„Xiążęcia Maximiliana - - - i źlécilismy exnunc Wiell. Janowi Zamoyſkiemu Hetmanowi „Koron. aby - - - przeciwko domowym naſzym - - gdyż ieſli uporu ſwego popiérać będą, „nie możem ich mieć iedno za hoſtes Patriæ juxta conſtitutionem Andrejovienſem. I zabie„gaiąć temu tak wielkiemu gwałtowi &c. Trzeciey 1588. fol. 471. tit. Proceſſus contra re„belles. „W iakie nie beſpieczeńſtwo - - - barzo od małey liczby obywatelów Koron„nych przywiedziona ieſt Rpta. Więć Rpta obiéra Króla większą liczbą głosów.

Rptą uważa większą liczbę głosów w obieraniu Króla.

Jakoż ſtany Oyczyźny z poprzedzaiących nieſzczeſliwosci przenikaiąć mądrym i przezornym ździaniem naſtępuiące niebeſpieczeńſtwa z złego zażywania wolnosci wypływaiące, ieſzcze za Zygmunta Auguſta (od roku 1569. kilką Konſtitucijami) (*c*) zalecały wynaleść ſpoſoby ſpokoynego obrania Króla. I ta naypotrzebnieyſza okoliczność lubo w receſſie ſeymowym 1588. (*d*) dotąd zoſtaie; iednak przykładem dawnym naſtępuiące konfederacije tym ſzrodkiem podobnieyſzym po ludźku obiéraią Króla. Abowiem czytamy 1573. fol. 208. tit. Confæderatio No. 2do „Naprzód żadnego rozerwania międzv ſobą nie czynic &c. No. 3. „Przetoż powſtać przeciwko każdemu takiemu &c. W naſtępuiących czaſach nawet pod przyſięgą warowały prawa (*e*) więć to dowodzi, że obranie Króla dla Oyczyźny potrzebne, pluralitate votorum idźie: źważaiąć złe zażywanie wolnosci ani prawem opiſanym, ani przyſięgą naźnaczoną poprawione, á ztąd dla niektórych pyſznych, innych záś łakomych całey Oyczyźny nieſzczęſliwość, i wſzytkich Obywatelów niewolą, i nie podobną żadnym ſpoſobem powſzechną źgodę beź ſprzeciwienia ſię żadnego: bo quot capita tot ſenſus. Wſzak w zgromadzeniu Xtuſa Pana źnalaźł ſię przecie źdrayca Judaſz; cóż dopiero w tak liczney Rptey! w którey innym wynioſłość, innym potrzeba grzéſzyć każe, lub ſłabość umyſłu łatwo ſię da uwieść pokuſie iuż nie 30. ſrébrnikami, ale złotem licznieyſzym, i droźſzym.

2. Tym doſwiadczeniem przeſtrzeżony X. Fundator lubo pluralitate votorum Ordinata obiérać pozwolił, uczynił to wynalaźkiem i przykładem praw wſpomnionych (á majori ad minus) ſpoſobic ſię mogących; przecież tym præſumptæ æqualitati activitatis głoſu nie ubliża.

X. Fundator wynalazkiem prawa oſtrzegł większą liczbę głosów.

Wſzak Jan Zamoyſki Fundator ſamemu Królowi obrać, i poſtanowić Ordinata pozwolił; w przypadku bliźniąt urodzonych abo „Quodſi forte plures - - - „ſimiliter quemadmodum inter geminos ſupra oſtenſum eſt Sereniſſ. Poloniæ Rex dijudicabit (*f*) á przecież nic to bynaymniey Ordinacyi Zamoyſkiey nie ſzkodzi: bo tym ani wolnosci powſzechney, ani æqualitati głoſu nie ubliza: lub prawu dóbr ziemſkich: że ſrzodkiem żbawiennym łatwieyſze poſtanowienie Ordinata do dóbr ſwoich własnych opiſał. Równie też że X. Fundator &c.

Zamoyſki Fundator ſamemu Królowi Ordinata poſtanowić pozwolił.

3. Jo-

(a) Na Kar. 7. art. „mediantibus univerſæ Nobilitatis &c. Kar. 7. art. „pro meliori &c. z Ordin. Oſtrog. (b) fol 599. Vincentii Kadłubek de geſtis Polonorum libr. 1. ex præfatione incluſa in opere Długoſſii Lipſiæ impreſſo 1712. (c) 1569. fol 196. art. „A iż dla - - - tak że de interregno, & de modo, & loco electionis Regis. 1576. fol. 244. art. Te wſzytkie „& de modo electionis liberæ. 1587. fol. 426. art. Iż téż - - - aby modus electionis mógł „byc namówiony. (d) 1588 fol 490. tit. Receſs ſeymu - - - „de modo electionis Regis. (e) 1668. fol. 2. art. Przyſięgam. (f) fol. 11. Ordin. Zamoy. 1589. art. „Plus de Rpca meritus.

3. I owszem życzyć i spodziéwać się należy: że się tego zbawiennego szrodka większéy liczby głosów powszechnie (mianowicie w okolicznosciach tyczących się za niedbanego dobra pospolitego) chwyci Oyczyzna; ztąd wnoszę. Nim Tribunał postanowiony, powoli do tego porządku przychodziła Oyczyzna przez poprzedzaiące prawa podobne wyobrażenie Tribunału przyszłego maiące. Ponieważ w 1563. fol. 31. tit. Ordinatio & Constitutio novorum Judiciorum postanowiona; czytamy znowu w 1576. fol. 244. No. 13. art. „spra-„wiedliwość sądową która iest w Województwach postanowiona potrzeba było tu skończyć: żeby się Tribunał iedno ku zawarciu wszelkich akcyi wynalazł: Dopiéro wlat 15. za Stefana Batorego postanowiony Tribunał roku 1578. fol. 325. tit. Porządek do obiérania &c. Ztąd wynika: ponieważ prawa dawne opisem swoim, oraz podpisami Województw zgromadzonych na seym dowodzą; że obierania Królów większą liczbą głosów skutecznieysze, i następuiące Konfederacije maią w sobie istotne wyobrażenie większey liczby głosów, tudzięsz też większą liczbę głosów pozwalaią prawa nie którym Województwom w obieraniu łatwieyszym urzędowych osób (a) inne nawet Województwa tym przykładem chwalebnym porządne i skuteczne odprawuią seymiki; oraz większą liczbę głosów sprawuią zasługi dobre staraiących się; powszechną zaś zgodę bez sprzeciwienia się żadnego, ani wszechmocność Boska łaskawym rządem (dla krnąbrney złosci ludzkiey) ziednać może: dopieroż ludziom tę sprawic, i pozyskać nie podobna. Więc Oyczyzna chwyci się pospolicie większey liczby głosów dla wprowadzenia rządu dobrego złym zażywaniem wolnosci zaniedbanego: á to dla ubespieczenia prawdziwey wolnosci, i równosci Szlacheckiey, dla wybawienia od zguby Oyczyzny przez występek iednego lub kilku abo pysznych, abo łakomych. Jakoż czy nie podobnaż zeby ieden lub kilku przestali na żądaniu wszytkich? niżeli wszyscy uporowi iednego lub kilku niewolniczym własnie poddaństwem lub gwałtem podlegali. Wszak statut Wislicki Kazimiérza Wielkiego tit. bellum fol. 44. art. In bello officia Imperatoris: „turpis est pars, quæ suo non congruit universo. Wszak plus oculi vident, quam oculus. Wszak czyli pysznemu, czyli skąpemu łatwiey się iednemu ukłonic, lub pieniędzmi uiąć, niżeli wszytkich. Więc pluralitas &c.

większa liczba głosów potrzebnieysza dla Oyczyzny, ostrzegzszy jus vetandi przy prawie wyraźnym.

4. Rzeczesz pewnie: Król Imc maiący szafunek w ręku swoich Urzędów i Królewszczyzn, idzie zatym: że większą liczbę głosów w ręku swoich mieć będzie. Day my to: że Król Imc obowiąże królewszczyznami tysiąc, urzędami drugi tysiąc, niech dziesięć tysięcy, lub więcey; ale w Polszcze Szlachty wszytki blisko milliona dla których wszytkich ani Urzędy, ani Królewszczyzny, ani skarb Królewski wystarczy; tych przecie wszytkich żywi Oyczyzna matka: á zatym wszyscy obowiązani barziey Oyczyznie, niżeli Królowi. Ci wszyscy Posłów na seym obiéraią, obranym opisuią przygotowanie własną wolą (iako się sprawić maią na Urzędzie powierzonym.) Znowu Posłowie po seymie skończonym na seymikach dowodzą, że powierzony Urząd Poselski przyzwoitą usługą wykonali. Idzie zatym, że pluralitas potrzebnieysza dla Oyczyzny. Rzeczesz rozumiem: Przecież konstitucija 1718. fol. 3. tit. Głos wolny wyraźnie pisze: „Iako wolny głos funduiący się in jure vetandi iest nayprzednieyszy kleynot wolnego Narodu tey Rptey; tak manutentionem onego na seymach, seymikach i wszytkich publicznych ziazdach in perpetuum &c. Jus vetandi na czym zawisło? obiasnia Konstitucija 1673. fol. 1. tit. Constitutio pacificationis: art. My stosuiąc się &c. seymy, seymiki, Izbę Poselską, libertatem sentiendi, jus vetandi przy prawie &c. Jus vetandi przy prawie iednemu Szlachcicowi na seymiku, lub Posłowi na seymie przyzwoite: bo tę iednego żarliwość przy prawie, wiara prawa Koron. zaléca, powaga trzech stanów Oyczyzny zaszczyca; Gdy iednak ieden Szlachcic na seymiku, lub Poseł na seymie bez prawa, i owszem przeciwko prawu: ani seymu, ani seymiku zagaiać, i obrać Marszałka nie dopuszcza; więc nie iest to „jus vetandi przy prawie, ale iawny gwałt prawu sprzeciwiaiącym się nie posłuszeństwem: Jawne przywłaszczenie powagi trzech stanów prawa staniowiących: przenosząc zdanie swoie, a raczey upór nad prawo. Jawne uciemiężenie wolnosci powszechney, gdy żadnemu wolnego głosu nie pozwala; ale samowładnie siebie samego słuchać każe, i upór swoy za prawo kładzie. Jawne poniżenie Szlacheckiey równosci, gdy siebie samego iedynowładnym Panem czyni: żeby wszyscy iak niewolniczym poddaństwem podeyrzanemu uporowi iego podlegali.

5. A ieżeli Król obowiązany Pactis conventis do zachowania prawa, gdy by zaś nad prawo „umyslny gwałt, abo co przedsięwziętego ku naruszeniu całosci Rptey, i wolnosci uczynił; więc przestrzedz Króla X. Primasowi, lub innym Senatorom naznaczonym mieszkać przy Królu pozwala prawo 1609. z tym dołożonym warunkiem „A gdzieby się przestrodze, „abo

(a) Od roku 1598. do roku 1635. rózne Województwa w Polszcze, i Litwie pluralitate votorum (według prawa sobie służącego) obiéraią Deputatów i inne Urzędowe osoby obacz w Ładowskim tit. Deputaci: tit. Tribunał.

„abo napomnieniu ich nie doſyć od Nas ſtało, maią to włożyć na wſzytkie * ſtany na onym „ſeymie będące - - - A gdziebyſmy My i Sukceſſorowie Naſi, za tym trzecim upomnie-„niem,** w ſprawie tey która by wnieſiona była, i poſtępku iey ſłuſzney przyczyny nie dali - - - „á było by to dowodnie i doſtatecznie pokazano: iż ſię od Nas *** całosci Rptey, i wolnosci „ubliżenie dzieie; dopiéro ſtany maią ſię w tym zachować, wedle artikułu de non præ-„ſtanda obedientia &c. (a) Ponieważ tedy Rpta uwalnia ſię od poſłuſzeńſtwa Królowi **** „umy-„ſlny gwałt, abo co przedſięwziętego ku naruſzeniu całosci Rptey i wolnosci czyniące-„mu, przeſtrzezonemu, proſzonemu, napomnionemu przeź* „ſtany będące na onym ſeymie, á przecie nie poprawuiącemu ſię; á ni „ſłuſzney przyczyny**w ſprawie wnieſioney, i po-ſtępku nie daiącemu; i owſzem iawnym dowodem przekonanemu: iż ***„całosci Rptey, i wolnosci ubliża, i dla tego Rpta ſłuchać więcey iako Pana rządzącego, Króla obwinione-go, i iawnym dowodem przekonanego nie powinna. Tym barziey: gdy Szlachcić, lub Poſeł jus vetandi beź prawa, iowſzem przeciwko prawu przywłaſzcza ſobie, gdy ſeymu, lub ſeymiku zagaiać nie dopuſzcza, gdy przeſtrzężony, proſzony i napomniony przeź Kol-legów Poſeł, lub Szlachcic przeź bracią ſzlachtę nie poprawia ſię, ani ſłuſzney przyczyny ſprawy, i poſtępku ſwego nie daie; á ztąd dowodnie i doſtatecznie pokazuie ſię: iż przeź niego całosci Rptey i wolnosci ubliżenie dzieie ſię. Idzie zatym że ſłuchać błę-du iego, i uporowi podlegać nie należy; i owſzem ſądzić i karać Szlachcica upartego we-dług ſtatutu 1520. fol. 84. tit. Comitia ſeu Conventus „in Conventu rixas facientes - - - „contra tales Capitanei locorum - - - executionem facere debent. Poſła záś na ſeymie iako podeyrzanego o wyſtępek przeciwko Królowi, lub Oyczyźnie. Jakož ieżeli zachowa-nie prawa poſłuſznego i dobrego obywatela dowodzi, ieżeli ſeym doſzły ieſt uſzczęſliwie-niem dla Oyczyżny, i zaſługą dla Poſłów; toć ſeym zrywać mimo prawo nie ieſt zaſługa, ale wyſtępek: ile gdy jus vetandi przy prawie tylko być ma wyżey dowiódłem. Rzeczeſz pewnie: ktoż ſądzić będzie Poſła ſeym żrywaiącego przed obraniem Marſzałka Poſelſkie-go? Uławiam trudność.

Jeżeli Szlachcić cieſzy ſię wolnoscią dla tego: że prawo od gwałtu i nie woli broni ube-ſpieczoną wolnoscią. Jeżeli Poſeł ſeymowy ma powagę przyżwoitą, i ſprawność potrze-bną (czyli activitatem) dla tego: że mu prawo przyżnaie, i pożwala teyże. Równie też Marſzałek ſeymowy obrany być powinien w dzien piérwſzy zaczynaiącego ſię ſeymu, dla tego: że prawo wyraźnie każe: „przy zaczęciu ſeymu naypiérwey po obraniu dnia piér-wſzego Urodzone: Marſzałka Poſelſkiego &c. (b) Jeżeli záś Poſeł na ſeymie przeciwko wyraźnemu prawu nie pożwala obrać Marſzałka, i tym uporem prawo wyraźne gwałci; więc złym przykładem żgorſzyć może: że prawo mocy i gwałtowi uſtąpić muſi; á zatym i Szlachcić wolnosci i Poſeł powagi, i ſprawnosci żadney miéc nie będzie: bo admiſsô unô abſurdô, cætera accidunt. Ze przecie malitia alterius, non dat jus malè faciendi (bo grzéch złym żwyczayny niewinnych gorſzy, dobrych cnota ſtrzeże) dla tego wyrokiem BOSKIM zawieſzone do czaſu iarzmo nie woli dla uſkromienia dzikiey wolnosci.

Wolność rozumna, i prawdziwa na czym zawiſła? Opiſuie prawo „My ſtoſuiąc ſię do „żgody tychże ſtanów żgromadzonych - - formam Rpcæ ad antiquum ſtatum przywracamy, „iako to ſeymy, ſeymiki, Izbę Poſelſką, libertatem ſentiendi, jus vetandi przy prawie (c) więc nad prawo przywłaſzczone jus vetandi, zuchwała ſwawola raczey; wſzytkich záś niewolą, i karą bez winy.

Poiewaž tedy libertas ſentiendi, & jus vetandi przy prawie tylko pożwolona, á prawo wy-raźnie piſze „przy zaczęciu ſeymu dnia pierwſzego Marſzałka Poſelſkiego obrać; toć „jus ve-„tandi przeciwko prawu przywłaſzczone ż Izby Poſelſkiey, i owſzem z całey Oyczyżny wier-ne poſłuſzeńſtwo prawu ruguie: á to dla zatrzymania prawdziwey wolnosci. Bo iako uciemiężone poddańſtwo ſpycha z tronu Tyrana rządzącego przeciwko prawu; tak równie przywłaſzczone jus vetandi przeciwko prawu, ani w Polſzcze, dopieroż w Izbie Poſelſkiey miescić ſię nie powinno, á to dla zachowania prawa, i Oyczyżny.

Ztąd wynika, że nie uważaiąc na upór Poſła iednego, lub więcey tychże (przywłaſz-czaiących ſobie jus vetandi przeciwko prawu) obrać koniecznie Marſzałka Poſelſkiego dnia piérwſzego przy zaczynaiącym ſię ſeymie należy; ſtoſuiąc ſię do prawa wſpomnionego.

Zeby záś nie ſkarany wyſtępek nie których, dla wſzytkich nie był żgorſzeniem, i owſzem kara iednego, żeby przeſtrogą była innym; á zatym po Marſzałku obranym, ułatwiwſzy ob-jekçije, to ieſt zarzuty Poſłom; zaraź nie odwłoczne Poſła upartego, lub więcey tychże ſądzić, i karać nalezy, według opiſu Konſtitucyi 1588. fol. 456. tit. crimen læſæ Majeſtatis Regiæ, & perduellionis: bo kto złemu folguie, dobrych gorſzy, abo uciemięża.

M Rze-

(a) 1609. fol. 888. tit. Deklar. Art. (b) 1690. fol 1. tit. Obiasnienie Konſtitucyi: 1736. fol 666. volm 6 tit. o porządku ſeymowania. (c) 1673. fol. 2. tit Conſtitutio pacificationis internæ art. My ſtoſuiąc ſię &c. **** Słowe konſtitucij, 1609. fol. 888. tit. Deklaracija Artikułu de non præſtanda.

Rzeczeſz pewnie: abož to ſeym zerwać ieſt wyſtępek przeciwko Królowi, lub Oyczyźnie? *Tak* ieſt.

Przeciwko Królowi; bo poniewaž Królowi prawo ſkładać ſeymy pozwala, obranie záś Marſzałka Poſelſkiego dowodzi przyięcie, to ieſt akceptaciją złožonego ſeymu; idzie zatym: že kto nie pozwala na obranie Marſzałka Poſelſkiego, więc ſeymu złožonego nie przyimuie. I tym ſamym abo prawom Majeſtatu ubliža, abo Króla nie źna za Pana rządzącego; ale ſam žrywaiący ſeym, ſiebie zuchwale nad prawo, i Króla przenoſi; á przecież prawu poſłuſzeńſtwo, Królowi wierność, Oyczyźnie miłość, Rptey radę dobrą powinien każdy. I dla tego Marſzałka Poſelſkiego w dzien piérwſzy zaczynaiącego ſię ſeymu obrać należy; á kiedy kto nie pozwala uporem, grzeſzy zatym przeciwko Królowi „machinatione to ieſt: wymyſłem przewrotnym „conſpiratione to ieſt: źmawianiem ſię z ſprzeciwnemi „violentô conatu, to ieſt: uſilnoscią gwałtowną „& facto ipſo in perſonam Regis: * to ieſt: ubliženiem doſtoieńſtwu Króla, i prawom iego.

Jak záś wiele przeciwko Rptey, i Oyczyźnie grzészy? Wnieſieſz łatwo z przeczytanego prawa „Takiž poſtępek ma być in cauſa perduellionis contra Rempcam, to ieſt: gdy by kto „czynił bunty przeciwko Rptey - - - rebelliją facto pokazuiąć, abo którykolwiek inny wy„ſtępek popełnił, którvby własnie był contra Rpcam (*a*) Prawa poſtanowionego nie ſłu„chać; bunt przeciwko Rptey „rebelliją factô pokazuiący; ſzkody ztąd wynikaiące przez uſzczérbek zaniedbanego dobra powſzechnego, iawnego nieprzyiaciela Oyczyźny dowodzą.

W ſamey rzeczy, widziemy Oycowſkie J. K. Mci. ſtaranie w złožonych ſeymach według prawa, ſłyſzelismy žbawienne rady: „abyw ſądach ſprawiedliwość powſzechną, i prawo poſta„nowione zachować. Rząd dobry dla pomnoženia dobra poſpolitego prowadzić, i utrzymać. Budzi oſpałych w zaniedbanym goſpodarſtwie wewnętrznym, žyczy „handle, i rzemioſła rózne dla ozdoby, wygody i ubogacenia Króleſtwa wprowadzić, cła zageſzczone znoſić. Przekłada miaſta upadaiące, uciemięženie ludzi ubogich, monety nie doſtatek, otwarcie mennic potrzebne, i požytecne, ſkarby i kruſzcze w górach zakopane dobywać. Woyſka przyczynić, (*b*) dla zaſzczytu, i obrony Króleſtwa od mocnych ſąſiadów. A przecież ta rada žbawienna ſkutku nie ma dla zerwanych ſeymów; która iak Króla mądrego, i dobrego zaléca, tak przeciwnie tego co ſeym žrywa, nieprzyiacielem być Oyczyźny dowodzi. Raczey tedy winowaycę ſkarać, niž žeby cała Oyczyźna abo ciérpiała, abo žgineła niewinnie i ſromotnie złym zazywaniem wolnosci: bo na tym ſprawiedliwość zawiſła, dobrze zaſługuiącym ſię nagradzać, złych, i wyſtępnych karać. Gdy by záś ſtany Oyczyźny chciały co czynić na ſeymie przeciwko prawu, ani przeſtrzežone teyže materyi odſtępuią; w ten czás libertate ſentiendi, & jure vetandi przy prawie wyraźnym zerwać ſeym každemu godzi ſię i należy. Ale ieżeli nic bynaymniey ſtany Oyczyźny na ſeymie nie ubližaią prawu. Więć zerwać ſeym ani ſię godzi, ani należy poczciwemu.

Rzeczeſz rozumiem. Ale konſtitucija 1699. fol. 48. tit. Alternata laſki: piſze „ieſliby na którym ſeymie - - - **ſtrzež BOZE aliquo fatô nie przyſzło do obrania Marſzałka; á zatym zerwać ſeym godzi ſię?

Nie iedzie zatym; bo gdy by tak prawo piſało: nie uważaiąc na konſtitucyą wſpomnioną 1690. Seym zerwać na obraniu Marſzałka godzi ſię, miał by wyſtępek obronę. Ale že piſze **„ſtrzež BOZE aliquo fato nie przyſzło do obrania Marſzałka. Więć zrywać ſię na obraniu Marſzałka nie godzi ſię: bo fatum, to ieſt: wyrok i zrządzenie Boſkie nie podlega prawu, ale ludzie podlegaią, i zachować one powinni. Inaczey ani ſeymu ſkładać, ani prawa ſtanowić należy, ieżeli zachowane nie maią być; á zatym ani rządu, ani ſądu potrzeba, ſame tylko zamięſzanie ſromotne, i dzikość nie ugłaſkana zoſtanie, ſurowoscią, i gwałtem chyba uſkromiona. A dobrzež to? złe koniecznie; więć poprawic ſię ludziom należy poſłuſzeńſtwem prawu powinnym.

To ieſt pewna: že do obrania Marſzałka ſeymowego može przeſzkodzić fatum, abo powietrza, abo w targnienia Nieprzyiaciela gwałtownego; dla czego Poſłowie którego Narodu, lub Prowincij) nie mogli by ziechać na ſeym, á zatym ani ſeym zwyczayny mogł by ſię odprawić, chyba inny nad zwyczayny, to ieſt: extraordinaryiny. Więć i ta Konſtitucija ** „ſtrzež BOZE aliquo fatô nie broni wyſtępku, iowſzem oſkarza; bo chce miéc zachowany porządek ſeymowania wſpomnionym prawem 1690. opiſany.

A do tego ponieważ konſtitucija nie tylko każe obrać Marſzałka Poſelſkiego dnia piérwſzego przy zaczęciu ſeymu, ale też zaraz, obiekcije lub zarzuty Poſłom ſądzic i rozeznać; po których uznanych i rozſądzonych dopiéro pewna powaga Poſła, i ſprawność lub activitas dowodzi ſię i zaczyna. Więć ani libertatem ſentiendi, & jus vetandi przeciwko prawu z przy-

* ſłowa te ſą z konſtitucyi 1588. wyžey wſpomnioney. (a) 1588. fol. 456. tit. Crimen læſæ Matt, & perduellionis. (b) 1751. Inſtrukcija na ſeymiki przed ſeymowe.

z przyczyn wyżey wyrażonych, ani powagi, i ſprawnosci zupełney Poſeł przywłaſzczać ſobie nie powinien, aż po obraniu Marſzałka, i ułatwionych, lub rozeznanych objekcijach. Inaczey nie tylko iawny bunt prawu uporem ſwoim dowodzi; ale też podeyrzanym, lub nie pewnym być Poſłem pokazuie ſię: bo qui præcipitat, convinci timet, zoſtaie tylko ſamoſus crimine, infamis Heroſtrates. Złemu zażywaniu wolnosci zabieży łatwo, abo wierne zachowanie prawa od wſzytkich, abo większa liczba głosów poczciwych i prawo umieiących Posłów i Szlachty. Dla ktorey zalécenia przyłączam ieſzcze.

Co podobniey proſzę: abo wſzyscy Obywatele Oyczyżny dobrzi ſą, á ieden chyba między niemi żli być może? abo wſzyscy żly ſą, á ieden tylko dobry? A iako to pewnieyſza: że wſzyscy Obywatele Oyczyżny dobrzy, á ieden chyba między niemi żły być może; tak równie to naypewnieyſza: że pluralitas votorum potrzebnieyſza dla Oyczyżny i żbawiennieyſza, (nie naruſzaiąć ius vetandi przy prawie, według Konſtitucyi wyzey wſpomnioney 1673.) á to dla ukrócenia ſwawoli, i dla zabieżenia złemu zażywaniu wolnosci, lub podeyrzanemu uporowi płaſzczikiem wolnosci pokrytemu. Oprócz tego: co za ſkutki proſzę z złego zażywania wolnosci? Wolność prawdziwa uciemiężona ſwawolą, równość ſzlachecka poniżona wynioſloscią, ſprawiedliwosci ſtwiérdzaiącey Króleſtwa nie maſz, rządu dobrego nie maſz, beſpieczeńſtwa żadnego nie maſz, prawa zgwałcone, rady zaniedbane, miaſta, i wioſki puſte, pieniędzy nie maſz, granice, i bramy Panſtwa kazdemu otwarte; żgoła Polſka abo puſtynia zaniedbana, abo iaſkinia dzikosci nieludzkiey. Sąſiedzkie narody opatrzone rządem, ſprawiedliwoscią kwitną, obronne licznym Woyſkiem, kraie ludne, i bogate, zalécone handlem, i rzemioſłami wybornemi. U nas przeciwnie nullus ordo, & ſempiternus horror inhabitat; przyczyna tego żłe zażywanie wolnośći, które dla nas nicwolą ſromotną ieſt, i ſzkodą nie porównaną, á zás dla ſąſiedzkich Narodów prawdziwą wolnoscią, i korzyscią wielką.

I tak wolno ſąſiedzkim narodom Woyſka zagraniczne przeź Polſkę prowadzić, wolno Prowincije, i kraie odbiérać, i przywłaſzczać, wolno ludzi naſzych zaciągać, i zabierać, konie wyprowadzać, wolno z Woyſkiem w Pańſtwo naſze wtargnąć, ani temu (nie pozwalam, abo nie maſz żgody nato) przeſzkodzi; my przecie rozumiemy opacznie, że mamy wolność. Którą raczey cięſzką niewolą nazwać ſprawiedliwie należy. Zal ſię BOZE żſromoconego wyrodnym poſtępkiem imienia Polaków.

Obiasniam ieſzcze: gdy by ſąſiad móy bliſki ludzi żbierał, á co większa w dobrach moich zaciągał, gdy by broni dobył; czy był żebym tak nikczemny: abym ſię na oſtrożnosci nie miał dla obrony potrzebney. Równie też &c.

A przecież popiły Województw zaniedbane, Woyſka mało; i dla tego żydzi, i cygani naieżdzaią dwory, rabuią, morduią, i zabiiaią. W ſąſiedzkich narodach, i Woyſko znaczne, i Lantz-Milicia liczna, i cwiczona do boiu co rocznie (to ieſt poſpolite ruſzenie) żnayduie ſię, á zatym ſławę, i bogactwa maią. Nas zás żle zażywanie wolnosci z ozdoby Przodków, z zaſzczytu własnego, i z doſtatków ogołociło.

Nie mamy tedy ani wolnosci prawdziwey, chyba mniemaną, ani mocney rady: bo tę wewnętrzne poſiłki utwierdzaią, i oſwiécaią, powierzchowne zás (ile nie porządne, i przywiązaniem zaprawne,) oſłabiaią, i ciemną czynią. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, i tym ſpoſobem wſzechmocność Boſka ſtworzyła wſzytko. Oziębły duch naſz zanurza ſię w ogniu, i tym ſpoſobem nikczemuość ludzka niſzczy wſzytko: bo iako unoſzący ſię duch Boſki nad wodami oſwiécił ziemię i żywioły pięknym porządkiem rozłączył, tak przeciwnie zatopiony duch naſz cmi i mięſza wſzytko, & chaos confuſum czyni, á im ſię barziey zagrzéwa, tym barziey ſtygnie, i gasnie; á zatym rada takich ſłaba i ciemna. I dla tego ſeymy, ſeymiki nie porządne, raczey do wrzawy, i zgiełku, targów, lub iarmaku porównać, wielu zyſku ſwego ſzukaią, o dobro poſpolite ani dbaią, ani ſię na nim znaią. Przydaię iezcze, ieżeli Przodkowie naſi poſtanowili wſpomnione wyżey prawa dla ubeſpieczenia wolnosci; toć potomność nie poſłuſzna uporem prawa gwałci, á zatym uciemięża, i traci wolność. To miłość Oyczyżny, to ſłodka ſpółeczność, to pomnożenie dobra poſpolitego radzi, i przekłada.

Majorat. K. 61. w. 8. „Gdzie kolwiek zás Poſłów Deputatów lub Ziemſtwa pluralitate „votorum ſtawaią Elekcije, nie tylko ſię to nie dzieie za impozycią priwatnego człowieka, ale „nawet ani za impozycią ſeymu, ieżeli o to inſtrukcią od Województw lub Ziemi maiący Po„ſłowie nie proſzą i imieniem całego Województwa æqualitatem activitatis vocis w iedney „lub drugiey tylko okolicznosci ſami dobrowolnie nie odſtąpią, to dopiero w ten czás ta„kową pluralitatem prawo Koronne ubeſpieczy. I tak na ſeymie roku 1667 otrzymali byli „Poſłowie Rawscy aby pluralitate votorum wſzytkie Ziemie Poſłów, i Deputatów obiérali; „czego że Ziemia Goſtyńska nie chciała i oſobno ſeymikuiąca Poſłów ſwoich na ten ſeym nie

 obrała;

„obrała; dla tego tę konſtitucią zkaſſowano, i circa activitatem vocis całe Woiewództwo „zoſtawiono.

Ordinacyia. §. CXLIII. Ale w roku 1673. Woiewództwa i Ziemie na ſeymikach Deputackich obiérały iuż Ordinata, á zatym przyięły iuż za prawo Ordinacyią Oſtrogſką. Więc żnoſić iey tym pozorem nie można.

A do tego obiéranie Poſła tyczy ſię całey Oyczyzny, obiéranie Ziemſtwa, tyczy ſię całego Woiewództwa lub Ziemi; á zatym w tey okolicznosci poſpolitey należy: aby wſzyſcy powſzechney odſtąpili wolnosci.

Ordinata obiéranie, bynaymniey powſzechney nie uraża wolnosci.

Ale obiéranie Ordinata tyczy ſię w ſzczegulnosci ſamey Ordinacyi, á zatym zupełnie od żdania własnego Fundatora pochodzi. Więc ta okolicność powſzechney wſzytkich ani ſię tyczy, ani uraża wolnosci: bo iako * Janowi Zamoyſkiemu Fundatorowi wolno było ſamemu Królowi pozwolić aby poſtanowił Ordinata; lubo Ordinacyia prawu Ziemſkiemu podlega; tak równie X. Fundatorowi Oſtrogſkiemu wolno było ſtanom Oyczyzny pozwolić: aby obiérały Ordinata większą liczbą głosów: bo Ordinacyia iego ſamego własność. Lubo zaś Ziemi Goſtynſkiey nie podobało ſię prawo większey liczby głosów, gdy iednak tak wielu innym Woiewództwom podobało ſię maſz pod §. 142. bo wolnosci nie ubliza bynaymniey; nawet Rpta Wenecka, Szwedzka, Holenderſka, oraź inne wolne, i porządne zażywaią więkſzey liczby głosów. Więc &c.

Majorat. K. 61. w. 21. „Z tych tedy wſzytkich przyczyn konkluduiących: iz Ordina„cyia Oſtrogſka w exkluzyi ſukceſſorów, á adopcyi, Malty, prawu Boſkiemu i naturalnemu, „naturze majoratu: prawu Koronnemu po tylekroć, i ſprawiedliwosci przeciwna: zkonkludo„wać każdy może: że Rpta iako w ſwoich decizyiach ſprawiedliwość i prawa ſwoie zacho„wuiąca przy reſolucyi receſſu approbować tey Ordinacyi nie zechce, i nie będzie. Nie „zechce iey ieſzcze approbować, iak do tychczas nie chciała i ż tey miary żeby: prawo do „600. ludzi pewnieyſze, niżeli na obalinach wielu praw innych immunitati dóbr ziemſkich „ſłużących ufundowane miała.

Ordinacyia §. CXLIV. Nie zechce iey approbować naypewniey dla tego: że approbata Ordinacyi ani przyzwoita, ani potrzebna (dowodzi §. 89. á zatym o approbatę ſtarać ſię iuż nie należy. Lubo tedy X. Fundator po zeysciu potomſtwa ſwego męſkiey płci, wzywa naſtępców ſtopniem przyſpoſobienia, przecież z tey miary prawu Boſkiemu, naturalnemu i Koronnemu Ordinacyia nie ieſt przeciwna dowodzi §. 133. 138. I dla tego prawem Koronnym, Dekretami ſeymowemi wielokrotnie utwiérdzona, i ubeſpieczona maſz pod §. 115. 100. á zatym iuż nie potrzebna approbata; tym barziey gdy receſſem nawet ſeymowym Ordinacyia ochroniona i ubeſpieczona. Ieżeli przecie z receſſu ſeymowego wątpić o Ordinacyi należy? Więć równie z receſſu ſeymowego 1588. fol. 490. art. „á mianowicie namo„wę de modo electionis Regis. wątpić (o prawie Rptey ſłużącym do wolnego Królów obrania) należy. A iako to wnoſić błąd ieſt; tak równie &c. Receſs dla czego? i iak ubeſpiecza Ordinacyią? maſz pod §. 120. A zatym Rpta nie zechce raczey approbować kommiſſyi pokoiowey Jana III. i ziazdu Kolbuſzowſkiego uchwały, i z tey miary: żeby prawo do 600. ludzi pewnieyſze, niżeli na obalinach wielu praw innych dobra Ordinacyi Oſtrogſkiey ubeſpieczaiących ugruntowane miała. I na tym własnie ułatwienie receſſu zawiſło, Ze zaś danina 600. żołniérzy wolnosci dóbr Ziemſkich nie ubliża dowodzą §. 100. 23.

o approbatę ordinacyi ſtarać ſię nie należy.

Receſſu ułatwienie na czym zawiſło?

Majorat. K. 62. w. 11. „Zna to abowiem dobrze: że takiey daniny przez wymus pra„wa Koron. pretendować nie może, lecz tylko z własney daiącego woli akceptować może, „dla tego widząc z iedney ſtrony tak wielkie i liczne wolnosci dóbr ſzlacheckich ſłużące, i „przez wſzytkich Monarchów poprzyſięzone od wſzelkich nie zwyczaynych tributów prezer„wuiące prawa. Z drugiey zaś ſtrony widząc tych ſamych 600. ludzi do majoratu O„ſtrogſkiego przyłączony tribut; mocy prawa Koronnego Majoratowi Oſtrogſkiego przez „approbatę nie dała. Niechcąc utwiérdzić ** (przez wielką wſzelkich in futurum konſequen„cyi przezorność) żadnego takiego prawa za Polſkie prawo; któreby iakim oſobliwſzym tri„butem *** powſzechney dóbr ſzlacheckich wolnosci præjudicare miało.

Ordinacyia §. CXLV. Tym barziey uchwały ziazdu Kolbuſzowſkiego, i dzieła iego nie godne ſą utwiérdzienia ** (przez wielką wſzelkich in futurum konſequencyi przezorność) Raz: że daninę 600. Zołnierzy *** (ubliżaiącą powſzechney dóbr ſzlacheckich wolnosci) obiecuią Oyczyźnie. Drugi raz: admiſsô unô abſurdô, cætera accidunt, to ieſt: znowu kto ziazd drugi gdziekolwiek złoży, abo do ſzczęſliwey Kolbuſzowy zaiedzie. Pozwoli ſobie powagą i prawem przywłaſzczonym dzielić i roſporządzać abo cudze dobra ziemſkie, abo Ekonomije Królewſkie, i Staroſtwa, abo Biſkupſtwa, i dobra Duchowne. A tak i dóbr ſzlacheckich wolność, Ekonomyi i Staroſtw całość, Duchownych dóbr beſpieczenſtwo, i owſzem prawo powſzechne zniesione będzie; arbitria pro legibus zoſtaną. Fac & excuſa: Należy za tym

* maſz pod §. 142 Art. 2. na Kar. 43.

tym ziazd Kolbuſzowſki ſądzic, i karać, raź względem przywłaſzczonego doſtoienſtwa ſtanu nayWyżſzego, drugi raź: względem wzgardzoney powagi ſtanów Oyczyżny przeź zdeptane prawa nie zwyczaynym źnieſieniem Ordinacyi, wielokrotnie prawem, i Dekretami ſeymowemi obwarowaney. Trzeci raź: względem uciemiężenia powſzechney wolnosci: bo Ordinacyia Oſtrogſka na ſeymie in plena activitate circa libertatem ſentiendi, & jus vetandi (*a*) pozwolona, i ubeſpieczona, na zieździe Kolbuſzowſkim martwą dzielnoscią „barzo od małey liczby (*b*) ſamowładnie źnieſiona. Czwarty raz: względem poniżoney równosci ſzlacheckiey przez wydane ukazy do ſzlachty braci, trzymaiących dóbra w Ordinacyi (własnie iak do czynſzowników) aby donatariuſzom w wiązuiącym ſię w dóbra Ordinacyi dopuſzczali trzymać też dobra, i prawa ſwoie zeby pokazywali przed temiż. Więcey dowodów maſz pod §. 108.

Danina 600. Zołniérzy Ordinacyi do utrzymania ſię nie przeſzkadza, iowſzem pomaga.

2. Ze záś danina 600. Zołniérzy ani wolnosci dóbr Ziemſkich ubliza: namienia §. 146. ani Ordinacyi Oſtrogſkiey do utrzymania ſię przeſzkadza: dowodzę. Wſzak konſtitucyia 1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyſka) przyiąwſzy 200 Zołniérzy zołdem Ordinacyi Oyczyźnie ofiarowanych też Ordinaciją potwiérdza. Myſzkowſka záś (150. Zołniérzy żołdem ſwoim dla Oyczyżny trzymaiąca) iednym że prawem 1601. pożwołona i razem potwiérdzona, oraź do tey daniny obowiązana, dowodzę pod §. 23. Równie zatym Ordinacyi Oſtrogſkiey danina 600. Zołniérzy do utrzymania ſię nie przeſzkadza, i owſzem wiele pomaga.

Majorat. K. 62. w. 25. „Znać to z ſamego ſtylu piérwſzey konſtitucyi 1624. o tych 600. „ludziach napiſaney, gdzie Rpta nie iako o powinność z prawa iey należącą, ale iako o dar „na woli i przychylnosci ku ſobie zaſadzony doſyć diſkretnie w tych ſię domawia ſłowach: „W czym pewni ieſtesmy, że potomek i opiekunowie którym iego dozór należy, przeſtrzégać tego będą, iako by ci ludzie porządnie wyprawieni ſłużbę odprawowali. I dla tey za„chowania praw i wolnosci dóbr ſzlacheckich przyczyny Rpta approbuiąć XX. Radziwiłłów, „i Zamoyſkiego majoraty, nie wprzód ie approbowała, aż wpiſane i do Akt podane obaczy„ła. Approbatę záś Myſzkowſkiemu razem przy pożwoleniu na majorat dała. Zapewne „nie dla tego: że abo nie potrzebna była approbata; abo nie dbała wiedzieć Rpta, co My„ſzkowſki napiſze, abo że nie pożwolenie mu dała, ale wyzuła ſię ze wſzytkiey władzy ſwoiey „na oſobę Myſzkowſkiego, aby piſał co zechce, á ona iuż to przyimuie za prawo. Nie dla „tego za pewne, bo ta cenſura padać na Rptą żadną miarą nie może. Ale że majorat XX. Ra„dziwiłłów i Zamoyſkiego iako ſzczére przeź ſię majoraty żadnego nie inkluduiące tributu „widząć napiſane i do Akt podane approbować beſpiecznie, uźnać ża prawo, i dać im mieysce „między Polſkiemi prawami mogła.

Ordinacyia §. CXLVI. Prawa domu XX. Radziwiłów i Zamoyſkiego: że ſą ſzczére Ordinacyie nie majoraty dowodzi §. 37. Ani Ordinacyia iedno ieſt co majorat obiasnia §. 41. Ze Zamoyſka zawiéra w ſobie daninę: ſwiadczy §. 26. równie rozumiem Ołycka, wierzyć temu każe przychylność XX. Radziwiłłów ku Oyczyźnie, i chwalebny przykład X. Chorążego Litt. Oraź że danina ludzi wolnosci dóbr Ziemſkich nie ubliża, tym barziey Ordinacyie do tey że ſą obowiązane obiasnia §. 145. 23. Przyłączam ieſzcze. Wſzak gdy by tak źnaczne dóbra na przykład Oſtrogſkie nie były Ordinacyi prawem ubeſpieczone; zapewne potomkowie X. Fundatora przedali by dawno też dóbra Szlachcie, tak iak teraź X. Imc. Sanguſzko uczynił. Jako záś każdy Szlachcic obowiązany ź dóbr Ziemſkich do poſpolitego ruſzenia tak z tyſiąca wſiów Ordinacyi podpadaiących każdy Szlachcić dziedzić wſi nabytey wſiadł by na konia z pocztowym dla obrony Oyczyźny. Więć z tyſiąca wſiów Ordinacyi było by dwa tyſiąca przynaymniey poſpolitego ruſzenia. A zatym 600. Zołnierzy z Ordinacyi dość mało względem dóbr źnaczych, mniey ieſzcze względem wdzięcznosci Oyczyźnie za ubeſpieczone prawem Ordinacyi dobra. Ze ſtany Oyczyźny ſamę tylko Ordinacyią Zamoyſką „iuz w Lublinie przed ſądem Tribunalſkim - - - - uczynioną: utwiérdziły czytamy w prawie 1590. fol. 579. tit. Approbacija. Zeby záś Radziwiłowſka miała być abo przed kſięgami Urzędowemi zeźnana, á przynaymniey wprowadzona; o tym nie czytamy w prawie 1589. f. 528. tit. Confirmatio. I owſzem podanie Ordinacyi do kſiąg nie ieſt ſzrodek poprzedzaiący approbatę: dowodzi Myſzkowſka Ordinacyia i §. 92. Ztąd wnieść łatwo: że approbata nie potrzebna: bo gdy by własnie potrzebna była: abo równie była by oſtrzeżona prawem tak, iako podanie do kſiąg wiecznych Ordinacyi „ aby do wſzech wiadomosci przyſzła (*c*) abo raczey (ieſzcze przed podaniem do kſiąg Urzędowych) kazałyby piérwey ſtany Oyczyźny na ſeym naſtępuiący podać ſobie dla rozeźnania teyże ważnosci. Gdy iednak warunku tego nie czytamy w prawie. Więć &c. pod §. 82. I dla tego Myſzkowſka razem iednym że prawem pożwolona, i approbowana: bo drugim prawem approbata ani przyżwoita, ani

Approbata nie potrzębna.

(a) 1673. fol. 2. art. My ſtoſuiąć ſię &c. „formam Rpcæ ad antiquum ſtatum przywracamy, iako to ſeymy, ſeymiki - - - libertatem ſentiendi &c. (b) 1588. fol. 471. tit. proceſſus ver. 2. „barzo od małey liczby. (c) 1609. fol. 859. tit. Ordinac. Oſtrog. równie Zamoy: i Myſzkow. prawo piſze.

potrzebna: dowodzi §. 89. Ani dbała Rpta wiedziéc co Myſzkowſki napiſze: bo to prawo iego, ſciąga ſię tylko do iednego domu iego: obiasnia §. 93. do którego napiſania zupełną moć dało mu prawo pozwoleniem potrzebnym: dowodzi §. 79. i ſamo prawo pozwalaiące, oraź §. 92. 72.

Maj. K. 63. w. 25. „Ze záś Myſzkowſki z przychylnosci ku Oyczyźnie przy ſtaraniu ſię „o majorat 150. ludźi uczynił offerencij ą; nie przyiąć iey ile w uſtawicznych na ten czáś z nie „przyiaciołmi utarczkach Rpta nie mogła, gdy by zaś widziała iuż aktualnie napiſaną w pra- „wie majoratu te 150. ludzi daniny prawo, dla tak wielu praw ſzlacheckich dóbr wolnosci „uźnać by go prawem nie mógła: dla tego przy pozwoleniu majoratu (żadney ile z ſiebie „nie pociągaiącego daniny) i approbatę napiſała. Po którey w lat bliſko trzech dopiéro ten „majorat do Akt publicznych podany; żeby nie zoſtawić ſladu: iż to Rpta wyraźnie ſtano- „wi formalnym prawem u ſiebie, co za ſwoie granice tak wielo piérwſzemi prawami wy- „rugowane widzi.

Ordinacyia §. CXLVII. Jeżeli Ziaźd Kolbuſzowſki wynalaźł ſlady naganiać Ordinacyią Oſtrogſką w lat 147. Tym barziey w lat trzy od podania do Akt Ordinacyi Myſzkowſkiey iawnieyſze były by ſlady. Gdy iednak taż Ordinacyia dotąd nie naganiona ſtoi; rownie ſtać nie naruſzona Ordinacyia Oſtrogſka powinna: bo danina 600. Zołniérzy ani wolnosci dóbr ſzlacheckich ubliża, tym barziey Ordinacyi do utrzymania ſię nie przeſzkadza, i owſzem pomaga, oraź miesci ſię w granicach, i opiſie prawa Polſkiego: dowodzi §. 145. art. 2. Poniewaź záś Rpta przyięła ofiarowanych 150. Zołniérzy przeź Myſzkowſkiego. Więć zapewne wiedziała; tym barziey: gdy wyraźnym prawem tegoż obowiązała: niżey dowiodę; á zatym danina Zołniérzy wolnosci dóbr ſzlacheckich nie ubliża: bo gdy by ubliżała, ani by Rpta przyięła, á przynaymniey podczas woyny zażywſzy tych żołniérzy, od uſtawicznego trzymania onych uwolniła by Myſzkowſkiego. Gdy iednak w prawie obowiązek trzymania żołniérzy czytamy wyrażony pod §. 23. Więć &c. Przyłączam ieſzcze: czytamy w prawie Myſzkowſkich „onera wſzytkie tąż Ordinacyią opiſane, ſub pæna ibidem interpoſita adimplere & exequi: żnaczy to zapewne daninę 150. Zołniérzy: bo długi zaciągnione doſyć ſtatutem 1543. fol. 210. tit. Inſcriptiones ubeſpieczone, i te płacić należy ſub vadio w zapiſie, & pæna w Dekrecie interpoſita. W prawie zaś Myſzkowſkich czytamy „adimplere, & exequi ſub pæna ibidem, (to ieſt: w Ordinacyi) interpoſita. Więć to żnaczy daninę 150. Zołniérzy, bynaymniey wolnosci dóbr ſzlacheckich nie ubliżaiącą, i owſzem Ordinacyi do utrzymania ſię pomagaiącą. Równa tedy przyczyna ratunku Oyczyźny, i obrony dla Ordinacyi Oſtrogſkiey: ile gdy ſam Autor przyżnaie „z wielkiey potrzeby Oſtrogſki naźnaczył. (a) A ieżeli „z natury prawa majoratu nie idzie konſequencija dawania 600. ludzi: tenże Autor piſze (b) z natury záś prawa Ordinacyi idzie konſequencija dawania żołniérzy dowodzi §. 145. art. 2. Więć Ordinacyia nie ieſt majorat obcy.

Danina żołnierzy wolnosci dóbr ſzlacheckich nie ubliza, Ordinacyią ubeſpiecza.

Ordinacyia nie ieſt majorat.

Major. K. * 2. 62. w. 14. „Objekcija. Coż za beſpieczeńſtwo będzie miała Rpta tych „600. ludzi, ieżeli ich ſobie własnym nie ubeſpieczy prawem, któreby na zawſze tych dóbr „Poſſeſſorów obowiązywać i przymuſzać do dawania ich mógło. Odpowie: Naprzód nie „tylko z natury dóbr ſzlacheckich być takie prawo nie może, ale ani z zwyczaiu ſtanowienia „prawa, * bo in libertate vetandi ci ſami, których by tą impozycyią diſtingwować od innych „prawo Koronne chciało, mógli by na to nie pozwolić, gdy by záś iakim kolwiek ſpoſobem „ten dla nich gwałt był uczyniony, nie było by beſpieczne takie prawo: bo zawſze by upa- „trywano ſpoſobów, iak tę ſtrukturę ile na ruinię wolnosci dóbr i równosci wyſtawioną obalić.

Ordinacyia §. CXLVIII. Przynaymniey Ziaźdu w Kolbuſzowy ſkładać więcey nie żdaie mi ſię: bo ieżeli prawa na ruinie wolnosci dóbr, i równosci wyſtawione obalić można; tym barziey uchwały Ziaźdu Kolbuſzowſkiego nie tylko na ruinie wolnosci dóbr Ordinacyi, ale i owſzem na ruinie wolnosci, i równosci powſzechney wyſtawione obalic i żnieść należy dowodzi §. 145. Ze záś danina Zołniérzy 600. ani naturze dóbr ſzlacheckich, ani równosci ubliża wyżſze paragraphy zeźnaią; oraź zwyczaynie i powſzechnie czaſu potrzeby prawo po ſtanowia żołnierzy dowodzę: 1648. fol. 10. tit. Porządek Eleckyi art. Deklaracije Woiewództw. 1676. fol. 12. tit. Poſpolite ruſzenie art. Woiewództwo Podlaſkie, i Ziemię Łukowſką według „prawa, i żwyczaiu przy wyprawie: oraź podobne prawa innym Woiewództwom ſłużące. Jako też wyprawy powſzechnie po Woiewództwach w roku 1733. uchwalone równie zeżnaią. Więć danina żołniérzy 600. naturze dóbr Ziemſkich nie ubliza, tym barziey Ordinacią ubeſpiecza. A ponieważ Autor przeſtrzega z ſzérosci ſerca * „bo in libertate vetandi „ci ſami, których by tą impozycyią diſtingwować od innych prawo Koronne chciało, mógli by „na to nie pozwolić. Więć lepiey Ordinacyią utrzymać: bo in rebus dubiis tota & melior pars

Danina żołnierzy naturze dóbr Ziemſkich nie ubliża. Ordinacyią utrzymać lepiey.

(a) Kar. 9. wier. 19. kſią. in 4. tit. Uwagi w ſprawie. (b) Kar. 40. wier. 15. w tey że kſiąſzce.
* powtarza ſię liczba 2do 62. dla omyłki drukarni w przeciwney kſiąſzce.

„pars sequenda. Łatwiey znieść Ziazd Kolbuszowski w przyzwoitym sądzie z przyczyn wyrażonych pod §. 145. Wszak Ordinacyia „juribus terrestribus (a) podlega a zatym recess seymowy temu nie przeszkadza: bo ten stany Oyczyzny na seymie ułatwią, dowodzi §. 144. ale do Ziazdu Kolbuszowskiego cale nie należy.

Majorat. K. 63. w. 2. „I tak kiedy Marcin Zamoyski ofiarował Rptey 200. ludzi na każdą iey potrzebę: mogła napisać Rpta: Tedy tey deklaracyi in facie wszytkich stanów Rptey „uczynioney dosyć czynić będzie powinien: ale nie mogła tego napisać i nie napisała: że i „sukcessorowie Zamoyskiego czynić będą powinni: bo Zamoyski przez swoię deklaracyią re„nuntiavit propriæ libertati nie dawania ludzi dla tego prawo „dawać będzie powinien non „præjudicat wszytkich wolnosci nie dawania ludzi. Lubo zaś Zamoyski tę offerencyią nie „tylko za siebie, ale i za sukcessorów (którzy iey zawsze dotrzymuią) ręczył.

Ordinacyia §. CXLIX. Tę prawdę prawo zaszcyca 1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyska „aby á successoribus Ordinationis którzy in persona pomienionego Urodzo. Marcina Zamoy„skiego repræsentantur trzymana była. Czytamy w tymże prawie „uspokoiaiąc - - - Ordi„nacyią - - - - na osobę Urod. Marcina Zamoyskiego - - - iako legitimi Ordinationis hæ„redis determinowaną. Więc (zdaniem samego Autora) Potomkowie tegoż Marcina Zamoyskiego do Ordinacyi nie należą: bo tego prawo nie napisało : A iako to wnosić błąd iest; tak równie &c. Bo prawo Przodkowi służące, służy oraz potomnosci iego; równie też obowiązki Przodka, obowiązuią potomność iego. prawo Przodkowi służące, równie potomstwu służy.

Majorat. K. 63. w. 14. „Ze przecież ci iako na ten czas nie żyiący nie mógli służące„mu każdego Szlachcica osobie renuntiare prawu wolnosci nie dawania ludzi, dla tego Rpta „prawom ich wolnosci przez prawo przymuszaiące wyraźnie præjudicare niechciała; á prze„cież od sukcessorów Zamoyskiego miała ludzi w potrzebie, i mieć zawsze będzie bez naru„szenia prawem roskazu powszechney wolnosci prawa.

Ordinacyia §. CL. Równie przynaymniey Ziazd Kolbuszowski niech nie narusza (prawem ukazów wydanych do szlachty) powszechney wolnosci prawa; á tak Oyczyzna iako dotąd miała 600. ludzi z Ordinacyi w potrzebie, tak mieć zawsze będzie stosuiąc do Ordinacyi, prawa, i Dekretów seymowych: bo prawa Przodków obowiązuią potomność powagą przyzwoitą, lub fortuną pozostałą do posłuszeństwa wiernego. Przódków prawa obowiązuią potomność.

Majorat. K. 63. w. 22. „Większym tu nie równie sposobem są te 600. ludzi ubespie„czeni dla Rptey; bo nie tylko ze cztérema Konstitucijami, i ustawicznym posłuszeństwem są „wciągnieni w służbę Rptey; ale nad to i X. Marszałek przedaiący sam chciał ten ciężar mieć „ustawiczny na dobrach swoich : kiedy go przy przedaży tych dóbr kontraktami resignatio„nis ostrzegł, Warszawskim Manifestem autenticznie przyznał.

Ordinacyia CLI. Ponieważ tedy manifestem 600. ludzi przyznał dla Rptey żołdem Ordinacyi; więc równie przyznać powinien: dobra Ordinacyia, źle zupełnie donacije : bo Ordinacyia życiem iest 600. Zołniérzy, donacije zaś zarazą i powietrzem obiasnia §. 100. art. 2. A zatym ostrzeżenie kontraktami resignationis własnie nad to dowodzi §. 144. Ordinacyia, prawa Koronne, Dekreta seymowe w samą miarę potrzebną. życiem iest 600. żołnierzy Ordinacija.

Majorat. K. 64. w. 5. „I donatariuszówie iego sami na siebie i te dobra wzięli, i di„spartimentem rozebraney między siebie tych ludzi kwoty ztwiérdzili, i naznaczonym Ra„domskim forum ubespieczyli:

Ordinacyia §. CLII. Nayciężey znieść Ordinacyią, Zołniérzy zaś 600. iuż podiazdem Kolbuszowskim zniesionych, ani Radomskie forum, ani nawet seym ożywi, dopieroz dispartiment zapewne umorzy; bo admissò unô absurdô, cætera accidunt; dla czego §. 100. uwiadomi. żołniérzy 600 Radomskie forum nie ożywi.

Majorat. K. 64. w. 9. „I manifestem Łuckim przez X. Podstolego Koron. imieniem „wszytkich uczynionym w przyzwoitych synom Oyczyzny w tey mierze sentimentach za pe„wność tego subsidium ręczyli, i skutkiem pełnią; kiedy naywyższey Woysk Koronnych władzy około tych ludzi dispozycijom naymnieyszym nie spreciwiali się krokiem.

Ordinacyia §. CLIII. Bo cięższko pod górę: to iest Szlachta Polska urodzeniem równa w Pułku Ordinackim służąca władzy Hetmańskiey podlega, ukazów Kolbuszowskich nie słucha.

Majorat. K. 64. w. 15. „Jakoż kto? i z iakich dowodów abo przynaymniey pozorów „pożądzać moze? aby w wiernosci, i przychylnosci ku Oyczyźnie nie notowani, Imion, „Krwi, i Urzędów znakomitoscią distingwowani, od fortuny ostatnią potrzebą nie przyci„snieni synowie, i ieszcze w tey liczbie zebrani iednomyslność wziąć przed się mógli, ukrzy„wdzenia w tych ludziach matkę?

Ordinacyia §. CLIV. Sprawuie to zbytnia ufność w dzielnośći swoiey: fac & excusa; I dla tego arbitria, pro legibus, Ordinacyia, majorat obcy, prawa: problema, Dekreta seymowe: folium

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

Arbitria pro legibus, Ziazd Kolbuſzowſki ſeym.

folium quod vento rapitur, dowody Urzędowe * implicantija, matanina. Więć Ziazd Kolbuſzowſki ſeym, uchwała iego prawo, dział, i donacije na Ordinaciją &c. dobre, tak przywięzanie pochlébia; ale prawo, i ſprawiedliwość iak ſądzi? manifeſta ſtanów Oyczyżny, i Woiewództw opiewaią §. 145. obiasni.

Majorat. K. 64. w. 22. „Kto poſądzać może? aby nie źnali ſię na tym: że ſiły i beſpieczeńſtwo Oyczyżny ieſt beſpiecznym iey ſynów życiem; i żeby pretendować mieli „przeź ubliżenie 600. ludzi oſłabienia okrętu tego w którym i ſami z ſwoiemi fortunami pływaią i pływać że wſzytkiemi razem ich ſukceſſorowie będą.

dzieła Kolbuſzowſkie martwe.

Ordinacyia §. CLV. Tylko martwe dzieła Kolbuſzowſkie wyrzucić, i ſtrzéć ſię wiatrów zarażaiących przywiązaniem własnym; á tak ſtanie ſię pogoda. I ten okręt dobra poſpolitego zaprowadzi zacnych Obywatelów ad promontorium bonæ ſpei: pominąwſzy z daleka nie rozdzielną Ordinaciją Oſtrogſką.

Majorat. K. 65. w. 4. „Jeżeli zaś w przypadku drobnieyſzych potym tey fortuny działów trudność punktualnego dawania ludzi przewidziana być może? Do ułatwienia iey nie „trudne ſpoſoby będą ieżeli abo Kapitał 800. porcyi w ſobie zamykaiący.

Rpta nie przedaie Ordinacyi.

Ordinacyia §. CLVI. Rpta nie przedaie Ordinacyi: bo prawo nie pozwala (*a*) więc 800. porcyi głodnych poſilą. Osmſet porcyi niech wynoſi Zł. 20000. za Ordinacyią Oſtrogſką barzo mało, za donacije Kolbuſzowſkie barzo wiele? bo te i groſza nie warte.

Majorat. K. 65. w. 8. „Abo co więcey być może dzieſiątą część całey wſzytkich tych „dóbr intraty (non præjudicando juribus poſſeſſorum) wyłączą.

Ordinacyi całość ubeſpieczy źnieſienie nie przyzwoitych donacyi.

Ordinacyia §. CLVII. Ta ſię tylko Kosciołom Bożym należy, cała zaś i nierozdzielna Ordinacyia ſtanom Oyczyżny. Reddite quod eſt Cæſaris Cæſari, quod eſt DEI DEO. Byłby to frimark dobry, ale dla Oyczyżny nie pożyteczny: za dwa milliony przychodu rocznego, dać 200000. Ale ſtany Oyczyżny, tak wielkich ludzi (ziaźdem Kolbuſzowſkim rożróżnionych, imionami, honorami, fortunami zaſzczyconych) czynſzowników imieniem ſromocić niechce. Zeby tedy i prawa dzierzawców trzymaiących Ordinacyią, i prawa ſtanów Oyczyżny w nienaruſzoney zoſtały całosci; raczey donatariuſzów odłączyć od nie rózdzielney Ordinacyi. Inaczey upadnie prawo Ordinacyi: przeſtrzéga reſkript zawiéraiący ſię w kſięgdze in foli: tit. „Akta publiczne Ordinacyi Oſtrogſkiey „gdy by iaka wies zawakowała „poſt extinctionem jurium IMw. Panów Poſſeſſorów, iuż ta wies - - - - do moiey woli, powinna do dziedziczney poſſeſſyi należyć. Ale ziaźdem Kolbuſzowſkim źnieſiona Ordinacyia; równie też prawa dzierzawców; Więć &c.

Majorat. K. 65. w. 10. „Abo żeby z każdey wſi taż intrata na Woyſko proportionaté „płacona była, ſpiſaną oſtrzegą tranſackiją; i tę ex perſonali roborowawſzy ſami dobrowol„nie ultro Rptey proſić będą, aby citra præjudicium powſzechney dobrom ſzlacheckim wol„nosci utwiérdzić tę tranſackiją chciała, i że to in ſequelam na żadne oprócz dóbr Oſtrogſkich „iść niema, prawem oſtrzegła.

Prawa nowego dopiéroż domowey tranſakcyi nie trzeba.

Ordinacyia §. CLVIII. Ani prawa nowego, dopiéroż tranſakcyi domowey i roboracyi nie potrzeba. Prawa nowego nie trzeba, doſwiadczenie upewnia: że Rpta (oprócz dóbr Ziemſkich: Zamoyſkich, Myſzkowſkich, i Oſtrogſkich Ordinacyi prawem w ſzczegulnosci ubeſpieczonych) od innych dóbr Ziemſkich (prawa poſpolitego) żołniérzy nie wyciąga. Więć &c. Tym barziey tranſakcyi domowey i urzędowey teyże roboracyi nie trzeba: bo ieżeli Ziazd Kolbuſzowſki Ordinaciją, prawa, Dekreta ſeymowe źnoſić pozwala ſobie; tym łatwiey domową ſwoię tranſakciją i roboraciją źnieſie: bo admiſsô uno abſurdô, cætera accidunt.

Major. K. 65. w. 18. „Stan trzeci Ordinacyi Oſtrogſkiey. Queſtia piérwſza. „Jeżeli od ſmierci oſtatniego ordinowanego taż Ordinacyia Oſtrogſka była Ordinaciją? Ze nie „była Ordinacyią: iawne ſame przeź ſię ſą dowody tego; ponieważ trzymała ią naprzód „Katarzina Zaſławſka Alexandra Zaſławſkiego matka, iako Pani dożywotnia, á potym uſtąpiła „Teofili Wisniowieckiey córce ſwoiey naturalney po Alexandrze Zaſławſkim bracie ſukceſ„ſorce i dziedziczce: iako ſwiadczy konwencija przeź kommiſſiją Królewſką dnia 12. Mieſiąca „Czérwca roku Pańſkie. 1674. ſpiſana rękami X. Radziwiłła Podkanclérzego i Hetmana Pol„nego W. X. Litt. i żony iego, tudzieſz X. Wisniowieckiego Hetm. Poln. Koronnego i żo„ny iego iako ſtron; oraź rękami cztérech Senatorów, i trzech ex Equeſtri Ordine Urzędni„ków iako Kommiſſarzów Królewſkich, ſub authoritate Regia podpiſana, i tyle razy iuż cy„towana.

Ordinacyia §. CLIX. Inaczey ſwiadczy konwencija wſpomniona przeź Autora na Kar. 54. w. 24. Władiſław Dominik X. Zaſławſki zapiſał Katarzinie Sobieſkiey żonie ſwoiey do „żywocie, za które przeź mediaciją Kommiſſarzów Królewſkich favore córki, tylko klucz ſtepan-

* Na Kar. 49. wiérſz 3. kſią. in 4. tit. Uwagi. (a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra - - - nie mógły być - - - alienowane.

„Stepanſki, Tuchle, i ſtare ſioło z przyległościami z dóbr ordinowanych wzięła. Więc ani matka trzymała Ordinacyi całey pod mniemanym dożywociem, ani córce uſtąpiła teyże pod przywłaſzczone dziedzictwo. Jakim przecie kſztałtem i matka i córka trzymała Ordinacyią? dowodzę pod §. 128. Że pokoiowa kommiſſija żnoſić nie może Ordinacyi prawem Koron. ubeſpieczoney? maſz pod §. 118.

Ordinacyi matka nie trzymała pod dożywociem.

Majorat. K. 66. w. 15. „Ta Teofila X. Wisniowiecka poſzedłſzy potym za X. Lubo„miérſkiego (nie Hieronima Auguſtina Kawalera Maltanſkiego Opata Tynieckiego) ale Jó„zefa Karola Koniuſzego, á potym Marſzałka Koron. podała to dziedzictwo prawem powſze„chnym (nie ordinowanym) naturalney ſukceſſyi ſynowi Alexandrowi Lubomiérſkiemu, i „córce Maryi Annie Pawła Karola X. Sanguſzka Marſzałka W. W. X. Litt. żonie, á ta po „beż potomnym Alexandra Lubomiérſkiego brata ſwoiego zeysciu, iako iedyna dziedziczka, „podała iedinemu tylko ſukceſſorowi X. Januſzowi Alexandrowi teraźnieyſzemu Marſzałko„wi Nad. Litt. co wſzytko dowodzi: że iak ſię ſkończyło na Alexandrze Zaſławſkim prawo „natury ordinowane przeż X. Oſtrogſkiego, które * trwało w pozorze majoratu od czaſu, iak „obiął Władiſław Zaſławſki piérwſzy Ordinat, do czaſu Króla Jana konwencyi przeż lat 50. „tak ſię zaczęło powſzechne prawo natury od BOGA ordinowane, i w Królewſtwie naſzym „od wieków zachowane, i to trwa w ſkutku lat 80.

Ordinacyia §. CLX. Ponieważ Autor piérwſzą omyłkę wyrazoną na kar. 55. w. 4. „Gdy „by záś Władiſław Dominik Oſtrogſki rządził ſię w tych dobrach iako Ordinat, (a) teraź żnoſi i poprawia *„trwało w pozorze majoratu od czaſu iak obiął Władiſław Zaſławſki piér„wſzy Ordinat - - - przeż lat 50. ieſt nadzieia: że upór prawdzie uſtąpi. Ze záś od czaſu Krola Jana konwencyi nie zaczęło ſię powſzechne prawo natury w Ordinacyi: bronię ſamegoż Autora ździeniem pod §. 133. Ani komiſſija pokoiowa żnoſi Ordinacyi dowodzi § 118. Idzie zatym: że taż Teofila Lubomiérſka przywłaſzczonym prawem trzymaiąca Ordinacyią nie podała teyże potomſtwu ſwemu przyżwoitym prawem ſpadków. I lubo w prawdzie Alexander Lubomiérſki ſyn trzymał Ordinacyią: bo czáś nieſzczęſliwy dla Oyczyżny, zamieſzaniem wewnętrznym przedłużył mu przywłaſzczone prawo, przeciez w przyżwoite nie zamienił „non obſtante ullâ præſcriptione, & fatalibûs (b) trzymał i X. Imc. Paweł Sanguſzko prawem Adminiſtracyi pożwoloney, ale nie za prawem Anny Lubomiérſkiey żony ſwoiey. Trzymał takze i X. Januſz Sanguſzko ſyn; abo z łaſki Stanów Oyczyżny kochaiących żyiącą w nim oſtatnią krwi kroplę X. Fundatora: abo dla zaniedbanego nie pamięcią, lub zatrudnionego umyſlnym ſtaraniem receſſu Seymowego. Czáś iednak przedłużony przywłaſzczonego prawa, nie zamienia Ordinacyi w powſzechnych ſpadków prawo „która to Ordinacyia wiecznemi czaſy ma trwać ** więc prawa naturalney ſukceſſyi dotąd nie ma i być nie może w Ordinacyi: dowodzi §. 65.

w Ordinacyi prawo naturalney ſukceſſyi, dotąd nie ma mieysca.

Majorat. K. 67. w. 11. „Objekcija: za coż X. Marſzałek kiedy nie był Ordinatem zwał ſię „i piſał Ordinatem? &c. Odpowiedz. Naprzód ile należy do tego że ſię żwał i piſał Ordi„natem Oſtrogſkim: Gdy by o ſłowa i nazwiſko chodziło, był by mocny argument; ale tu „chodzi o rzecz ſamę, czy był Ordinatem? Gdyż iako każda denominacija pochodzi z iſtoty „rzeczy, tak *** żadna rzecz z denominacyi nie pochodzi.

Ordinacyia §. CLXI. Dla tego ſię X. Imc. Sanguſzko żwał, i piſał Ordinatem, że ſię nie ſmiał odeżwać przywłaſzczonym dziedzicem Ordinacyi. Nie był nawet i Ordinatem przyżwoitym: ale wiarą zaſług wielkich X. Fundatora przodka ſwego dopuſzczonym. Równa prawda: każda denominacija lub nażwanie pochodzi z iſtoty rzeczy; ale X. Imc. Sanguſzko iſtotnie i w ſamey rzeczy trzymał Ordinacyią. Więc to nażwanie pochodziło ż iſtoty rzeczy, to ieſt: z trzymaney Ordinacyi. A że***żadna rzecz z denominacyi nie pochodzi, dla tego razem z Ordinacyią przy właſzczoną, nie przyzwoite nażwanie Ordinata odeſzło od X. Imci Sanguſzka. Lubo záś X. Imc. ziaździem Kolbuſzowſkim żmazał Ordinata zaſzczyt, ale żmazać Ordinacyi nie może.

X. Sanguſzko w Kolbuſzow. żmazał zaſzczyt ordinata, ale Ordinacyi nie żmaże.

Maj. K. 67. w. 23. „Do tegoż ſię ſciągaią wſzytkie transackije, i Dekreta, które mię„dzy X. Sanguſzkiem á konkurentami o Ordinacyią Oſtrogſką żadney nie ſądzili ſprawy, ani „ſądzić mógli: bo to Rpta receſſem dla ſiebie zoſtawiła.

Ordinacyia. §. CLXII. Równie przynaymniey Ziaźd Kolbuſzowſki beż ſądu ſtanów Oyczyżny tracić niewinney Ordinacyi nie powinien.

Major. K. 68. w. 2. „Jakoż że **** Xże Sanguſzko nie był, i nie mógł być Ordinatem „dowodzi tego ſama X. Oſtrogſkiego diſpożicija, która w ordinowaniu, czyli roſporządzeniu „prawa natury nie położyła w porządku ſukceſſorów płci białychgłów, ale ie dla tych mę„ſzczyżn, ktorzy naſtępować mieli, oddaliła. Jakim záś prawem trzymał tę Oſtrogſką for„tunę tak ſam X. Marſzałek iako i rodzice iego? informuią intromiſſije; ponieważ każdy bio- rący

(a) u mnie przed §. 128. (b) ** 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

„rący się do dóbr, zwyczaynie wypisuie prawo swoie, iakie do nich ma. I tak po śmierci „X. Lubomiérskiego brała X. Sanguszkowa M. W. X. Litt. do Dubna, Ostroga, i innych „dóbr intromissiją w te słowa: Iż on (id est: woźny) X. Sanguszkową niegdy Teofili Za„sławskiey z X. Lubomiérskim spłodzoną Córkę á niegdy Dominika X. Zasławskiego wnukę, „niegdy záś Eufrozyny Janusza Ostrogskiego Kalzt. Krako. córki prawnukę &c. w pomie„nione dobra - - - Janusza Ostrogskiego - - - dziedziczne, á * w possessyi wyżey wyrażonych „XX. Antecessorów swoich ad fata X. Lubomiérskiego - - - zostaiące, na XX. Sanguszków matkę „i syna prawem naturalnym po wyż wyrażonych Antecessorach spadłe, ** nemine impugnante „(salvis tamen juribus modernorum Possessorum) intromittował.

Ordinacyia §. CLXIII. Genealogjia wypisana daie prawo przyzwoite do dóbr Tarnowa i innych dziedzicznych do działu odłączonych, ale nie do Ordinacyi sam Autor (dowodzi ****(*a*) „X. Sanguszko nie był, i nie mógł być Ordinatem; równie nie mógł być dziedzicem: bo Ordinacyia powszechnym spadkom nie podlega, prawo broni „kto i iako miał by mu suk„cedować. (*b*) Więc dziedzictwo przywłaszczone, i od samego woźnego pryznane, i za arędę nie warto. Te záś słowa *„w possessyi wyżey wyrażonych XX. Antecessorów; iako też drugie „salvis tamen juribus modernorum possessorum: znoszą przywłaszczone prawo X. Imci Sanguszka: bo ponieważ Zasławsci prawem Ordinacyi trzimali: dowodzi §. 160. drugi 128. Dzierzawcy tymże prawem masz pod §. 126. Więc przywłaszczać sobie Ordinacyi prawem powszechnych spadków nie należy dowodzi §. 61. Tym barziey: gdy ostrzeżonemi prawami dziérzawców Ordinatów; równie ostrzeżone prawo Ordinacyi. W następuiących záś słowach ** „nemine impugnante: abo się z prawdą woźny pomylił? abo nie zgadł raczey: ponieważ wydana Administracija stanie za impugnę.

dziedzictwo przywłaszczone i za arędę nie warto.

Majorat. K. 69. w. 4. „Po śmierci záś tey samey X. Sanguszkowy mąż iako pan do„zywotny, á syn teraźnieyszy X. Marszałek iako dziedzic intromittowali się tak: iż on (id „est: woźny) do Dubna, Ostroga, i innych XX. Sanguszków oyca, i syna w też dobra mia„nowane - - - - X. Janusza Ostrogskiego dziedziczne, á w possessyi vigore juris successivi u „sukcessorów tegoż X. de lumbis directè pochodzących aż ad fata - - - Anny Sanguszko„wy - - - iedyney sukcessorki i dziedziczki continuò zostaiące, i *** wolney zawsze dziedzi„czney dispozycyi dotąd podlegaiące &c. A naprzód X. Janusza Sanguszka iako dóbr o„gólnie wszytkich - - po X. matce swoiey - - - iedynego dziedzica, i niegdy - - - Ja„nusza Ostrogskiego - - - per directam procedentiam prawdziwego sukcessora vigore juris „naturalis successionis; á záś X. Marszałka oyca: vigore dożywocia (nic nie naruszaiąc praw „Possessorów intromittował &c. Te obydwie intromissije dosyć iasnie explikuią: że XX. San„guszkowie prawem powszechney naturalney sukcessyi te dobra trzymali; w tych że samych „intromissijach iasnie to wytkneli: że się nic nie**** referowali do ordinowanego prawa natury, „ponieważ ***** wszytkim Possessorom wyraźnie bespieczeństwo possessyi ostrzegli, co czynić „powinien tylko naturalny sukcessor, iako naturalny ewiktor transakcyi Antecessora swego, „sukcessor záś na Ordinacyią iako wstępuiący z ordinowanego prawa natury, ****** nie iest obo„wiązany to ciérpiéć, co będący przed nim postanowił Ordinat; zwłaszcza kiedy same Or„dinackie prawo w siedmiu wyżey cytowanych punktach rozdawać possessyi zakazało, po„nieważ „unum tantum Possessorem miéc chciało.

Ordin. §. CLXIV. Successor Ordinacyi czyli zstępuiący, czyli przysposobiony ******, „nie „iest obowiązany to ciérpieć co będący przed nim postanowił Ordinat: mimo prawo Ordinacyi: pozwalam. Successor Ordinacyi czynić to powinien, co będący przed nim postanowił Ordinat według prawa Ordinacyi: dowodzę pod §. 26. Przyłączam ieszcze: X. Fundator pisze „tenebitur - - Castra seu munitiones - - - pro usu Rpcæ - - - reædificare constituere (*c*) possuszny następca zaczął, dla śmierci nie skończył; ale następuiącemu zalécił kończyć. Więc przyszły Ordinat czynić to powinien. Równie też puszczać dobra powinien: dowodzi §. 126. Sukcessor záś naturalny chyba też naturalnie ewiktor; ale według prawa: ani sukcessor do fortuny, ani nawet do imienia; á zatym ani ewiktor: dowodzę pod §. 127. Znamy záś X. Imci Sanguszka sukcessorem przyzwoitym X. Fundatora według prawa do dóbr Tarnowa i innych pod §. 61. wyrażonych; ale ani do Ordinacyi następca dowodzi §. 65. Tym barziey: ani naturalny sukcessor: bronię tego pod §. 127. Ponieważ tedy *****, „wszytkim possessorom wyraźnie bespieczeństwo possessyi ostrzegł X. Imc. Sanguszko; więc iako przywłaszczony Ordinat: á zatym stosował się do prawa Ordinacyi pod §. 126. wyrażonego. Ale że pod prawo powszechnych spadków przywłaszcza sobie Ordinacyią; więc wierzemy łatwo „że się nie**** referował do ordinowanego prawa swiadectwem §. 160. W innych záś okolicznosciach nie zasługuie wiary intromissija: bo ani Eufrozina X. Ostrogska córka iedinaczka X. Fundatora Alexandra Zasławskiego żona trzymała Ordinacyią swiadeczy konsti-

*** (a) Obacz u mnie na art. 53. za K. 162. (b) 1609. fol. 893. tit. Ordinacyia. (c) Kar. 9. art. §. 3. Ord. Ostrog. in fol.

konstitucija 1624. fol. 2. tit. supplement Woyska; art. „Do teyże obrony; dowodzi także §. 163. Więc ani temu wierzyć należy: że potomstwo białey płci X. Fundatora trzymali Ordinacyią prawem powszechnych spadków.

2. Równie i temu wierzyć nie należy: ***„wolney zawsze dziedziczney dispozycyi dotąd po- „dlegaiące: ponieważ (po zeysciu Alexandra Zasławskiego ostatniego Ordinata) Jabłonowski Hetman Wiel. Kor. rożdawał dobra Ordinacyi za wiadomoscią Króla: dla zatrzymania w służbie woyskowey Ordinackiego Pułku. Idzie zatym: że ani X. Paweł Sanguszko oyciec, pan dożywotni, ani X. Janusz Sanguszko syn dziedzić: bo gdy by X. Sanguszko oyciec był pan dożywotni na Ordinacyi, starał by się za pewne zostać dziedzicem, tak, iako inne dobra (dożywociu swemu przyżwoicie podległe) nabył od syna dziedzica nie tykaiąc Ordinacyi. Którey mu nabywać żdanie pańskie, wrodzona ku Oyczyźnie przychylność, wiara zasłużona Ministra statûs, i Administratora teyże Ordinacyi nie pozwalała. Ani X. Imc. Janusz Sanguszko syn dziedzić (oprócz dowodów pod §. 65. wyrażonych) te obydwie intromissje dosyć iawnie dowodzą: bo prawdziwemu dziedzicowi (ile iedynakowi) do dóbr po matce pozostałych prawem przyżwoitym, ani intromissija, ani dział potrzebny; bo iedynak; á przecież dwie brał intromissije iak nie potrzebnie? dowodzi §. 163. Ztąd wynika: że gdy by ieszcze drugie dwie brał intromissije; przecież iedney Ordinacyi tak wielo prawami ubespieczoney znieść nie wystarczą.

X. Paweł Sanguszko nie był dożywotny Pan Ordinacyi.
Ani X Janusz Sanguszko syn dziedzić teyże.

Majorat. K. 70. w. 16. „Wyrazili to XX. Ichmc. Sanguszkowie: że się rządzili w tych „dobrach iako dziedzice, nie tylko. że * dawne Possessorów utwierdzali prawa, ale przez mi- „łość równosci Szlacheckiego stanu tak wielu godnym braci dopomagali fortuną swoią do „łatwieyszego przentowania się in publico, do doskonalszey dzieci ich edukacyi przez roz- „dawane tak ** liczne, i nie skąpo w tych dobrach possessije. Przykładną wdzięcznoscią przy- „chylność seré rodziców zawdzięczali w ich sukcessorach, kiedy na synów, wnuków, i pra- „wnuków dożywocia dawali; żeby wzaiemnię w tych że sukcessorach wlaną każdemu z na- „turą ludzką tym mocniey usolidować wdzięczność; czego by iako Ordinaci czynić nie mogli.

Ordinacyia §. CLXV. „I owszem przyżwoici Ordinaci czynic to powinni (masz pod §. 126.) Przyłączam ieszcze „uxores & liberi circa possessiones, & usus suos patris meritis gaudentes conservari debent (a) á zatym utwierdzenie prawa ani potrzebne, ani dziedziców dowodzi: bo Królowie utwierdzali Szlachcie prawa na daniny; przecież to utwierdzenie, ani Królów dziedicami Polski dowodzi, ani prawa nadane (mimo statut 1504. fol. 52. art. Itaque bona Regalia) żmacnia, konstitucija (b) broni.

2. X. Sanguszkowie *„dawne Possessorów utwierdzali prawa, iako dziedzice; á X. Fundator, i Zasławscy Przodkowie Xcia. Imc. daiący dawne prawa byli dziedzice? abo nie? zapewne byli; kiedy X. Sanguszko potomek ich powiada: że dziedzić. Więc utwierdzenie &c. Raczey było Dekreta wykupna dóbr z dzierzawcami przypuszczać; ale tych nie masz: sam Autor dowodzi „żadney nie sądzili sprawy, ani sądzić mogli bo Rpta recessem dla siebie „zostawiła (c) więc przez utwierdzenie dawnych praw Possessorów, X. Imc. Sanguszko ani dziedzić, ani Ordinat. Jeżeli zaś **„liczne dawał i nie skąpo w tych dobrach possessije; ale też liczne brał, i nie skąpey wagi pieniądze, i zwyczaynie kto więcey dał, ten brał. Czego ani miłość Oyczyźny posłuszeństwa prawu wyciągaiąca, ani miłość przodka: na zachowaniu Ordinacyi załadzaiąca się, ani prawdziwa szlachty miłość pozwala, chyba własna miłość radzi. A do tego sam X. Imc. Sanguszko nie słusznie trzymał Ordinacyią; więć puszczaniem dóbr: abo chciał ulżyć obciążonemu sumnieniu krzywdą Rptey przynaymniey setnym, ale nie równym przywróceniem, abo raczey chciał się ubespieczyć przy prawie przywłaszczonym.

X. Sanguszko ani Ordinat; ani dziedzić.

Majorat. K. 71. w. 3. „Jakoż i teraz X. Marszałek wszytkie tym że Possessorom przy „przedazy kontraktami resignationis ubespieczył prawa.

Ordinacyia §. CLXVI. Kontrakty iak nie bespieczne? dowodzi §. 126 bespieczeństwo iak podeyrzane? przestrzegam pod §. 157. Naypewnieysze zatym bespieczeństwo dzierzawców względem służby woyskowey dobra trzymaiących, całość prawa Ordinacyi. Którzy zas trzymaią za pieniądze mimo ustawy Ordinacyi, maią bespieczeństwo warowane w zapisach urzędowych na fortunie dziedziczney do działu odłączoney, i przykładem Ordinacyi Zamoyskiey (konstitucij 1674. fol. 11. tit. sprawa Ordinacyi Zamoyskiey) opisanym zaszczycone.

Dzierzawców bespieczeństwo całość prawa Ordinacyi.

Majorat. K. 71. w. 6. „Tych naturalney sukcessyi rządów dość mocnym są dowodem „sami dóbr Ostrogskich za prawami swoiemi Possessorowie, którzy prawa naprzód od XX. Lu- „bomierskich, á potym Sanguszków brali; ci abowiem znaiąc się doskonale na tym, że XX. „Lubomierscy i Sanguszkowie z mocy opisu X. Janusza Ostrogskiego być żadną miarą Or- „dinatami, i dóbr tych iako Ordinaci trzymać nie mogli; nie starali by się mieć od nich na posses-

(a) Kar. 10. Ord. Ostrog. art. „statuit de cætero. (b) 1562. fol. 20. tit. o pozwoleniu; art. statut Alexandra. (c) Na kar. 68, w. 1. księ. in 4to. tit. Uwagi w sprawie.

„poſſeſſije ſobie, ſynom i wnukom prawa; ani by (iak ſię drudzy * w manifeſtach żalą) płacili „komuſzkolwiek za to, gdy by ſwoich jurisdatorów przyznać nie mogąc Ordinatami być, „dziedzicami nie uznali.

Ordinacyia §. CLXVII. Jeżeli nie mogli przyznać Ordinatami; równie zatym ani dziedzicami: toż ſamo prawo, i Ordinacyia dowodzi pod §. 65. * Zalą ſię w manifeſtach? ale o zgwałcenie prawa Ordinacyi. Więć nie uznaią dziedzicami. Zalą ſię: że płacili pieniędzmi? Więc to uznanie okolicznoscią czaſu wymuſzone w wolney Rptey nic nie warto. A do tego: i ſwiat Katolicki zna ſię na tym: że Turczyn ani wſchodniego Ceſarſkiego tronu, á przynaymniey ziemi S. trzymać nie powinien; ale że może ſzczęsciem: dla tego trzyma i nieſzczęſliwi Katolicy hołdować, i haracze płacić w tamtych kraiach muſzą. I Polſka naſza zna ſię na tym: że oderwane Pańſtwa przywłaſzczaią ſobie mocni ſąſiedzi: lubo nie powinni; ale że mogą: dla tego oſłabiona Polſka cierpieć to muſi. Równie też i ſzlachta bracia mięſzczący ſię w Ordinacyi znaią ſię na tym doſkonale: że I. W. Lubomierſcy i XX. Sanguſzkowie z mocy opiſu X. Fundatora być ani Ordinatami, dopieroż dziedzicami Ordinacyi niemogą, i trzymać nie powinni (*a*) ale że mogli ſzczęsciem pod §. 128. opiſanym: dla tego kłaniali ſię wſchodzącemu ſłoncu: żeby ich ogrzewało, to ieſt: ſtarali ſię mieć od nich prawa na dzierzawy (gdy w zamięſzanym ſtanie Ordinacyia była) dowodzi §. 160.

I. W. Lubomierſkich i X. Sanguſzka dzierzawcy Ordinaci ſami nie mogli ani Ordinatami, ani dziedzicami przyznać.

Majorat. K. 71. w. 18. „Gdyż proſić abo płacić za prawo takiemu, który ſam prawa „żadnego nie ma, byłaby rzecz arcy próżna i prawo nić warte, á przecież tak wielu, i tak go„dnym Poſſeſſorom, którym o ich własny chodziło intereſs, tey nie ciekawosci nie można „zadać, á zatym wnoſić należy że te dobra Oſtrogſkie, i w trzecim ſtanie ſwoim od ſmierci „Zaſławſkiego do tych czáś prawem powſzechnym naturalney ſukceſſyi brane, i rządzone „były.

Ordinacyia §. CLXVIII. Nie idzie zatym dowodzi §. 160. Prawo nić warto: względem opiſu prawa Koron. (*b*) i uſtawy Ordinacyi §. 18. zeznaie; przecież wnieſione ſummy nie ieſt rzecz arcy próżna: bo beſpieczeńſtwo oſtrzeżone maią na fortunie dziedziczney pod prawo Ordinacyi nie podpadaiącey; á zatym iak zaciągaiący, tak wnoſzący ſummy uznawali Ordinacyią i długom, i zaciągaiącym pod prawo powſzechnych ſpadków nie podlegaiącą.

Ordinacyia długom, i ſpadkom powſzechnym nie podlega.

Jako záś ſtany Oyczyzny w 1674. roku utrzymali w całosci Ordinacyią Zamoyſką zadłużoną, i dłużnikom uwięzionym opatrzone beſpieczeńſtwo; tak równie Ordinacyią Oſtrogſką utrzymaią, i dopomogą dzierzawcom do ſum wnieſionych odebrania ſpoſobem namienionym pod §. 166.

CZĘSC TRZECIA.

Obiasnia: że wieczne prawo Ordinacyi nie zamienia ſię w doczesne ſmiertelnoscią bez potomną wyznaczonych naſtępców płci męſkiey; á za tym powſzechnym ſpadkom nie podlega: i dla tego Forteca Dubieńſka ſłuſznie barzo ubeſpieczona woyſkiem Koronnym, oraz Adminiſtracija przez N. Pana wydana doſyć przyzwoicie względem prawa, potrzebnie względem oſierociałey Ordinacyi ubeſpieczenia. X. Imc. Sanguſzko iak wielki? i wieloraki grzech popełnił? działem nie rozdzielney Ordinacyi, i donacijami zeznanemi? dowodzi. Też Ordinacyią roſporządzić ſtanom Oyczyzny należy; abo według zdania X. Imc. Fundatora opiſanego w Ordinacyi, abo według rozſądku tychże ſtanów; dla pomnożenia dobra Rptey.

Maj. K. 72. w. 1. „Po ſkończoney wyznaczonych ſukceſſorów linij, iak ſię według pra„wa, i ſprawiedliwosci obracać powinny Ordinacyie? **Queſtia pierwſza.** Czy powinien „kto inny ſubſtitui na Ordinata, iak nie ſtanie wyznaczonych linij? Ponieważ i prawo po„zwalaiące na Ordinacyie, i ſame Ordinacyie piſzą: że powinny być wieczne. Odpowiedz: „Jako wiecznosć od ſmiertelney doczesnosci barzo odległa, tak diſpozycije ludzkie względem „doczesnosci (to ieſt: fortun) uczynione od wiecznosci dalekie. Owſzem żeby po ludzku „cożkolwiek wieczne być mogło, i choć ieden wiek trwało, poſtanowienie ſamym pozwo„lone ludziom, ale utrzymanie tego nie do nich ſamych należy. Na ſzesciu ſeymach cała „Rpta (nie ieden X. Januſz Oſtrogſki) formowała prawa wieczne o urzędach, ſądach, Po„ſłach, i innych dla obywatelów Woiewództwa Smolenſkiego prærogatiwach, wyżſza di„ſpozycija inaczey rozrządziła, i nie tylko nie wiecznemi, ale krótko barzo trwaiącemi w exe„kucyi prawami pokazała. Ordi-

(a) „Ne etiam eo in caſu ad fæmineum ſexum - - ſucceſſio & dominium bonorum præfatorum deveniat: na Kar. 7. Ord. Oſtrog. (b) „Aby wedle tey Ordinacyi te dobra . . . nie mogły być . . . alienowane: z konſt. 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

Ordin. §. CLXIX. Przecież Mofkwa zawoiowawfzy Woiwódźtwo Smolenfkie Polfkę przynaymniey przy prawie i urzędach Woiewódźtwa Smolenfkiego zatrzymała, i przyznała, za wartemi Sojufzami. Więc wieczność prawa poftanowionego dla powagi ftanów Oyczyzny odmiennoscią fzczęscia nie odmienia fię i nie ginie. Oderwanie Woiewództwa Smolenfkiego od Polfki był przypadek ani fpodziewany, ani przewidziany: względem ubefpieczenia traktatów fzczęfliwych dla Polfki; prawa zaś ftanowione przezornie, i potrzebnie dla zatrzymania rządu dobrego, i fprawiedliwosci w Woiewództwie, które lubo odmianą fzczęscia odpadło, ale znowu może być przywrócone pod pofłufzeńftwo prawu Polfkiemu. Więc prawa wiarą dobrą przyżwoicie ftanowione wieczne fą w i ftocie fwoiey. Prawa wieczne wiarą dobrą.

Majorat. K, 73. w. 4. „Bliżey do materyi mówiąc: Rpta konformuiąc fię do Bofkiego „prawa poftanowiła favore fynów prawo, aby fynowie fami po oycach dziedziczyli, á „nie córki, kiedy i część ich w oyczyftey fortunie na fkupie mieć chciała, ale że utrzymanie „i wypełnienie we wfzytkich domach tego prawa wyżfzemu niż Rptey należy prawu, dla „tego gdzie fynów nie ma, córki całą fubftanciją oyczyftą biorą. Podobnież X. Oftrogfki mógł na własnych fukcefforów domu fwoiego napifać prawo: aby fortunę Oftrogfką z „wyżnaczonych linyi wiecznie fami fynowie brali. Ale nie od niego dependowało, aby z „tych że linii wiecznie fynowie byli. I dla tego Ordinacyia iego (względem niego) mo„gła być w flowach napifana wiecznie, w fkutkach być wieczną nie mogła.

Ordinacyia §. CLXX. Ze fynów BOG daie fam X. Fundator przyznał „Filium fi divinâ favente clementiâ per fe procreatus fuerit (a) Przecież lubo tych BOG nie da Ordinacyia wieczną być powinna: prawo dowodzi „tak z potomftwa iego masculini fexûs, iako „eo deficiente, quocunque gradu fuccedentium z dalfzych osób - - która to Ordinacyia wie„cznemi czafy ma trwać. (b) Więc Ordinacyia (żdaniem powfzechnym) wieczna w fkutku: dla wiary i powagi prawa: bo iako córki dla tego dziedziczą: że pozwala ftatut 1423. fol. 171. tit. filiæ quæ hæreditant; tak w Ordinacyi nigdy dziedziczyć nie mogą: dla tego że prawo nie pozwala; dowodzi §. 65. á zatym zachowanie i utrzymanie prawa powfzechnego, lub fzczegulnego w przypadkach przewidzianych, i opifanych do famych ludzi należy. Prawa zachowanie do ludzi należy.

Majorat. K. 73. w. 21. „Jako zaś difponować fortuną ten tylko może, komu prawo „dziedzictwa, i nie omylney własnosci fłuży; tak gdyby dziedzice mieć chcieli te dobra ordi„nowane, uprofiwfzy pozwolenie na to u Rptey mogli by znowu fundować Ordinacyią.

Ordinacyia. §. CLXXI. Ani dziedzice mniemani fundować mogą Ordinacyi: bo im prawo dziedzictwa, i nie omylney własnosci nie fłuży; gdyż dziedzictwo uchwałą Kolbufzowfką przywłafzczone, i za aręde nie warto: dowodzi §. 163. Ani Rpta pozwoli, raz dla utrzymania wieczney Ordinacyi Oftrogfkiey, drugi raz względem winy Kolbufzowfkim ziazdem popełnioney: opifuie §. 145.

Majorat. K. 74. w. 1. „**Queftija druga.** Jeżeli te dobra dla wymarłey męfzczyzn „linij, fą abo mogą być dobrami Rptey ad immediatum dominium iey należącemi, á zatym „ieżeli mogą należyć ad jus Majeftaticum? Odpow. Jako gdyby ad octavum gradum fukce„fforów po Alexandrze Zafławfkim nie było, pewnie by należeli, choć by nigdy ordinowane „nie były; tak kiedy Zafławfki miał rodzoną fioftrę, nie mogą należyć do Rptey chocby były „*dobrze ordinowane.

Ordinacyia §. CLXXII. Jako dobra Tarnów i inne pod §. 61. wyrażone (po Alexandrze Zafławfkim bez potomnym) pewnie należą do Teofili Zafławfkiey rodzoney fioftry dla tego: że nie ordinowane; á zatym prawem powfzechnych fpadków 1588. roku fol. 458. tit. o kadukach dla potomftwa oboiey płci do ośmego ftopnia ubefpieczone. Tak równie dobra Oftrogfkie* dobrze ordinowane dla tego nie należą: że prawem fzczegulnym Ordinacyi od powfzechnych fpadkow wyięte; á zatym przyżwoicie (względem uftawy Ordinacyi) do ftanów Oyczyzny należą. Wfzak Jan Zamoyfki Fundator pozwolił famemu Królowi poftanowić Ordinata mimo prawo wyżey wfpomnione 1588. i własność dóbr Ziemfkich dowodzę pod §. 142. Art. 2. Równie zatym X. Fundator pozwolił ftanom Oyczyzny obrać Ordinata: bo Ordinacyia powfzechnym fpadkom nie podlega. Ordinacyia przyżwoicie do ftanów Oyczyzny należy. Zamoyfki Fundator Królowi poftanowic Ordinata pozwolił.

Majorat. K. 74. w. 12. „Objeckija: Wfzytkie Ordinacyie fą dobra Rptey, á zatym i Ordi„nacyia Oftrogfka &c. Odpowiedz ta obieckija że w wiele ftron razem uderzyła, dla tego „wfzytkie fię iey odzywaią, broniąc tego, iz dla fkończoney Zafławfkich linji dobra Oftrog„fkie iako ziemfkie odpadać od fukcefforów naturalnych, być dóbrami Rptey nie powinny „i nie mogą. I naprzod odzywa fię różność natury dóbr Rptey od natury dóbr Ziemfkich „dziedzicznych: abowiem które fą dobra Rptey? i zkąd ich ma? Wfzytkim wiadomo; iż „abfolutni w Xięftwach fwoich (ktore potym accefferunt do Korony) i w famym Królewftwie „Polfkim Panowie rożdawali dobra fwoie dziedziczne różnym ofobom, względem krwi i zaflug,

P

(a) Kart. 3. Art. Ordinatus. w Ordin. Oftrog. in folio. (b) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia.

„zaſług, wiecznym prawem. Jak zaś potym* przeź zupełnie wolną Monarchów Elekcią źnieſiona ſukceſſija tronu, á zatym i dóbr naturalne dziedzictwo; dla tego te wſzytkie, które od „rożdanych zoſtały Królewſkie dobra, ſtały ſię dobrami Rptey. Ze iednak diſtributa ich zo„ſtawiona przy Nay: Monarchach, dla tego zoſtawiony i tituł że ſą dobra Królewſkie. I tych „dóbr dla Rptey prawo dziedzictwa uſolidował dopiéro Alexander Król Polſki, który ſtatu„tem ſwoim 1504. deklarował nikomu iuż więcey prawem wieczyſtym tych dóbr nie da„wać, chyba aż na ſeymie de conſenſu Ordinum.

Ordinacyia należy Rptey beź ubliżenia prawa ziemſkiego.

Ordinacyia §. CLXXIII. Ponieważ dobra z początków ſwych Królewſkie dla źnieſioney ſukceſſyi tronu*przeź zupełnie wolną Elekcią Królow, ſtały ſię iuż dobrami Rptey, ſtatutem 1504. ubeſpieczone (oprócz ſzafunku prawem dożywotnim Królowi pozwolonego) Równie zatym dobra Oſtrogſkie Ziemſkie (dla źnieſionych powſzechnych ſpadków ſzczegulnym Ordinacyi prawem, oraź wźględem pozwolonego ſtanom Oyczyźny obiérania Ordinata) ſię ſtaią dobrami Rptey beź ubliżenia prawa Ziemſkiego konſtitucią (a) i Ordinacyią oſtrzeżonego. Wſzak lubo ſtany Oyczyźny nadaią lennoscią Xięſtwa Pruſkie, Kurlandzkie, i Semigalſkie przecież nic to bynaymniey prawu ziemſkiemu dóbr obywatelów tamecznych nie ubliża, dla tego: że pactis ſubjectionis oſtrzeżone ſą dóbra Ziemſkie przy prawach ſwoich (b) lub konſtitucyią wyraźną (c) Równie też dobrom ziemſkim Oſtrogſkim w ſzczegulnosci Ordinacyi prawem ubeſpieczonym nic nie ubliża lubo Ordinacyia podlega rządom i zawiadowaniu ſtanów Oyczyźny (wźględem obrania i poſtanowienia Ordinata) dla tego: że konſtitucyią i uſtawą Ordinacyi oſtrzezone prawo ziemſkie.

Majorat. K. 75. w. 22. „Z tych zaś dóbr: które do ſtołu Królewſkiego? á które ad pa„nem benè merentium należą determinuie konſtitucija 1590. która na dobra Rptey z potrzeby „woyny Tureckiey ſummy półtora miliona zaciągnąć Prowizorom kazała. I te tylko ſą „dobra Rptey, á razem i Królewſkie, do tych ſię intereſſuią Podſkarbiowie Rptey, Podſkar„biowie Królewscy, to ieſt: Nadworni Koronni, i Litewscy, i te podpadaią juri Regio, Ad„miniſtracijom, Luſtracijom Aſſeſſorſkim, i Referendarſkim ſądom, i te dobra Rptey poſt de„ceſſum Poſſeſſorum przeź urząd ſkarbowy z inwentowane, nim innemu dane będą, intratę „do kwarty importować maią iako ſwiadczy konſtitucija 1641. fol. 12. tit. o podawaniu dóbr „Rptey. I tak wiele innych. Swiadczy i druga konſtitucija 1598. fol. 689. tit. o Pożwiech „zadwornych: która opiſała naturę dóbr Królewſkich, iż te tylko ſą „ktore by były liquidi „juris Noſtri Regii, to ieſt: które by były uźnane in reviſione literarum być dobry naſzemi „Królewſkiemi wolnemi, i na nie rewizyie i luſtracije zaſzły.

Ordinacij. dobra nie ſą liquidi juris terreſtris communis

Ordinacyia §. CLXXIV. Swiadczy także Konſtitucija 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia: która opiſała naturę dóbr Ordinacyi: że nie ſą liquidi juris communis terreſtris.

1mo. „Kto, i iako miał by mu ſukcedować, tak z potomſtwa iego masculini ſexûs: więć działom, poſagom Ordinacyia nie podlega.

2do. „Jako eo deficiente quocunque gradu ſuccedentium; dóbra zaś inne Ziemſkie poſpolitego prawa deſcendentibus oſtrzega Konſtitucija 1588. fol. 458. tit. o kadukach.

3tio. „Która to Ordinacyia wiecznemi czaſy ma trwać. Inne zaś dobra Ziemſkie poſpolitego prawa igrzyſkiem ſą nie ſtateczney fortuny.

4to. „Non obſtante ullâ præſcriptione, & fatalibûs, etſi admiſſio poſſeſſionis non ſubſequetur; o dobrach zaś ziemſkich poſpolitego prawa czytamy w ſtatucie 1505. fol. 221. Art. Intromiſſio per miniſterialem. „A qua intromiſſionis inſcriptione, omnis præſcriptio, & diu„turnitas terreſtris in omnibus bonis perpetuò acquiſitis accipit initium & firmitatem.

5to. „Aby wedle tey Ordinacyi te dóbra vel intoto - - - nie mogły być - - - alie„nowane. Dobra zaś Ziemſkie poſpolitego prawa zbyć, i nabyć wolno. Po tych w ſzczegulnosci pozwolonych i oſtrzeżonych warunkach, daley prawo piſze „in aliis omnibus con„ditionibus Ordinacyia ta juribus, & oneribus terreſtribus ſubjaceat. Więć dobra Ordinacyi Oſtrogſkiey nie ſą liquidi juris terreſtris communis. I te tylko dobra ziemſkie Ordinacyi prawem ubeſpieczone ſą dóbra ſtanów Oyczyźny dowodzi §. 172. Do tych należą Hetmani wźględem zatrzymania ſłużby woyſkowey namienia §. 164. art. 2. I te podpadaią juri Regio w oſiérocialym ſtanie Ordinacyi to ieſt: Adminiſtracyi, i Kommiſſyi iako ordinackie, á zaś Tribunałom i innym ſądom iako z iſtoty ſwey ziemſkie. I te dóbra ordinackie po zeysciu Alexandra Zaſławſkiego oſtatniego Ordinata ſpiſane inwentarzem przeź Kommiſſarzów od Króla Jana treciego wyprawionych w 1674. roku; przed podaniem tych że obranemu Ordinatowi przychody z dóbr źbierać powinni Adminiſtratorowie według opiſu Adminiſtracyi do roſporządzenia ſtanów Oyczyźny dla pomnożenia dóbra poſpolitego.

Ma-

(a) „Ita tamen ut in aliis omnibus conditionibus Ordinacyia ta juribus, & oneribus terreſtribus ſubjaceat. Z Konſtit. 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. (b) 1525. fol. 454. tom. 1. Art. Item debet R. Matt. Marchionem Albertum - - - terrarum Pruſſiæ. 1561. fol. 520, tom. 6. tit. Pacta X. Kurlandzk. Art. 7. (c) 1699. fol. 50. tit. Utwiérdzenie ſecuritatis jurium.

Majorat. K. 76. w. 19. „Jaſnie doſyć opiſuie różnice i nażwiſko dóbr Rptey od dóbr „Ziemſkich Konſtitucija 1631. fol. 3. tit. o dobrach Zywieckich, które Królowa Konſtancija na„była za ſześć kroć ſto tyſięcy, uźnano ie pro exemptibilibus, i napiſano: ſkoro Rpcæ pecu„niâ te dobra eliberowane będą, aby in bona Regalia pleno & integro jure obracały ſię á iak „privatus nobilis te dobra wykupi ſwemi pieniędzmi, in bona hæreditaria terreſtria iego, i ſuk„ceſſorów iego obrócic ſię maią. Jakoż przeż Wielopolſkiego wykupione, ſą teraż bona ter„reſtria. Z czego iasny dowód: że Rpta innych dóbr nie ma, tylko te, które ſię zowią bona „Regalia. Ze záś dóbra Oſtrogſkie nie ſą dobrami Królewſkiemi, á zatym ani dobrami Rptey, „probuie to ſama konſtitucija: raż pożwalaiąca fundować Ordinacyią z dóbr Oſtrogſkiego „własnych, ale nie z dóbr Rptey. Probuie drugi raż, kiedy każe, aby te dóbra nie Aſſeſſoryi, „ale juribus, & oneribus terreſtribus ſubjaceant. Probuie to cała Ordinacyia, wyrażaiąc: że „to dóbra dziedziczne działem X. Januſzowi Oſtrogſkiemu przypadłe, á Ordinata hæredem & „dominum nazywaiąc, dobr tych przedawać: zabrania. Probuią tego wieczne tych dóbr da„niny, działy donacije, Dekreta i wſzytkie dobrom Ziemſkim ſłużące dowody.

Ordinacyia §. CLXXV. Wierzemy temu łatwo, że dobra Ordinacyi Oſtrogſkiey nie ſą liquidi juris Regji pod ſtatut Alexandria 1504. podpadaiące; ale też temu równie wierzyć należy, że nie ſą liquidi juris communis terreſtris: dowodzi §. 174. Równie zeżnaie Ordinacyia, nakazuiąc: aby fortece utrzymować, i murować: pro uſu Rpcæ. **Ordinacyia, nie ieſt liquidi juris terreſtris communis.**

2. Zeby 600. Zołniérzy żołdem Ordinacyi trzymać: w ſłużbie Rptey.
3. Zeby dobra zaſłużonym puſzczać ſzafunkiem Królom przyżwoitym.
4. Zeby Ordinata na ſeymikach, i ſeymie obiérać większą liczbą głosów.
5. Zeby dobr Ordinacyi nie przedawać „nec in toto, nec in parte - - alienare, donare - - - oppignorare.* Więc dobra Ziemſkie Oſtrogſkie w ſzczegulnosci Ordinacyi prawem ubeſpieczone nie ſą liquidi juris communis terreſtris; dla tego prawem przyżwoitym należą do ſtanów Oyczyżny beż ubliżenia prawa ziemſkiego.

Majorat. K. 77. w. 21. „Objeckija: Za coż ſię intreſſował do tych dobr Imc. P. Tańſki „Inſtigator Koronny &c. Odpowiedź. Te wſzytkie wyrazone w objeckyi actus probuią „uſilne ſtaranie, i dowodzą, iż były dawniey takie oſoby, które fortunę Oſtrogſką obrocić w „krolewſzczyznę chciały; á że nie obrócili, toć to ſamo dowodzi, iż być obrócona nie mo„że, którey te wſzytkie actus non præjudicant, i natury iey ziemſkiey prawami ubeſpieczoney „zruinować nie wyſtarczą. I tak naprzod actus perſonalis Inſtigatora Koronnego ſiniſtré „informowanego, źnieſiony actu perſonali Króla Jana natury dóbr ziemſkich wiadomego „za radą Senatorów daiącego diploma commiſſionis do pogodzenia X. Radziwiłłowy ma„tki z Xżną Wisniowiecką córką. Znieſiony actu perſonali X. Radziwiłła i X. Wisniowie„go Hetmanów tudzieſz Senatorów i Urzędnikow, którzy ſię na tey konwencyi podpiſali.

Ordinacyia §. CLXXVI. Jowſzem te wſzytkie actus wiele pomagaią: bo utrzymuią naturę dóbr Ziemſkich Ordinacyi prawem ubeſpieczonych, prawu powſzechnych ſpadków nie podlegaiących, źnoſzą záś actum perſonalem Króla Jana, oraż ſtron poroźnionych i Przyiacioł godzących podpiſy mażą: dowodzi §. 118. Przyłączam ieſzcze: gdy by actu perſonali Króla Jana źnieſiony był manifeſt Inſtigatora Koron. á zatym i Ordinacyia; nie było by potrzeby receſſu ſeymowego; ale &c. Więc &c. maſz pod §. 120. Nad to: Król Jan trzeci ani natury dóbr ziemſkich prawa powſzechnego, ani natury dóbr ziemſkich w ſzczegulnosci Ordinacyi prawem ubeſpieczonych nie chciał wiedzieć, kiedy do pogodzenia ſioſtry, i ſioſtrzenicy ſwoiey rodzoney kommiſſiją pokoiową wyprawił; á przecież Ordinacyia juribus, & oneribus terreſtribus podlega: á zatym w ſądzie przyżwoitym niech by ſię raczey ſądziły. Ani rady Senatorów, abo nie ſzukał, abo nie ſłuchał: bo zapewne poradziliby, żeby z ſeymu wyprawić kommiſſiją do Ordinacyi Oſtrogſkiey, równie iak do Zamoyſkiey Ordinacyi w tymże roku 1674. Seymowe wyprawione kommiſſije. Podpiſy tedy dowodzą, że Król Jan krwi ſwoiey ſprzyiał, mężowie záś Katarzyny matki, Teofili córki żony ſwoie kochali, i ſobie lepiey życzyli. Senatorów i Miniſtrów przyiacioł podpiſy: beż ſwoiey ſzkody. Jako záś trzy konſtitucije 1576. fol. 280. tit. o dobrach juris caduci, wakancijach, 1588. fol. 458. tit. o kadukach, 1631. fol. 3. tit. o dobrach ziemſkich dziedzicznych, równie piſzące „(zoſta„wuiąc ſobie wcale prawo naſze de jure caduco, inſcripto, donato, tak iednak; że te dobra „Nam tali modo przypadłe, według tychże praw indigenis nobilibus utriusque gentis rożda„wać będziemy) przeſtrzegaią natury dóbr ziemſkich. W ſzczegulnosci záś Konſtitucija (1609. fol. 895. tit. Ordinacyia) dóbr Oſtrogſkich prawo ziemſkie oſtregła „juribus & oneribus ter„reſtribus ſubjaceat. Tak wierzyć temu nie podobna: żeby ktożkolwiek miał uſiłować dobra ziemſkie Oſtrogſkie (Ordinacyi prawem ubeſpieczone) w królewſzczyżnę zamienic; ile gdy z tey niezwyczeyney zamiany, ani ogólnie Rpta korzyſtała by wiele, ani każdy w ſzczegulnosci był by ſzczęſliwy; bo do królewſzczyzny multi vocati, pauci electi. Temu raczey wierzyć mocno

P 2

* Obacz na Kar. 5. §. 18.

cno należy, że ziazd Kolbuszowski dóbr Ostrogskich Ordinacyi prawem ubespieczonych, w prawo powszechnych spadków nie zamieni.

Majorat. K. 79. w. 4. „Manifest ziemi Dobrzynskiey przeciwko kommissyi na konwo„kacyi po smierci Krola Michała do dóbr Zamoyskich naznaczoney favore Koniecpolskie„go uczyniony, zniesiony Seymem Electionis Króla Jana, gdzie też kommissiją i robotę iey „approbowano.

Ordinacyia §. CLXXVII. Równie zatym punkt tegoż manifestu przestrzegaiący całosci prawa Ordinacyi Ostrogskiey temuż seymowi electionis znieść należało; á kommissiją pokoiową Króla Jana utwierdzić; ale manifest nie iest zniesiony ani taż kommissija utwierdzona. Więc dobry manifest, lepsza Ordinacyia zła kommissija §. 118. dowodzi.

manifest Instiі Koron. dobry Ordinacyia lepsza.

Major. K. 79. w. 10. „O Administracyią gdy by się przeciwko prawom o naturze dóbr „ziemskich starał X. Marszałek: było by vitium w staraniu, ale non in jure terrestri tych dóbr; „lecz że się nie starał, bo znał swoie i syna swego prawo, które wyraził w citowanych wy„żey intromissijach, dla tego iak się tylko o tey Administracyi, i kommissyi dowiedział, de „invaliditate ich iako ad malam informationem ex Actis Metrices wydanych zaniósł solenny „manifest. Ze zás ta Administracija wydana nie iest rzecz nowa, bo sinistra delatio często„kroć takie dobrom dziedzicznym, á częsciey iesczce Possessorom dóbr Królewskich (sup„ponuiąć że iuż nie żyią) przeciwne wynosi instrumenta; co że się i dawniey trafiało, swia„dczy Konstitucija 1647. fol. 19. która wyprafzaiących przywileje na dobra dziedziczne za „Królewskie karać 1000. grzywien kazała, swiadkiem są tego Tribunały, takie sprawy, tu„dziez Assessorije cognitionem Przywilejów sądzące. Ze zás X. Marszałek wchodził w „konwencyią, sprawiła to causa facti, bo przeciwko tey kommissyi zbroyną ręką bronił dzie„dzictwa swego, i dla tego ta konwencija obligiue go ad deprecationem Majestatis, toć podo„bno nie za to, że się (ut asseritur) o Administracyią starał.

Ordinacyia §. CLXXVIII. Barzo slusznie: bo dziedzictwa gdy by też swego, bronić zbroyną ręką wspomniona Konstitucija 1647. nie każe; ale w Tribunale czynić pozwala. Tym iesczce słuszniey: gdy przywłaszczone dziedzictwo Ordinacyi, ani przyźwoicie przyznane, ani może być pozyskane dowodzi §. 162. Jesczce słuszniey, gdy prawem opatrzoney kommissyi, zbroyną ręką bronił się. Więc postępek gwałtowny który potym kompromiss zapisany sądził, i karał. Wspomniona konwencija dowodzi. Za usiłowaną zás Administracyią „satisfactionem amicabilem - - - circa combinationem præsentem præstat (a) „więc starał się usilnie o Administracyią, i tym samym manifest swóy de invaliditate teyże Ad„ministracyi skwapliwie uczyniony zniósł. A poniewaz Autor twierdzi „actus personalis Instigatora Koron. - - zniesiony actu personali Króla Jana (b) (chyba względem naywyższego dostoieństwa Króla) rownie zatym actus personalis X. Imci Sanguszka, zniesiony actu personali Króla Augusta wtórego Administracyią i kommissiją przyźwoicie wydaiącego. Zniesiony także manifest skwapliwy prawem ubespieczaiącym Ordinacyią Ostrogską „która to Ordinacyia wiecznemi czasy ma trwać (c) á zatym Administracyi własnie podlega w osierociałym stanie swoim dowodzi §. 173. bez ublizenia prawu ziemskiemu obiasnia §. 172. 173. Ze zás Administracija nie iest rzecz nowa wierzyć temu każe nawet kommissija pokoiowa Króla Jana trzeciego; którą raczey Administracyią nazwać należy, dobra Ordinacyi matce i córce powierzaiącą. Druga w 1720. przez X. Imci Pawła Sanguszka nabyta, trzecia w 1754. przyźwoicie i potrzebnie wydana.

Administracija Ordinacyi nie iest rzecz nowa iowszem przyźwoicie potrzebnie wydana.

Majorat. K. 80. w. 11. „Takowe zás przykłady otrzymywania Przywilejów abo Ad„ministracyi na dziedziczne dobra, iako prawu przeciwne, tak iść in sequelam nie powinny, i „prawa kassować nie mogą, aliás iuż by nie było do tych czás żadnego Boskiego, i ludzkie„go prawa, ktorego by nie zniosły tym prawom przeciwne defektów ludzkich przykłady.

Ordinacyia §. CLXXIX. Ale ziazd Kolbuszowski iest to przykład defektu ludzkiego prawu przeciwny; więc znosić Ordinacyi prawem obwarowaney nie może. Administracija zás wydana: iest to cnota mądrosci No. Króla uczyniona przykładem prawa; więc ziazd Kolbuszowski tey że przyganą nie słuszną znosić nie wystarczy. Przykład wydaney Administracyi przywodzi sam Autor „Jak zás potym przez zupełnie wolną Monarchów Eleckiją zni„siona sukcessija tronu, á zatym i dobr naturalne dziedzictwo; dla tego wszytkie - - - Kró„lewskie dobra, stały się dobrami Rptey (d) Ponieważ tedy wolnym obraniem Królów zniesiona sukcessija tronu, i dóbr dziedzictwo, dla tego wszytkie dobra Królewskie stały iuż dobrami Rptey; i z tey przyczyny Ekonomije po zmarłym Królu skarb trzyma w Administracyi na Rptą do czasu obrania Króla. Równie zatym: ponieważ prawem szczegulnym Ordinacyi

Administracyi przykłady.

(a) Ta konwencija jest w Aktach publicznych do intressu Ordin. księga in folio. (b) Na K. 78. w. 19. księ in 4. tit Uwagi w sprawie. (c) 1609. fol. 895. tit. Ordinacija. (d) Kar. 75. w. 9. księ. in 4to artit. Uwagi.

cyi Oſtrogſkiey ſłużącym źnieſione prawo powſzechnych ſpadków (dowodzi §. 173. I pożwolonym wolnym obiéraniem Ordinata, źnieſione dóbr naturalne dziedzictwo. Więć Ordinacyia w Adminiſtracyi zoſtawać powinna do czaſu obrania Ordinata. Wſzak Xięſtwa lenne po źgaſley panuiącey familij w zawiadowaniu Rptey zoſtaią, do czaſu poſtanowienia Xiążęcia hołduiącego (a) dobra Biſkupie, lub Opacie, kapituły lub konwenta w zawiadowaniu trzymaią, do czaſu poſtanowienia Biſkupa, lub Opata. Dobra krzeſłowe ſkarb trzyma w Adminiſtracyi, do czaſu obrania lub poſtanowienia Senatora. Równie też &c. Przyłączam ieſzcze: Woiewodztwo całe Smoleńſkie pozyſkane woyną dane w Adminiſtracują Królewiczowi Imci Władiſławowi z oſtrzeżeniem prawa Matt. & Rpcæ przeź Konſtitucują 1620. fol. 8. tit. Ordinacyia Prowincij. Rzeczeſz pewnie: ale na Ordinayią Oſtrogſką z Kancellarij, á zatym ubliża prąwu Ziemſkiemu? iak ſię w tym myliſz? przeſtrzeże §. 172. Przyłączam żnowu: adminiſtracija Królewiczowi wydana przeź konſtitucują przyżwoicie: bo in materia novo emergenti (nabytey Prowincij) do ſeymu właſnie należącey; adminiſtracija záś wydana z Kancellarij na Ordinacyią przyżwoicie: bo w materij dawnym prawem (b) iuż opiſaney i uczynioney. Więć &c. A do tego Ordinacyia nie ieſt liquidi juris terreſtris communis obiasnia §. 173. 174. 175. Więć &c.

Ordinacyia w Adminiſtracyi zoſtawać powinna do czaſu obrania Ordinata.

Majorat. K. 80. w. 17. „Ze to záś ieſt przeciwko wyraźnym prawom, które nam „właſni Panowie naſi in pactis conventis dotrzymać poprzyſięgaią, dla tego też ſame pra„wa Koronne bronią dóbr Oſtrogſkich ziemſkiego prawa, i á jure Regio zaſłaniaią. Na „przod ſtatut Kazimiérzowſki 1454. fol. 92. tak co do ſłowa piſzący. Imprimis igitur pol„licemur verbô Noſtrô Regiô omnes Regni noſtri incolas in juribus quibusvis, ipſis á Præde„ceſſoribus Noſtris datis, integraliter conſervare, * nullique bona recipi mandabimus, aut capti„vari faciemus, nisi priùs fuerit jure victus.

Ordinacyia §. CLXXX. * Nullique bona recipi mandabimus - - - nisì prius fuerit jure victus, ale z tych którzy maią prawa przyżwoite od Przodków Króla, lub ſwoich własnych: pożwalam. Ale który nie ma żadnego przyżwoitego prawa, ani od Przodków Króla Imci, ani od własnych do trzymania dóbr; á zatym odebrać mu ſię godzi beź przekonania prawem: bo nie ma prawa przyżwoitey własnosci. Więć wydana Adminiſtracija temu ſtatutowi nie ubliża. Lubo záś X. Imc. Sanguſzko zaſzczyca ſię zadawnionym dóbr trzymaniem, ze przecież tym prawa przyżwoitego nie nabywa ſam Autor dowodzi „czas záś i „naydłużſzy takowym defektom nic więcey nie ſwiadczy, iak że zaſtarzałemi defektami czy„ni (c) więcey dowodow maſz pod §. 160. Przyłączam: ziazd Kolbuſzowſki ruſzył X. Imci Sanguſzka z Ordinacyi nabytemi nie należycie (wżględem prawa Ordinacyi) donacijami: abo tedy donatariuſzom dopuscić należało trzymać Ordinacyią za uchwałą Kolbuſzowſką? abo ſtanom Oyczyżny odbiérać tęż ſamę za uſtawą Ordinacyi? (d) Abo Król Imc. zaſługuie wydaną Adminiſtracyią przyżwoicie? Abo ziazd Kolbuſzowſki nie ſłuſznie przygania teyże? rozumowi nie poprzedzonemu żoſtawiam.

Adminiſtracija ſtatutowi 1454. nie ubliża.

Majorat. K. 81. w. 3. „Broni potym piérwſzy ieſzcze Przywiley Władiſława Jagieł„ły w ſtatucie tak de tenore będący. Promittimus quod exnunc & de cætero ** nunquam ali„cujus ſubditi Regni Noſtri cujuscunque dignitatis, eminentiæ, ſtatus aut gradus fuerit, bona „hæreditaria accipiemus, confiscabimus, recipi, & confiscari faciemus, nec ſe de eis per Nos „vel Officiales Noſtros, vel alios quoscunque homines intromittemus, vel intromitti faciemus „pro quibuscunque exceſſibus, aut culpis, nisì priùs ſuper hoc *** præcedat judicium Noſtrum, „quos ad hoc deputaverimus cum noſtris Prælatis, Baronibus **** matura cognitio & ſententia „ſequatur. Jeżeli tedy w tenczas, gdzie oſoby w Polſzcze cujuscunque dignitatis, eminentiæ, „ſtatûs, aut gradûs fuerint, żwali ſię wſzyscy w kupie ſubditi Regni noſtri, przecież w ich „dobrach nec ſe per Nos vel Officiales noſtros vel alios quoscunque homines intromittemus, „vel intromitti faciemus. ***** Jakże tym barziey teraź być by to mogło? gdzie Senatorowie, „i Miniſtri iuż nie ſubditi, ale wierna rada.

Ordinacyia CLXXXI. Przyłączam ieſzcze: ſit fur, ſit ſacrilegus, przecież **„nunquam - - - „bona hæreditaria accipiemus - - pro quibuscunque exceſſibus - - - nisì priùs - - præcedat „judicium noſtrum quos ad hoc deputaverimus - - **** matura cognitio, & ſententia ſequatur. Ale Ordinacyia nie ſą dziedziczne dobra X. Imc. Sanguſzka namienia § 179. á wżględem zeżnanych donacyi: ***præceſſit Judicium noſtrum quos ad hoc deputaverimus „to ieſt: X. Fun„datora „quod nunquam licebit omnibus - - - ea bona nec in toto, nec in parte - - - - „alienare, donare - - - ſub nullitate omnium attentatorum. - - - - Quam ab omnibus & ſingu-

Adminiſtracija przyżwoicie i potrzebnie wydana.

(a) 1607. fol. 837. tit. o Curateli X. Pruſkiego. (b) 1609. fol. 895. tit. Ordinacyia. „Electionem Rpcæ - - - dat, attribuit z Ordin. Oſtrog. in fol. K. 7. (c) Na kar. 50. w. 7. kſią. in 4. tit. Uwagi w ſprawie. (d) „hujus verò - - - Poſſeſſoris præſentibus Ordinati - - - Electionem Rpcæ - - - dat, attribuit- na Kar. 7. art. Ultimo. z. Ordin. Oſtrogſkiey.

„ſingulis ſucceſſoribus ſuis - - ſalvam in toto &c. (a) Potym naſtępuie ****„matura cognitio & „ſententia; alioquin ſecùs facere præſumens ab omni beneficio,& prærogativa - - Ordinationis præ- „ſentis vigore & jure cadet, & cadere debet, & mediatus in locum contravenientis, & ſecùs „facientis ſuccedere, & bonorum poſſeſſionem, dominium - - - obtinere debet. De quibus „prior eidem ſuccedaneo cedere , ac illa ſibi deoccupare tenebitur ipſo facto. (b) Więć Admi- „niſtracija przyżwoicie, i potrzebnie wydana. Jeżeli *****„iakże tym barziey teraź być by to mogło? gdzie Senatorowie, i Miniſtrowie iuż nie ſubditi, ale wierne rady; á zatym dóbr dziedzicznych beź ſądu odbiérać nie należy ſię. Tym bardziey donatariuſzom od ſtanow Oy- czyżny zawſze panuiących i rządzących Królewſtem Polſkim, odbiérać Ordinacyią beź ſą- du, za ſamą Kolbuſzowſką uchwałą nie godzi ſię.

Majorat. K. 81. w. 20. „Ten i takich wiele innych Przywilejów utwiérdził Alexander „Król Polſki na ſeymie Radomſkim w roku 1505. i po utwiérdzeniu to przydał beſpieczeń- „ſtwo „Quod ſi aliquid contra libertates, Privilegia immunitates, & jura præfata Regni ſe- „cerimus, illud totum caſſum, irritum, inuane, nullumque eſſe volumus ac decernimus ipsô fa- „ctô: atque irritamus & caſſamus tenore præſentium &c. co ſłuży Adminiſtracyi 1720. anni.

Adminiſtra-ciją przywie-dzione prawa utrzymuią.

Ordinacyia §. CLXXXII. Raczey ziaździe Kolbuſzowſkiemu: bo ieżeli Królowi nie- godzi ſię nic bynaymniey przeciwko prawu czynić, iakoż nie czyni. Tym barziey ziaźd Kolbuſzowſki przeciwko prawu czynić nie powinien. A przecież iak wykroczył wiele? dowodzi §. 145. 186. á zatym prawa przywiedzione utrzymuią Adminiſtracują wydaną, i mą- dre panowanie Króla Imci zaſzczycaią dowodzi §. 179.

Majorat. K. 82. w. 5. „Tamuie ieſzcze jus Majeſtaticum od dóbr ziemſkich konſtitucija „anni 1576. fol. 256. w paktach konwentach przeź Stefana Batorego poprzyſiężona : Także „obiecuiemy: iż wykładów nie przypuſciemy, ani wywodów żadnych z prawa obcego „na daniny z Przodków naſzych dóbr prawem dziedzicznym nadanych, aby miały być za- „lenne poczytane, tylko na których by ſtało mianowicie; że ſą nadane jure feudali. Przeź „którą konſtitucją wſzelkie wykłady, to ieſt : interpretationes feudorum á za tymi inter- „pretacijami pretext pociągnienia dobr ziemſkich ad diſpoſitionem Regiam zabroniony. Lu- „bo ieſzcze nad to dobra Woiewództwa Wołyńſkiego, i Bracławſkiego gdzie Oſtrogſka „fortuna exekucyi ſtatutu o pokazaniu praw nie podlegaią, i choćby tameczni obywatele „jure feudi dobra ſobie nadane mieli, za wieczne dziedzictwo im przyżnano przeź Prziwi- „ley przywrócenia ziemie Wołynſkiey do Królewſtwa Polſkiego.

ſtatut Kolbu-ſzowſki pra-wu Kor. ubli-ża.

Ordinacyia §. CLXXXIII. Tym barziey exekucyi ſtatutu Kolbuſzowſkiego nie podle- gaią; á przecież X. Imc. Sanguſzko wydał uniwerſał, czyli ukaź na zieździe Kolbuſzo- wſkim podpiſany : aby Szlachta dobra trzymaiący prawem Ordinacyi „pokazali prawa ſwoie przed donatariuſzami. Ile gdy Szlachta „juribus, & oneribus terreſtribus, to ieſt : zwierzchnosci ſądowey przyżwoitey podlegaią tylko. Wieć ſtatut Kolbuſzowſki i ukaź prawu Kor. i prawu ziemſkiemu, i równosci Szlacheckiey wiele ubliża. Ze záś Ordinacyia wy- kładom i wywodom z prawa obcego majoratu nie podlega dowodzi §. 137. Przyłącza Autor potrzebną racią „ieżeli ieſzcze feudum individuum ſłużyło ſamym ſtarſzym (c) więć „feudum z majoratem ma ſpołeczność zdaniem ſamegoż Autora „na obiasnienie toż pra- „wo majoratu przywodzi podobieńſtwo ex feudo masculino. (d) A kiedy z prawa obcego wykłady i wywody nie przypuſzcza Konſtitucija 1576. na feuda lub lennosci (zdaniem Au- tora) ſpołeczność z majoratem maiące; rownie też obcego majoratu wykłady nie maią być przypuſzczone na zniesienie Ordinacyi Oſtrogſkiey więcey prawu natury ſwiadczącey do- wodzi §. 61.

Ordinacyia prawu obce-mu nie po-dlega.

Majorat. K. 82. w. 22. „Opponuie ſię daley przy beſpieczeńſtwie dóbr ziemſkich kon- „ſtitucija 1631. fol. 3. o dobrach ziemſkich dziedzicznych oſtrzegaiąć, aby „dobra dziedzi- „czne iedno przeź te oſoby doſtawane były, które żadney w perſonach ſwoich preemi- „nencyi nie zaciągaiąć juri terreſtri meré podlegaią, i per omnia gaudent æqualitate, & pa- „ritate juris, & pænæ. A záś Rpta naywyżſzą ma preeminencią, juri terreſtri nie podlega, „ale go ſtanowi, i prawami broni, æqualitate non gaudet, tylko z innemi Potencijami, tym „barziey non ſubeſt paritati juris & pænæ. A zatym ſama ſobie do dóbr dziedzicznych „Oſtrogſkich nie zoſtawiła drogi.

Ordinacyia §. CLXXXIV. Jeżeli Rpta naywyżſzą ma preeminencią, juri terreſtri nie po- dlega, ale go ſtanowi i prawami broni; dla kogoż proſzę jus terreſtre ſtanowi ? i kogo tym prawem broni ? nie dla mieſzczanów, lub chłopów: bo ci Magdeburgii, abo Inwentarzowi podlegaią. Tym barziey nie dla obcych Narodów: bo te Polſkiemu prawu nie podlegaią. Więć dla ſzlachty obywatelów Królewſtwa naſzego (ſpółecznosci związkiem w ciało Rptey) ſpo-

(a) Obacz na K. 5. §. 18. i §. 209. (b) Z Ordinacyi Oſtrog fol. 11. art. bona Ordinationi ſubjecta. (c) Kar. 86. w. 23. kſią. in 4. tit. Uwagi. (d) Kar. 86. w. 19. z teyże kſią.

ſpoionych, á zatym Rpta (w ſzczegulnoſci każdego ſzlachcica) paritati juris & pænæ podlega. Lubo záś w ogólnosci Rpta gaudet æqualitate z innemi Potentijami wźględem prawa Narodow, przecież wźględem prawa Oyczyſtego naywyżſzey preeminencyi ſobie nie przywłaſzcza: bo tey Królowi wolnym obraniem uſtąpiwſzy, i pactis conventis oſtrzegſzy poſłuſzeńſtwo wierne przyrzekła, i wraź z innemi obywatelami w ſzczegulnosci każdy Szlachcic paritati juris, & pænæ podlega. A zatym konſtitucija wſpomniona otwiéra i owſzem drogę Rptey do Ordinacyi „Indigenis nobilibus rożdawać będziemy. A do tego: Ordinacyia uczyniona w 1618. roku ſprzeciwić ſię nie mogła późnieyſzey Konſtitutiyi 1631. czáś broni; i owſzem taż konſtitucyia oſtrzega raczey zapiſane piérwey prawo dla Reptey do Ordinacyi „zoſtawuiąc ſobie wcale prawo naſze de jure - - - inſcripto, donato. Więć przed tą konſtitucīją zapiſane dobrowolnie dobra pożwolonym obraniem Ordinata utrzymować ſprawiedliwie należy; ale po tey konſtitucyi nabywać dóbr ziemſkich, ſamey Rptey (w ogolnosci in ſolidum) nie godzi ſię, ani ſię tego ſpodziéwać. Ze záś ta konſtitucija do Królewſkiego ſtanu ſciąga ſię własnie: opiſanie teyże dowodzi; i konſtitucyia 1661. fol. 31. tit. Diſpozycija dóbr ziemſkich Nieporętu, które Zygmunt trzeci nabył: i dla tego naſtąpiła konſtitucija 1631. „dobra ziemſkie dziedziczne nec modo donationis - - - na potym doſtawane być nie maią, iedno przeź te oſoby które żadney w perſonach ſwoich preeminencyi nie zaciągaiąc juri terreſtri meré podlegaią, & per omnia gaudent æqualitate, & paritate juris, & pænæ, z „drugiemi obywatelami &c. Ale Król nie ieſt równy obywatelom: bo ſtan Naywyżſzy „paritati juris eſt pænæ nie podlega: bo w ſądach przeź Kommiſſarzów ſława. Więć kon„ſtitucija 1631. otwiéra drogę &c.

Konſtitucija 1631. ubeſpiecza Ordinacyią Oſtrogſką.

Majorat. K. 83. w. 10. „Lubo záś taż ſama konſtitucija oſtrzegła dla Rptey prawo do „dóbr ziemſkich per jus caducum, ale to jus caducum determinowała wyżſzą konſtitucīją „1588. fol. 458. iż „kaduk być nie może, dokąd ſię iedno może wywieść jus ſucceſſionis le„gitimæ, usque ad octavum gradum incluſivé. Tu záś ſioſtra rodzona Teofila wzięła ſukce„ſſią po rodzonym bracie Alexandrze Zaſławſkim.

Ordinacyia CLXXXV. Taż konſtitucija 1631. oſtrzegła dla Rptey prawo do dóbr ziemſkich nie tylko jure caduco, ale oraź „jure caduco, inſcripto, donato §. 184. opiéwa. I dla tego Rpta zawiaduie przyżwoicie Ordinacyią jure inſcriptô; ktora że nie podlega konſtitucyi 1588. opiſuiącey powſzechne ſpadki do ſtopnia ósmego; á zatym nie należy do Teofili rodzoney ſioſtry Alexandra Zaſławſkiego beź potomnego: że przecież tym oddaleniem nie ieſt ukrzywdzona w prawie natury §. 174. 172. dowodzi. i §. 61.

Rpta przyżwoicie zawiaduie Ordinacyią.

Majorat. K. 83. w. 17. „Daie ieſzcze i druga konſtitucija prawo do dóbr ziemſkich „Rptey, ale tylko ex crimine perduellionis, którego w tey okolicznosci nikt nie popełnił.

Ordinac. §. CLXXXVI. Zwierciadło prawdy ſtawiam przed oczy to ieſt konſtitucīją 1588. fol. 456. tit. Crimen læſæ Majeſtatis Regiæ, & perduellionis art. „Takiż poſtępek ma być „in cauſa perduellionis contra Rpcam: to ieſt gdy by kto czynił bunty przeciwko Rptey - - - „rebellīją factô pokazuiąc, abo którykolwiek inny wyſtępek popełnił który by własnie był „contra Rpcam. Złożony ziazd w Kolbuſzowy przywłaſzczonym doſtoienſtwem Króla Imci na którym receſs ſeymowy rozeźnany beź przytomney ſtanów Oyczyźny powagi, prawa źdeptane, niewinna Rpta wydziedziczona z Ordinacyi, uciemiężona wolność, poniżona równość ſzlachecka wydanym ukazem, zaniedbane dobro poſpolite dla poróznionych przywiązaniem obywatelów nie źgody: cnotaż to? lub wyſtępek? ſądom przyżwoitym poddaie. Obiasni barziey §. 145. Jednak ſtany Oyczyźny nie odbiéraią Ordinacyi wźględem kary; ale zawiaduią do czaſu tąż ſamą prawem opiſanym pod §. 184. 172.

Dzieła Kolbuſzowſkie cnota? lub wyſtępek?

Major. K. 83. w. 20. „Przy tych záś i tak wyraźnych prawach we wſzytkich paktach kon„wentach ponowionych opponuie ſię authoritas Rptey, którey żeby praw ſwoich i co do „niey z tych praw należy, nie miała wiedzieć: zadać nie podobna. Owſzem nie tylko ſwo„iey, ale każdego ſwoich ſynów przeſtrzega krzywdy. I tak co do tey okolicznosci, wi„dzieć to iawnie można. W iednym abowiem czaſie te dwie Ordinacyie Zamoyſka, i Oſtrog„ſka po zeſzłych proſtą liniją od Fundatorów idących męźſzczyźnach w zamięſzaniu były „Zamoyſką Staniſław Koniećpolſki, ſioſtrę rodzoną oſtatniego Ordinata maiący prawem na„turalney ſukceſſyi zaiachał, Oſtrogſką X. Katarzina Radziwiłłowa prawem dożywocia ogar„nęła.

Ordinacyia §. CLXXXVII. Aż po ſmierci ſyna ſwego Zaſławſkiego Ordinata. Abo dożywocie złe? abo Ordinacyia lepſza? upewni §. 128. Rpta záś wiadoma prawa ſwego do Ordinacyi, też utrzymuie.

Majorat. K. 84. w. 7. „Rpta wiedząc z prawa Ordinacyi Zamoyſkiey, iż był wyżna„czonym przeź ſwoię liniją ſukceſſorem Marcin Zamoyſki krzywdy ordinowanemu prawu, „natury iego i ſamey Ordinacyi przeź ſiebie approbowaney czynić nie dopusciła; i na kon-

 „wo-

„wokacyi 1674. Kommiſſarzów do odebrania dóbr dla Zamoyſkiego wyznaczyła, ktorą „kommiſſiją tegoż roku na elekcyi Król Jan z ſtanami potwiérdził, i nie dopuścił tych dobr do „naturalney Konieċpolſkiemu ſukceſſyi, ale w nich Zamoyſkiego iako ordinowanego ſukce- „ſſora utwiérdził. *Pod czás tegoż ſamego ſeymu, który ſię kończył 14. Czerwca ten że ſam „N. Jan trzeci: widząc że dobra Oſtrogſkie iuż żadnego wyznaczonego Sukceſſora nie ma- „ią, wyznaczył Kommiſſarzów ex ſenatu & equeſtri Ordine, którzy pod czás agituiącego ſię „ſeymu Katarzinę X. Radziwiłową matkę z Teofilą X. Wisniowiecką córką kombinowali, „**część dobr Oſtrogſkich pod dożywocie matce, reſztę w dziedzictwo naturalney ſukceſſorce „córce oddali.

dożywocie, dziedzictwo kommiſſija nie pewna, Ordinaajia naypewnieyſza.

Ordinacyia §. CLXXXVIII. **Część dóbr Oſtrogſkich pod dożywocie matce, reſztę w „dziedzictwo córce oddali? Więc ani dożywocie pewne, ani dziedzictwo pewne, przywła- ſzczenie pewnieyſze; ale Ordinacyia naypewnieyſza ſam podział dowodzi, Autor przyznaie na kar. 54. w. 23. obiasnia §. 128. kommiſſija iak nie pewna? uwiadomi §. 118. Przyłączam ieſzcze: z tegoż ſamego ſeymu wyprawiona kommiſſija do Ordinacyi Zamoyſkiey (a) przy- żwoicie. * Podczas tegoż ſamego ſeymu wyprawiona kommiſſija z pokoiu do Ordinacyi O- ſtrogſkiey: barzo żle! Rzeſzeſz pewnie: Ordinacyia Zamoyſka approbowana, Oſtrogſka nie. Ta wymówka iak wiele pochlébia, á iak nic nie broni: dowodzi §. 109.

Maj. K. 85. w. 1. *** „I tę kommiſſiją Królewſką ułożoną kombinacią na dwa dni przed „ſkończeniem ſeymu, bo dnia 12. czerwca podpiſali, ſtrony w Grodzie roborowały, i do „Metryki per oblatam podały. Czy mogłoż by to być, gdy by Rpta prawo iakiekolwiek „do tych dóbr, więcey niż do wſzytkich dziedzicznych miała, aby **** in trinis Ordinibus zebrana, „in plena activitate będąca, prawo naturalney ſukceſſyi dla Teofili przyznawać, á ſobie tak „znaczne dobra odbiérać przez Senatorów, Urzędników Koron. i Litew. i ex equeſtri ordine „deputowanych pozwoliła.

kommiſſija pokoiowa Ordinacyi nie znoſi.

Ordinac. §. CLXXXIX. Przeſtrzega Autor „wſzyscy temu wierzą na tym iedynie fun- „damencie: iż widzą, i czytaiją (b) Ale przyznanego prawa naturalney ſukceſſyi dla Teo- „fili do Ordinacyi Oſtrogſkiey przez Rptą****, „in trinis Ordinibus zebraną, in plena activitate „będącą w Konſtitucyi 1674. nie czytamy. Więc nie wierzemy. Kommiſſijom walnym Za- moyſkim wierzemy: bo te w prawie 1674. widziemy i czytamy.*****

2. Rpta****, „in trinis Ordinibus zebrana, in plena activitate będąca przyznała prawo natural- „ney ſukceſſyi dla Teofili? wyżey zás czytamy*** i tę kommiſſiją Królewſką ułożoną kombina- „cią - - - ſtrony w Grodzie roborowały. Więc roboracyi wierzemy: bo tę widziemy, i czytamy, Przyznaniu nie wierzemy: bo tego nie widziemy, i nieczytamy w prawie. I owſzem roboracija dowodzi: że nie maſz prawa przyznaney ſukceſſyi nad Ordinacyią: bo prawu przez trzy ſtany Oyczyzny poſtanowionemu, roboracija Grodowa więcey wagi przy- dać, ani uiąć może. Dowodzi znowu roboracija: że pokoiowa kommiſſija wſtydziła ſię ob- wiñiona przed ſtanami Oyczyzny ſtanąć dla potwiérdzenia ſwego tak, iako Zamoyſka zaſłu- guiąca approbatę; ale tylko pokątnie ſzukała ugruntowania i trwałosci ſwoiey w Grodzie. A że przeciwko prawu wyprawiona i uczyniona; dla tego ani roboracija Grodowa, ani obla- ta w Metrice nie pomaga teyże: bo to tylko roborować, i oblatować należy, co prawo czynić abo opiſuie, abo pozwała. Ale prawo zabrania znoſić Ordinacyi „która to Ordi- „nacyia wiecznemi czaſy ma trwać. (c) Więc kommiſſija, roboracija, i Oblata bynaymniey teyże Ordinacyi nie ubliża; poſtępek oſkarza, uſiłowanie znieſienia Ordinacyi dowodzi, które gdy pod panowaniem Jana trzeciego brata, i wuja rodzonego ſtron przywłaſzczaiących nie ſkuteczne, tym barziey teraz nie podobne. Dowodzi ieſzcze roboracija: że ſtrony przy- właſzczaiące były in plena activitate pod panowaniem Jana trzeciego; receſs 1677. dowodzi: że Rpta in paſſivitate dopuściła grzéſzyć: neceſſe eſt ut fiant ſcandala: maſz pod §. 120.

Maiorat. K. 85. w. 11. „Abo żeby tak z ſtrony to ieſt: X. Wisniowiecki, i Radziwiłł „żon ſwoich opiekunowie diſtingwowani i nie notowani w Oyczyznie ludzie, iako i podpi- „ſani z niemi Mediatorowie czynić tak wielką krzywdę chcieli, i dobra iey obracać wdzie- „dziczne ſzlacheckie wazyli ſię.

Ordinacyia §. CXC. Bliſka okoliczność zgorſzyła przywłaſzczeniem Ordinacyi pod prawo powſzechnych ſpadków; któremu że Ordinacyia nie podlega: dowodzi §. 172. ani w Królewſzczyznę obrocona być może upewni §. 176.

Majorat. K. 85. w. 17. „W tychże ſamych czaſach taż Rpta tak dla nie zupełnie ieſzcze „ſkończonego z Moſkwą pokoiu iako dla zaczętey wielkiey, i w długi czás zaciągnioney „z Turczinem woyny w nagłey potrzebie na zapłatę woyſku (którego 70000. żywiła) na

każdym

***** (a) 1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyſka, (b) Kar. 37. w. 11. kſią. in 4. tit. Uwagi. (c) 1609. fol. 895 tit. Ordinacyia.

„każdym feymie źnaczne auckionuiąc podatki i na każdą ofobę dwoifte wkładaiąc pogłó-„wne, nie tylko fię do dóbr Oftrogfkich, i prowentów ich iako fwoich nie brała, ale nawet „z racyi fkończonego iuż, i upadłego Ordinackiego prawa o 600. ludziach nie wfpomniała; „befpieczeńftwo ich dla fiebie funduiąc, na nie zawodney fukceflorów á fwoich fynów mi-„łosci.

Ordinacyia §. CXCI. Raczey konftitucyi wierzyć należy 1676. fol. 66. tit. Deklaracija Woiewództw, art. „Woiewództwo Wołynfkie: fimiliter - - - excipuiąc źniefione „od nieprzyiaciela, i fpuftofzone mieyfca, inquantum od nieprzyiaciela nawalnego będzie „wolne. Woiewództwo Podolfkie - - Woiewództwo Bracławfkie - - feymik do Włodzimierza. I dla tey przyczyny, (to ieft: woyny trwaiącey) oftrzeżoney Ordinacyią i Dekretem feymowym, ftany Oyczyżny o 600. Zołnierzy nie upominali fię dowodzi §. 112, Przecież Jabłonowfki Hetman utrzymował Pułk Ordinacki mafz pod §. 164, Art. 2. Dla czego záś ftany Oyczyżny nie brały fię do Ordinacyi dowodzi §. 189. Ze przecież prawo Ordinackie nie upadło; mafz pod §. 170. Miłość w fynach Oyczyżny iak oftygła i zawodna §. 152, przeftrzega. Zołnierzy 600. względem opufzczenia Ordinacij Rpta nie upominała fię.

Majorat. K. 86. w. 4. „Opponuie fię temu dóbr od fukcefforów oddaleniu fama pra-„wa majoratów natura, dowodząc, że żaden majorat (prawnie uczyniony i żadnym defe-„ktom nie podległy) kiedy z oftatnim fukcefforem umiera, dóbr od naturalnych fukcefforów „oddalać nie może. Bo natura majoratu abo Ordinacyi (dofyć wyexplikowana) ieft tyl-„ko przez wyżnaczony fukcefforów porządek zatamowanie równosci fukceffyi; aktualne záś „do tego tamy, fą wfzyscy wyżnaczeni w tey difpozycyi naftępcy, których iak nie ftanie, „nie ma co by tamowało dawny kurs fukceffyi za kwią, i dla tego idzie zaraź naturalnym „tribem, iakim zawfze chodziła, nim iey te tamy przy famym wybiegu źródła, (to ieft: Fun-„datorze Ordinacyi) poftanowione były.

Ordin. §. CXCII. Smiertelnoscią wyżnaczonych naftępców, prawo wieczne Ordinacyi w doczesne nie zamienia fię dowodzi §. 170. Ze wykładom i wywodom z prawa obcego majoratu nie podlega: mafz pod §. 183. A zatym Ordinacyia nie ieft iedno co majorat: obiasnia §. 41. Ze prawo Ordinacyi może oddalić zftępuiących białey płci, i na zawfze wydziedziczyć, dowodzi fam Autor „i przeź prawną nie alienowali difpozycią (a) Obiasnia §. 133. 65. Przecież tym oddaleniem prawa natury tychże nie krzywdzi i owfzem więcey fwiadczy dowodzi §. 61. Lubo tedy po fkończonym majoracie w wyżnaczonych naftępcach wraca fię fortuna do zftępuiących oddalonych od wfzytkiey korzysci z fortuny Przodków; że przecież Ordinacyia wrócić fię nie powinna: z przeczytanych paragraphów wnieść łatwo. Przyłączam do tych §. 16. 61. zawfze wieczna, względem prawa Ordinacija.

Majorat. K. 86. w. 19. „Na obiasnienie tego, toż prawo majoratu przywodzi podobień-„ftwo ex feudo masculino (iakie i u nas dawali Monarchowie na familije, póki miecza ftanie) „te tedy feudum wyfzedłfzy ex fonte juris Majeftatici, & diftributivæ gratiæ, fłużyło męfzczy-„źnom familij; ieżeli iefzcze feudum individuum? fłużyło famym ftarfzym ofobom. Jeże-„li záś dividuum? dzielili fię nim bracia i ich potomkowie, i póty nie mógł go Król dać dru-„giemu, póki przefzkadzali temu rodzący fię męfzczyźni; iák prędko záś nie ftało męfzczyźn, „jus feudi upadło, dobra iak wyfzły Regalia, tak fię wracały, i iako ex jure Regio diftributi-„vâ gratiâ wypływały, tak do tegoż prawa i łafki nazad przychodziły. Jako tedy naydłuż-„fza jure feudi dóbr Królewfkich przeź ftan Szlachecki poffeffija, ani natury dóbr Królewfkich „w dziedziczne odmienić, ani prawa Królowi zepsuć mogła; tak tym barziey dobra dziedzi-„czne Szlacheckie ex vi prawa majoratûs przeź Szlachtę męfzczyzn iako dziedziców trzyma-„ne, odmienić natury nie mogły dla tego, że nie ftało męfzczyn; i iako wzięte z prawa naturalney fukceffyi, temuż prawu przywrócone być powinny.

Ordinacyia §. CXCIII. Ale pozwolona lennosć po zgafłym imieniu beź męfkiey płci wraca fię do Króla, dla tego: że tak prawo i Przywileje opifuią; (b) równie zatym Ordinacyia wracać fię nie powinna do zftępuiących białey płci potomków dla tego: że tak prawo, i uczyniona Ordinacyia opifuie. Dowodzę pod §. 65. wracać fię nie powinna do białey płci. Ordinacija.

Majorat. K. 87. w. 15. „Taż fama iefzcze natura majoratu w zagranicznych Pańftwach „w opifanych fobie regułach kilka wieków trwaiąca, do náś z zagranicy przeniefiona, przy-„wodzi za fobą wfzytkich Narodów fwiadectwa: iż w żadnym kraju rzecz dotąd nie pra-„ktikowana, aby dobra ex jure majoratûs fmiercią ordinowanych fukcefforów odbierane być „miały.

Ordinacyia §. CXCIV. Infza cale natura Ordinacyi Polfkich, á majoratów obcych dowodzi §. 183. 41. Przeciwko záś niewiadomemu fwiadectwu wfzytkich Narodów, ftawa równey wiary i powagi Rpta nafza żaląca fię po Grodach przeź wfzytkie Woiewództwa; przyczyny tego §. 186. opowie. nie ieft majorat Ordinacija.

R Ma-

(a) Na Kar. 57. w. 4. kfią. in 4. tit. Uwagi. (b) 1659. fol. 37. tit. Wfi. Łopienniki.

Majorat. K. 87. w. 21. „A że o rzeczach powſzechnie ſię dzieiących nikt nie piſze hi-„ſtoryi, dla tego ieden przykład w tey mierze (dla wielkich okolicznosci ſwoich) w hiſto-„riią wpiſany ſławia o Ordinacyi Jana Wilhelma X. Cliviæ, & Montium od Ferdinanda „piérwſzego, Maximiliana drugiego, i Rudolfa drugiego approbowaney: gdzie po ſmierci „tego Xiążęcia i beżpotomnym dwóch ſynów iego zeysciu między wnuką Elektorową Bran-„deburſką, od nayſtarſzey ſioſtry idącą i jure majoratûs tych dóbr pretenduiącą, i drugiemi „Wilhelma córkami, á Elektorowey ciotkami jus naturæ prætenduiącemi, wſzczęta o ſukce-„ſſią kweſtija żwabiła mocnego konkurrenta z Xiążąt Imperij, któremu, Ferdinand Ceſarz, to „Xięſtwo po żmarłych ſynach tanquam jure caduco ad jus Majeſtaticum ſpadłe, konferować „obiécał, i do decyzyi ſprawy, woyſkiem te dobra ſekweſtrować kazał. Jak ſię tey ſekwe-„ſtracyi opponowano? i iak wielka żtąd lat kilkadzieſiąt trwaiąca urosła woyna? iak ſię do „niey poſtronne mięſzały Potencije? iak tę zawſze przeż ſwoich Kommiſſarzów favore pra-„wa natury decidowały ſprawę? czytać o tym można; przecież iako przeż cały trakt, i do „końca prawo natury triumphavit, i te Xięſtwa jure naturalis diviſionis podzielone dotąd w rę-„ku dziedziców zoſtaią

Ordinacyia §. CXCV. Ten ſtraſzny przykład z majoratu Jana Wilhelma, ani Rptey odſtraſzy od Ordinacyi Oſtrogſkiey, ani X. Imci Sanguſzka ubeſpieczy w przywłaſzczonym prawie teyże. Rptey nie odſtraſzy:bo ta prawami ſwemi rządzi ſię, i tych całosci przeſtrzega, obwinionych ſprzeciwieniem ſię prawu ſądzi, i karze, Kommiſſarzów Narodów poſtronnych nie zaciągaiąć. X. Imci Sanguſzka nie ubeſpieczy w przywłaſzczonym prawie: bo ieżeli Jan Wilhelm nie opiſał wyraźnie uczynionym majoratem komu by ſię miał doſtać po zeysciu beż męſkiey płci wyżnaczonych naſtępców. Więć tym ſamym podał dóbra do równego działu zſtępuiącym białey płci potomkom a zatym nie mógł ſprawiedliwie Ferdinand Ceſarz jure caduco dawać ten nie doſtateczny majorat Xiążęciu Imperij. Ale ieżeli X. Jan Wilhelm opiſał przeyrzany przypadek zeyscia beż męſkiey płci wyżnaczonych naſtępców: żeby ſię ten majorat doſtał do zſtępuiących białey płci potomków. Więć nie ſprawiedliwie Kommiſſarze poſtronnych Narodów podzielili te dóbra między potomków płci białey żgwałceniem prawa majoratu. Ale dla przeſtrogi potrzebney przywodzę dwa przykłady naſzey domowey hiſtoryi tyczące ſię Ordinacyi Zamoyſkiey, i Oſtrogſkiey wſpomnione przeż ſamegoż Autora na Kar. 84. w. 1. Art. „W iednym abowiem czaſie te dwie Ordina-„cyie &c. Jak ſię temu żgwałceniu prawa Ordinacyi Zamoyſkiey Rpta ſprzeciwiła? do-„wodzi tenże Autor na Kar. 84. w. 7. Art. „Rpta wiedząć &c. Dla czego przecie udało „ſię X. Katarzinie z Sobieſkich Radziwiłłowy i X. Teofili Wisniowieckiey przywłaſzczyć Ordinacyią Oſtrogſką, beż naruſzenia iednak prawa teyże Ordinacyi: opiſuie, i przeſtrzega §. 189.

Przykłady domowe przeſtrzegaią: że żnoſić Ordinacyią nie należy.

Majorat. K. 88. w. 21. „Przywodzi ieſzcze powſzechne, i naypiérwſze u Rzymian 12. „tabularum prawo, po nim partikularnieyſze względem ſukceſſyi uſtawy; i Juſtiniana decizy-„ią: ſi nemo ſuus hæres, vel eorum quos inter ſuos hæredes prætor vel conſtitutiones vocant „exiſtat, qui ſucceſſionem quoquo modo amplectatur, tunc ex lege 12. tabularum ad agnatum „pertinet hæreditas. U nas leges tabularum powſzechna naturalna ſukceſſija, według którey „córki dziedziczą, gdzie ſynów nie ma; i tę ſukceſſiją naypiérwſi naſi wprowadzili Monar-„chowie: dzieląć ziemie (teraż Woiewódżwami żwane) między ſynów ſwoich, co dopié-„ro przeż Ludwika Króla prawem zabroniono. A zatym, kiedy nemo eſt ſuus hæres, quos „inter ſuos conſtitutio X. Oſtrogſkiego vocavit; więć ex lege tabularum (iakie ſą u nas) ad „agnatam, to ieſt: do ſioſtry Alexandra Zaſławſkiego pertinet hæreditas.

Ordinacyia §. CXCVI. Ze tabulis prawa obcego nie podlega Ordinacyia broni §. 183. Równie ſpadkom powſzechnym nie podpada; broni tego ſam nawet Autor „i przeż prawną nie alienowali diſpozycią. (a) Obiasnia dowodem §. 133. U nas leges tabularum względem Ordinacyi uſtawa teyże, i dowody wyrażone pod §. 160. 130. Względem zás dóbr prawa powſzechnych ſpadków: maſz pod §. 172. Więć ex lege tabularum prawa obcego X. Imci Sanguſzko nie może przywłaſzczać Ordinacyi pod prawo powſzechnych ſpadkow: bo temu nie podlega Ordinacyia.

obcemu prawu, i ſpadkóm powſzechnym nie podlega. Ordinacija.

Majorat. K. 89. w. 13. „Za prawem natury majoratu broniącym dóbr ziemſkich, ſtaią „trzy trwaiące w ſukceſſorach wyżnaczonych Ordinacyie. Zaſtawuią ſię wielkiemi Funda-„torów ſwoich i potomków zaſługami. Explikuią konſtitucije pożwolenia, i approbacyi „ſwoich: że nie za excesſ, i na karę ale w nagrodę zaſług ſą pożwolone; á zatym bronią „przykładu dla ſiebie, aby in cælum kiedyżkolwiek zeſzłey wyżnaczonych ſukceſſorów li-„nij, od krwi ich która w ſukceſſorach naturalnych zoſtanie ad fiscum obrócone nie były. „Oſobliwie zás pożwolenie na majorat Oſtrogſkiego broniąć naturalney ſukceſſyi prawa, daie „ſwiadectwo: że ten majorat nie według pożwolenia ſtanowiony prawem nie approbowa-„ny, owſzem tak wiele razy prawu i naturze majoratów przeciwny, w żadnym czaſie wagi majo-

(a) Na Kar. 57. w. 4. kſią. in 4. tit. Uwagi.

„majoratu nie miał, á zatym nie miał mocy i przeź naykrótſzy czáś tamowáć naturalney „ſukceſſyi.

Ordinacyia §. CXCVII. Dobra ziemſkie w ſzczegulnosci Ordinacyi prawem ubeſpieczone, obrony majorata obcego nie zaciągaią: bo te prawami Polſkiemi doſyć ubeſpieczone; że ani w królewſzczyzny zamienione być mogą; maſz pod §. 176. Ani ad fiscum obrócone beź ſądu, ani kara beź wyſtępku wſkazana być może, ſprawiedliwość i prawo broni pod §. 181. A zatym Ordinacyia Oſtrogſka pożwolona „dla ſtarożytnych, i zacnych zaſług (a) „X. Fundatora wżywa raczey obrony ſtanów Oyczyżny: aby od tak ſurowey kary Kolbuſzowſkiego ziaźdu wſkazaney (na ciało nie rożdzielney Ordinacyi nie przyżwoitym działem) była wolna: żeby żgwałceniem prawa Ordinacyi pod prawo powſzechnych ſpadków przywłaſzczona nie była. Przywodzi na obronę ſwoię prawo pożwolenia wyrażone: pod §. 65. Ze według tegoż pożwolenia uczyniona: dowodzi §. 58 Approbaty nie potrzebuie §. 89. obiasnia. Prawu obcego majorata nie podlega, zeźnaie §. 183. Prawo Koronne wiernie zachowuie maſz pod §. 136. 58 A iako zawſze ma wagę Ordinacyi opiſuie §. 130. Tak prawu powſzechnych ſpadków nie podlega broni §. 189. i trzy trwaiące Ordinacyie pod §. 134 135. tożſamo dowodzi.

Majorat. K. 90. w. 6. „Odzywa ſię na koniec ſynów preferuiące wyżey citowane pra„wo Boſkie: Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus tranſibit hæreditas: X. „Władiſław Zaſławſki, iak by absque filio bo i ſyn iego w młodym wieku umarł, á zatym „ſprawiedliwie ad filiam ejus do Teofili Lubomierſkiey tranſivit hæreditas.

Ordinacyia CXCVIII. Dóbr Tarnowa do działu odłączonych pożwalam pod §. 172. Ale Ordinacyia prawu powſzechnych ſpadków nie podlega, dowodzi §. 192. Więc &c.

Majorat. K. 90. w. 12. „Queſtija trzecia. Jeżeli Forteca Dubieńſka należy ad immedia„tum jus Rptey. Odpowiedź. Z tey tylko miary, iak wſzytkie dziedziczne dobra, że ſą w „granicach Rptey, i forteca Dubieńſka może ſię źwać fortecą Rptey, ale do niey jus imme„diatum, tak, iak do Kamienieckiey Białocerkiewſkiey i innych w królewſzczyżnach fortec „Rpta nie ma.

Ordinacyia §. CXCIX. Rpta nie chce, i nie może przywłaſzczyć ſobie równego prawa do fortecy Dubieńſkiey, tak, iako do Kamienieckiey, maſz pod §. 176. Przecież Rpta więcey ma prawa do teyze fortecy, niż do wſzytkich dóbr ziemſkich ogólnie: opiſuie §. 172. i tym prawu ziemſkiemu nie ubliza §. 173. obiasnia. Forteca Dubieńſka prawu Rptey podlega.

Majorat K. 90. w. 21. „Objeckija. Jeżeli z tych &c. Odpowiedź. Z tych wſzytkich „dowodów z których nie ma Rpta jus immediati dominij do dóbr Oſtrogſkich, że ſą ziem„ſkie dziedziczne Szlacheckie, z tych ſamych nie ma jus immediati dominij do fortecy, bo ieſt „dziedziczna Szlachecka, i na dziedzicznym gruncie za własne pieniądze, á nie z ſkarbu „Rptey murowana.

Ordinacyia §. CC. Te dowody że bynaymniey prawu Rptey nie ubliżaią ſciągaiącemu ſią do Ordinacyi Oſtrogſkiey dowodzi §. 172. A zatym fortecy Dubieńſkiey majorat obcy nie dobędzie. Którą Rpta nie względem koſztów łożonych na murowanie, ale względem murowanego prawa ſłużącego ſobie zawiaduie przyżwoicie; dowodzi „Informacija o do„brach Ordinacyi podległych - - - w 1721. roku drukowana w Warſzawie „Gdy tedy dla „różnych przeſzkod, i różnych konjunktur ten Ordinacyi Oſtrogſkiey receſs - - - aby Rpta „iako ſupremum, i oraż directum dominium tych dóbr ſobie zapiſane maiąca &c. Więc &c. Forteca Dubieńſka prawem przyżwoitym Rptey należy.

Majorat. K. 91. w. 8. „Tego záś (co każdy wie) remonſtrować nie trzebá, iż woyny „Kozackie, Tatarſkie, i Tureckie, á naywięcey nie ſpodziane Tatarów inkurſije, przymuſzały „ſzlachtę w exponowanych tym naiaźdom Wojewódźtwach do fortifikowania domów ſwo„ich, według możnosci każdego, aby w nich beſpieczniey zaſypiać mogli; dla tego fortece „ſzlacheckie ſą domy ſzlacheckie; tak wiele záś na dom, i mięſzkanie (iak koſztuią fortece) „kto by chciał dla tego łożyc? aby czas woyny w niebeſpieczeńſtwie przebywſzy, w po„koiu domu własnego nie miał, ale w dependuiącym od cudzey diſpozycyi i rządow mię„ſzkał, i nie tych miał w domu ludzi, którzyby w poſłuſzeńſtwie iego byli, ale raczey tych: „którzy by poſłuſzeńſtwa od goſpodarza pretendować mogli.

Ordinacyia §. CCI. Dziedzica lub Ordinata przyżwoitego w fortecy własney i pod czas woyny, barziey pod czas pokoiu prawo ubeſpiecza, Rpta broni zawſze. I dla tego iak Marcinowi Zamoyſkiemu przywróciła prawem Ordinacyi fortecę Zamoyſką przywłaſzczoną od Koniecpolſkiego prawo dowodzi (b) tak równym prawem Ordinacyi, broni fortecy Dubieńſkiey od przywłaſzczenia X. Imci Sanguſzka opiſuie §. 172. oraż od ſprzeciwiaiącego ſię prawu Kolbuſzowſkiego ziaźdu wiernym, i poſłuſznym woyſkiem ubeſpiecza.

Majorat K. 91. w. 22. „I dla tego Rpta na gruncie ſzlacheckim nic ſobie nigdy nie u„ſurpowała za ſwoie, maiąc własne pograniczne i inne fortece które nie raz wyraziwſzy, wy„raza

R 2

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacija. (b) 1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyſka.

„raza i w konſtitucyi 1669. fol. 13. tit. Opatrzenie forteć Ukrainſkich i wylicza: Kamienieć „Podolſki, Bar, Białocerkiew, Lwów, potym Kraków Lubownią. Lubo záś na koronacyi „Króla Jana roku 1676. fol. 42. zalécaiąć curam Hetmanom pogranicznych Forteć nie ſpeci- „fikowała ich, ile że Kamienieć z Podolem był w ręku Tureckich; ale zaraź w oświadczeniu „oſobliwſzey pamięci na fortecę Staniſławowa, i Brzeżan, które w ten czáś naywięcey po- „graniczne od Podola iako dziedziczne, ſeparowała ie á cura, bo maiących ſtaranie około „tych forteć dołożyła: Iż te propriis impensis Wo. Wdy. Kyowſkiego, i Urodz: Chorąże- „go Koron. wyſtawione i præſidio z ſzkatuły własney konſerwowane dotąd od zguby oſta- „tniey kraie tamte Pokuckie zatrzymały. Którey prekaucyi doyrzeli pod tam ten czáś tych „forteć dziedzice, ile że Mikołay Sieniawſki Chorąży Koron. dziedzic fortecy Brzeżanſkiey „był na tym ſeymie Marſzałkiem koła Poſelſkiego.

Ord. §. CCII. Więc równie X. Teofili z Zaſławſkich Wiſniowieckiey należało oſtrzeć fortecę Dubieńſką na ów czáś pograniczną od Podola zawoiowanego: gdy by tey fortecy była pewną dziedziczką: ile gdy na tym ſeymie Jan trzeci wuy rodzony teyże koronowany. A że nie oſtrzegła. Więc &c. Czemu przecie konſtitucija 1669. nie wſpomina fortecy Dubna daie przyczynę prawo 1676. „præſidiô z ſzkatuły własney konſerwowane dotąd &c. piſze záś wyżey wyrażona konſtitucija „powinien będzie ſkarb Koronny na oprawę ruin Kamienca Podolſkiego, na prowianty &c. (a) Ale Dekret Seymowy 1667. nakazuie „ut Ge- „ner. Citatus - - - Tutores ipſius in fortalitio præfato Dubnenſi præſidium ſufficiens & ido- „neum - - - continuò foveant, & conſervent, attendantque ne aliquid ex defectu præſidij „ejusdem Rpca capiat detrimenti. (b) Ordinacyia też obowięzuie „tenebitur - - - Caſtra „ſeu munitiones - - - pro uſu Rpcæ - - - redificare, conſtituere - - - - conſtructa op- „portunis & neceſſariis machinis, ac omnibus ad arma, & defeſionem ejus, pro victu mili- „tum - - - dotare, & providere. (c) Więć dla tego konſtitucija 1669. o fortecy Dubienſkiey nie wſpomniała. Gdy iednak Bar dziedziczny Wychowſkiego, á teraz I. W. Lubomierſkiego wſpomniony (d) gdy Staniſławowſką, i Brzezanſką dziedziczne Szlacheckie pamięci Hetmanów zaléca; idzie zatym: że Rpta ma prawo do forteć nawet ſzlacheckich, beż ubliżenia prawa własnosci przyżwoitych dziedziców, i te wſzytkie ſtaraniu Hetmanów poddaie.

Rpta ma prawo do forteć ſzlacheckich beż ubliżenia prawu przyżwoitego dziedzica

Majorat K. 92. w. 18. „Lubo záś pod czáś woyny zażywała Rpta Szlacheckich forteć, „ale z wielkim zawſze na ziemſkie prawa względem. I tak kiedy trzeba było zażyć „fortecy Tykocinſkiey w dobrach dziedzicznych będącey, zaraź w konſtitucyi 1703. fol. 17. „tit. Warunek immunitatis dóbr ziemſkich fortecy Tykocina, tak napiſała *„Præſidium „Rptey I. W. Kaſzelanowi Krakowſkiemu Hetman. W. Kor. pro hac ſola vice ex ratio- „ne belli do tey fortecy wprowadzić nie deroguiąc in poſterum immunitati terreſtri tychże „dóbr, pozwalamy.

Ordinacyia §. CCIII. Inſzą przyczynę czytamy w tym prawie „Aby przeź wpro- „wadzenie woyſk naſzych auxiliarnych do Fortecy Tykocinſkiey convulſio praw, & im- „munitas dóbr ziemſkich nie była pretendowana, tedy te woyſka Naſze z tey fortecy, i z „innych maiętnosci ſzlacheckich dziedzicznych ziemi Bielſkiey Wdztwa Podlaſkiego, exnunc „po ſkończeniu ſeymu teraźnieyſzego wyprowadzić przyobiecuiemy. A*præſidium Rpt. &c. Druga przyczyna: ubeſpieczaiąć dóbra Tykocin prawem ziemſkim przeciwko oſtrzeżonym warunkom przy podpiſach przeź Poſłów Woiewództwa Podlaſkiego w 1674. roku fol. 46. na konfæderacyi, i na Eleckyi przeź Woiewództwo Malborſkie względem tychże dóbr Tykocina prawem dziedzicznym I. W. Czarnieckiemu Woiewódzie Ruſkiemu w 1661. fol. 12. tit. Gratitudo nadanych. Ale tym prawem nie ieſt źnieſione dawne prawo, które wſzytkie fortece ſtaraniu Hetmanów oddaie. A zatym te ſlowa * „præſidium Rptey - - - pro hac ſola vice ex ratione belli - - - wprowadzić: należy tak rozumieć: że w fortecy Tykocinſkiey wprowadzone woyſko leży pod czáś pokoiu mieć nie będzie.

Majorat. K. 93. w. 2. „Kiedy znowu trzeba było zkonfederowaney Rptey tey ſamey „fortecy Dubieńſkiey, nie wprzód iey użyto, aż pozwolił pod tamten czáś dziedzić Dubna, „któremu przeź diploma Marſzałka ſwoiego konfederackiego (nie mogąc na ten czáś piſać „konſtitucyi) takie ubeſpieczenie dała. Staniſław na - - - Leduchowſki - - - Marſzałek „Generalny zkonfederowaney Rptey. Ponieważ Im. Pan - - - - Lubomierſki Star. Send. „na potrzebę walną zkonfederowaney Rptey pozwolił fortecy ſwoiey Dubna nażwaney „dla lokacyi naſzego garnizonu &c. Jeſzcze za tę uczynność Lubomierſkiemu przyłączo- „ną libertacyią na dóbra, iako ſwiadczy liſt ſub data 6. Febr. 1716. an. z Lubomla od tegoż „Marſzałka Generalnego do tegoż Lubomierſkiego Staroſty Sędom. piſany w te ſlowa „na „affektacią &c. Ordi-

(a) 1669. fol. 13. No. 60. tit Opatrzenie fortec. (b) 1667. Dekret ſeymowy w kſię. in fol. tit. Akta publiczne. (c) na Kart 9 art. 3. z Ordin. Oſtrog. in fol. (d) „Ja Antoni - - Hrabia na - - - „Połonnym, Barze X. Lubomierſki: w Reſkripcie: ieſt w kſię. in fol. tit. Akta publiczne.

Ordinacyia §. CCIV. Do tego diploma, libertacyi, i listu Marszałka Konfederackiego, trzeba było przy rozwiązaney seymem konfederacyi mieć wyraźną konstitucyią dla źniesienia prawa Ordinacyi. A że nie masz; więc Ordinacyia powszechnym spadkom nie podlega: bo prawa Ordinacyi, diploma, libertacija, i list źnosić nie wystarczy. Ordinacyi diploma nie źnosi.

Majorat K. 94. w. 13. „Ze się záś trafiło pod czás inkursyi Szwedzkiey, iż uprzedzaiąc „nieprzyiaciela, ex consilio sessyi Różanskiey disarmowano fortecę Lachowiecką Im. Pana „Jerzego Sapiehy (na ten czás mało letniego) dziedziczną, i nie wziąwszy na to od opie„kunów pozwolenia, disponowali o niey nomine publicô, zaraz ten przykład umorzyła Rpta „przez konstitucyią 1703. fol. 32. tit. Assekuracjia fortecy Lachowieckiey w te słowa: „które „to dobra Lachowieckie ab hinc immunitate dóbr ziemskich iako antea zostawały, gaudere „maią in perpetuum, & ab onere militari maią być wolne.

Ordinacyia §. CCV. Abo dla tego: że dóbra Lachowieckie Ordinacyi prawem nie są ubespieczone; á zatym rządom Rptey w szczegulnosci nie podlegaią? Abo dla tego: że dóbr ziemskich wolność większa nie iest od szlachty dziedziców. Jako záś szlachta lubo wolni przecież prawu podlegaią; tym barziey fortece szlacheckie według prawa władzy Hetmanów podlegaią. Ze tedy zabrana armata z tey fortecy, stało się dla Oyczyźny potrzebnie: bo Szwed uprzedzony nie szkodził tą armatą woysku naszemu; dla Im. Pana Sapiehy naypotrzebniey: bo mu się pewnie armata wróciła; á zatym ani wolność dóbr ziemskich uciemięzona, ani dziedzic ukrzywdzony. Kiedy záś prawo władzy Hetmanów wszytkie fortece poddaie, więc pozwolenie od opiekunów lub samych dziedziców (ile w czasie potrzeby) ani przyzwoite, ani potrzebne. Równie też fortecę Dubieńską woyskiem ubespieczyć należało: żeby ziazd Kolbuszowski nie uprzedził intromissiją podiazdową. Fortecę Dubieńską Woyskiem ubespieczyć należało.

Majorat K. 94. w. 24. „Wszakże gdyby fortece szlacheckie były Rptey? toćby musiała „być i forteca Zamoyska, á zatym nie byłaby potrzebna Rpta, aby Marcin Zamoyski ofiarował „iey konserwacyią tey fortecy na każdą expedicyią woienną, á przecież przyięła tę deklaracyią. „Ani by w tymże roku pisała taż Rpta, że ta forteca są dóbra ordinackie dziedziczne Za„moyskiego, iako napisała w tych słowach: „cujus vigore (Commissionis) niektóre do„bra do niey (Ordinacyi) należące przez Kommissarzów z konwokacyi naznaczonych iuż o„debrane, & hæredi Ordinato oprócz fortecy Zamoyskiey oddane są. Deklaruiemy iż i for„teca pomieniona iako bona Ordinationis principalia, ze wszytką armatą &c. oddana być ma.

Ordinacyia §. CCVI. Nić to bynaymniey ani Ordinatowi przyzwoitemu, ani prawu Ordinacyi nie ubliża: że forteca Zamoyska iest Rptey prawo dowodzi „na usługę Rptey stawiać, i fortecę Zamoyską konserwować będzie powinien (a) tym barziey prawo 1676. fol. 43. tit. Forteca Zamoyska „á do reparacyi murów, i foss włosci Ordinacyi podległe w di„spozycyi Urodz: Ordinata zostaiące dopomagać będą. Dla założenia záś magazinu - - - pozwalamy authoritate conventûs moderni w dobrach Ordinacyi podległych - - - włożyć na poddanych - - - aby po półkorcu żyta miary Zamoyskiey zsypowali. Więc iak wszytkie szlacheckie (prawem powszechnych spadków) tak tym barziey Ordinacyi prawem ubespieczone fortece są razem Rptey beź ubliżenia prawu własnosci przyzwoitey. Fortece Ordinackie są Rptey.

Majorat K. 95. w. 13. „Z tych wszytkich własnych Rptey wyrażenia rzecz widoczna: „że Rpta w wielkiey maiąc pilnosci prawa swoie, któremi immunitatem dóbr szlacheckich „ostrzegła, nic sobie usurpować na gruncie szlacheckim nie chce, ani forteć przywłaszcza; „pewna będąc z dawnego doswiadczenia, że (broń Boże potrzeby) każdy by nie tylko „swoię fortecę, ale i siebie samego na ratunek Oyczyźny, (á przez to i na swoy własny ra„tunek) ofiarował.

Ordinacyia §. CCVII. I dla tego X. Fundator imie swoie stopniem przysposobienia nie śmiertelne, Ordinacyią, i fortecę Rptey prawem przyzwoitym ofiarował. Jako tedy Rpta nikomu nie ubliża prawa własnosci przyzwoitey; tak równie przynaymniey ziazd Kolbuszowski przez wzgląd na prawo, i powagę stanów Oyczyźny prawu Rptey do Ordinacyi i fortecy Dubieńskiey niech nie ubliża. ziazd Kolbu. prawu Rptey niech nie ubliża.

Majorat K. 95. w. 22. „Questija Czwarta. Jeżeli X. Sanguszko M. N. Lit. mógł „ważnie czynić donacije na dóbra Ostrogskie nie czekaiąc resolucyi recessu seymowego? oraź „ieżeli i iak wielki grzech i przeciwko któremu prawu popełnił. Odpowiedź: Jako każdy „swoią własnoscią ma moć disponować, tak kiedy prawem pozwolone czyni dispocycije, „nie grzészy; á zatym ani X. Sanguszko zgrzészył, ile że wedlug formy statutu zeznał donacije.

Ordinacyia §. CCVIII. Ale Ordinacyia nie iest własność X. Imci Sanguszka, i prawo Koron. i ustawy Ordinacyi dzielić, i przedawać teyże nie pozwalaią. Więc zgrzészył. Ani forma statutu od grzechu uwalnia: bo gdy żadnym zapisom Ordinacyia nie podlega, á zatym „ani formie. Więc &c. Przecież i donacije nie są zeznane według formy statutu: bo zapisem Grzech in forma.

S

(a) 1674. fol. 12. tit. Ordinacyia Zamoyska.

pisem osobnym donatariusze ostrzegli X. Imci Sangufzkowi nie tylko dożywotne zażywanie dóbr przedanych; ale też bespieczeństwo (nie zwyczaynym sposobem) względem dóbr nabytych. Więc grzech in forma.

Majorat K. 96. w. 9. ,Objekcija: Jakże nie zgrzészył &c. Odpowiedź. Dla tego samego że i „prawo, i Ordinacyia wyraźnie piszą X. Marszałek nie zgrzészył. Bo gdy by w tym mieyscu „pozwolić na to, iż ta Ordinacyia Ostrogska, i według pozwolenia stanowiona, i approbo„wana; á zatym pozwolić: że służy prawo dobrom iey, iż alienowane być nie mogą, to to „prawo wcale X. Marszałka non ligat, ani się sciągać do niego może; co swiadczą wyraźne „Ordinacyi słowa: ut autem hæc Ordinatio &c. perpetuum robur obtineat, hoc onus I. & M. re„cognoscens in personam & post in reliquos omnes ordine suprascriptô, & modô ac gradu in „bona morte derelinquenda succedentes temporibûs perpetuis imponit, quod nunquam licebit „omnibus universis, & singulis ex hac vel illa familia & stirpe successoribus, ac bonorum or„dinationi præsenti subjectorum constitutis & ordinatis hæredibus dominis, & Possessoribus ea „bona nec in toto, nec in parte &c. alienare, donare, & resignare &c. z tego tedy Ordinacyi „punktu każdy iawnie wiedziéc może: że X. Ostrogski ordinowawszy dwie XX. Zasławskich, „i XX. Radziwiłłów do sukcessyi linije, pisał prawo na tychże ordinowanych dziedziców, ale nie „na naturalnych sukcessorów, i w niższym punkcie na tychże ordinowanych dziedziców, taki „amissionis hæreditatis napisał rigor: *Alioquin secùs facere præsumens ab omni beneficio & præ„rogativa ac beneficio adoptationis, & substitutionis hæredis Ordinationis præsentis vigore jure „cadet. X. Marszałek ex fæmella idący, ani mógł być tych dóbr ordinowanym dziedzicem, „ani był, ale po upadłym od śmierci Alexandra Zasławskiego Ordinackim prawie wziął te „dobra: nie beneficiô adoptationis, & substitutionis hæredis, ale beneficiô juris naturæ syn po „matce; á zatym non ligabat go Ordinackie prawo, ale favebat mu jus naturæ, które wolney „swoią własnoscią nie broni dispozycyi. Azatym: że X. Marszałek poczynił na te dobra „donacije obstante lege Ordinationis, które dóbr przedawać nie kazało, tak wielki grzéch po„pełnił, iak Szlachcic wyieżdzaiący za granice obstante lege senatoriâ które Senatorom wyież„dzać za granice zabrania.

Ordinacyia §. CCIX. Szlachcic za granice iadący nad opis konstitucyi 1717. fol. 46. §. 6. Art. Takież karanie &c. nie grzészy iako Senator, lub Starosta, czyli Urzędnik obowiązany przysięgą do usługi Królowi i Oyczyźnie sub pænis contra negligentes officiales: iako czytamy w statucie 1543. fol. 144. tit. Dignitates, & officia &c. art. „satisfaciendo postulationibus &c. Ale grzészy iako podeyrzany de crimine perduellionis według konstitucyi 1588. fol. 455. tit. de Crimine: art. „takiż postępek ma być in &c. Podobnie też X. Sangufzko lubo nie grzészy iako Ordinat przyżwoity; ale grzészy iako potomek źstępuiący X. Fundatora sprzeciwieniem się prawu i Ordinacyi.

2. Czytamy w prawie „aby wedle tey Ordinacyi te dobra vel in toto, vel in parte nie „mogły być per hæredes etiam de lumbis ejus, & Successores ejus alienowane (*a*) Ordinacyia ostrzega „quam ab omnibus, & singulis Successoribus suis, ex quacunque linea (czyli recta, czyli collaterali) existentibus, salvam tam in toto, quam in parte (*b*) a zatym ani X. Imci Sangufzkowi jus naturæ favet: dowodzi §. 189. Ordinacyia zaś zapewne przekonanym. czyni, ten sam wspomniony punkt przez Autora dowodzi „in reliquos omnes ordine suprascripto, & modô ac gradu in bona morte derelinquenda succedentes. A że nie tylko Ordinacyią zostawił „ordine supraścriptô succedentibus; ale większe ieszcze do działu dobra „in reliquos omnes - - - modô, & gradu in bona morte derelinquenda succedentes: sposobem działu, i spadków. Więc i prawo Kor. i Ordinacyi ustawy, i prawo natury X. Imci Sangufzka w popełnionym grzechu przekonanym czyni *„alioquin secùs facere præsumens ab omni beneficio, & prærogativa, to iest: od wszelkiey pochodzącey fortuny Przodka oddala. Jakoż być dziedzicem pochodzącey po X. Fundatorze fortuny, á przecież znosić Ordinacyią! ani sprawiedliwość powszechna, ani prawo Koronne (*c*) dopieroż obowiązana wdzięczność nie pozwala. A ponieważ Ordinacyia według pozwolenia uczyniona dowodzi §. 58. Approbaty nie potrzebuie dowodzi §. 89. ani śmiertelnoscią wyżnaczonych następców bez potomnych, w doczesne prawo nie zamienia się obiasnia §. 192. Więc służy iey prawo o nie roździelnosci dóbr.

X. Sangufzko w grzechu przekonany Ordinacyią.

Majorat K. 98. w. 6. „Objekcija. Daymy to że iako nie Ordinat. &c. Odpowiedź. „Żeby mógł kto nie zawodnie powiedziéc o czyiey akcyi, że iest formalnym i prawdziwym „przeciwko prawu grzechem, trzeba piérwey pokazać decyzią prawa: że to lub inne prawo „decidowało, aby tey akcyi nie robić; abowiem gdzie zakazu prawa nie masz, tam przestę„pstwa zakazu być nie może. To zaś rzecz widoczna, że Recess seymowy dla tego same„go,

(a) 1609. fol. 895. tit. Ordinacya. (b) Na Kar. 11. art. Bona. z Ordin. Ostrog. in fol. (c) 1543. fol. 210. tit. Inscriptio.

„go, że ieſt Receſs, i odłożenie decyzyi, nie ieſt deciziją, i żadnym zakazem nie zagradza „drogi do czynienia donacyi. A zatym tego przeſtąpić nie podobna, co drogi nie zalega.

Ordinacyia §. CCX. Ale „Receſs Ordinacyi Oſtrogſkiey (a) do przyſzłego ſeymu. Więc na ſeymie ułatwienie popiérać należało; nie w Kolbuſzowy dowodzi §. 186. Receſs Ordinacyi nie źnoſi, i owſzem ochrania i ubeſpiecza §. 189. obiasnia. Więc działem, i donacijami źnoſić teyże nie godzi ſię. Zakaz prawa opiſuie §. 209. Więc grzech. Ordinacyi źnoſic nie godzi ſię.

Majorat K. 98. w. 22. „Ani też ten Receſs favore Rptey naſtąpił, która gdy by miała „do tych dóbr prawo, nie czyniła by ſama ſobie dobrowolnie ſzkody, i tak źnaczne dobra mo„gąc mieć pod tamten czáś zaraz, w Receſs by dla tego nie puſzczała, żeby ich aż dopiero za „lat kilka odbiérać mogła. Jakoż że nie favore Rptey ten receſs: źnać to po naſtępuiących „od czaſu Receſſu doſzłych 19. ſeymach, gdzie maiąc wyraźne prawo, aby ſeym od receſſu „zaczynać, przecież o żadney ſwoiey do tych dóbr nie wſpomniała pretenſyi.

Ordinacyia §. CCXI. Tak czáś, i okoliczność kazała. To ieſt: czáś czyli woynami lub zamięſzaniem wewnętrznym zatrudniony. Okoliczność abo nie dopuſzczaiąca, abo przeſzkadzaiąca dla własney korzyści z przywłaſzczoney Ordinacyi: upewni §. 167. 160. Przecież to ani Ordinacyi ſzkodzi prawo dowodzi „non obſtante ullâ præſcriptione & fatalibus (b) ani Rptey ubliża: ſam Autor broni „aliàs iuż by nie było do tych czas żadnego Boſkiego, i lu„dźkiego prawa, którego by nie źnioſły tym prawom przeciwne defektów ludźkich przykła„dy; (c) ale defekta źnoſić należy, i karać, prawa záś utrzymać. Więc &c. Ze receſs favore Rptey opiſuie §. 144. Ze Rpta ma prawo przyźwoite do roſporządzenia i zawiadowania Ordinaciją dowodzą §. 172. 173. 174. 175. defekta źnoſie, i karać, prawa utrzymać należy.

Majorat K. 99. w. 6. „Nawet konſtitucija anni 1717. która naypewniey wſzytkim Rptey „potrzebom i prawom iey prowidować mogła, nie tylko o dobrach Oſtrogſkich, ale nawet „i o 600. ludziach wzmianki nie czyni, choć całą Rptey wykalkulowała obronę i aukciono„wania iey priwatnego zabroniła.

Ordinacyia §. CCXII. Aboż to 600. Zołnierzy żołdem Ordinacyi Oſtrogſkiey opatrzonych, ieſt aukcionowanie priwatne? więc ziazd Kolbuſzowſki ſeym walny; á iako to wnoſić błąd ieſt, tak równie &c. bo żołnierzy 600. nie ſpiſkiem domowym, ale uſtawą Ordinacyi, 4. konſtitucijami, dwoma Dekretami Seymowemi ubeſpieczonych, nie ieſt aukcionowanie priwatne; raczey ſpiſanie Kolbuſzowſkie (d) 600. żołniérzy Ordinackich, tylko w 554. Bojarów zamieniaiący ieſt aukcionowanie priwatne: á zatym przeciwko prawu. Jeżeli 600. Zołnierzy Ordinacyi Oſtrogſkiey ieſt aukcionowanie priwatne; więc równie 200. Zołnierzy Zamoyſkich, 150. Myſzkowſkich ieſt aukcionowanie priwatne; á iako to wnoſić prawo nie pozwala §. 26. 23. przeſtrzéga; tak równie &c. Gdyby konſtitucija 1717. wſzytkim Rptey potrzebom, i prawom opatrzyła, nie była by przyczyna Receſſu do przyſzłego ſeymu (e) ale, &c. Więc &c. Konſtitucija 1717. ſtarała ſię doſtoieńſtwo N. Auguſta wtórego obwarować, zamięſzanie wewnętrzne uſmierzyć, woyſka zagraniczne wyprowadzić, własnemu woyſku żołd nie zawodny z ſkarbu Rptey poſtanowić; o roſporządzeniu záś Ordinacyi czáś zatrudniony myſlić, i czynić nie pozwolił; tym barziey 600. Zołnierzom w żołdzie Ordinackim będącym, żołdu z ſkarbu Rptey poſtanowić nie należało. Zołnierzy 600. Ordinacyi żołdem nie ieſt aukcionowanie priwatne.

Majorat K. 99. w. 12. „Owſzem zkonfederowana Rpta niżeli przyſtąpiła do tey kon„ſtitucji, brała pozwolenie od dziedzica dóbr Oſtrogſkich żeby ſwoy Garnizon w Dubnie lo„kować mogła; żeby záś w Kamiencu, Białey Cérkwi, Lwowie i innych ſwoich dobrach lo„kowała, nikogo ſię o to nie pytaiąc czyniła. Toć źnać że z tego Receſſu żadney ſobie nie „formowała prætenſyi do dóbr Oſtrogſkich, iako i praw ſwoich, i praw, które dobrom ziem„ſkim nadała, zawſze pamiętna.

Ordinacyia §. CCXIII. Wnieſienie iak omylne? dowodzą §. 211. 212. Receſs Ordinacyią ochrania, Rptey prawa ubeſpiecza maſz pod §. 144. Ze tedy Rpta równym beſpieczeńſtwem wprowadziła Garnizon ſwóy do Dubna, tak, iako do Kamieńca &c. bez pozwolenia mniemanego dziedzica; toż ſamo diploma zeżnaie: „i w oſobliwſzym reſpekcie naſzym „mieć dobra iego, które przez tę lokaciją mogły ponoſić iaką ſzkodę (f) Gdyby tedy pozwolenie wnieſione miało poprzedzać wprowadzenie Garnizonu Rptey do Dubna; więc ani Garnizon wprowadzony nić by nad pozwolenie nie wykroczył zbytkiem, ani dziedzic ukrzywdzony źnoſił by tę ſzkodę. Ale abo ſtarał by ſię o równą konſtitucją iako zaſzczycone ſą Tykocinſka, i Lachowiecka fortece, abo przynaymniey o Dekret przywrócenie ſzkód poczynionych nakazuiący. Gdy iednak ani konſtitucyi podobney, ani Dekretu nie maſz; więc Rpta nie brała pozwolenia od Alexandra Lubomierſkiego: bo go nie źnała być ani Ordinatem, ani dziedzicem. W Fortecę Dubienſką wprowadzony Garnizon Rptey bez pozwolenia mniemanego dziedzica.

 Majorat

(a) 1677. fol. 9 tit Receſs Ordinacyi. (b) 1609. fol. 895. tit Ordinacyia. (c) Kar. 80 w. 14. kſią. in 4to tit. Uwagi. (d) Transakcija względem ludzi &c. w kſię. in fol. tit. Akta publiczne. (e) 1717. fol. 79. No. 36. tit. Receis. (f) Na Kar. 93. w. 20. kſią. in 4to. tit. Uwagi.

Majorat. K. 99. w. 21. „A nad to gdyby (choć beź fundamentu) ſupponować, że Rpta „miała iaką do dóbr Oſtrogſkich pretenſiją, cóż te donacije przeſzkadzaią do reſolucyi receſ- „ſu? który tą władzą, i tą powagą, i takąż łatwoscią reſolwować może Rpta po donacijach, „iak by go przed donacijami łatwiey, i ważniey reſolwować nie mogła; bo nie więcey ieſt „obligowany ieden X. Marſzałek do poſłuſzeńſtwa Rptey, iak ci wſzyscy, którym donacije „poczynił. Ani też ci wſzyscy więcey maią mocy circa libertatem vetandi iak ieden X. Mar- „ſzałek i każdy Szlachcic; źwłaſzcza że i przed nabyciem donacyi ciż ſami opponowali by „ſię konfiſkacyi tych dóbr, broniąc prawa natury iako ſukceſſorowie do tey ſubſtancyi.

Ordinacyia §. CCXIV. Konfiskacyi kara beź winy i ſądu być nie może, dowodzi §. 197. Więć w ſądzie dowodzić należało: że Ordinacyia iuż nie Ordinacyia, ale powſzechnym ſpa- dkom podlega; á zatym ſukceſſorom należy. Gdy iednak ziaźdem Kolbuſzowſkim źnieſiona Ordinacyia beź ſądu; więć X. Sanguſzko i donatariuſze nie pewni ſukceſſorowie Ordina- cyi, ale iawnie ſą nie poſłuſzni prawu. I dla tego libertatem vetandi na mocy zakładaią, która iak wiele ubliźa równosci każdego Szlachcica, i wolnosci powſzechney? obiasnia §. 142. Je- żeli záś ieden X. Im. Paweł Sanguſzko Adminiſtrator Ordinacyi doſyć zatrudnił ułatwienie re- ceſſu ſeymowego (iako ſwiadczy manifeſt w Grodzie Warſzawkim roku 1721. przeź X. Imci Auguſta Czartoryiſkiego Wdę Ruſkiego uczyniony,) tym barziey teraź X. Imci Januſz San- guſzko ani dziedzic, ani Ordinat, ani Adminiſtrator przybrawſzy donatariuſzów zatrudniać Seymów nieomięſzka doſwiadczone zerwanie ſeymu perzeſzłego przeſtrzega, i Autor prze- ciwny iawnie upewnia „źdania Rptey - - - nie można ſeparować od źdania X. Imci Mar- „ſzałka, i od źdania wſzytkich donatariuſzów iego, nawet i od przyiaciół ich wſzytkich (a) więć ta mniemana libertas vetandi, iawnym ieſt wyobrażeniem cięſzkiey dla wſzytkich niewo- li; ale libertas ſentiendi, & jus vetandi przy prawie (b) ani wolnosci powſzechney, ani ró- wnosci i prawu każdego ubliźa, i do ułatwienia receſſu ſeymowego zapewne dopomoże.

X. Sanguſzko i donatariuſze nie pewni ſukceſſorowie do Ordinacyi.

Majorat K. 100. w. 11. „To záś nie tylko ius naturæ, i prawo dóbr ziemſkich tak wielo „prawami i ſprawiedliwoscią wſparte, ale i ſama ſvadet więcey niż politica ratio, iż iako ca- „łe Rptey corpus, złożone z liczby osób ſynów Koronnych, tak* większa liczba ſynów wię- „kſzą częſć totius ſkładaiąca bliżey ieſt ad totum, niżeli ſyn ieden; á zatym convenientiùs ieſt „Rptey: że większa liczba iey ſynów ukontentowana dziedzictwem tych dóbr będzie, niż „gdyby ieden dziecdzić był kontent.

Ordinacyia §. CCXV. Więć nie tylko Oſtrogſką, ale wſzytkie inne Ordinacyie, więcey rzekę wſzytkie Biſkupſtwa, Opáctwa i Staroſtwa, i owſzem wſzytkie nawet Ekonomije Kró- lewſkie źnoſić: bo co ieden ma być kontent, lepiey żeby wſzyscy byli kontenci: ponieważ z wſzytkich ſkłada ſię ciało cáłey Rptey. A iako na to ani ſprawiedliwość powſzechna, ani prawo Koronne pozwoli; tak równie źnoſić dla tego Ordinacyią Oſtrogſką żeby tey ieden nie trzymał według uſtaw Ordinacyi, ale kilkunaſtu (według uchwały Kolbuſzowſkiey) nie ieſt ſłuſzność. Ale nad to: ieżeli* większa liczba ſynów większą częſć totius ſkładaiąca bliżey „ieſt ad totum niżeli ſyn ieden, á zatym bliżſza Ordinacyi. Tym barziey cała Rpta bliżſza ieſt ad totum, i owſzem iſtotne totum, niżeli kilkanaſcie osób: á zatym (źdaniem nawet tey nie źnaiomey polityki) convenientiùs aby Rpta cała nie roździelną trzymała Ordinacyią w zawia- dowaniu do roſporządzenia dalszego według uſtaw teyże Ordinacyi.

Ordinacyią Rpta bliżſza zawiadować demonſtratione geometricâ.

Majorat K. 100. w. 20. „Objekcija. Kiedy Rpta zoſtawiła ſobie &c. Odpowiedź. Na „ten argument iuż ſą dwie wyżey odpowiedzi. Pierwſza pod kweſtiją o approbacie Ordi- „nacyi, gdzie tam ieſt: że w reprezentacyi źdania ludźkiego formowana illacija, prawem „być nie może. Druga odpowiedź: ieſt immediaté w tey ſamey kweſtyi: że donacije do re- „ſolucyi receſſu nie ſą przeſzkodą.

Ordinacyia §. CCXVI. Przeciwko piérwſzey maſz przeſtrogę pod §. 99. dowodząc: że uſiłowana approbata uchwałą Kolbuſzowſką, nie moze być prawem wyciągaiącym approba- ty: bo ta dla Ordinacyi ani przyźwoita, ani potrzebna: Przeciwko drugiey przeſtrzega §. 214. dowodząc: że donacije mogą zatrudnić ułatwienie receſſu: libertatis abuſu.

Majorat K. 101. w. 5. „Jeżeli záś w tey okolicznosci grzéch iaki upatrzyć trzeba? to go „wyżey ſzukać niż w X. Marſzałku należy, ale zaraź w Teofili na ten czáś X. Wiśniowie- „ckiey á potym Lubomiérſkiey; bo* ta była wſzytkiemi winna, że naypiérwſza powſzechnym „naturalney ſukceſſyi prawem iako ſioſtra po rodzonym bracie te dobra wzięła, i podała „tymże prawem ſynowi, ſyn ſioſtrze, á ſioſtra źnowu ſynowi X. Marſzałkowi. A ieżeli „ſię Teofila złoży decizyią Króla, decyzyią osób Senatu i Equeſtris Ordinis w oczach cáłey „Rptey pod czáś ſeymu zawartą, że ci nie czyniąc krzywdy naturalnemu prawu, oddali iey „te dobra, Rpta nigdy ich nie odbierała, ani chciała kiedyſzkolwiek odbiérać, á zatym ieżeli

„Teo-

(a) Kar. 102. w. 15. kſią. in 4to. tit. Uwag. (b) 1673. fol. 2. art. My ſtoſuiąc ſię „formam Rpcæ ad antiquum ſtatum przywracamy - - - libertatem ſentiendi &c.

„Teofila niewinną się być pokaże, iż piérwsza wziąwszy te dobra podała sukcessorom pra„wem natury; cóż będzie winien X. Marszałek za poczynione donacije? ponieważ nie ina„czey tylko z prawem natury razem, przyszło mu prawo wolney temi dobrami dyspozycyi.

Ordinacyia §. CCXVII. Ponieważ Teofila Lubomirska wszytkiemu winna, * że naypiérwsza powszechnym naturalney sukcessyi prawem iako siostra pro rodzonym bracie wzięła te dobra Ordinacyi prawem ubespieczone. Więc razem z dobrami przywłaszczonemi podała winę X. Marszałkowi pewnieyszym spadkiem, niżeli dobra. I ten grzéch spadkowy lub piérworodny zapalił żądze grzéchu popełnionego źiazdem Kolbuszowskim. Jako zaś Teofilę rozsądek Króla, i osób Senatu, i koła Rycerskiego nie uwalnia od grzéchu, i owszem obciąża, i oskarza §. 188. 189. tak równie X. Marszałka. A zatym prawo przywłaszczone nie daie zupełney wolnosci do rosporządzenia cudzemi dobrami. Dla czego zaś Rpta tych dóbr nie odbiérała piérwey? opowie §. 211. ale w 1720. odebrała masz pod §. 163. 164. i teraź przyżwoicie trzyma: dowodzi §. 172. Ze Ordinacyia prawa natury zstępuiących nie krzywdi dowodzi §. 61. 65.

Prawo przywłaszczone nie daie zupełney wolnosci rosporządzić cudzemi dobrami.

Majorat Kar. 101. w. 25. „Objeckija: Czemuż ciż sami Antecessorowie &c. Odpowiedź. „Bo mieli Sukcessorów á ten nie ma, i miéc się nie spodziéwa. A do tego iako nikt podo„bno nie winuie X. Marszałka, ieżeli on więcey dóbr possessorom poroździawał, niż każdy „z Antecessorów iego choć równie iak on roździawać mogli, tak iż on mogąc czynić, poczy„nił donacije, nikt go winować nie powinien dla tego, że iego Antecessorowie nie czynili ich „choć mógli; ponieważ to wszytko od dobrey woli zawisło.

Ordinacyia §. CCXVIII. I przykład chwalebny Przodków (nie których bez potomnych (a) wszytkich zaś prawu posłusznych) zawstydza X. Imci. że czynił donacije na dobra Ordinacyi (lubo nie mógł) i prawo tym barziey przekonanym czyni pod §. 209. Oraż wielu dzierzawców o krzywdę własną, cała zaś Rpta o zgwałcenie prawa Ordinacyi obwinia: skargi urzędowe dowodzą. pod §. 165. 167.

Majorat K. 102. w. 12. „Objeckija: Cożkolwiek bądź, przecież inconsultâ tota Rpca &c. „Odpowiedź. Naprzód* zdania Rptey która na seymach ** nie pluralitate votorum, ale *** in ple„na każdego activitate deciduie, nie można separować **** od zdania X. Marszałka i od zdania „wszytkich donatariuszów iego, nawet i od przyiaciół ich wszytkich, ponieważ ci wszyscy „iako częsci składaiące z drugiemi całą Rptą influunt i przeź siebie, i przeź swoich przyia„ciół w decizyie i zdania Rptey ***** i choćby się co na seymie innym wszytkim żdało, á X. Mar„szałkowi i donatariuszom iego, którzy są i pars senatu, i pars Ministerij, i pars Equestris Ordi„nis, tudzież gdy by się ieszcze toż samo i wszytkim ich przyiaciołom nie żdało ****** nie mo„żna by mówić, że piérwsze innych wszytkich zdanie iest zdanie całey Rptey, ale by tylko „można powiedziéć: iż iednym się tak żdawało, á drugim inaczey. A zatym nie można „mówić, że czynienie przeź X. Marszałka, i przyięcie donacyi przeź Donatariuszów iego, „iest inconsultâ totâ Rpca, ale chyba inconsultis civibûs aliter sentientibûs.

Ordinacyia §. CCXIX. I owszem tak mówić należy inconsultâ totâ Rpcâ względem powagi prawa trwałość wieczną nie roździelney Ordinacyi ubespieczaiącego dowodzi §. 210. Jeżeli zaś *„zdania Rptey nie można odłączyć ***od zdania X. Imci Marszałka, i od zda„nia Donatariuszów iego, nawet i od Przyiaciół ich wszytkich. Więc (uchyliwszy powagę naywyższą stanów Oyczyżny) wyżnać należy: że X. Imci Sanguszko iest samowładny Pan i udzielny w Polszcze, cokolwiek uchwali na zieździe Kolbuszowskim, podlegać temu powinna Rpta: bo * „zdania Rptey nie można sep rować od zdania X. Marszalka. A iako to „wnosić błąd iest; tak to pewnieysza: ponieważ X. Imc Sanguszko i z donatariuszami swemi odłączył się osobnym zdaniem, i osobliwym ziazdem Kolbuszowskim od zdania Rptey, oraż **nie pluralitate votorum, ale „barzo małą liczbą, ani *** in plena activitate, ale martwą dzielnoscią znosi Ordinacyią i prawa; á zatym Rpta nie może zdania swego łączyć zdaniem X. Imci Sanguszka: bo by to była: abo społeczność winy; abo nie wola sromotna dla Rptey podlegać uchwale Kolbuszowskiey. Wszak ieżeli *****„i choćby są co na seymie innym wszytkim żda„ło, á X. Marszałkowi i Donatariuszom iego - - - tudziez - - - i wszytkim ich Przyia„ciołom nie żdało, nie można mówić że piérwsze innych wszytkich zdanie, iest zdanie „całey Rptą; tym barziey: lubo X. Imci Sanguszkowi i Donatariuszom iego na zieździe Kolbuszowskim żdało się znieść Ordinacyią; Rptey zaś nie żdaie się na seymikach seymie dowodzi §. 130. ****** nie można mowić: że piérwze zdanie X. Imci Sanguszka i donatariuszów iego iest zdanie całey Rptey; ale tylko powiedziéc można: tak się podobało X. Imci Sanguszkowi, i donatariuszom aliter sentientibûs civibûs. Przecież gdy Autor twiérdzi „wię„ksza liczba synów większą część totius składaiąca bliżey iest ad totum, niżeli syn ieden, (b) i statut Koronny pódobnie pisze „turpis est pars, quæ suo non congruit universo (c) á zatym conve-

Rpta nie może zdania swego łączyć zdaniem ziazdu Kolbuszowskiego.

T

(a) Alexander Zasławski Ordinat przyżwoity, Alexander Lubomirski przywłaszczony bezpotomni.
(b) Na kar. 100. w. 15. ksią. in 4to. tit. Uwagi w sprawie. (c) Casimiri Magni. Visliciæ, fol. 44. art. In bello Officia Imperatoris. vers. 10.

convenientius żeby X. Imci Sangufzko i donatariufze żdanie fwoie dalekie zbliżyli do żdania całey Rptey utrzymuiącey Ordinacyią Oftrogfką: ile gdy libertatem fentiendi, & jus vetandi przy prawie tylko oftrzega konftitucija 1673. fol. 2. art. My ftoniąc fię do zgody &c.

Majorat K. 103. w. 10. „Gdyz ftan naywyżfzy wcale temu nie przéczy (co wfzytko „lubo nie na feymie; ależ mieysce feymowania nie odmienia żdania.

Żdanie Kolbufzowfkie mieysce feymowania przyżwoite odmienia.

Ordinacyia §. CCXX. Ale z mieysca feymowania wydana przyżwoicie Adminiftracija, i Kommiffija dla utrzymania, i przywrócenia do pierwfzey iftoty i pory Ordinacyi Oftrogfkiey; więc mieysce feymowania przyżwoite odmienia żdanie Kolbufzowfkie, i ftan nayżyfzy fłusznie temu przéczy: przeź obowiązek utrzymania prawa źdeptanego.

Majorat K. 103. w. 12. *„Nigdzie záś prawo nie pifze, aby ieden nie mógł difponować, abo nabywać fortuny, poki fię drugiego nie poradzi.

Ordinacyia §. CCXXI. Jeżeli temu wierzyć? więc wyżfzemu udaniu wierzyć nie na„leży: „Zkąd iawnie poznać: że ieżeli wfzytkie około własnych fortun pofpolitym „zwyczaiem czynione partikularne prawa nie tylko maią pozwolenie, i formę ftanowie„nia fwego, ale iefzcze za pozwoleniem i według formy pod dozorem ziemftwa ftano„wione maią approbatę; iakże prawa majoratów w Polfzcze nie powfzechne, zupełney „formy prawem opifaney nie maiące, priwatnie w domu beż oka zwierzchnosci choć „nie przeciwko pozwoleniu pifane, obeyść fię beż approbaty i moc prawa mieć mogą „&c. (a) fam Autor podaie fpofób *nigdzie záś prawo nie pifze, aby ieden nie mógł difpo„nowac - - - fortuną poki fię drugiego nie poradzi. Wfzak poradzić fię: znaczy to: lub pozwolenie, lub przeftrogę zakazuiącą. Idzie zatym: że approbata na Ordinacyią nie po-

Approbata Ordinacyi nie potrzébna.

trzebna: bo* nigdzie prawo nie pifze. Równie dowodzi §. 85. Gdy przecie X. Imci Sangufzko fzukał rady u ziaźdu Kolbufzowfkiego dla źniefienia Ordinacyi; tym barziey fzukać raczey było na feymie u ftanów Oyczyźny: bo za ich pozwoleniem Ordinacyia uczyniona. Atoli iednak pifze prawo: że ieden nie może rofporządzać fortuną póki fię drugich nie poradzi: iako to nie dorofły, lub opiekun, czyli brat ftarfzy małoletnich braci, lub fierót dóbr przedawać nie może beż porady przyiaciół (b) dla tego: że abo prawo nie pozwala, abo przyżwoitey własnosci prawa nie ma. Równie też X. Imci Sangufzko nie maiąc prawa przyżwoitey własnosci do Ordinacyi, przeciwko zakazuiącemu prawu przedawać teyże nie mógł: dowodzi §. 209. 210.

Majorat K. 103. w. 14. „Ale datô non conceffo że X. Sangufzko z całą idem fen„tientium partiją, to ieft: z tą całą częscią Rptey mógł by gdzie zafiać całą Rptą i fzu„kać iey rady, to tey rady i refolucyi na nią fzukać by na feymie trzeba, lecz kiedy iuż „lat 70. minełо, iak Rpta rad i refolucyi nie daie, toć wziąć tey rady nie podobna.

Ordinacyia §. CCXXII. I dla tegoż ziaźd w Kolbufzowy fkładać! aboż to divifum Imperium cum Jove Cæfar habet? A iako to pochlébftwo tylko Poety Cefarzowi przyźnaie; tak X. Imci Sangufzkowi fkładaiącemu ziazd Kolbufzowfki przywłafzczoną powagą, prawo gani (pod §. 145. 186.) fkutek żałosny potępia. Lubo záś Rpta od lat 78. nie ułatwia receffu feymowego; przecież mało co Rpta, á raczey nic nie winna, czáś broni, okoliczność dowodzi. Naprzód: pod panowaniem Jana trzeciego przeciągnionym do roku 1696. okoliczność ufzczęfliwiaiąca (X. Katarzinę z Sobiefkich Radziwiłłową fioftrę rodzoną, i Teofilę z Zaflawfkich Lubomiérfką córkę iey) pomyflić nawet o ułatwieniu receffu feymowego nie pozwoliła. Uwierzy tym łatwiey X. Imci Sangufzko, gdy fobie wfpomni: ze pałać Warfzawfki i nie które grunta przeź f. p. Augufta wtórego nabyte, i konftitucją 1726. fol. 58. tit. Pałać Nafz. przyźnane, dopiéro tenże X. Imci Sangufzko po fmiérci Króla Imci Augufta wtórego, na fundamencie wyżfzego prawa (c) odebrał; tak też Rpta (chwała BOGU) że przynaymniey receffem ochroniła Ordinacyią pod panowaniem Jana trzeciego brata, i wuja ftron przywłafzczaiących. Za N. Augufta wtórego trwaiąca woyna domowa do roku 1718. poróżnionym ftanom Oyczyźny upomnieć fię o Ordinacyią Oftrogfką nie dopusciła. Przecież po ufpokoieniu wewnętrznym N. Auguft wtóry wydał Adminiftracyją w 1720. roku; którą pozyfkawfzy X. Paweł Sangufzko zatrudnił dofyć X. Imci Auguftowi Czartoryifkiemv na ów czáś Kawalerowi Maltanfkiemu ftaraiącemu fię być Ordinatem Oftrogfkim.** Objął znowu też Ordinacyią X. Imci Janufz Sangufzko fyn, ani weżwany, ani obrany Ordinat, tylko przywłafzczoną dzierzawą, i póty był w teyże Ordinacyi fzczęfliwym, póki chciał; bo Rpta nie przefzkadzała (kochaiąc w nim żyiącą oftatnią krwi kroplę X. Fundatora) ale ziaźd Kolbufzowfki wźględu tego nie miał, gdy uchwałą fwoią X. Sangufzka z teyże Ordinacyi rugował. Ze tedy recefs feymowy dotąd nie ułatwiony, po częsci czáś niefzczefliwy, naywięcey záś ludzie nad to fzczęfliwi fą obwinieni; ale Rpta dość cierpiąca cale nie

Receffu ułatwienie dla czego opóźnione.

win-

(a) Na kar. 34. w. 11. kfią. in 4to. tit. Uwagi. ** dowodzi §. 214. Kar. 72. (b) Cafimiri Vislicijæ fol. 508 tit. Tutor. (c) 1631. fol. 3. tit. o dobrach ziemfkich.

winna. Przecież podobnieyſza było : abo rady ſtanów Oyczyżny ſzukać przyzwoicie, i czekać (nie przykrząć ſobie płużącym ſzczęsciem w Ordinacyi) abo wiernym poſłuſzeńſtwem podlegać prawu ubeſpieczaiącemu Ordinacyią Oſtrogſką, niżeli ziazdem Kolbuſzowſkim prawo i Ordinacyią znoſić, i ſiebie ſamego z teyże rugować.

Majorat K. 103. w. 21. „Uwodząc ſie zaś nadzieją rady, zoſtawić bez potomnym „zeysciem nie diſponowaną fortunę była by podobno gorſza rada, niżeli ta aſſeritur, iż „nie czekaiąc rady poczyniono donacije, bo ieżeli teraz, gdzie *wolna diſpozycija deter„minowała jus każdego i wyznaczyła co ieſt czyie, á nie maſz uſpokoienia? cóż by „ſię w ten czaś działo, gdzie każdy by z oſobna pretendował: iż abo więcey, abo wſzytko iego.

Ordinacyia §. CCXXIII. Ten naylepiey zyſka który dowiedzie : ze wſzytko iego. Ale że tego ani Ordinata, dopiéroż dziedzica od roku 1673. nie maſz. Więc ten ſam zyſka, któremu ſtany Oyczyżny (wolnym obraniem przez większą liczbę ogłosów (a)) ofiarować będą Ordinacyią. Roſporządzenie záś X. Imci Sanguſzka nad to* wolne, do zagona nawet Ordinacyi przyzwoitego prawa nie daie. A zatym rada nie może być gorſza: bo złożyć ziazd w Kolbuſzowy iak nie przyſtoyno? dowodzi §. 145. 186. Znoſić Ordinacyią iak nie przyzwoita? zeznaie §. 218.

Majorat K. 104. w. 5. „Reſztę w tey kweſtyi (ieżeli by ieſzcze iakie byc mógły) „ſzkrupułów, doſkonale reſolwować będą 14. Klaſztorów pod receſſami ſeymowemi an„norum 1726. & 1736. oczekuiących de lege potrzebney na ſwoie funduſze approbaty, „które (ile dobra maiące) tak plenô jure ich zażywaią, iak inaczey po naſtąpionych ap„probatach zażywać nie będą mogli, choć te dobra tylko jure pietatis, non jure naturæ „nadane maią, kiedy záś im kto kweſtionuie w rządach, zadaiąc: że Receſſa ieſzcze nie „reſolwowane, może być approbata, abo disapprobata funduſzu tego? tak odpowiedaią: „że P. BOG iako ſupremus wſzytkich etiam około fortuny akcyi ludzkich arbiter ma w „receſſie nie doscigłych ſądów ſwoich zawieſzoną decizija o każdego akcyi. Ale to** Bo„ſkiemu receſſowi i przyſzłey iego decyzyi bynaymniey non præjudicat, że kto*** według „służącego ſobie poſtępuie prawa.

Ordinacyia §. CCXXIV. Ale X. Imc. Sanguſzko nie *** według ſłużącego ſobie prawa, i owſzem przeciwko prawu poſtąpił ſobie z przywłaſzczoną Ordinacyią. Więc iak odłożeniu Boſkiemu ubliża; tak też namiesniczym BOGA na ziemi rządom ſtanów Oyczyżny wiele uwłóczy? opiéwa §. 145. Przecież ten poſtępek** ani ſądom Boſkim, ani ſądom Koron. bynaymniey nie przeſzkodzi. Ponieważ záś konſtitucija 1635. fol. 7. tit. Ordinacyia Rptey dóbr ziemſkich: pozwalaiąca czynić funduſze o approbacie nie piſze. Więc niepotrzebna. I lubo Exorbitancija 1669. No. 53. opiéwa „dobra dziedziczne na nową „fundacija ſine conſenſu Rpcæ contra Conſtitutiones oddane, iako prawu przeciwne, & „vim Ordinationis w ſobie maiące, aby nullitatis były. Gdy iednak funduſz uczyniony według prawa, gdy approbata konſtitucija wyżey wſpomnioną nie oſtrzeżona, gdy Exorbitancije na ſeymie coronationis za prawo powſzechne nie przyięte, ale w receſſie dotąd zoſtaią (b) więc iak funduſzu według konſtitucyi 1635. uczynionego approbata nie potrzebna; tak równie Ordinacyi approbata ani potrzebna, ani przyzwoita. Approbata funduſzów nie potrzebna.

Majorat K. 104. w. 22. „Poprą tey rezolucyi i ci wſzyscy, którzy abo dobra dzie„dziczne za Królewſkie, abo Królewſkie za dziedziczne trzymaią, i niemi diſponuią nie „nie maiąc ieſzcze o naturze tych dóbr in ſuſpenſo będącey wyiawioney decyzyi.

Ordinacyia §. CCXXV. Już ta wątpliwość dawnym ułatwiona prawem : bo konſtitucija 1647. fol. 19. tit. Zamknienie exekucyi; dobra ziemſkie ubeſpiecza, aby za Królewſzczyżny upraſzane nie były. Skarb záś Koron. przeſtrzega całosci dóbr Królewſkich (od roku 1562. (c) do roku 1647. przez Rewizorów Seymowych dochodzonych, i odyſkanych Tariſſą porządną opiſanych) żeby za dziedziczne przywłaſzczone nie były. A zatym wſzyscy raczey (dobro poſpolite kochaiący) poprą ſtaraniem potrzebnym: żeby nie rożdzielna Ordinacyia pod prawo powſzechnych ſpadków przywłaſzczona nie była.

Majorat K. 105. w. 4. „Objeckija: Taką rzeczą &c. Odpowiedź. Ma moć zupełną „do decyzyi o tych dobrach Rpta, tak własnie, iak kiedy kogo o naylepſzą według „prawa zrobioną zapozwą transackiją, ſąd każdy ſprawiedliwy, ile ſąd: ma moć deci„dowania, abo to zła, abo dobra transackija; lecz ile ſprawiedliwy, dobrey i według „prawa zeznaney transackyi kaſſować nie może, owſzem ią uzna za ważną i dobrą. Ze „záś Rpta ieſt ſędzią równie naywyzſzym iak ſprawiedliwym, o tym nikt wątpic nie będzie.

Ordinacyia §. CCXXVI. Ziazd Kolbuſzowſki wątpi, á zatym obwiniony i poſądzaniem, i nie ſprawiedliwoscią. Poſądzaniem: bo nie ufaiąc ſprawiedliwosci Rptey bez ſądu i winy przekonaney zniozſzy Ordinacyią, ſkarał oddaleniem od teyże X. Imci Sanguſzka. Nieſprawiedliwoscią: względem przywłaſzczoney Ordinacyi bez prawa przyzwoitego ubliżaiąc prawu Rptey. Ziazd Kolbuſzowſki obwiniony.

(a) „Ordinati - - - electionem Rpcæ - - - pluralitatis numerum præporederando: fol. 7. Ordin. Oſtrog. (b) 1670. tit. Receſs. (c) 1562. fol. 24. tit. o ſądzeniu ſtarych liſtów.

Majorat K. 105. w. 22. „Ani ſupponować może, aby rozſądzaiąc ſprawę między ſukceſſorami i Maltą ſobie te dobra przyſądzać miała.

Ordinacyia §. CCXXVII. Którzyż ſą proſzę Sukceſſorowie do Ordinacyi? z tych iednemu Rpta przyźna nierozdzielną Ordinacyią przeź ſprawiedliwość. Ale że ani X. Imc Sanguſzko, dopiéroż donatariuſze nie ſą ſukceſſorowie do Ordinacyi; więc &c. X. Sanguſzko że nie ieſt naſtępcą do Ordinacyi, ani taż powſzechnym ſpadkom podlega §. 190. dowodzi. Tym barziey donatariuſze ani krwi X. Fundatora potomkowie, ani do Ordinacyi naſtępcy, oprócz innych dowodów, ſame donacije nabyte zeźnaią: bo gdy by który z donatariuſzów był źſtępuiącym krwi potomkiem X. Fundatora, nie dopuſzczał by zapewne podziału Ordinacyi zupełnie ſobie należący. A że dopuscili, i owſzem nie którzy przynaglali. Więc &c. Wſzak Matka prawdziwa nie dopusciła rozciąć na pół dzięcięcia według Dekretu Salomona, ale wolała całego uſtąpić wpiéraiącey ſię Tyrance, i tym ſamym własne ochroniła i wygrała dziécię. Równie też &c.

Ordinacyią ſtany Oyczyźny roſporządzić mogą przyzwoicie i potrzebnie.

Malty prawo.

Malta ma pewnieyze prawo do Ordinacyi, któremu i traktaty Karłowickie ubliżyć nie mogą: bo lubo temi traktatami Karłowickiemi wieczny ubeſpieczony pokóy; á zatym obrona od Tatarów, i Turków Ordinacyią oſtrzeżona (a) źdaie ſię być iuż nie potrzebna. Gdy iednak nie ma nic na ſwiecie trwałego, tym barziey gdy żołnierze Ordinacyi Oſtrogſkiey do obrony Ukrainy naźnaczeni prawem (b) ta záś obrona (dla nieſpokoynosci haydamaków) ieſt zawſze potrzebna. Więc Ordinata, i żołnierzy równie potrzeba. Jako záś Rpta żołniérzy Ordinacyi zażywa prawem ſwoim do obrony Ukrainy; tak równie prawem ſwoim też Ordinacyią dać może obranemu więkſzą liczbą głosów Ordinatowi według źdania X. Fundatora pod §. 141. wyrazonego, czyli na poſtanowienie więcey zołniérzy dla obrony kraju obrócic może. Zgoła to uczynić należy z Ordinacyią, co ſprawiedliwość, i dobro poſpolite każe, i radzi.

Majorat K. 105. w. 24. „Maiąc z doſwiadczenia: że taż Rpta z dóbr ſwoich dziedzicznych „per diſtributivam Monarchów gratiam ſynom ſwoim, czego prawo natury dać im nie może, daie, ale nie co z prawa natury maią odbiéra.

Ordinacyia §. CCXXVIII. Więc to doſwiadczenie niechay X. Imci Sanguſzka Marſzałka w tey wierze utwiérdza w nadziei ubeſpiecza, w miłosci Oyczyźny pomnaża: że iako cieſzy ſię Staroſtwami Krzemienieckim, i Czerkaſkim, nie ź prawa natury, ale ſzafunkiem choynym Króla Imci P. N. Miłł. nadanemi; cieſzył ſię i zażywał Ordinacyi Oſtrogſkiey póki chciał, nie z prawa natury, ale z dobroci Rptey pozwolony, lub dopuſzczoney dowodzi §. 222. Tak dóbr Tarnowſkich i innych (więkſzych niż Ordinacyia) prawem natuty z domu X. Fundatora pochodzących Rpta nie będzie zapewne odbiérać X. Imci Sanguſzkowi. Równie też X. Imc. Sanguſzko przywłaſzczać ſobie Ordinacyi, i odbiérać Rptey za ſamą Kolbuſzowſką uchwałą nie powinien. Ale miłoscią Oyczyźny miłość własną przekonawſzy, oddaliwſzy przywiązanie do zyſku własnego ſzacunkiem dóbra poſpolitego) niechay nawrócony dopomaga ſtanom Oyczyźny przywieść do ſkutku zamyſły i roſporządzenie chwalebne, i potrzebne wielkiego Przodka ſwego X. Fundatora Ordinacyi Oſtrogſkiey. Ręczyć mogę: że ſtany Oyczyźny (widząc upokorzonego X. Imci Marſzałka i nawróconego) daruią tak źnaczne dochody brane z Ordinacyi przeź lat 80. nie ſłuſznie. Doſyć zyſku i wygraney.

(a) Ad propulſandos Tartaros Turcasve perpetuos Regni hoſtes, z Ordin. Oſtrogi kar. 7. art. ultimo gradu. (b) 1635. fol. 6to. tit. o obronie Ukrainy.

